Pearl S. Buck

EXILATA

Pearl S. Buck

EXILATA

Traducere de JUL. GIURGEA

Societatea „NARCIS” – S.R.L.

1992

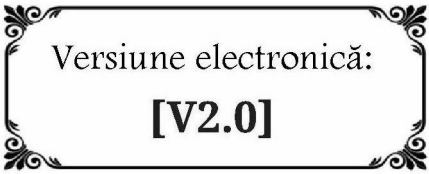

——————————————————
Corectură [V1.0]: ianuarie 2016
Corectură [V2.0]: ianuarie 2016
——————————————————

Capitolul I

Dintre icoanele fugare ce-mi trec prin minte în legătură cu amintirea ei, am ales pe cea care o reprezintă mai bine. O iau pe aceasta: stă în mijlocul grădinii americane, create de ea în inima sumbră a unui oraş chinezesc de pe fluviul Yangtse. E în floarea vârstei, o femeie voinică, stând în picioare, dreaptă şi mândră, cu mişcări slobode, sub arşiţa soarelui de vară. Nu e înaltă, nici prea scundă şi se propteşte zdravăn în picioare. În mână ţine o mistrie, căci a lucrat în grădină. Mâna în care ţine mistria, este o mână puternică şi arsă de soare, căci n-a ferit-o niciodată de dogoarea lui, şi poartă urmele feluritelor treburi pe care le-a îndeplinit, dar cu toate acestea e frumoasă, cu degetele nebănuit de lungi şi cu vârfurile delicate.

Dogoarea soarelui tropical o învăluie în palele lui, dar cu toate acestea ridică fruntea fără nicio teamă şi se uită la el cu ochii mari şi limpezi – nişte ochi căprui luminoşi, cu sclipiri de aur, sub genele negre şi dese. La această epocă din viaţa ei, nu se mai oprea nimeni, pentru a se convinge, dacă este femeie frumoasă sau nu. Rămâneai imediat cucerit de vigoarea şi vioiciunea oglindită pe obrazul ei: avea un nas mic şi ochii destul de depărtaţi, o gură mobilă şi foarte expresivă şi schimbătoare, cu buzele nu prea subţiri, o bărbie bine conturată şi un gât şi umeri adorabili. Căldura soarelui îi încălzeşte părul des şi mătăsos care-i cade în bucle împrejurul obrazului. Culoarea lui este de un castaniu cald, afară de partea unde şi-l ridică de pe tâmple, pe deasupra frunţii luminoase, şi unde se văd două şuviţe albe ca două aripi ce i se urcă pe creştet, împletindu-se mereu în coadele răsucite.

Stranie şi impunătoare siluetă, în mijlocul acestei grădini americane, plantată de ea însăşi în inima întunecată a unui oraş chinezesc! Nimeni n-ar putea-o considera altceva, decât americană, deşi soarele acestei ţări străine i-a bronzat pielea, mai mult decât ar fi fost firesc. Între tufele de bambus din apropierea ei se odihneşte un chinez, cu capul sprijinit de un lăstar; tunica de pânză albastră şi pantalonii de pe el sunt încinşi cu un brâu slobod şi în capul complet ras poartă o pălărie din speteze de trestie spintecată.

Dar nici tufele de bambus şi nici prezenţa grădinarului nu reuşesc să dea acestei femei o înfăţişare exotică, căci rămâne ea

însăşi, cu caracterul bine determinat. În realitate omul acesta nu prea are nicio legătură cu grădina ei, decât cel mult că el cară găleţile de apă pentru stropit straturile. Florile americane au fost plantate de ea însăşi, zorele, garoafe şi trandafirii care se văd pe zidul ce împrejmuieşte grădina. Tot ea a reuşit să niveleze şi terenul acoperit de iarbă deasă de sub copaci şi a răsădit stratul de micşunele englezeşti în faţa prispei. Tot ea a adus şi vrejurile viţei sălbatice de Virginia care se caţără acum pe doi dintre urâţii pereţi ai vulgarei case a misiunii. La un capăt al terasei se vede o tufă de trandafiri albi, încărcaţi de floare, şi dacă se întâmplă să te apropii de tufa aceasta, ţipetele ei te fac să te întorci numaidecât înapoi, deoarece între ramurile ei e un cuib de turturele pe care-l păzeşte cu aceeaşi grijă, ca şi turtureaua însăşi. Într-un rând am văzut-o supărată – căci i se întâmplă destul de des să fie supărată – din pricină că grădinarul chinez care tocmai acuma se odihnea, aruncase ouăle din cuib; am văzut-o revărsând asupra grădinarului un violent val de vorbe chinezeşti, aşa că omul mirat a dispărut numaidecât din faţa ei. Apoi cuprinsă de o milă neaşteptată, am văzut-o că se întoarce spre turtureaua care bătea din aripi şi că începe să vorbească cu ea pe un ton atât de blând, încât aproape nu-l mai puteam recunoaşte, încercând s-o liniştească, pe urmă a răsucit ramurile tufei de trandafir, străduindu-se să poată pune cuibul la loc, aşa cum fusese. Mâhnită şi furioasă a adunat găocile aruncate pe jos şi le-a îngropat. Nimeni nu putea să fie mai mulţumită decât ea, când văzu că turtureaua are din nou patru ouleţe în cuibul aşezat cu grijă la locul lui.

— Iată o faptă cuminte şi vrednică din partea unei păsărele, exclamă ea cu ochii strălucind de mulţumire.

Dar acest portret al ei în mijlocul unei grădini americane pe care a creat-o într-o ţară străină, nu reprezintă începutul. El nu explică firea acestei femei şi nici faptul că deşi a rămas atât de americană, a reuşit totuşi să creeze o grădină americană în China; dar cu toate că probabil nimic nu va fi în stare să explice caracterul acestei femei, totuşi începuturile ei în această ţară ar trebui povestite.

Familia ei se trăgea dintr-un neam de olandezi curajoşi, înstăriţi şi independenţi. Bunicul ei fusese un negustor cu avere în oraşul Utrecht, din Olanda. În vremea aceea, când obiectele făcute de mână erau în floare, omul acesta era considerat om cu avere, deoarece în atelierul său avea o sută de lucrători care executau

mobilier din esenţe de lemn importat de peste mări. Fără îndoială din atelierul său ieşiseră o mulţime de birouri de lemn de trandafir, măsuţe încrustate şi mobile de abanos, întrebuinţate la această epocă.

Olandezul acesta, Mynheer Stulting era pasionat al obiectelor frumoase şi desăvârşit executate. Din fire era econom şi adunase banii câştigaţi cu munca lui, până când îi ieşi vorba că a reuşit să facă avere. Locuia împreună cu familia sa într-o casă tipică din oraşul Utrecht, masivă, solidă, confortabilă, spaţioasă şi plină de mobilă, care strălucea, fiind îngrijită mai presus de orice aşteptare. Deşi era din fire adevărat orăşean, avea totuşi grădina sa, o grădină pătrată în dosul casei, unde cultiva lalele şi ceapă şi unde se aşeza seara, cu luleaua în gură şi în faţă cu o stacană de vin.

Duminica, pe care o considera inexorabil ziua Domnului, se ducea la biserică împreună cu soţia şi fiul său cel mai tânăr care era singurul dintre copiii săi, rămaşi în casa părintească. Nici prin minte nu le-ar fi trecut să procedeze altfel, deoarece dintre cele trei sute de suflete care formau această parohie, nu era niciunul care să cerceteze biserica cu mai mult devotament decât Mynheer Stulting, şi tocmai de aceea se ducea cu dragă inimă la biserică. Avea un glas puternic şi când pornea din gâtul său scurt şi gros, tremura în largul bisericii, cântând psalmii pe care-i plăcea şi lui să-i cânte. Fiul său care era un tânăr zvelt şi înalt, sta lângă el şi cântau împreună. Era totuşi mai mic decât tatăl său, mai subţire în brâu şi se îmbrăca întotdeauna cu grijă. În cealaltă parte era mama lui, o femeie grasă, blândă şi amabilă care murmura şi ea versetele psalmilor, dar fără să-şi poată despărţi gândurile de mâncarea pe care o lăsase să stea caldă, în soba de faianţă din bucătăria ei ca o oglindă.

Atmosfera religioasă de la slujba ce se oficia duminică dimineaţa, nu lipsea niciodată din această biserică. Pastorul – un bărbat înalt şi deşirat, ca o codirişte de bici, cu ochii ca două flăcări, cu glasul sonor, părea cuprins de extaz. Uneori i se părea că vede o provocare insuportabilă în privirile acestor trei sute de credincioşi care veneau întotdeauna să-l asculte; în privirile ochilor acestora limpezi, calmi şi reci, ochii îngânduraţi şi liniştiţi care aşteptau lacomi şi pretenţioşi îşi dădeau pe deplin seama, dacă în clipa când pastorul şi-a pregătit predica, s-a gândit sau nu s-a gândit la Dumnezeu. Credincioşii aceştia aşteptau de la el să le ofere o hrană consistentă şi substanţială pentru spirit, şi putere pentru suflet.

Hrana aceasta le-o oferea, fără niciun fel de cruţare pentru eforturile ce trebuie să le facă.

Urmă după aceea o epocă, pentru istorie destul de scurtă, de intoleranţă religioasă în Olanda, şi greutăţile acestei intoleranţe loviră şi pe credincioşii aceştia. Duminica ce urmă după publicarea decretului privitor la interzicerea liberului cult, aceste trei sute de credincioşi se întruniră din nou, dar de astă dată nu pentru a asculta predica pastorului lor, ci pentru a se sfătui, ce au de făcut de aici înainte. Pe măsură ce vorba lor devenea mai calmă şi mai îndelungă, constatară că cel puţin asupra unui amănunt erau cu toţii de acord; bărbaţii şi femeile acestea nu vor îngădui niciun fel de amestec în libertatea lor religioasă. În cele din urmă Mynheer Stulting se ridică în picioare cu greutate şi lăsându-şi capul pe spate îşi plimbă ochii cu pleoapele grele pe deasupra celor adunaţi împrejurul său. Glasul lui tremură ca o chemare de trompetă în largul bisericii.

— Întrucât mă priveşte pe mine şi casa mea, noi vom sluji Domnului! Dacă nu-l vom putea sluji în propria noastră ţară, atunci vom părăsi pământul ţării noastre!

Făcu o pauză şi-şi plimbă privirile cercetătoare împrejurul său. Fiecare dintre ei ştia că niciunul nu are mai mult de pierdut, decât negustorul acela prosper. După o scurtă tăcere, glasul lui se ridică din nou:

— Haideţi, să părăsim această ţară! Cine este cel care mă va urma?

Ca o scăpare de flacără, pastorul cu părul alb se ridică în picioare şi zâmbi, ca în extaz. Vreo zece tineri se ridicară şi ei în picioare şi aşteptară, cu fălcile încleştate şi ochii scăpărând ca de flăcări. Unul după altul se ridicară şi cei mai în vârstă. Aceştia aveau mai mult de pierdut: negoţul bine întemeiat, întreprinderi prospere, case şi pământ. Cele din urmă se ridicară şi femeile; ici-colo câte o fată urmărea cu ochii pe un flăcău care sărea în picioare, apoi nu mult după aceea se ridica şi ea sfioasă. Fu rândul mamelor, să se ridice şi ele, cu ochii tulburi şi înspăimântaţi, strângând la piept copii mici şi speriaţi. La urmă de tot cele trei sute de credincioşi erau cu toţii în picioare, şi pastorul uitându-se la ei, simţi lacrimile cum i se deşiră în lungul obrazului, căci înţelegea că din astfel de oameni va fi formată împărăţia lui. Ridică braţele ca să se roage şi toţi căzură în genunchi, îndemnaţi de focul privirilor lui, şi rugăciunea aceasta făcu să răsune bolta bisericii.

Din astfel de lut era plămădită această femeie americană.

Hotărârea lor rămase nestrămutată, chiar după ce profunda emoţie a acestei zile se risipi. Mynheer, cu simţul său de olandez practic, îşi vându fabrica şi-şi prefăcu în bani întreg avutul.

Dar n-ar fi vrut nici ca procedarea lui să pară o lovitură prea grea pentru soţia sa. Ea plângea, văzându-şi de treburile casei, dar plângea liniştită şi întorcând obrazul ca să n-o vadă, deoarece nu voia să facă nimic ce ar fi putut abate pe soţul ei din drumul datoriei; de asemenea nu se îndoia câtuşi de puţin, că el cunoaşte voinţa Domnului mult mai bine decât o cunoaşte ea însăşi. Ea care era mereu ocupată cu gătitul, cu spălatul şi scuturatul şi cu supravegherea slugilor, nu prea avea vreme să se gândească la Dumnezeu, aşa că lăsa grija aceasta în seama soţului ei. Afară de asta îi venea atât de greu să murmure câteva versete din Biblie, prin urmare lăsa în grija lui să citească Scriptura în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară, căci nu se simţea la îndemână să constate, că dimineaţa gândurile ei alergau la râşniţa de cafea sau la cârnaţii ce se prăjeau în tigaie, în loc să stea liniştită şi să asculte vorba scrisă în Cartea Cărţilor; tot aşa seara se simţea şi mai uşurată, când vedea că oricât s-ar strădui, totuşi i se întâmplă uneori să adoarmă, aşa că soţul ei se apropia de ea apucând-o de braţ, o ridica din genunchi. Astfel de întâmplări o făceau să se simtă umilă, cu atât mai umilă, cu cât soţul ei nu-i făcea niciodată reproşuri, ci se mulţumea să-i spună cu glasul lui adânc şi plin de blândeţe:

— O, buna mea Huldah, trebuie să fii foarte ostenită nu-i aşa?

— Ah, Johann, răspundea ea de fiecare dată, chinuită de păreri de rău; aş vrea din tot sufletul să ascult cuvântul Domnului, dar cum se face că eu nu sunt în stare?

Prin urmare dacă el a spus că vor trebui să plece, atunci fără îndoială aşa se va întâmpla, dar nu se purtă sever faţă de ea şi o lăsă să-şi ia lucrurile care-i erau dragi, aşa că împachetară în lăzi aşternuturile de pat, vasele de porţelan albastru şi cele albe, argintăria şi mobila de care aveau nevoie pe unde se vor duce.

Cei doi feciori mai mari ai lor erau căsătoriţi şi-şi aveau casele lor de care trebuiau să se îngrijească, pentru a le urni la drum, căci toţi erau credincioşi aceleiaşi biserici, iar în casa lui Mynheer Stulting nu mai rămăsese decât Hermanus, fiul cel mic care se ţinea atât de ţeapăn pe picioare, în anii copilăriei lui. Pe acesta nu-l dăduseră la negoţ, deoarece se născuse târziu, după ce maică-sa înaintase în

vârstă şi-i muriseră mai mulţi copii, unul după altul, dar mai era şi firav. Tot aşa după ce mai crescuse, în casa aceasta de oameni bogaţi se găsea întotdeauna de lucru, de nu-l mai pridideau, şi cum băiatul acesta se întâmplă să fie o fire mândră şi sensibilă, cu sufletul plin de dragoste pentru tot ce putea fi frumos, părintele şi mama lui îl lăsară să-şi aleagă singur meşteşugul ce-i va plăcea. Prin urmare se hotărî să înveţe meşteşugul de hărăgar[1], căci se simţea ispitit de culorile şi contactul cu odoarele şi pietrele preţioase, aşa că învăţă cum să facă şi cum să repare ceasornicele care-l atrăgeau cu strălucirea şi rotiţele mecanismului lor de precizie, întocmai ca un joc dintr-o poveste cu zâne.

În calitate de fiu al acestor doi oameni robuşti şi pricepuţi, tânărul Hermanus părea ceva neobişnuit. Când sta între părinţii săi, în strana lor din biserică, sau când se amesteca între fraţii săi mai voinici, între femeile şi copiii acestora, părea oarecum străin între ei, fiind mic de statură, slăbuţ şi visător şi simţindu-se mare numai în ceea ce priveşte mândria şi simţul său de libertate, aşa că niciunul dintre fraţi sau cei din familia lui nu încercau să i se pună împotrivă. Afară de asta era mult mai priceput decât ei, deoarece stăruise să înveţe tot felul de lucruri. Vorbea mai multe limbi, scria cântece şi poezii şi era foarte îndemânatic, când umbla cu creionul, cu cerneala şi cu pana şi desena foarte frumos. Afară de darurile acestea mai avea şi un glas foarte plăcut, un auz foarte susceptibil şi gata să prindă tonurile juste ale unei melodii. Darul acesta al său fu recunoscut de toţi ceilalţi şi nu era mai mult decât un copil, când îi dădură diapazonul în mână, pentru a conduce corul care cânta psalmii în foişorul bisericii.

Din lutul acestui tânăr delicat, entuziast, mândru, îndrăgostit cu patimă de tot ce este frumos, era plămădită femeia aceasta americană, deoarece el fusese tatăl ei.

Uneori fiul cel mai tânăr pleca la drum, în interesul lui Mynheer Stulting şi drumurile acestea îi făceau multă plăcere. Când era plecat de acasă, tânărul se mai împodobea şi el puţin; îşi cumpăra la Amsterdam câte o jiletcă în culori vesele, o cravată fină de mătase, îi plăcea să poarte rufărie albă ca un fulg şi era cusurgiu din cale afară, când era vorba să-şi aleagă un parfum sau când se ducea la croitor, să-şi comande hainele. Cu toate acestea puteau avea încredere în el, chiar dacă n-ar fi fost însoţit în drumurile acestea de câte o slugă credincioasă, deoarece însăşi mândria lui îl

[1] Hărăgar – bijutier-ceasornicar. [n.e.e.].

ferea de păcatele grele ale tinereţii, fără să mai ţină seama de firea lui extrem de delicată.

Când Mynheer Stulting îşi lichidă întreprinderea, ca să-şi facă pregătirile pentru a părăsi ţara, numeroase case de comerţ îi datorau parale, deoarece multe prăvălii din multe oraşe erau foarte bucuroase să poată vinde mobilele fabricate de el, căci ştiau că fiecare mobilă este cercetată de el însuşi cu toată atenţia şi multora dintre ele le da lustru chiar cu mâna lui, înainte de a le trimite cumpărătorilor. Astfel porni pe fiul său de acasă spunându-i:

— Hermanus, mai du-te o dată până la Amsterdam şi vorbeşte chiar tu cu stăpânul casei cutare, ca să lichidezi conturile ce au mai rămas. Spune-i că eu voi părăsi ţara aceasta, ca să pot fi om liber şi că acesta este sfârşitul şi începutul.

Stăpânul casei la care Mynheer Stulting trimise pe fiul său, era un francez, de origine hughenot, care moştenise averea tatălui său şi Hermanus mai fusese şi înainte de asta pe la el, şi în casa lui cunoscuse pe fiică-sa. De fiecare dată se simţise tot mai adânc impresionat de fata aceasta delicată şi cu ochii negri, care i se părea mult mai fragilă decât blondele fete olandeze pe care le cunoştea, şi oricât ar fi fost el de mic, totuşi fata aceasta abia dacă-i ajungea până la subţioară. Totuşi obiceiurile ţării erau atât de severe, încât până acuma nu putuseră vorbi niciodată singuri, deşi în ultimele trei rânduri când se întâlniseră, se uitaseră unul la altul, iar ochii lor se aprinseră de emoţie, aşa că ştia că va trebui să vină şi ziua când vor avea să-şi spună unul altuia ceva mai mult decât atâta. Acum înţelegea că o va vedea pentru ultima dată. Fata sta sfioasă şi tăcută, cu fruntea frumoasă încadrată de părul negru, plecată asupra gherghefului, în timpul cât el îi repetă cuvintele cu care-l însărcinase tatăl său, iar când îl auzi spunând că va pribegi în altă parte de lume, ridică ochii şi păru că începe să respire cu greutate, iar Hermanus o văzu că-şi duce mâna la inimă. În aceeaşi clipă şi cu totul pe neaşteptate simţi cum un val de căldură i se urcă în piept, ceva căruia nu îndrăznise până acum să-i spună dragoste, dar care începu să crească, de aproape era să-l înece, şi înţelese că această mică franţuzoaică va trebui să fie soţia lui. Aşa că se aprinse la obraz şi îngână – chinuit de teamă şi mândrie – adresându-se tatălui ei şi cerându-i învoirea să-şi exprime respectul faţă de fiică-sa. Bătrânul porunci numaidecât fetei să iasă din odaie, sprâncenele începură să-i joace pe frunte, ochii îi scăpărau, ridică din umeri şi strânse din pumni, mirându-se cum de s-a putut

întâmpla aşa ceva. Totuşi nu vru să-i răspundă, nici da, nici nu, deoarece ştia că tatăl tânărului acestuia este un om bogat, aşa că încercă să se codească şi-i spuse că poate mai târziu vor putea vorbi împreună.

— Bine, dar eu voi pleca departe de ţara mea, răspunse Hermanus categoric, simţindu-se îndemnat de un curaj neaşteptat. Va trebui să vorbesc cu ea chiar acum.

În cazul acesta va fi imposibil, părură că vor să-i răspundă sprâncenele ridicate în sus şi pleoapele care clipiră de câteva ori; şi Hermanus se întoarse mândru în loc, dar deşi obrazul îi rămase nepăsător, simţi totuşi bătăile furioase ale inimii, în pieptul care i se ridica liniştit în ritmul respiraţiei.

Dar cu toată mândria lui, după ce ajunse în stradă, îi veni să plângă, şi apucă în lungul trotuarului, cu ochii plini de lacrimi, ca să se întoarcă la hotel. Nu putea să întârzie mai mult, decât până în seara aceleiaşi zile, deoarece terminase cu tot ce avea de făcut. Dar se întâmplă ceva nebănuit; în aceeaşi clipă auzi nişte paşi uşor alergând pe urma lui şi când se întoarse, constată că fata este în faţa sa, cu părul înfăşurat într-un şal de dantelă, şi că-l apucă de braţ. Nu cumva are de gând să plece? O... tocmai în America? Vasăzică... atât de departe? Ţara aceasta este foarte departe! Fata pleacă imediat ochii în pământ; nişte ochi ca de copil, frumoşi şi sinceri, ochi căprui în care clipeau luminiţe de aur. Hermanus se uită la ea, cuprins de deznădejde. Dar în această clipă de tăcere dintre ei, era concentrată toată duioşia şi discreţia adoraţiei lui de luni întregi. Spontaneitatea lui caracteristic olandeză îi veni într-ajutor, aşa că-i spuse, fără să mai ezite:

— Vrei să mă primeşti de soţ?

Fata ridică repede ochii spre el şi-l privi cu toată sinceritatea:

— Da, vreau! răspunse ea.

Îşi făcură repede planul. Ea era singură în toată casa lor, afară de bătrânul ei părinte şi guvernanta – căci mama ei era moartă demult – aşa că-i va veni foarte uşor să scape. Da, va veni să se întâlnească împreună peste jumătate de oră şi vor lua numaidecât trăsura. Da, ea era demult hotărâtă, – ceea ce se întâmplă acum nu reprezintă nicio noutate pentru ea – căci s-a gândit de atâtea ori. Că dacă se va întâmpla s-o ceară în căsătorie, ea va primi. Este gata să plece împreună cu părinţii lui în America.

Hermanus o aşteptă în mijlocul acestei străzi întortocheate şi liniştite, chinuit de frigurile dragostei şi de spaima amestecată cu

sfială, dar fata apăru mai curând decât îi spusese, în cap cu mica ei bonetă şi îmbrăcată într-o manta. O conduse la hotel unde găsi argatul, care cu toată indiferenţa lui caracteristică, rămase îngrozit când îl văzu; dar cei doi tineri reuşiră să-l îmbuneze şi în dimineaţa zilei următoare, palizi şi osteniţi de drumul făcut în timpul nopţii, apărură în faţa lui Mynheer Stulting şi a soţiei acestuia, categorici şi neînduplecaţi în hotărârea pe care o luaseră.

Puterea şi pasiunea acestei dragoste îşi aveau partea lor de contribuţie în originea acestei americane, deoarece aceştia erau părinţii ei.

Comunitatea acestor credincioşi nu putu părăsi oraşul Utrecht atât de repede, cum îşi închipuise. Trei sute de oameni nu pot să se dezrădăcineze atât de uşor. Afară de asta între ei mai erau şi de aceia care nădăjduiau că guvernul îşi va schimba politica faţă de biserica lor. Dar această schimbare nu se produse, şi până sfârşitul anului terminaseră cu toate pregătirile de plecare. Prin urmare Hermanus şi mica lui franţuzoaică avură timp de ajuns ca să se căsătorească şi din această căsătorie a lor se născu şi fiul lui Hermanus, pe care îl botezară Cornelius. Astfel, când sosi ziua hotărâtă pentru plecare, trei generaţii ale familiei Stulting se îmbarcară împreună şi-şi părăsiră pământul patriei.

Prin urmare trei sute de credincioşi, în frunte cu pastorul lor, trecură Oceanul Atlantic. Navlosiseră o corabie care-i luă pe toţi dintr-odată şi pe bordul acestei corăbii îşi petrecură timpul în bună înţelegere, înfruntând cu încredere viitorul necunoscut ce-i aştepta şi făcând planuri în legătură cu ceea ce vor începe în ţara nouă. Făcură aproape douăzeci de zile pe drum, ca să poată trece dincolo, şi în timpul acesta opt dintre ei se îmbolnăviră şi muriră. Pe aceştia îi îngropară în mare şi în timpul cât trupurile lor fură coborâte în apa valurilor, pastorul le făcu prohodul şi vânturile aspre din larg se jucară în pletele lui albe şi cărunte.

Dar pentru Hermanus şi soţia sa timpul cât dură călătoria, fu o perioadă de dragoste şi extaz. Rămaseră cu totul nepăsători faţă de hotărârea părintelui francez care era om în vârstă şi trimisese vorbă fiicei sale, că deşi o iartă pentru fapta ei nesocotită, totuşi nu doreşte să se mai întoarcă niciodată în casa lui.

— Cum aş mai putea eu să mă întorc acum acasă! exclamă ea veselă, când află de vorbele tatălui ei. Afară de asta eu nu l-am iubit niciodată, căci este un moşneag cu sufletul de piatră. O, ’Ermanus!

Hermanus se simţea încântat, mai ales când o auzea că-i pronunţă numele, cu uşoara eliziune a consoanelor. Nu ştiau nici ei exact, unde se vor opri anume. În această privinţă, ca şi în toate celelalte împrejurări, se lăsă cu totul în grija tatălui său. Până atunci însă el se va putea bucura de dragostea sa şi de prezenţa fiului său.

Dar greutăţile nu întârziară să se prezinte, imediat ce debarcă pe pământul Americii. Emigranţii aceştia nu erau oameni sentimentali din fire, şi acum se gândeau mai mult la problema cum vor putea trăi, decât la elanul care-i determinase să pornească la drum, spre libertatea care-i aştepta. Procedeul acesta le fusese de mare folos, deoarece populaţia din New York era lacomă şi vicleană, aşa că după ce vasul intră în port şi grupul de negustori şi meşteri olandezi debarcă, deveni pentru ea o pradă foarte uşoară, şi olandezii aceştia cu înfăţişare de oameni prosperi, trebuiră să plătească în aur cel mai mic serviciu de care aveau nevoie.

Suportară cu demnitate această lăcomie şi se îndreptară imediat spre Pennsylvania unde cumpăraseră dinainte oarecare terenuri. Dar când ajunseră în regiunea unde erau aceste terenuri, constatară că pământul este în întregime mlăştinos şi nici vorbă nu putea fi ca să-l lucreze pentru agricultură. Dorinţa lor comună fusese să se stabilească într-o regiune unde să poată fi împreună şi unde să-şi clădească biserica şi împrejurul ei casele de locuit, şi să-şi înceapă fiecare negoţul şi meseria lui. Astfel unii dintre ei, care până acum trăiseră în mijlocul oraşelor, îşi pierdură curajul şi se întoarseră, ca să se stabilească în oraşul cel mai apropiat. Mynheer Stulting însă nu făcea parte dintre aceştia. Se propti în picioare, pe pământul îmbibat de apă al mlaştinilor, exact cum făcuse şi în biserica lor de acasă, şi se adresă tuturor celor care erau gata să-l urmeze, pe el şi pe pastorul lor, şi le spuse că vor cumpăra cu aurul ce le-a mai rămas, alte terenuri mai spre miazăzi, şi astfel vor putea rămâne împreună. Din cei mai puţin de trei sute de emigranţi câţi erau acum, se ridicară mai bine de o sută de inşi care erau gata să-l urmeze fără cârtire. Cumpărară pământ în Virginia şi plecară la drum, cu dinţii încleştaţi şi chinuiţi de dorul de casă. De astă dată pământul pe care-l cumpărară, era un platou destul de ridicat şi rodnic, înconjurat din toate părţile de munţii care-l apărau. Dar ce viaţă grea şi neobişnuită îi aştepta acum pe oamenii aceştia care veniseră de la traiul bun dintr-un bogat oraş olandez! Nici bărbaţii, nici femeile nu ştiau nimic despre agricultură şi nici despre

viaţa rurală, nici chiar în ţara lor mică şi atât de populată, unde pământul era foarte bine cultivat. Aici erau înconjuraţi din toate părţile de munţi sălbatici şi pământul unde trebuiau să trăiască, era acoperit de păduri seculare. În vecinătate era o colonie formată din câţiva englezi, dar împrejurul lor se vedeau grupuri de indieni care le încălcau pământurile, şi aceştia deşi din fericire nu păreau duşmănoşi erau totuşi înfricoşători şi sălbatici la vedere.

Dar olandezii sunt oameni hotărâţi, aşa că începură numaidecât un fel de negoţ pe temei de schimb în natură şi-şi procurară tesle, topoare şi bărdiţe cu care – urmând sfatul celor din colonia englezilor – tăiară copacii. Fiecare familie îşi clădi un bordei de bârne şi pe urmă se adunaseră cu toţii, ca să facă o clădire mai mare, pentru biserică. În prima duminică de slujbă, stranele din biserica aceasta erau buşteni necurăţaţi de scoarţă, iar amvonul un butuc uriaş; în lăcaşul acesta se adunară cu toţii, sub un cer străin care acuma trebuia să devină şi al lor, pentru a preamări pe Dumnezeu, de dragul căruia renunţaseră la tot ce au avut înainte de asta.

Mulţi dintre cei rămaşi părăsiră comunitatea coloniştilor în timpul primilor doi ani, deoarece greutăţile şi lipsurile acestei vieţi aspre erau prea mari pentru a putea fi suportate de oameni mai în vârstă şi de cei debili, obişnuiţi cu viaţa tihnită de oraş. Astfel cei care rămaseră să preamărească pe Dumnezeu în colonie, nu erau mai mult de cinzeci-şaizeci de inşi, dar chiar acestora le curgeau lacrimile şiroaie pe obraz, în timpul cât se închinau. Pastorul rămase cu ei şi acum nu mai era decât o umbră de om, îmbătrânit din cale afară, dar cu toate acestea nefrânt. Anul următor muri şi el.

Ce muncă chinuitoare trebuiseră să îndeplinească în primii ani! Fură obligaţi să desţelenească pământul şi să-l semene cu cereale, pentru a avea cu ce se hrăni. La început tăiară copacii care-i feriră mai la o parte, ducându-i cu tânjală la care se înhămau caii şi oamenii. Butucii retezaţi şi cu rădăcinile înfipte în pământ, îi lăsase până când vor termina cu lucrările mai grabnice ale semănatului şi apoi ale treieratului. În timpul iernilor următoare împrejurul acestor butuci săpase pământul cu târnăcoape şi cazmale, apoi îi legară din nou cu lanţuri, la care se opinteau caii împreună cu oamenii, ca să-i smulgă din pământ. Butucii îi adunară grămadă şi mai târziu slujiră pentru primele garduri împrejurul ogrăzilor. Dar munca aceasta era chinuitoare, aşa că foarte curând nimeni n-ar mai fi putut spune că

între ei sunt oameni născuţi la oraş, afară doar de Hermanus. Trupul lui era prea şubred, pentru a putea fi de folos acolo unde era nevoie de vigoare, şi cu toate greutăţile vieţii, el continuă să-şi păstreze aceeaşi înfăţişare de om deosebit, cu o delicată nuanţă de dandy. Chiar în mijlocul deşertului acestuia, el continuă să-şi profeseze meseria şi cei care aveau ceasornice şi pendule, veneau la el din mari depărtări, ca să le repare.

Hermanus trăia într-un bordei de bârne, împreună cu soţia şi copii săi. Mica franţuzoaică pariziană se dovedi o admirabilă soţie de pionier. Cu toate greutăţile vieţii, era mereu veselă, iute de picior şi repede de mână, femeie practică şi entuziastă care-şi vedea de gospodărie, ţinea bordeiul curat ca un pahar şi îngrijea de copiii care se năşteau în fiecare an: după Cornelius veniseră trei fetiţe şi la urmă încă un băiat după care făcu o pauză câţiva ani.

Femeiuşca asta nu încetă niciun moment să-şi adore soţul. Pentru ea Hermanus era un bărbat distins, prea distins pentru felul de viaţă pe care-l ducea. Ea însăşi se împăca foarte bine cu viaţa de acuma. Trebuia să gătească, să coacă, să aibă grijă de copii; în toate părţile femeile trebuiau să îndeplinească astfel de obligaţii, şi ea le îndeplinea cu dragă inimă, chiar aici. Îşi făcu singură o grădină şi-i săpă straturile; făcu drumul de cinsprezece mile, până la colonia vecină, de unde aduse o cloşcă şi şase ouă proaspete şi în felul acesta începu să crească păsări. Îi părea rău că, deşi în apropiere se găsea un iaz, n-avea totuşi de unde să-şi procure ouă de raţă... În Franţa raţele erau atât de frumoase! În fiecare zi spăla câte o cămaşă pentru soţul ei şi i-o călca: cămaşă albă de pânză pe care i-o cususe ea însăşi. El nu se scula dimineaţa niciodată înainte de orele opt şi ea-i ducea la pat o ceaşcă de ciocolată, înainte de a prânzi. Nu se gândea niciodată, înainte ca el să se aşeze la masă, ca să-şi bea cafeaua şi să mănânce bucata de cozonac, că ea făcuse treabă de jumătate de zi pentru întreaga familie. Pe soţul ei îl adora şi manierele lui distinse îi făceau deosebită plăcere, ca şi obrazul său tânăr, proaspăt ras şi cămaşa albă imaculată, ca şi gulerul său.

Această mică franţuzoaică reuşise să se adapteze mult mai repede decât ar fi reuşit să se adapteze olandezele greoaie, la viaţa în mijlocul acestei paragini şi transformase deşertul acesta într-o grădină, o frumoasă grădină franţuzească. Aduna din toate părţile mlădiţe şi răsaduri şi părea că este incapabilă să meargă la cineva fără să se întoarcă acasă cu rădăcina unei plante înfăşurate cu cea

mai mare grijă în batistă. Familia ei consuma legumele, puii şi ouăle pe care le recolta singură; reuşi să convingă o familie de englezi din vecinătate, ca să-i dea o viţea în schimbul lucrului pe care-l cususe pentru ei, aşa că ei fură cei dintâi colonişti care-şi puteau permite să bea şi lapte. Era atât de practică şi atât de veselă în tot ce făcea, încât părea că nu se sinchiseşte nici de deşertul în mijlocul căruia era obligată să trăiască şi nici de munca grea pe care o îndeplineşte.

Dar într-una din zile întorcându-se acasă de la holda de cartofi, se opri în pragul bordeiului, pentru a se convinge că copilaşul ei doarme liniştit în leagănul făcut din scorbura unui butuc. Copilul dormea, dar râmase îngrozită, căci pe pieptul copilului era întins un şarpe cu clopoţei, care se încolăcea şi se desfăşura încet.

Îi veni ameţeală şi se sprijini de pervazul uşii. Îşi aduse imediat aminte că nu trebuia să facă niciun zgomot şi nici să strige. Dar ce se va întâmpla, dacă se va trezi copilul, şi va începe să se zbată? Se lăsă în genunchi pe prag şi continuă să se uite, cu trupul sleit de puteri din pricina spaimei, şi începu să se roage din toată durerea sufletului. Rămase nemişcată şi în timpul acesta şarpele se desfăşura şi se aduna în inele, fără să-i mai pese de nimic. Soarele se urca spre crucea cerului şi foarte curând trebuiau să se întoarcă ceilalţi acasă, ca să mănânce de amiază. Continuă să se roage. Într-un târziu, şarpele se întinse peste marginea leagănului şi lunecă pe podmol, ca de aici să se târască spre spărtura dintre două bârne ale peretelui.

În această clipă femeiuşcă aceasta curajoasă se simţi cuprinsă de furie şi apucând o sapă care era la îndemână, începu să lovească din toate puterile şi să strige la şarpele care fusese atacat pe neaşteptate. Când se întoarse Hermanus, o găsi întinsă pe jos, fără putere şi plângând, lângă şarpele care fusese zdrobit, iar copilul era treaz şi se juca liniştit. I se întâmpla pentru întâia dată s-o vadă plângând.

Viitorul lor copil fu Carie şi fetiţa acesta moşteni toate calităţile acestei mici franţuzoaice care era mama ei, în ceea ce priveşte maturitatea, veselia, bunul simţ, curajul şi capacitatea de adaptare, pasiunea şi temperamentul.

Existenţa acestei colonii olandeze începea acum să se topească în viaţa comună a naţiunii americane. Contopirea se făcu de bună voie, deşi între coloniştii mai bătrâni erau unii, cum era de pildă şi

Mynheer Stulting, care tânjeau după confortul şi siguranţa din patria lor de altădată. Pentru el fusese o dureroasă lovitură moartea preotului, care se întâmplase în primii ani după sosirea lor şi nu se arăta niciodată din cale afară de mulţumit de cei care încercaseră să-i ia locul.

Dar cea mai dureroasă lovitură dintre toate, fu ştirea despre schimbarea politicii guvernului olandez, care acorda libertatea cultului pentru toţi cetăţenii săi, la şase luni după ce ei se expatriaseră. Dacă ar fi avut răbdare să mai aştepte, nu s-ar fi întâmplat niciuna dintre nenorocirile prin care trecuseră, nu ar fi avut parte nici de munca aceasta de robi şi nici tovarăşii lor n-ar fi trebuit să moară pe pământ străin. Se găsiră şi cei care acuma învinuiau pe Mynheer Stulting, că prea a fost impetuos. Se uită la ei cu ochii rugători şi umili şi se simţea îngrozit de propria sa faptă. Cu mare greutate reuşi să murmure, căci îşi simţea gâtul uscat:

— În orice caz noi am plecat pentru a sluji pe Dumnezeu şi de dragul libertăţii noastre.

Buna lui soţie îi sări într-ajutor şi ieşind în faţa celor care-l învinuiau, le spuse cu glasul blând, şi se întâmpla pentru întâia dată s-o audă şi pe ea vorbind în faţa comunităţii:

— Cum era să ştim dinainte ce se va întâmpla? Acum bunul Dumnezeu ştie că noi am fost gata să ne lepădăm de toate pentru a-l urma. Acum ne cunoaşte, aşa cum suntem cu adevărat. Am fost supuşi la o încercare şi am dat dovadă de vrednicia noastră. Şi care dintre voi a renunţat la mai mult decât bărbatul meu şi care dintre femei mai mult decât mine, care am avut o casă bună, cu douăsprezece odăi şi în fiecare odaie aveam sobă de porţelan?

Cuvintele ei erau adevărate, aşa că nimeni nu mai zise nimic, până când Mynheer Stulting declară cu glasul categoric:

— Ar fi imposibil să ne mai întoarcem acasă. Nu ne rămâne decât să mergem înainte. Va trebui să ne încorporăm în această naţiune nouă. Să lăsăm copiii noştri să înveţe limba acestei ţări şi s-o învăţăm noi înşine, în măsura în care o vom putea învăţa. Să ne supunem legilor şi să devenim cetăţenii acestei ţări, astfel ca să nu mai fim cetăţenii vechii noastre patrii.

Visul lui Mynheer Stulting era, ca înainte de a muri, să mai aibă o dată o casă ca cea pe care o lăsase în Olanda, şi gândul că va reuşi s-o aibă îi ajuta ca părerile de rău să i se pară mai uşoare. Dorinţa aceasta era cu atât mai stăruitoare, cu cât vedea că soţia sa îşi dorea o casă, o casă adevărată, căci ea nu se putea simţi la

îndemână într-o casă de bârne, ca cea pe care o aveau ei acuma.

Pământul pe care-l aveau, era rodnic şi feciorii cei mai în vârstă ai lui Mynheer Stulting îl lucrau cu tragere de inimă, aşa că după câţiva ani nu numai că aveau cu ce se hrăni, dar mai puseseră şi ceva bani de-o parte, după fiecare seceriş. Lemn de construcţie aveau de ajuns şi în colonia englezilor din vecini era şi un fierăstrău, aşa că Mynheer se hotărî să-şi facă şi casa pe care şi-o dorea. Făcu planul şi începu să lucreze cu tragere de inimă, iar feciorii săi îl ajutau, când nu erau ocupaţi în altă parte, şi simţea adevărată plăcere, văzând mulţumirea bătrânei sale soţii care trecuse prin atâtea încercări, dar le suportase cu răbdare, deşi păruse îngrozită de ceea ce vedea.

Ridicară casa în marginea coloniei: o casă bună, de bârne cioplite din bardă, cu douăsprezece încăperi, cu duşumele pe jos, cu pereţii tencuiţi şi tapetaţi, întocmai ca o casă de la oraş. Lemnul îl luară din propria lor pădure, iar lucrul la care ei nu se pricepeau, fu îndeplinit de alţii, pentru care lucrară în schimb şi ei ce puteau. Dar lucrările durară vreme îndelungată, mai bine de doi ani, şi înainte de a termina casa, în al doilea an asupra lor coborî iarnă grea şi geroasă, ca la munte, aşa că Mynheer Stulting răci în timpul cât supraveghea lucrările şi înainte de a-şi putea da seama de boala lui, aceasta se agravă şi Mynheer muri. În aceeaşi iarnă soţia sa, care pierduse orice interes faţă de casa cea nouă, se stinse încet şi senină din viaţă.

Trecând din ţara aceasta nouă într-una cu totul necunoscută, amândoi se uitaseră la Carie, nepoata lor care era în leagăn, deşi ea nu-şi mai aducea aminte de acest amănunt. Dar în sufletul şi în trupul ei, fata aceasta purta pecetea bunicilor ei.

În iarna aceea a anului 1858 un val de deznădejde se abătu asupra coloniei. Recolta fusese proastă şi numeroşi olandezi erau hotărâţi să renunţe la agricultură şi să se stabilească în vreun oraş, unde să se apuce de negoţ. Între aceştia erau şi cei doi feciori mai în vârstă ai lui Mynheer Stulting, aşa că-şi luară familiile şi plecară. Nu mai rămase în colonie decât Hermanus, împreună cu ai săi şi casa neterminată.

Dar băieţaşul care se născuse în ţara veche, avea acum aproape cinsprezece ani, şi era băiat înţelept şi serios, mai mult decât s-ar fi crezut pentru vârsta lui; cu ajutorul lui şi a câtorva oameni pe care-i găsi, Hermanus termină casa şi se mută într-însa. La această dată Carie avea doi ani şi primele ei amintiri erau legate de această casă

şi de odăile ei mari, pătrate şi deşarte.

Casa aceasta frumoasă, impunătoare şi spaţioasă concepută de Mynheer, bunicul ei şi terminată de mâinile îndemânatice ale fratelui ei mai în vârstă, contribui la formarea acestei americane.

De aici înainte Carie va putea să-şi depene singură povestea vieţii, reconstituită din amintiri şi ceea ce i-au spus părinţii, aşa cum mi-a spus-o mie, la mulţi ani după emigrarea ei în China. Nu s-a întâmplat niciodată ca ea să stea ceasuri de-a rândul de vorbă. Era o femeie prea ocupată pentru a-şi pierde vremea, stând de vorbă. Dar gândindu-mă la cei treizeci de ani de când o cunosc, pot reconstitui din mici fragmente icoana limpede a copilăriei şi a adolescenţei din localitatea aceea mică, menită să devină mai târziu un orăşel din Virginia, ridicat în mijlocul platourilor rodnice, împrejmuite de munţii Little Leveles.

De obicei duminica seara îmi vorbea mai îndelung despre trecutul ei, decât în alte zile. În atmosfera duminicii părea că descoperă ceva care o îndemna să-şi aducă aminte de casa ei părintească. Duminică dimineaţa trăsăturile obrazului ei luau cu totul altă expresie, decât în zilele obişnuite. Părea mai puţin preocupată de gânduri şi planuri, şi mai împăcată. Fruntea ei dreaptă şi înaltă era netedă şi ochii, de obicei mai mult strălucitori decât senini, păreau calmi.

Duminica, prânzul în sufrageria însorită a misiunii era întotdeauna vesel. Îmi aduc aminte şi parcă văd aievea într-o strălucire de lumină, faţa albă de masă, pe care întotdeauna era un vas cu flori proaspete, cafeaua fierbinte, pâinea proaspătă, borcanul cu dulceaţă, slănina prăjită şi ouăle. Un tânăr chinez, cu obrazul galben, umbla forfota împrejurul mesei, ca să servească, iar ea îi da ordine, aşezând ceştile albastre şi farfurioarele. Din când în când privirile ei extaziate se îndreptau spre grădina din faţa casei; întotdeauna extaziate, fie că grădina era plină de flori, fie că era pustiită de gerurile iernii.

— O curte frumoasă! avea obiceiul să spună.

Altădată în timpul prânzului spunea:

— O dimineaţă liniştită de duminică, mă face să-mi aduc aminte de casă. De-aş putea auzi cel puţin clopotele bisericii! Îmi aduc aminte că la noi acasă, tatăl meu pleca în fiecare duminică dimineaţa la biserică, cu Biblia la subţioară... Umbla cu trupul drept ca o lumină, chiar la vârsta de optzeci de ani!

Clopotele bisericii... Lipsa acestora o simţea mereu, cu chemarea

lor limpede, care tremură pe deasupra căsuţelor paşnice ale satelor. Uneori în timpul zilei şi chiar noaptea, printre tufele de bambus care împrejmuiau misiunea, se auzea tremurând dangătul unison al clopotului de la templul chinezesc, răscolind liniştea casei cu nota lui monotonă şi tristă. Nu putea suferi sunetul clopotului acestuia, deoarece îi aducea aminte de umbre, de misterul şi de întunericul vieţii Orientului care o împresura din toate părţile, ori ea nu putea suferi misterul şi întunericul. Când după aceea, în oraş, fu inaugurată o capelă mică, creştinească, ea nu-şi găsi odihnă, până când nu scrise în orăşelul ei natal şi convinse oamenii să contribuie pentru cumpărarea unui mic clopot, făcut în America, un clopot care-şi trimitea glasul subţire şi melodic în lungul străzilor chinezeşti, întocmai ca un salut vesel de bună-venire, specific american. Mi s-a întâmplat adeseori să văd un bătrân şi impunător chinez, că se opreşte în loc, când auzea sunetul clopotului vibrând pe deasupra lui şi se întoarce în toate părţile, ca să vadă de unde vine. În tot oraşul nu se găsea ceva mai vioi şi mai limpede decât glasul clopotului acestuia. Când îl auzea sunând, duminică dimineaţa, Carie exclama întotdeauna:

— Cât sună de frumos! Îţi face impresia că eşti acasă!

Dar cu noi stătea de vorbă, mai ales duminică seara. La biserică fusese de două ori: o dată dimineaţa, la liturghia ce se oficia în capela chinezească şi o dată în timpul după amiezii, la acea impresionantă adunare a bărbaţilor şi a femeilor albe, într-o ţară foarte departe de a lor, care se întruneau de fiecare dată, regulat, pentru a preamări pe Dumnezeu de care-şi aduceau aminte. Ea cânta la armoniu şi realiza adevărate minuni muzicale, cu ajutorul acestor instrumente minuscule. Fiecare imn era acompaniat de glasul ei amplu de soprană care umplea bisericuţa, un glas vesel şi plăcut care era tot atât de puternic şi de limpede, chiar şi după ce din trupul ei măcinat de boală nu mai rămăsese decât o umbră.

Duminică seara cânta de asemenea, la armoniul pe care-l avea acasă. Acesta era un dar pe care-l primise de la Cornelius, pe care-l iubea mai mult decât pe ceilalţi fraţi şi surori ale ei şi care în casa lor îi ţinuse loc de părinte, deoarece Hermanus rămăsese toată viaţa o fire şubredă, un bărbat de care trebuia să ai grijă, în loc să apelezi la ajutorul lui. Mi se pare că v-am spus chiar de la început, că-mi aduc aminte bine de ea, aşa cum am văzut-o în mijlocul unei grădini americane? Cred că-mi aduc aminte de ea şi în felul în care o vedeam în mica încăpere de formă pătrată din casa misiunii; o

încăpere pe care o împodobise după obiceiul american, cu perdelele albe la ferestre şi fotolii de trestie; aici o vedeam duminică seara, aşezată în faţa armonicului şi cântând. Aici, înconjuraţi de casele chinezeşti cu acoperişurile de olane întunecate, care se înghesuiau împrejurul acestei case americane, în mijlocul strigătelor vânzătorilor ambulanţi, petrecută de ţipetele copiilor, de ocările şi înghesuiala celor care treceau în sus şi în jos pe stradă, ea se aşeza în faţa armonicului şi începea să cânte psalmii care ne transportau la mari depărtări, peste pământul şi apele Oceanului... *Mai aproape suntem de Tine Doamne, În deznădejdea mea nu mă părăsi, Isuse icoană a sufletului meu*. Aceştia erau psalmii pe care-i cânta, dar mai erau şi alţii, şi nu uita niciodată să aleagă numai pe aceia care erau imnuri de slavă şi de triumf, deoarece glasul ei părea mai indicat pentru bucurie şi triumf, decât pentru mâhnire şi resemnare, iar nouă ne plăcea mai ales s-o auzim cântând: *Tu eşti Mântuitorul meu Cel viu* şi *Bucura-se-va de Tine sufletul celor fără de prihană*. Acestea erau de altfel şi imnurile pe care ea însăşi le cânta cu mai multă plăcere. Spre sfârşitul vieţii, când trăgea să moară, o vedeam întorcând capul pe pernă şi ochii ei sumbri străluceau în mijlocul obrazului supt de suferinţă, când spunea:

— La înmormântarea mea să nu cântaţi cântece melancolice... ci să-mi cântaţi imnuri de slavă!

Glasul ei limpede îşi păstrase întotdeauna accentul triumfal, cu tot clocotul de viaţă sumbră şi zgomotoasă ce se dezlănţuia împrejurul nostru. E adevărat că uneori se întâmpla să nu poată cânta deloc, şi în astfel de împrejurări casa ni se părea că ne striveşte. Dar indispoziţia aceasta nu era niciodată de lungă durată şi când începea din nou să cânte, în odaia aceea încântător de simplă, mă simţeam transportată în localitatea aceea din regiunea Little Leveles, şi datorită ei puteam vedea nobleţea simplă, dar măreaţă a începuturilor vieţii americane.

După ce cânta şi-şi descărca inima de dorul de casă, ca apoi să stea mulţumită şi liniştită, când noi rămâneam vrăjiţi de farmecul cântecului ei, se ridica şi se aşeza între noi, iarna în apropierea focului iar dacă se întâmpla să fie vară, pe terasa ce da în grădină, şi începea să ne povestească fragmentar, imagine după imagine, aşa că o puteam vedea copil, apoi fată şi mai târziu tânără soţie.

Ne descria casa mare şi impunătoare de care o legau primele amintiri ale copilăriei. Spunea că a fost o casă mare, cu trei caturi,

şi gestul cu care ne-o indica, ne făcea s-o vedem aievea. Casa avea o pivniţă adâncă şi răcoroasă în care se păstrau cratiţele cu lapte şi unde se băteau putineiele. Tot aici erau rafturile pe care orânduiau burdufurile rotunde cu brânza de Olanda şi fedeleşurile cu vinul de zmeură şi struguri. Zmeura o adunau în timpul verii, împreună cu murele şi căpşunile. Când ajungea aici, se întrerupea uneori, ca să ne spună:

— În fiecare vară ieşeam la pădure, ca să culegem zmeură şi mure. Îmi aduc aminte că boabele roşii de zmeură erau acoperite cu un aşternut de rouă argintie. Când ni se servea vin la masă, eu preferam întotdeauna pe cel de zmeură, deoarece mi se părea că este tot argintiu şi mai dulce decât celălalt. Îmi amintesc şi de cât eram de zgâriată pe picioare de vrejurile rugilor!

Se oprea şi prin tulbureala de lumină o vedeam zâmbind, aşa că ni se părea că avem în faţa noastră fetiţa cu picioarele arse de soare, intrând tot mai adânc în mijlocul hăţişului, în cap cu o pălărie mare de paie, ca s-o apere împotriva arşiţei soarelui.

— Nu pentru că mi-ar fi putut folosi la ceva, ne explica ea de fiecare dată; deoarece eu eram oacheşă chiar din naştere, şi din pricina asta mă simţeam grozav de ruşinată, până când s-a născut Greta care era mult mai oacheşă decât mine, aşa că ceilalţi copii au încetat să mă mai necăjească pe mine, ca să se repeadă la ea. Totuşi era frumoasă şi avea nişte ochi mari negri, ca ochii umezi ai unui mânz.

Târziu după aceea am vizitat casa despre care ne vorbea şi am constatat că este exact aşa cum ne-o descrisese. În faţă era o curte mare împrejmuită şi în mijlocul ulucilor era o poartă mare, aşa că trebuia să cobori din cariolă sau din break şi să ţi-o deschizi, ca să poţi intra. Pe partea stângă era un sorb uriaş şi sub crengile lui o bucată de piatră. Spre banca aceasta îşi condusese calul de nenumărate ori, pentru a putea încăleca; dar asta s-a întâmplat pe vremea când era tânără femeie şi rochia lungă cu care era îmbrăcată o împiedica la mers. Când era fată, ieşea în luncă şi-şi încleşta mâna pe coama primului cal şi încăleca din fugă, iar părul ei negru în inele, tremura în bătaia vântului.

— Ce libertate divină! ofta ea. Mă doare inima din cauza acestor mici chinezoaice, când mă gândesc că pe vremea când eram eu de vârsta lor, încălecam şi goneam peste văi şi dealuri. Iar aici ele nu au altceva decât bivolii aceştia bătrâni şi plini de mâl pe care-i vezi trecând alene în lungul drumurilor!

Ochii ei, atât de expresivi, se tulburau de fiecare dată când se uita la acoperişurile pitite ale caselor chinezeşti de dincolo de zidul grădinii.

Împrejurul casei albe care fusese leagănul copilăriei sale, erau întinderi uriaşe de pământ; aproape de intrare e o grădină de flori şi sub porticul deschis, până la care duce o alee pavată, atârnă vrejurile de viţă şi în umbra verde a acestora sunt bănci de lemn pentru odihnă. Drept în faţă se vede o uşă mare albă care este întotdeauna deschisă, afară de timpul iernii; pe uşă se vede un ciocan greu de alamă şi deasupra ei o fereastră în formă de evantai. Când am vizitat casa, uşa era deschisă şi privirea mea putea vedea o sală lungă şi spaţioasă, iar la capătul celălalt o altă uşă prin care se vedea pajiştea şi copacii, staturi de flori sub o streaşină de zid şi dincolo de acesta, grădina de pomi.

Pe stânga şi pe dreapta sunt alte încăperi. Vă vorbesc despre ele, deoarece cu mult înainte de a le vedea în realitate, le ştiam exact cum arată, şi acestea reprezentau pentru noi America. Pe stânga, cum intrai, era salonul, o odaie mare, răcoroasă şi plină de umbră, cu mobilă capitonată, cu dulapuri şi rafturi de cărţi, iar la mijloc cu o adorabilă masă de lemn de trandafir. În odaie era şi un pian, iar pe pian câteva viori şi un flaut. Pe pereţi atârnau gravuri şi desene în peniţă, de reală valoare, făcute de Hermanus; mai erau şi câteva peisaje şi deasupra consolei căminului, făcută din lemn alb sculptat şi lustruit, era un portret în ulei, de culoare întunecată, care reprezenta pe Mynheer Stulting. Duşumelele erau acoperite de un uriaş covor înflorat şi ferestrele largi dădeau toate spre grădină.

Pe dreapta era camera unde Hermanus şi soţia sa dormiseră ani îndelungaţi, doar că atunci când am văzut-o eu era ocupată de Cornelius, fiul său mai mare care luase asupra sa conducerea proprietăţii, şi acuma într-însa dormea el şi soţia sa. Hermanus, un moşneag mic de statură şi drept, cu părul alb şi lucitor ca argintul, trăia în odaia care era ceva mai încolo pe coridor, deoarece imediat ce se deschidea uşa, auzeai tic-tac-ul numeroaselor pendule şi ceasornice uriaşe vechi pe care i le aduceau la reparat. Hermanus apărea din camera aceasta în fiecare dimineaţă exact la orele opt, deşi familia avea obiceiul să prânzească la şapte. Când l-am văzut pentru prima dată ieşind în felul acesta din odaia lui, el avea optzeci şi şapte de ani, dar era îmbrăcat cu multă îngrijire şi se ţinea foarte drept; părul său aspru, alb şi des era pieptănat şi periat peste cap şi-i descoperea fruntea lată şi dreaptă care semăna exact

cu fruntea lui Carie. A trecut pe lângă mine spunându-mi foarte curtenitor „bună dimineaţa”, deşi pe un ton puţin cam milităresc, şi s-a îndreptat spre sufrageria de la celălalt capăt al coridorului, cu un perete spre grădina de legume, iar ferestrele celuilalt deschideau vederea spre grădina de pomi. Era o încăpere răcoroasă, aproape deşartă, cu câteva mobile extrem de frumoase şi la mijloc o masă ovală, cu sculpturi adorabile.

Masa aceasta explică mulţumirea cu care Carie s-a repezit să cumpere o masă ovală pe care o descoperise într-o veche dugheană cu lucruri de ocazie din Shanghai. Negustorul care era un bătrân chinez soios, spunea că în ajun a fost o licitaţie şi că el a cumpărat-o de la un căpitan de vas care era englez; acesta i-a spus că masa este făcută din lemn de tec adus din India tocmai în Anglia, unde meşterii tâmplari au făcut această masă. De acolo căpitanul o adusese la Shanghai, pentru a o întrebuinţa în casa proprie, dar după ce i-a murit soţia, a desfăcut toate lucrurile şi aşa masa fusese cumpărată de bătrânul negustor chinez şi ajunsese în dugheana aceasta prăfuită, plină de graţie şi distincţie, între o mulţime de mobile de trestie şi de frânghii sau împletituri de bambus. Carie a cumpărat-o cu câţiva dolari, a dat-o s-o lustruiască şi s-a îndrăgostit de ea, aşa că de aici înainte a luat-o în toate părţile în drumurile ei, deşi uneori stătea la etaj şi scările erau atât de înguste şi de răsucite, încât masa trebuia ridicată cu frânghii pe fereastră, spre marea mirare a trecătorilor şi a celor care alergau între hulubele ricşelor, şi se uitau înmărmuriţi la masa ce se legăna în aer, deasupra îngustei străzi chinezeşti. În timpul anilor cât am trăit în intimitatea lui Carie, am văzut-o mereu aşezată la capătul mesei ovale, şi am înţeles motivul acestui obicei, când am văzut-o pe cea din sufrageria casei celei mari. Cu astfel de amănunte ne lega din ce în ce mai mult de ţara ei.

La capătul scării largi a acestei case – o scară de acaju cu balustrada albă – erau patru odăi mari de dormit, de formă pătrată, şi cea din faţă, pe mâna dreaptă, era odaia lui Carie. De la fereastra acestei odăi, pe deasupra verdelui uniform al pădurilor se vedeau în depărtare munţii Little Leveles şi sub fereastră era grădina de flori, iar dincolo de acestea, ulmul uriaş. În lungul unui perete al odăii erau dulapuri adânci în care să-şi poată păstra rochiile cu crinolină pe care le purta când era fată, iar scaunul din faţa ferestrei era în formă de ladă şi în acesta îşi avea pălăriile mari, cum se purtau pe vremea aceea. În mijlocul odăii era patul ei,

mare, alb şi răcoros, sub perdelele lui albe de muselină. Pe peretele tapetat cu bucheţele de trandafiri şi cu frunză de ferigă, erau trei tablouri: o madonă, veche şi ştearsă, în cadrul ei aurit, pe care Hermanus o cumpărase într-un rând când fusese în Franţa, o daghereotipie[2] care reprezenta pe mama lui Carie şi o fotografie care reprezenta un cioban, cu turma în drumul spre casă, în lungul unei poteci întinse pe sub poalele colinelor. Lui Carie i-au plăcut întotdeauna ciobanii care vin pe înserat cu turmele. În odaia ei din casa misiunii era o reproducere cu acelaşi subiect, pe care o tăiase dintr-o revistă şi o încadrase cu mâna ei, iar pe crucea de la mormântul copilaşilor ei, gravase cuvintele Păstorului: „Va aduce toate oile în turma lui”. Astfel odaia ei de fată m-a făcut să înţeleg amănunte în legătură cu cealaltă casă care era atât de departe pe pământ străin.

Pe duşumelele odăii din casa ei părintească era întinsă o rogojină nouă de culoarea paielor, şi peste aceasta un covor înflorat. În faţa ferestrelor înalte erau scaune şi la ferestre atârnau perdele albe, păturite şi cu inele trandafirii. În odaie erau două scaune, unul alb capitonat şi unul cu spătarul din vergele şi trestie împletită. Mai era o oglindă ovală, într-o ramă sculptată şi aurită. În odaie puteai găsi în mod permanent o carte deschisă, un vas cu flori, o cusătură începută. Interiorul era plin de miresme, simplu şi de o puritate nebănuită. V-am înşirat toate aceste amănunte, deoarece aici şi-a petrecut ea viaţa ei aparte, aici a dormit şi aici şi-a depănat visurile.

La catul cel mai de sus era o uriaşă mansardă cu ferestrele în arcade care dădeau spre luncile mănoase şi verzi. În pod erau cufere şi lăzi, mici şi trainice, cu capacele boltite, aduse din Olanda. Tot aici se găseau maldăre de cărţi şi reviste: *Godey Books* şi *Pearson’s Magazines*, alături de cutii cu rochii vechi şi cârpe care aşteptau să fie tăiate fâşii, pentru a fi ţesute în scoarţe. Din tavan atârnau pungi cu ierburi uscate şi flori pe care mica franţuzoaică îi învăţase să le adune şi să le usuce, pentru a pigmenta cu el supa şi a face ceaiuri medicinale.

În mansarda aceasta nu era cald niciodată. Regiunea era destul de ridicată, dar afară de asta valea era un fel de platou, şi era răcoroasă chiar în timpul verii. De multe ori noaptea din pământ se

[2] Daghereotipie – vechi procedeu de fotografiere, care fixa imaginile pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod şi de brom. [n.e.e.].

ridicau neguri dese şi argintii care se destrămau abia în miezul zilei şi pe înserat aerul se răcea, întocmai ca sub poala munţilor.

După ce trăise în atmosfera aceasta cu aerul vivifiant, am rămas mirată de puterea de rezistenţă a lui Carie în timpul verilor cu arşiţa înăbuşitoare şi nesănătoasă, şi a toamnelor fierbinţi şi încărcate de pâclă. Crescută în această strălucitoare şi plăcută lumină de soare, în mijlocul negurilor pure şi răcoroase ale Americii, nu era câtuşi de puţin de mirare, că în timpul amiezilor grele şi încărcate de zăduf ale lunii august, îşi pierdea cunoştinţa, în oraşul acesta din China de miazăzi, încărcat până la saturaţie de răsuflul oamenilor şi de mirosul trupurilor asudate.

Dar învăluită în negurile ca argintul şi bătută de vânturile aspre ale platoului scăldat în lumină, crescuse viguroasă şi în timpul tinereţii devenise rezistentă. Acolo holdele în lungul cărora trebuia să alerge, erau fără hotar, în grajduri se găseau vaci cu ochii adânci şi umezi, cu viţei, vite de care trebuia să îngrijească şi să le mângâie, cai de călărie cărora le dădea din palmă fructe şi zahăr; găini şi curcani pe care-i scotea în largul miriştilor, după ce se termina secerişul, când lăcustele minuscule săltau din toate părţile şi puteau fi ciugulite. În casa lor viaţa se desfăşura din plin: copiii alergau în toate părţile, mica ei mamă ciripea ca o păsărică, alergând după treburi; aici era tatăl ei, fire şubredă şi complicată, şi fratele mai mare, întotdeauna grav şi binevoitor. Fiecare era ocupat şi mulţumit; serile şi le petreceau făcând muzică: unul cânta la vioară, altul la flaut şi al treilea la pian, iar ceilalţi cântau din gură. Într-un rând am întrebat-o:

— Care este scena din copilăria dumitale, de care-ţi aminteşti mai limpede?

Ochii i se aprinseră şi se îmblânziră, când încercă să se gândească, apoi i se aprinseră din nou:

— Într-un rând, când aveam trei ani, îmi aduc aminte că am vrut să ajut măicuţei să spele vasele. Am ridicat de pe masă un vas mare de friptură, cu desene albastre, pe care bunicul meu îl adusese din Olanda. L-am ridicat încet şi cu mare grijă, ca să-l duc în bufetul din sufragerie, dar era atât de mare, încât nu puteam vedea de marginea lui unde calc. Una dintre scândurile duşumelelor era ceva mai ieşită în afară şi eu fiind desculţă, m-am împiedicat cu degetul mare al piciorului de ea şi am căzut – eu fetiţă mică şi bondoacă, peste vasul albastru – aşa că s-a făcut numaidecât cioburi. Îmi aduc aminte că tatăl meu m-a bătut cu

biciul şi am plâns îngrozitor, nu pentru că m-a durut, ci pentru că eu n-avusesem intenţia să fac niciun rău, ci numai să ajut mamei. Din ziua aceea n-am uitat niciodată, că n-am meritat să fiu biciuită. Chiar astăzi, când am împlinit cinzeci de ani, mă gândesc încă la nedreptatea ce mi s-a făcut.

În timpul cât îmi spunea aceste cuvinte, ea frământa o bucată de aluat moale şi pufos pe masa de bucătărie. În bucătăria aceasta chinezească avea obiceiul că-şi făcea singură pâinea şi scotea din cuptor pâini rumenite şi mari şi franzeluţe dintre acelea cum se obişnuiesc în partea de miazăzi. Fereastra bucătăriei era deschisă şi din stradă veneau sunete stridente de chimvale ale unei procesiuni, şi în sunetele acestea metalice se împleteau mlădierea unui glas de flaut. M-am apropiat, să văd ce este şi am constatat că scoseseră un idol – procesiunea nu era prea mare şi nici idolul prea important, căci era o mică figurină de lut care, îmbrăcată în hainele ei sfâşiate de hârtie, sta sfioasă în litiera pe care o duceau hamalii. În frunte mergea un preot îmbrăcat în zdrenţe care cânta din chimvale şi la urmă veneau alţi doi preoţi dintre care unul sufla cu nădejde în flaut. Al treilea preot avea o tobă de lemn de forma capului de peşte, în care bătea din când în când, dacă-şi aducea aminte, cu un mai. Trecătorii de pe stradă aproape nici nu se uitau la procesiune, dar pe urma preoţilor se ţinea un grup format din câţiva copii care ar fi vrut să vadă numaidecât ce va fi de văzut.

Frământa pâinea şi era la mii de kilometri departe de casa ei părintească. Pe urmă am auzit-o spunând:

— Ce viaţă fericită am dus noi acasă! De când mă ştiu – nici nu-ţi vine să crezi că mi-am adus aminte tocmai din cauza acestor chimvale caraghioase care trec acum pe stradă – casa noastră a fost întotdeauna plină de muzică. Copiii cei mai mari ştiau cu toţii să cânte la câte un instrument, iar noi cei mai mici, cântam din gură. Cornelius era un foarte bun profesor de muzică. La ani de zile după aceea, când am intrat în seminar şi aveam cel mai bun profesor de muzică, am constatat că acesta nu prea avea ocazia să mă înveţe ceva ce n-aş fi ştiut. Cornelius mă învăţase cum trebuie să-mi mlădiez glasul, ca în timpul cântului, melodia să pară curgătoare. Cântam împreună *Messiah;* cât de limpede îmi amintesc!

Şi scoţând mâinile din aluat, îşi îndreptă trupul şi începu să cânte partitura corului din *Aleluia*, cu glasul plin şi nuanţat. Bucătarul chinez scăpă din mână o tingire cu care lucra şi se uită întunecat la

ea, apoi ridică tingirea şi-şi văzu de treabă, deoarece se obişnuise ca s-o audă, că începe aşa pe neaşteptate să cânte. Glasul chimvalelor se pierdu în mijlocul zgomotelor străzii şi uitându-mă la ea, mi se păru că o văd stând în picioare în foişorul corului bisericii albe de ştuc din America, cea care venise să înlocuiască prima biserică de bârne, făcută de colonişti. Când la ani de zile după aceea am vizitat şi eu biserica, crengile încărcate de floare ale merilor se legănau pe sub ferestrele deschise şi umpleau naosul de miresme. În ziua aceea în foişorul corului era o tânără fată, fiica lui Cornelius, care cânta exact aşa, dar glasul ei nu era atât de amplu şi nici atât de emoţionant, ca al acestei femei din mijlocul oraşului chinezesc.

Cu totul pe neaşteptate cântecul încetă şi aerul din bucătărie părea că vibrează de ecourile glasului ei, apoi se întoarse din nou la aluatul pe care-l frământa:

— Ei, viaţa pe care am dus-o noi, a fost foarte fericită, până când s-a declarat războiul civil, oftă ea după un timp. Dar prin ce vremuri am trecut atunci, Doamne!

Adevărat, ce vremuri! La izbucnirea războiului familia Stulting era în partea aceea a Statului Virginia care s-a aliat cu cei de la nord, pentru a deveni mai târziu West Virginia. La această epocă Hermanus nu mai era tânăr. Împlinise patruzeci de ani, fire şubredă, rigidă şi dreaptă, iar în părul lui se vedeau şuviţele cărunte care-i încadrau obrazul brăzdat de creţuri mărunte şi aproape invizibile. Mica franţuzoaică purta şi ea urmele bătrâneţii şi ale vieţii de încercări prin care trecuse. Se sfrijise şi devenise mai mică, aşa că puteai ghici imediat simptomele tuberculozei care mai târziu trebuiau să-i curme firul vieţii. Cornelius avea douăzeci de ani şi părea mult mai bătrân pentru anii săi; un tânăr foarte cumpătat şi blând, cu ochii şi părul negru, fire pasionată pentru lectură şi muzică. Dar luase asupra sa conducerea moşiei, şi sarcina familiei care trebuia să apese asupra lui mai mult decât asupra tatălui său, o primise ca pe o necesitate. Hermanus era o personalitate stranie care, deşi niciodată nu împărtăşise greutăţile familiei sale, ci răspunderile acestea grele le trecuse asupra copiilor săi mai mari, totuşi avea marea calitate de a-i face pe toţi să-l adore şi să se străduiască din toate puterile, ca el să poată rămâne gentilomul citadin care fusese din naştere. Oare Cornelius nu se gândise niciodată, în timpul cât zorii fiecărei zile se căznea să-şi

îmbrace costumul grosolan cu care pleca la lucru, că tatăl său doarme tihnit şi va mai dormi vreme de trei ceasuri după plecarea lui, şi că, chiar după aceea îi vor aduce la pat ceaşca de ciocolată, ca s-o bea înainte de a se îmbrăca? Am îndrăznit să pun această întrebare lui Carie, şi mi-a răspuns:

— Cred că pe vremea aceea atitudinea tatălui nostru corespundea unei necesităţi din viaţa noastră. Toţi eram îndrăgostiţi de lucruri delicate şi frumoase, dar după război acestea deveniseră atât de rare! Niciunul dintre noi nu şi-a permis să discute această problemă cu tata. Am crezut pur şi simplu pe mama care ne spunea, că el nu este destul de voinic, pentru a îndeplini munci grele şi nici nu trebuie să i se ceară aşa ceva. El se ocupa de coşniţele de albine, de butaşii de vie şi de trandafiri. Avea un fel al lui neîntrecut de a îngriji albinele şi în casă se găsea întotdeauna mierea cea mai delicioasă. Nu cred să i se fi întâmplat în viaţa lui, să fie înţepat de vreo albină. Era foarte delicat şi gesturile mâinilor lui îndemânatice erau de o uşurinţă fără pereche. Ar fi fost imposibil ca el să poată trece cu vederea o manifestare cât de neînsemnată a formelor frumosului. Îmi aduc aminte de vrejurile unei viţe care se căţăraseră pe peretele şurii noastre şi între frunzele verzi atârnau ciorchini grei de struguri albi şi acoperiţi de rouă. Înainte de a-i tăia, ne chema întotdeauna să-i vedem. Spunea despre ei că sunt tot atât de frumoşi ca şi picăturile de topaze. Cred că noi îl iubeam, pentru că ne făcea să vedem şi să înţelegem frumosul. De fapt Cornelius era capul familiei noastre şi ştiu cu toată certitudinea, că discuta împreună cu mama mijloace de venit şi felul cât mai cumpătat în care ar trebui cheltuiţi banii. Îmi aduc aminte că din primii ani ai copilăriei mele, când aveam nevoie de ceva, mă duceam întotdeauna la el. Evident, datorită acestei situaţii el nu se putea căsători, atâta vreme cât noi ceilalţi eram mici. Nu-mi aduc aminte să se fi uitat vreodată la o fată. Nu s-a căsătorit decât târziu, după ce noi am crescut cu toţii mari, şi după terminarea războiului. În orice caz tatăl nostru îşi avea locul său bine definit în familie. Noi nu eram simpli agricultori, ca cei din vecinătatea noastră. Mai aveam cărţile şi bucăţile noastre muzicale, tablourile făcute de tatăl meu şi lucrările lui de giuvaergiu. Personalitatea tatălui meu impunea această deosebire între noi şi ceilalţi. Îmi aduc aminte cât eram de mândră că tatăl meu purta o redingotă neagră şi-şi schimba gulerul şi cămaşa albă în fiecare zi, ceea ce nu făcea niciunul dintre vecinii noştri. Abia mai

târziu mi-am dat seama că portul acestor gulere albe înseamnă adevărată tortură. Una dintre noi – la început mama, câtă vreme a fost în stare, apoi una dintre surorile mele mai mari – trebuiau să spele aceste cămăşi şi gulere albe în fiecare zi şi să le calce, indiferent de treaba ce o aveau la bucătărie cu prepararea conservelor pentru iarnă şi a untului ce trebuia ales. Prin urmare, după izbucnirea războiului, toţi ne întrebam cu spaimă ce se va întâmpla, dacă fratele meu Cornelius va fi obligat să plece pe câmpul de luptă. El luase hotărârea definitivă, să nu se prezinte ca voluntar. Hermanus ne învăţase pe toţi, să ne gândim cu groază la sclavie şi în această regiune unde toţi proprietarii mai înstăriţi aveau sclavi, el refuzase să cumpere, chiar atunci când aveam nevoie de lucrători. Instinctul lui înnăscut pentru libertate, pe care-l avea în sânge, îi poruncea să nu cumpere fiinţe omeneşti pe care să le oblige să se supună propriei sale voinţe. Când avea nevoie de lucrători negri, îi plătea întotdeauna, dar de cumpărat refuza să cumpere sclavi. Toţi copiii moşteniseră de la el acest cult pentru libertate; astfel când izbucni războiul, înţeleseră că nu există niciun motiv care i-ar putea determina să renunţe la fratele lor Cornelius, ca să-l trimită să lupte pentru Statele din Sud. În acelaşi timp calitatea lor de cetăţeni loiali ai Sudului îi făcea să se gândească cu groază, că va fi obligat să lupte împotriva Statului Virginia. Astfel neutralitatea, o atitudine greu de păstrat chiar în împrejurări mai favorabile, era singura posibilitate ce le rămânea de ales, şi Hermanus împreună cu Cornelius se declarară neutri. Atitudinea aceasta nu era cea mai indicată, pentru simpatiile vecinilor, în mijlocul evenimentelor ce se precipitau, dar în orice caz bătrânul Hermanus nu era omul care să se sinchisească de aşa ceva. Era un temperament care se complăcea în atitudini contrare curentului popular şi mi s-a spus, că pe vremea aceea se ducea la biserică umblând exagerat de mândru şi de rigid şi că dădea tonul, când trebuiau cântaţi psalmii, cu mai multă autoritate decât înainte de aceea. Ceva mai târziu începură să se audă murmure de proteste împotriva lui, mai ales între proprietarii care aveau sclavi, dar integritatea şi curajul său erau îndeobşte cunoscute, aşa că nimeni nu îndrăzni să-l atace pe faţă.

Situaţia lui Cornelius, în calitate de bărbat tânăr, era însă cu totul alta. Când veniră la el şi-i cerură să intre fie în armata unora, fie în a celorlalţi, le răspunse, că maică-sa, fraţii şi surorile mai mici sunt în grija lui şi dacă va pleca, nu va fi nimeni care să le asigure

existenţa. Suportă cu răbdare şi fără să cârtească batjocurile ce i le adresau vecinii săi şi se aşternu cu nădejde pe plugărie.

Cu toate acestea, pe măsură ce trecea timpul şi armata Sudului începea să simtă tot mai mult lipsa de oameni, trebuia să se gândească la un mijloc, pentru a nu fi luat cu forţa. La început nu le venea nici lor să creadă că s-ar putea să fie ridicat împotriva voinţei sale şi încorporat în armată. Dar se întâmplă şi asta. Într-una din zile când se întoarse acasă la amiază, găsi câţiva soldaţi cu priviri ca de oţel, din armata Sudului, oameni cu glasuri blânde şi îmbrăcaţi în uniforme cenuşii, care-l aşteptau şi intrară împreună cu el în casă.

Unul dintre ei îi spuse:

— Fiule, după cât îmi pot da eu cu socoteala, a sosit vremea să lupţi, fie că vei vrei, fie că nu. Avem nevoie de oameni!

— Pentru aşa ceva, va trebui să mă luaţi cu forţa, le răspunse Cornelius foarte simplu şi se uită la ei fără să clipească.

— Bine, în cazul acesta te vom lua cu forţa, răspunse soldatul şi întorcându-se spre oamenii săi, le porunci: „Legaţi-l şi urcaţi-l în şa!”

Ceilalţi trei soldaţi se apropiară de el, îi legară mâinile şi-l urcară pe calul care aştepta în faţa casei. Mica mamă franţuzoaică era în grădină şi culegea mazăre, dar ţipetele celorlalţi copii o făcură să iasă în curte, unde văzu imediat ce se întâmplă. Se repezi într-un suflet spre fiul ei şi se încleştă cu amândouă mâinile de piciorul lui din scară.

— Trebuie să-i daţi drumul... el este cel care ne câştigă pâinea de toate zilele! strigă ea cu glasul sugrumat.

Cel care conducea soldaţii, îşi duse mâna la chipiu şi-i răspunse:

— Îmi pare rău doamnă, dar avem ordine.

— Nu... nu... nu se poate!... Trebuie să-i daţi drumul. Este fiul meu!

— Înainte... marş! porunci ofiţerul, fără să mai stea de vorbă şi urcându-se în şa, plecară grămadă, iar bătrânica începu să alerge, ţinându-se de piciorul fiului ei.

Cornelius se plecă peste oblânc şi-i spuse cu glasul în şoaptă:

— Lasă mamă, că voi găsi eu un mijloc, ca să mă pot întoarce. Nu mai alerga, deoarece şi aşa nu te poţi ţine după noi. Voi dezerta...

— Da, ca pe urmă să te împuşte pentru dezertare! răspunse ea printre dinţi. Nu, pentru nimic în lume nu te voi lăsa să pleci!

Începu să alerge mai repede, pe măsură ce calul se întindea în trap, aşa că la urmă o ducea mai mult de-a târâşul, dar nu vru să-şi descleşteze mâinile de pe piciorul lui. Ofiţerul care venise cu soldaţii, nu putea suporta acest spectacol, aşa că se opri, ca să stea cu ea de vorbă.

— Ma'am, este zadarnic. Va trebui să vină cu noi. Aşa e ordinul. Îmi pare rău, dar în toate părţile tinerii trebuie să meargă la război.

— Fiul meu nu va pleca! striga ea cu glasul înecat. Pălăria îi lunecase pe ceafă şi părul cărunt i se desprinsese din piepteni şi-i atârna împrejurul obrazului delicat şi slăbit. Ochii îi ardeau din pricina oboselii, gâtul îi era uscat şi pieptul i se zbătea din cauza alergăturii: „Dacă va pleca el... voi pleca şi eu... Afară de asta noi suntem... împotriva sclaviei. Ţara noastră prezintă libertatea! Nu cumva vreţi să-l faceţi să lupte pentru o idee... în care nu crede niciunul dintre noi?"

Ofiţerul se uită la ea. Pe urmă se întoarse spre soldaţi şi le porunci din nou, aproape fără să vrea:

— Înainte... marş!

Calul începu să alerge din nou şi ofiţerul încercă să nu se uite la trupul şubred şi puţin al femeii îmbrăcate în rochia cafenie care alerga gâfâind şi mai mult de-a-târâşul, în lungul drumului plin de gropi. Buzele îi erau întredeschise şi pieptul i se zbătea în agonie. Cornelius se plecă din nou peste oblânc şi începu să strige:

— Mamă... mamă... mamă...

Spectacolul era îngrozitor. Ofiţerul o lăsă să alerge în felul acesta cam un kilometru, pe urmă se opri, descălecă, îşi scoase chipiul şi se înclină în faţa ei.

— Ma'am, aţi câştigat! Este fiul dumneavoastră, luaţi-l! Apoi întorcându-se spre oamenii săi, adăugă: „Dezlegaţi-l şi da-ţi-i drumul!"

În clipa următoare mama şi fiul rămaseră singuri în mijlocul drumului, iar călăreţii dispărură în depărtare, ducând un cal de căpăstru. Cornelius se uita la maică-sa, cu o duioşie inexprimabilă, dar ochii ei scăpărau ca fulgerele şi ridicând mâinile tremurânde, încercă să-şi adune părul răvăşit. În clipa următoare simţi că e gata să-şi piardă cunoştinţa şi se sprijini de pieptul lui, murmurând printre buzele uscate:

— Pentru nimic în lume nu i-aş fi lăsat să te ia!

Dar întâmplarea aceasta servi drept învăţătură, pentru ce s-ar putea întâmpla din nou. Ofiţerul care va veni a doua oară, s-ar

putea să nu fie atât de milos ca acesta. Prin urmare pe Cornelius trebuiau să-l ascundă. În aceeaşi seară el încălecă şi plecă de acasă, ducând cu el un aşternut şi o traistă cu merinde; se opri într-o văgăună din Droop Mountain, un fel de căldare, în fundul căreia era un bordei părăsit în jurul căruia erau întinderi de pământ bune pentru cultură.

Aici rămase ascuns vreme de doi ani, până la terminarea războiului. Pământul îl desţeleni şi-l semănă cu mazăre, grâu şi porumb, iar în vremea recoltei, cobora pe ascuns în timpul nopţii, aducea acasă ceea ce recoltase, vedea pe maică-sa şi-şi lua lucrurile trebuitoare. Când munţii Little Leveles începură să fie călcaţi pe rând de oştile celor din Nord sau a celor din Sud, care devastau semănăturile şi furau depozitele din şuri şi cămări, puţinul pe care-l aducea Cornelius era singurul mijloc de trai al familiei şi aproape singura lor hrană.

Caut anume să evit tot ce în această epocă din viaţa lui Carie ar putea să aibă vreo legătură cu războiul civil, deoarece aceste amănunte pot fi citite în orice carte de istorie a lui. Nu voi descrie decât ceea ce mi-a povestit ea însăşi, pe vremea când eu eram o mică fetiţă americană, în mijlocul unui oraş chinezesc, când datorită descrierilor ei vedeam America şi o ascultam vrăjită, depănând întâmplările din patria mea... ţara pe care nu o văzusem niciodată.

Ştiam foarte bine ce înseamnă un război. La această epocă toţi albii care ne găseam în China, trăiam în mijlocul nesiguranţei şi al primejdiilor provocate de revolta boxerilor. În fiecare seară când mă culcam, îmi puneam hainele în apropierea patului, ca să mă pot îmbrăca imediat ce se va da semnalul de alarmă, că trebuie să fugim. Carie mă învăţase cum trebuie să mi le păturesc, cum să-mi înşir repede ghetele după ce le încalţ, cum să întind mâna şi să-mi iau pălăria de pe duşumele, ca să nu fiu condamnată în timpul zilei că merg cu capul descoperit sub arşiţa ucigătoare a soarelui din Orient. Toate acestea trebuia să le fac singură, deoarece mai era un copil care nu se putea ajuta singur. Un coş plin de cutii cu lapte condensat aştepta zi şi noapte la îndemână pentru copil. Coşul era în faţa uşii, aşa că înainte de a ieşi, puteam întinde mâna după el, ca să-l ridic. Carie făcuse toate pregătirile, până în cele mai mici amănunte şi aştepta curajoasă şi nu admitea nici ca nouă să ne fie frică. Ştiam cu toţii că va avea grijă de noi.

Curajul acesta, în afară de îndrăzneala ei din fire, şi-l însuşise în

timpul celor patru ani de război civil, pe vremea când era fetiţă. În zilele lungi şi pline de zăduf ale anului 1900 o rugam să ne povestească „despre războiul nostru din America”, şi ea începea să ne povestească impresiile ei de fetiţă care s-a născut în Virginia de West, linia de demarcaţie între Nord şi Sud, în lungul căreia cele două armate treceau şi se retrăgeau în încleştarea de moarte. Mai târziu, când la lecţiile de istorie am învăţat despre această epocă, eu o cunoşteam din ceea ce-mi povestise ea, dar o cunoşteam într-un fel mult mai plin de viaţă şi mai complet decât ar fi putut să mi-o descrie vreo carte.

Datorită ei am cunoscut suflul de entuziasm care pune armatele în mişcare; la început veselia şi siguranţa, după care vine dezamăgirea, surpriza, amărăciunile, pornirea de răzbunare, cruzimea şi la urmă deznădejdea şi înfrângerea. Mult mai îngrozitor decât toate acestea era însă marşul triumfal al armatelor victorioase care devastau holdele pe unde treceau în calitate de cuceritori, fără milă faţă de cei înfrânţi. Într-un rând îmi spunea, cu privirile cernite de umbra amintirilor:

— Yankeii strigau în toate părţile, că Sherman are de gând să deschidă un drum de-a dreptul spre inima Georgiei atât de larg şi atât de pustiu, încât în lungul lui nici corbii să nu mai poată găsi un grăunte cu care să hrănească. Admit că a reuşit să-şi ducă această ameninţare la îndeplinire. Apoi adăuga mai liniştită: Sherman spunea că războiul e un infern. Cred că acum se va fi convins de temeinicia afirmaţiei lui, căci se găseşte acolo de câţiva ani.

Sau altădată:

— Nimeni din familia mea nu era de acord cu sclavia. Noi împărtăşeam convingerea lui Lincoln. Eram americani şi nu puteam admite ca în America să existe negoţul de sclavi şi să-l aprobăm. Dar în orice caz nu se poate nici să aboleşti sclavia, eliberându-i pe toţi dintr-odată. Adevărul este că după război aproape nu mai îndrăzneam să ieşim din casă, deşi în regiunea unde trăiam noi, erau foarte puţini negri. Îmi aduc aminte că fratele meu Cornelius a trebuit să intre pentru un timp scurt în gruparea Ku Klux Klan pentru a determina sclavii eliberaţi să ne lase în pace.

Într-un rând a început să râdă şi aşezându-se pe un scaun, râdea cu hohote, de i se umpluseră ochii de lacrimi:

— Nu voi uita niciodată dimineaţa ce a urmat după noaptea aceea când soldaţii yankei au fost cantonaţi în grădina noastră de fructe. Era iarnă şi crengile pomilor erau pustiite. Am ieşit din casă

şi m-am furişat pe după şură, ca să văd soldaţii, căci prin părţile noastre circulau tot felul de zvonuri în legătură cu ei... Oamenii spuneau că au coarne, ca diavolii. Când m-am apropiat, am văzut că pomii erau încărcaţi de fructe foarte ciudate. Nu ştiam ce pot fi, dar uitându-mă mai bine, am constatat că erau pâini. Soldaţilor li se dăduse pâine făcută din făină încinsă, şi refuzând s-o mănânce, o aruncaseră în crengile pomilor, ca să se distreze, aşa că toate crengile atârnau grele de pâini. Era un spectacol nespus de caraghios, dar zburătoarele s-au hrănit luni de-a rândul din pâinile acestea.

— Era adevărat că yankeii aveau coarne?

— Da de unde, răspunse ea şi clipi din ochi. Erau exact ca ceilalţi oameni, aşa că am rămas grozav de dezamăgită.

Una dintre întâmplările cele mai emoţionante, pe care am rugat-o să ne-o repete de mai multe ori la rând, era următoarea:

Într-o zi Hermanus află că se apropie o armată de yankei. Tocmai atunci avea în casă o colecţie de bijuterii vechi şi foarte frumoase, care aparţineau unei familii bogate din vecinătate, şi pe care i le aduseseră ca să le repare. Era grozav de speriat, nu cumva să fie jefuit, deoarece valoarea bijuteriilor era atât de mare, încât el n-ar fi putut să despăgubească pe proprietarul lor. Hotărârâ deci să le ascundă şi băgându-le într-un coş pe care-l acoperi la gură, ieşi în livada din apropierea grădinii şi-l îngropă sub o lespede de piatră. În timpul după amiezii yankeii sosiră şi-şi aleseră loc de cantonament exact livada aceasta. Se aşezară pe lespede şi în timpul zilei o întrebuinţară ca masă, iar peste noapte ridicară un cort deasupra ei. Hermanus îi vedea de la fereastră tot ce fac. Până ce se întunecă, Hermanus nu se mişcă din faţa ferestrei şi se aştepta din clipă în clipă, să vadă pe unul dintre soldaţi că se apleacă, să vadă ce este sub lespede. Înainte de a se lăsa întunericul greu, totul părea în cea mai bună ordine, dar după ce se făcu noapte, deşi aprinseseră torţe, umbrele aruncate de acestea erau atât de nesigure şi de mobile, încât ar fi fost greu să-ţi dai seama ceea ce se întâmplă.

Toată noaptea Hermanus alergă de colo până colo prin odaie şi se ruga, împreună cu toţi ai casei, făcându-şi reproşuri că n-a înapoiat proprietarului bijuteriile pe care i le-a încredinţat, şi se gândea la ceea ce se va întâmpla, dacă vor fi furate, deoarece stăpânul lor era un om veninos şi lacom; dar afară de asta bijuteriile le moştenise din familie, aşa că nu le-ar mai fi putut

înlocui. În zorii zilei soldaţii plecară şi Hermanus se repezi într-un suflet în livadă. Se aplecă în faţa lespedei şi văzu coşul neatins, aşa cum îl lăsase în ajun, căci nimeni nu-l văzuse. La terminarea fericită a acestei povestiri pe care Carie o făcea cu atât mai impresionantă, datorită glasului ei şoptit şi contractării obrazului, respiram cu toţii uşuraţi. De obicei lucrurile acestea ni le povestea pe la sfârşitul zilei, când se lăsa înserarea şi noi ne aşezam pe terasă şi în faţa noastră se aşternea valea cu semănăturile de orez şi casele acoperite cu stuf ale ţăranilor; în depărtare se vedea silueta delicată a unei pagode care parcă atârna în vârful trestiilor de bambus de pe coastele unei coline. Dar noi nu vedeam nimic din toate acestea, ci vedeam tot atât de limpede ca şi când am fi fost la fata locului, holdele cu brazdele adânci şi crestele întunecate ale munţilor noştri de acasă, iar pe deasupra lor caii în goană, şi drapele desfăşurate de oameni îmbrăcaţi în uniforme albastre şi uniforme cenuşii.

Urmă apoi ziua înfricoşătoare când Nordul şi Sudul se loviră în bătălia de la Droop Mountain, când zi şi noapte tunurile bubuiră de o parte şi de alta pe deasupra piscului munţilor, iar familia tremura de groază şi aproape nu mai putea nici să se roage, de teamă ca nu cumva Cornelius să fie descoperit în ascunzătoarea lui. Dar în zorii zilei tânărul apăru în faţa casei, cu palmele mâinilor jupuite de piele şi hainele sfâşiate, cu picioarele goale, numai o rană. În timpul zilei stătuse ascuns într-o peşteră, dar deodată cu întunericul coborâse pe coasta prăpăstioasă de stâncă şi se întoarse acasă. Era teafăr sănătos, dar pământul său care era arat şi gata de semănat, fusese răscolit de obuzele tunurilor.

Veni şi ziua când în toată casa nu mai aveau nimic de mâncare, în afară de o jumătate de baniţă de mazăre uscată şi în aceeaşi zi apăru şi un grup de fugari din armata Sudului, îmbrăcaţi în zdrenţe, desculţi şi morţi de foame. Văzând în ce stare se găsesc, mica franţuzoaică puse la foc toată mazărea care-i ajunse tocmai bine ca să poată da fiecăruia câte o strachină de ciorbă de mazăre, şi în aceeaşi zi copiii ieşiră pe câmp, ca să culeagă frunze de lăptuci din care să-şi pregătească de cină.

Toate acestea, şi o mulţime de alte întâmplări ni le povesti în timpul zilelor fierbinţi din vara pe care am petrecut-o la marginea oraşului chinezesc. Împrejurul nostru clocotea ura răscolită împotriva noastră, a străinilor, dar eu nu ştiam nimic. Ascultând vorbele ei, vedeam patria şi eroismul compatrioţilor mei, aşa că

prindeam şi eu curaj. Ea nu se temea de nimic. Se învăţase din cea mai fragedă copilărie, fără să-i vină rău, să se uite la răniţi şi la cei care sângerează; învăţase să rabde de foame şi să nu se plângă de nimic; învăţase să găsească un mijloc pentru a uşura suferinţele, chiar când se părea că nu mai există niciunul, şi toate acestea datorită exaltării momentului prin care trecea.

La terminarea războiului civil avea opt ani, şi familia ei, ca şi toţi ceilalţi locuitori din împrejurimi, trebui să se adapteze noilor condiţii de viaţă. După ce se împăcară cu înfrângerea, viaţa începu din toate părţile să pulseze cu înfrigurare. În timpul celor patru ani cât durase războiul, şcolile nu funcţionaseră. Carie învăţase singură să citească, întrebând pe unul şi pe altul ce este cutare sau cutare literă. Dar în afară de citit, nu mai ştia nimic altceva. Sora cealaltă care era ceva mai mică decât ea, nu ştia nici să citească...

Foarte mulţi copii erau în aceeaşi situaţie, deoarece părinţii lor fuseseră prea chinuiţi, ca să se mai poată ocupa de ei; bărbaţii se luptau pe câmpurile de bătaie, mamele lucrau în ţarină sau continuau negoţul, străduindu-se din toate puterile să ţină loc atât de mamă cât şi de tatăl care era plecat. Preocuparea imediată a tuturor era să pună şcolile în funcţiune, pentru a înlătura pagubele pricinuite de război.

Cornelius care suferea din pricina ignoranţei fratelui şi surorilor sale, fu cel dintâi care interveni pentru organizarea unei şcoli. Lecţiile cu copiii le făcea el însuşi, iar de agricultură se ocupa în zorii zilei şi pe înserat, după ce se întorcea acasă. Cursurile începură într-o odaie din curtea bisericii, dar şcoala crescu repede şi se mută foarte curând în clădirea ei proprie, iar într-o bună zi sfârşi prin a fi cunoscută sub numele de Academie.

Pentru Carie şcoala aceasta fu poarta vieţii. De doi ani şi mai bine era nerăbdătoare să înveţe, să adune cunoştinţe care s-o ajute să înţeleagă o mulţime de lucruri cărora nu le găsea explicaţie. Din anumite puncte de vedere era un copil ciudat, înzestrat cu multă imaginaţie, pasionat şi susceptibil într-o măsură care o făcea să sufere: un bizar amestec de sălbatic bun simţ şi de profund misticism. Seara, cu picioarele goale, se întindea în iarba grasă din livadă, în apropierea casei albe, şi sta cu ochii îndreptaţi spre cerul plin de stele; se întreba ce sunt aceste luminiţe şi se zbătea chinuită de dorinţa de a cunoaşte misterele universului. Stelele o fascinaseră întotdeauna. Îmi aduc aminte că în nopţile fierbinţi de vară pe care le-am petrecut în oraşul acela chinezesc, avea obiceiul

să se plece peste canatul ferestrei, deasupra străzii pline de larma trecătorilor, şi să se uite la stelele care străluceau, grele ca nişte bulgări de aur în fundul cerului ca de purpură sumbră, şi spunea:

— Îmi vine greu să cred că acestea sunt aceleaşi stele pe care le-am văzut eu în livadă, pe vremea când eram fetiţă. Acolo mi se păreau reci şi argintii şi infinit de departe şi de eterice. Aici mi se par solide şi incandescente şi prea aproape de oameni. Odinioară visam că stelele acestea sunt locuite de fiinţe transparente... delicate, ca zânele din basme. Aici îţi fac impresia că sunt populate de oameni cu porniri vajnice... de oameni sângeroşi şi răi. Uită-te la Orion, cât luceşte de aprins deasupra acoperişului pagodei!

La şcoală învăţă înainte de toate elemente de astronomie, un studiu care-i plăcuse întotdeauna, deşi rămase puţin dezamăgită din pricina elementelor de matematică. Avea o imaginaţie foarte vioaie care absorbea orice amănunt arid şi-i împrumuta viaţă. Cornelius era din fire făcut să fie profesor, iar ea o elevă înzestrată nu atât cu memorie, cât mai mult cu capacitatea de a înţelege şi de a interpreta, aşa că între ei se întemeiară şi legăturile datorită elevului preferat şi învăţătorului respectat, în afară de relaţiile de frate şi soră.

Epoca de după război fu în acest mic orăşel din West Virginia o perioadă de refacere spirituală şi în mod implicit de viaţă ascetică. Aceasta a fost atmosfera în care a trăit ea în tinereţe şi aceasta şi-a pus pentru totdeauna pecetea pe temperamentul ei, în fond senzual şi iubitor de frumos. În acelaşi timp îi oferi ocazie să facă experienţe în toate domeniile, şi faptul acesta satisfăcea în întregime pornirile ei atât de multiple. Îmi aduc aminte că într-un rând îmi spunea:

— Am îndeplinit tot felul de treburi necesare în viaţă şi sunt foarte mulţumită că am reuşit. După războiul civil nu se mai găseau magazine şi nimic ce s-ar fi putut cumpăra. Trebuia să semănăm singure inul, să-l meliţăm şi să-l toarcem, pentru a ne face cearşafuri şi feţe de mese şi rufăria de care aveam nevoie. Rochiile pe care ni le ţeseam din fire de in şi bumbac, ni le vopseam singure. Am învăţat ce culori se pot obţine din diverse ierburi şi scoarţe de copaci şi din tot felul de rădăcini. Uneori încercările noastre nu reuşeau, dar cu toate acestea hainele trebuia să le purtăm. Tundeam oile, spălam lâna, o dam prin piepteni şi o torceam, apoi o ţeseam. Sunt foarte mulţumită că am putut învăţa de toate.

Trebuia să-şi facă singure până şi cercurile ce le purtau în rochiile crioline; pe acestea le făceau din vrejurile lungi de curpen. Cercurile erau destul de bune şi făceau slujbă, până se uscau şi se rupeau. Îmi aduc aminte că i-am cerut de nenumărate ori să ne repete o întâmplare pe care de fiecare dată ne-o spunea cu ochii scăpărând de veselie.

— Vrei să ştii cum mi s-a rupt mie mlădiţa pe care o întrebuinţam ca cerc în rochie? Uite cum: Într-o duminică ducându-mă la biserică – şi la biserică trebuia să ne ducem în fiecare duminică – dar în duminica despre care-ţi vorbesc, trebuia să predice un misionar şi biserica era plină de lume; şi închipuie-ţi că doamna Dunlop, soţia pastorului era aşezată alături de mine. Era o femeie foarte cumsecade şi-mi era simpatică, dar era foarte grasă şi în ziua aceea se strângea atât de tare lângă mine, încât mi se părea că devine din ce în ce tot mai voluminoasă. Fiind vară, căldura din biserică te sufoca. Ce să-ţi mai spun; soţia pastorului continua să se dilateze şi să se sprijine pe rochia mea; la un moment dat cercul criolinei – deşi nu era prea mare, deoarece tatăl meu nu ne dădea voie să purtăm cercuri exagerat de mari –, s-a ridicat tocmai în faţă şi mi-a repezit rochia în vânt, de-mi era ruşine de oamenii dimprejurul meu şi am încercat să mi-o aşez, dar toate străduinţele mele erau zadarnice. În cele din urmă, văzând că nu e chip, mai ales că un băiat din apropierea mea începuse să râdă, am smucit cercul din toate puterile şi imediat după aceea am auzit o pârâitură puternică. Cercul meu se rupsese. Rochia s-a aşezat numaidecât, dar ar fi trebuit să mă vezi după ce m-am ridicat în picioare. Rochia mi se înfăşura împrejurul pulpelor şi era atât de lungă, încât o duceam de-a târâşul. Buna doamnă Dunlop s-a aşezat în faţa mea şi ţinându-mă strâns după ea, ne-am apropiat de cabrioletă şi m-a urcat repede de tot, ca să nu mă vadă nimeni. Am râs de ne-am prăpădit, dar în ziua aceea mi-a fost grozav de ruşine, deşi nu mă puteam stăpâni să nu râd şi eu împreună cu ceilalţi. Îmi închipui cât eram de caraghioasă. Tatăl meu spunea că aceasta este pedeapsa pentru vanitatea mea. Se poate să fi avut dreptate, dar eu totuşi cred că cercul s-a rupt din pricină că era prea uscat şi n-a putut suporta presiunea exercitată de doamna Dunlop asupra lui.

Pentru noi ceilalţi copii americani din oraşul chinezesc, nimic nu putea fi mai emoţionant din toată viaţa ei petrecută în ţara noastră, decât întâmplarea cu zahărul de arţar: După terminarea războiului, la ei acasă tot ceea ce se putea prepara cu propriile mijloace, era

preparat fără ezitare şi nu cumpărau nimic, afară de ciocolata ce se servea lui Hermanus în fiecare dimineaţă, cafeaua şi ceaiul.

N-avusesem încă ocazie să văd şi eu cum se recoltează zahărul şi nici copaci cărora li se fac incizii, pentru a scurge lichidul dulce al sevei lor, dar totuşi în teorie cunoşteam procedeul, căci în ţara aceea depărtată din Orient, unde arţarii nu existau decât în imaginaţia noastră, auzisem povestea aceasta repetată de atâtea ori, încât mi se părea că am văzut-o aievea. Dar ştiam că în primăvară, când frigul se menţine încă şi primăvara este mai mult o nădejde decât o realitate, trebuie să crestezi copacii care în timpul toamnei au scoarţa aurie. Asta înseamnă că în trunchiul copacului trebuie să dai o gaură cu burghiul şi să introduci într-însa o ţeavă de lemn prin care începe să curgă sucul dulceag, într-o găleată aşezată la îndemână. După ce găleţile sunt pline şi ai lichid de ajuns, goleşti toate găleţile într-o căldare uriaşă de cioaie[3], aşezată într-un loc anume, unde se fierbe zahărul. Băieţii taie şi adună lemnele pe care le aşază sub căldările atârnate deasupra vetrelor, şi după ce le aprind, lichidul începe să fiarbă.

Aceasta este vremea distracţiilor, căci băieţii şi fetele din împrejurimi se adună împrejurul şopronului unde se fierbe zahărul, supraveghează fiertul siropului şi mestecă în căldări cu rândul; alţii pun buşteni pe foc şi dacă se întâmplă să fie omăt, cum de altfel e firesc pe o astfel de vreme, se dau cu săniuţele, şi chiotele şi râsetele nu se mai termină. Obrajii sunt aprinşi, ochii strălucesc şi în toate părţile e numai veselie.

Când siropul este destul de gros, îl toarnă în ciubere şi în timpul anului îl întrebuinţează pentru îndulcitul turtelor, al plăcintelor şi al cozonacilor. Dar dacă se întâmplă să vrei să faci zahăr, lichidul de arţar trebuie fiert vreme mai îndelungată şi trebuie să ştii dinainte, când e momentul să torni lichidul în clocot, în forme mari şi mici, pentru a le păstra.

Formele mari şi înalte ca nişte căciuli se întrebuinţează pentru turnatul glugilor de zahăr necesare gospodăriei în timpul anului, dar afară de aceasta mai sunt sute de tipare în formă de inimă, de stele, de lună şi altele felurite, făcute din tablă, pe care le umplu de asemenea. Partea cea mai hazlie şi mai plăcută este atunci când torni siropul în clocot, peste zăpadă şi începi să-l mănânci, adunându-l în podul palmelor, odată cu aşternutul de zăpadă în

[3] Cioaie, (variantă: *aceoaie*) – nume popular pentru diferite metale sau aliaje, feroase sau neferoase. [n.e.e.].

care zahărul începe să se solidifice. După ce fiertul siropului se termină, toţi se întorc acasă cântând şi înviorați de aerul rece şi îmbălsămat, fără ca cineva să se simtă rău, din pricină că a mâncat mai mult decât l-a răbdat pântecele. Asta pentru că locul de sub streaşina pădurii unde se făcea fiertul, era curat şi aerul plin de miresmele zăpezii proaspete, aşternute în toate părţile, îţi umplea pieptul şi-ţi da putere şi vigoare, ca să poţi rezista la orice.

O, Carie, vorbele tale au contribuit atât de mult, ca să ne gândim şi să visăm cu ochii treji la patria noastră!

Zăpadă! Cu câtă pricepere ne făcea să ne imaginăm zăpada din America! Câteodată, la răstimpuri foarte depărtate, se întâmpla să avem şi noi câte o uşoară fulguială de zăpadă, în timpul unei zile reci şi pâclite de iarnă, în oraşul unde locuiam în partea de miazăzi a Chinei. Ne lipeam obrazul de tăbliile ferestrelor şi ne uitam cum se aşterne, albă pe fondul cenuşiu al cerului, şi topindu-se imediat ce ajungea pe olanele negre de gresie ale acoperişurilor care erau mai calde. Îmi aduc aminte că într-un rând vântul îngrămădise un minuscul troian într-un colţ al curţii, uşor şi vaporos ca o ceaţă, dar cu toate acestea muşuroiul era de zăpadă. Ne-am repezit afară din casă, ţipând de bucurie şi săltând într-un picior: „Zăpadă! Zăpadă!” În timpul unei ierni friguroase cum nu mai pomenisem, dincolo de zidurile care împresurau oraşul căzuse un strat de zăpadă adevărată şi pe deasupra mormintelor pustii de la margine, aşternutul era cel puţin de un lat de mână, aşa că dacă nu te uitai mai de aproape, ca să vezi ţepile miriştii trecând prin acest aşternut, toată lumea ţi se părea îmbrăcată într-un linţoliu alb şi fără pată. Cu fulguiala lor de zăpadă trestiile de bambus păreau întocmai ca nişte pene şi grâul de curând răsărit apărea ca o perie verde şi crudă printre movilele albe ale mormintelor. Carie ne-a făcut o sanie din câteva scânduri smulse dintr-o ladă în care fuseseră cutii de lapte condensat; pe acestea le-a legat laolaltă cu o cujbă de paie şi cu sania aceasta ne repezeam în josul costişelor, peste movilele mormintelor chinezeşti, gândindu-ne la pârtiile de săniuţă din America.

La ani de zile după aceea, când am întâlnit zăpadă adevărată în adâncul pădurilor din Virginia, pe culmile Munţilor Albaştri, mi-am dat seama că datorită celor ce mi-a povestit această americană, în închipuirea mea pe toate acestea le văzusem demult. Am văzut luncile adormite şi nemişcate sub învelitoarea lor albă. Am văzut acoperişurile încărcate de omătul uriaş din care ferestrele apăreau

plăcute şi vesele, şi fumurile coşurilor destrămându-se sub cerul îngheţat. Totul era exact aşa cum îmi spusese ea. Înainte de a coti pe drumul ce apuca în sus spre munţi, mi-am adus aminte că la poala munţilor umbrele trebuie să fie albastre, şi de fapt când am ajuns la o cotitură, am băgat de seamă că umbrele erau albastre. Ea îmi vorbise despre aceste umbre cu zece ani înainte de a le putea vedea şi de la o depărtare de mii de kilometri, aşa că eu le cunoşteam.

Frumuseţea aceasta a ţării ei îi îmbibase fiinţa din cea mai fragedă copilărie, până la vârsta de douăzeci şi trei de ani, când s-a expatriat. Deşi moştenise de la tatăl ei capacitatea de a descoperi frumosul, totuşi nu avea nevoie să-l caute, deoarece ochii ei erau obişnuiţi să-l vadă numaidecât. Frumuseţea fără hotar a luncilor, a ponoarelor şi a plaiurilor, cu varietatea de culori a anotimpurilor care se alterau, pe toate acestea ea le vedea şi le înţelegea, dar cu aceeaşi uşurinţă înţelegea şi vedea frumuseţea discretă a muşchiului prins pe stânci, a florilor sfioase şi a insectelor. Într-o zi s-a oprit alături de un păianjen de culoare roşie-vărgată cu negru şi la urmă s-a plecat spre el, întinzând un deget ca să-l pipăie; păianjenul a înţepat-o şi braţul i s-a umflat din pricina veninului. După această întâmplare, s-a mulţumit să se uite la insecte fără să le mai atingă, dar este caracteristic pentru simţul ei de justiţie, că şi-a dat seama de vina ce o avea, când a întărâtat păianjenul; totuşi înţepătura n-a diminuat cu nimic din frumuseţea lui în faţa ochilor ei.

Acest cult pentru frumos, reacţiunea ce o provoca în sufletul ei pe vremea aceea, făcea parte din însăşi esenţa fiinţei ei, şi emoţia ce o simţea în faţa frumosului era la ea ceva organic. Se simţea îmbătată de fericire în mijlocul unei lunci însorite, într-o zi de primăvară, aşa că râdea, nu ştia ce să mai facă de mulţumire şi ar fi fost gata să înceapă să joace. Dar în aceeaşi vreme îi plăcea şi frumuseţea lucrurilor simple, calme şi curate. Se emoţiona nu numai în faţa oglinzii adormite a unui iezer bătut de razele lunii, dar şi în mijlocul unei odăi calme, răcoroase şi umbrite, sau în faţa unei stive de vase spălate şi lucitoare. Îmi aduc aminte cum îmi spunea, că în timpul epocii grele şi austere ce a urmat după războiul civil, nemaiavând de unde să cumpere vase noi, au fost obligaţi să întrebuinţeze în fiecare zi serviciul de porţelan, cu frunze albastre şi verzi de sălcii şi paharele subţiri de cristal pe care bunicii ei le aduseseră din Olanda. În fiecare zi, înainte de terminarea oricărei

alte obligaţii ce trebuia îndeplinită în gospodărie, prefera să înceapă să le spele, pentru ca astfel să simtă în palmele mâinilor plăcerea formelor lor delicate. Senzaţia aceasta a păstrat-o toată viaţa între amintirile ei despre frumuseţe.

Era o fire sensibilă. Îi plăcea senzaţia trezită de contactul mâinilor ei cu diverse obiecte, ţesutul firelor de mătase, răcoarea porţelanului, mângâierea plăcută a pânzeturilor fine de in, a catifelei; îi plăcea să simtă petalele florilor de trandafir şi suprafaţa aspră a ştiuleţilor de brazi. Îmi aduc aminte de ea, cum ţinea în mână câte o frunză uscată şi fragilă de bambus şi o freca în podul palmelor. „E atât de rigidă, de netedă şi fină” murmura ea. Avea un simţ al mirosului foarte dezvoltat. Mirosurile grele şi pestilenţa murdăriei omeneşti ce năpădea în grădină, peste zidul ce împrejmuia oraşul, au torturat-o tot timpul cât a trăit în Orient, deoarece singurul îngrăşământ pentru fertilizarea solului din apropiere şi pentru grăbirea rodului, era murdăria evacuată din oraş în timpul nopţii.

Îmi aduc aminte de ziua când s-a întors pentru prima dată în ţara ei. Intra până la genunchi în iarba luncilor sau în frunzele reavene din păduri şi se oprea în loc, apoi începea să respire adânc şi rar, altădată repede şi lacomă, pentru a simţi miresmele pământului.

— Ce este? ne grăbeam noi să întrebăm, ca nu cumva să ne scape ceva, şi ea ne răspundea mulţumită.

— Vreau să simt toate miresmele, nimic altceva! Poate nu ştiţi că cea mai de seamă calitate a acestei Americi este mireasma ei – este atât de plăcut, atât de încântător s-o simţi cum îţi pătrunde adânc în piept!

Îi plăcea să ia în palme câte un pumn de frunze de molift, să le frece şi să le miroasă; părea că o îmbată mirosul de răşină şi rămânea cu ochii închişi, în extaz. Acestea erau miresmele ei preferate, mirosurile acre şi pure, dar mai ales mireasma florilor de răsură. Multe dintre florile Orientului nu-i plăceau, din pricina mirosului lor dulceag şi greu.

În domeniul muzical avea cunoştinţe temeinice de adevărată intelectuală, dar pentru ea, înainte de orice, muzica reprezenta o senzaţie şi o emoţie. În timpul neastâmpăratei mele adolescenţe, mi se părea plictisitor s-o văd că nu este în stare să asculte o bucată muzicală frumoasă, fără ca lacrimile să-i curgă în lungul obrazului, dar nu lacrimi de durere, ci lacrimile unei inimi care nu poate rămâne indiferentă faţă de emoţiile delicate ale acestei

muzici frumoase. Cu îndrăzneala caracteristică tinereţii am întrebat-o:

— Dacă nu eşti în stare să-ţi stăpâneşti plânsul, ce te determină să asculţi această muzică?

S-a întors şi s-a uitat la mine cu o privire calmă şi îndelungă, apoi mi-a răspuns:

— Tu nu înţelegi încă. Nici nu s-ar putea să înţelegi. Tu încă n-ai trăit cu adevărat. Într-o bună zi vei asculta şi-ţi vei da seama, că muzica nu este o simplă tehnică şi melodie, ci este sensul adânc al vieţii, un sens infinit de trist şi de o frumuseţe pe care nu o poţi suporta. Atunci vei înţelege.

În marele ei cult faţă de culori, era o ciudată contradicţie. Prefera tonalităţile delicate şi nuanţele discrete. Amănuntul acesta m-a făcut să mă gândesc mai îndelung la ea, deoarece pasiunea şi pornirile sălbatice pe care le bănuiam în adâncul temperamentului ei, mi se păreau o indicaţie, că ar fi susceptibilă pentru nuanţe mai violente, şi părerea mea este – poate întemeiată sau poate lipsită de temei – că în preferinţa instinctivă faţă de culori, oamenii îşi dezvăluie adevăratul temperament. Culorile roşii şi galbene ale vechii Chine imperiale i-au fost întotdeauna nesuferite. Bănuiesc că în aceste culori ea vedea un fel de resemnare care o înspăimânta, un fel de abandonare a trupului. Cred că o înspăimântau, deoarece în sângele ei dormita o pasiune prea adâncă şi se temea de reacţiunea ce ar putea-o trezi într-însa. Prefera galbenul petalelor trandafirului de ceai, umed şi satinat, ca cel al florilor din faţa scării terasei de la casa ei – florile trandafirului american – dar îi plăcea şi roşul blând şi palid, cu nuanţe liliachii care sunt demodate. La ani de zile după aceea, când părul îi încărunţise şi începuse să poarte rochii cenuşii ca argintul, întrebuinţa întotdeauna câte o garnitură de această culoare. Bănuiesc că ea îşi dădea seama de prezenţa unei note păgâne, a unei pasiuni, a unui temperament prea viguros şi prea năvalnic, împotriva cărora lupta din toate puterile concepţia ei puritană, care se datora educaţiei severe, caracteristică acestei epoci.

Dacă s-ar putea ridica din mormântul în care se odihneşte acum, cred că ceea ce am scris eu mai sus, nu i-ar fi pe plac. S-ar uita tulburată la mine şi mi-ar răspunde:

— Nu ştii c-am luptat toată viaţa împotriva acestor porniri despre care vorbeşti acum, când eu sunt moartă?

Iar eu, dacă aş putea, i-aş răspunde:

— Da, te-am văzut că ai luptat, dar nu înţelegi că noi te-am iubit tocmai din pricina acestor amănunte pe care nu le puteai suferi în temperamentul tău, atâta vreme cât ai trăit?

Aceasta pentru că de câte ori ne gândim la ea sau vorbim despre ea, avem întotdeauna senzaţia unei duble personalităţi cu totul distincte una de alta. Una este femeia entuziastă, veselă, senzuală şi iute de fire, gata să vadă imediat partea hazlie a situaţiei, o actriţă înnăscută cu o capacitate de a imita, aşa că ne făcea pe toate să râdem, când începea să imite gesturile, atitudinea şi glasul cuiva; femeia care ne făcea pe toate să cântăm în cor, sau care lăsa pe neaşteptate lucrul ce-l avea, pentru a vizita un parc sau a face o excursie în pădure, în timpul unei zile de vară. Cealaltă era personalitatea unei femei puritane, a unei mistice cumpătate care se străduieşte să găsească pe Dumnezeu, dar fără a-l putea vedea niciodată, care se străduieşte să petreacă vreme cât mai îndelungată, cufundată în rugăciuni, să se consacre cât mai mult, să fie cât mai devotată, dar fără să reuşească niciodată în ceea ce urmăreşte; care tocmai datorită acestei nereuşite este gata în orice moment să ducă şi mai departe extazul religios, pentru a se feri de pornirile ei pasionate, de momentele emotive, despre care i se spusese că sunt rele şi că o vor depărta de Dumnezeu.

Când mă gândesc la epoca în care s-a format sufletul ei, încep să înţeleg conflictul permanent al acestui suflet. De la Hermanus moştenise cultul pentru frumos care făcea parte nedespărţită din fiinţa ei. De la oamenii aceia cumsecade care fuseseră străbunii ei olandezi, moştenise tenacitatea şi simţul practic care nu-i lăsau nicio clipă de odihnă – în sângele ei era o putere care o făcea să fie oricând gata de sacrificii pentru o cauză dreaptă. Fusese crescută în credinţa de a abandona totul şi a se muta în altă ţară, pentru dragostea de Dumnezeu. Structura ei sufletească era moştenită de la pelerini. Dar în amestecul acesta, el însuşi destul de ciudat, intra şi veselia, spiritul pozitiv, instinctele micii franţuzoaice care, deşi nu fusese extrem de evlavioasă, iubise la început cu patimă, nu pe Dumnezeu, ci pe Hermanus şi copiii ei, şi abia după aceea, în interesul lor iubise pe bunul Dumnezeu.

Totuşi mai târziu, după ce am început să-mi cunosc mai bine patria şi locuitorii ei, am reuşit să cunosc şi pe Carie mai bine. Această lipsă de unitate, această bogată varietate a înfăţişării se datora diverselor moşteniri cu totul deosebite una de alta: înaintaşilor ei pionieri, experienţelor fugare şi elementare din viaţa

ei, care toate împreună contribuiseră ca ea să fie cu atât mai mult americană.

Dar – cu toată viaţa fericită ce se desfăşura în uriaşa casă de formă pătrată, cu toată muzica, lecţiile şi seratele ce se dădeau în sat – Carie nu era fericită întotdeauna. Probabil pe vremea ei nimeni nu putea fi pe deplin fericit, deoarece trebuiau să se gândească mereu la mântuirea sufletului.

În cele mai fericite clipe ale vieţii ei, îşi aducea aminte de suflet. Uneori când veselia era în toi şi se desfăta împreună cu prietenele ei, ascultând glumele, cicălelile şi râsetele lor, se oprea pe neaşteptate, ca şi când o mână cu degete de gheaţă i-ar fi atins inima, şi se întreba îngrozită: „Ce se va întâmpla cu sufletul meu care este nemuritor?” Altădată când îndeplinea treburile gospodăriei şi se oprea ca să se uite prin uşa deschisă în grădină, întrebându-se oare grădina raiului ar putea fi mai frumoasă decât a lor, îşi simţea sufletul îngheţat de spaimă: „Eu nu sunt mântuită... oare voi avea parte de rai?”

Ar fi fost greu să nu te gândeşti la aşa ceva. Slujba îndelungată ce se făcea în fiecare duminică în biserică, rugăciunile de două ori pe zi acasă, întrebările blânde dar stăruitoare ale preotului, dorinţa tatălui şi a mamei lor de a vedea pe fiecare dintre copiii lor „mântuiţi”, faptul că făceau parte dintre credincioşii bisericii lor, toate acestea nu erau amănunte care să-ţi îngăduie să te simţi pe deplin fericit.

Dar teama de focul iadului n-a îndemnat niciodată pe Carie să caute pe Dumnezeu. De fapt eu n-am văzut-o niciodată să se teamă de ceva şi nu cred că ar fi putut să se găsească cineva care să-i descrie un iad atât de înfricoşător, încât să poată frânge puterea ei de voinţă. Ea dorea din toată puterea sufletului să fie bună. De multe ori ne spunea: „Copii mei, este atât de frumos să fii bun – fiţi buni, căci bunătatea este cel mai frumos lucru de pe pământ!” Dorea să găsească pe Dumnezeu, pentru că i se spusese că acesta este singurul mijloc pentru a putea fi bun, deoarece cum spune Biblia, fără el bunătatea omului „zădărnicie este şi vânare de vânt”.

Într-un rând mi-a mărturisit că anii copilăriei ei au fost chinuiţi de spaima ce i-o pricinuia această căutare a lui Dumnezeu. Una după alta prietenele ei mai uşuratice se convertiseră şi primiseră cuminecătura. Dar Carie sta întunecată şi chinuită în micul lor templu şi scutura din cap în faţa vinului şi a pâinii. Nu va amăgi pe

nimeni, dar nu va admite nici ca cineva s-o amăgească pe ea. Se ruga fără încetare, din toată ardoarea sufletului.

În jurnalul ei intim găsesc următoarele cuvinte în legătură cu această epocă:

„Între doisprezece şi cincisprezece ani mă duceam de mai multe ori pe săptămână în pădurea din dosul şurii noastre şi mă strecuram într-o mică ascunzătoare dintre curpeni, iar aici cădeam la pământ şi mă rugam lui Dumnezeu să-mi dea un semn – orice, numai să pot crede în El. Uneori juram, ca Iacob, că nu voi pleca până când nu-mi va face semnul pe care-l aştept. Dar semnul acesta n-a venit niciodată. Sunetul tălăngilor îmi aducea aminte că s-a făcut seară şi că din imaşuri vacile se întorc acasă, pentru a fi mulse şi că va trebui să mă grăbesc, ca să aştern masa”.

De nenumărate ori şi-a mărturisit zbuciumul în faţa profesoarei de la şcoala duminicală, doamna Dunlop, soţia pastorului, şi această blândă şi calmă femeie se străduia să îndrepte sufletul ei cinstit şi sincer pe drumul mântuirii.

— Nu trebuie să faci nimic altceva, decât să te laşi în grija Domnului, spunea ea, simţindu-se înfiorată de dragoste faţă de fata aceasta oacheşă şi sinceră pe care nu reuşea niciodată s-o înţeleagă pe deplin. Nimic nu poate fi mai uşor decât să-ţi încredinţezi Domnului sufletul, cu toată dragostea.

Dar Carie nu se putea mulţumi numai cu atât.

— Vreau să simt că Dumnezeu mă primeşte, protestă ea. Eu mă devotez lui Dumnezeu, dar de ce nu-mi dă un semn că mă primeşte? De ce nu simt nimic din ceea ce aş putea înţelege că mă aprobă?

Cuvintele acestea întreceau capacitatea de înţelegere a doamnei Dunlop, aşa că nu putea decât să-i repete:

— Să nu faci nimic altceva, draga mea, decât să te laşi în seama Celui de Sus… nimic altceva!

Pentru Carie anii aceştia au fost plini de frământări. Uneori chinuită de îndoieli în privinţa harului lui Dumnezeu, apuca în direcţie potrivnică, dar starea ei de apatie şi excesele de mulţumire exagerată nu dovedeau manifestarea unei mulţumiri sincere. Uneori îşi dădea seama cu groază, de tumultul tineresc ce-i clocotea în sânge şi-şi închipuia că este detracată[4] în mod iremediabil. Începea să se înspăimânte, simţind dorinţele cum se

[4] Detracat – defect, defectat, deranjat, dereglat, dezechilibrat, stricat, tulburat, zdruncinat. [n.e.e.].

trezesc într-însa.

La această epocă ea era o fată frumoasă, oacheşă, bine dezvoltată pentru vârsta ei, plină de viaţă, gata să râdă pentru orice, dar cu toate acestea serioasă în momentele grave. Avea buzele roşii şi obrajii îmbujoraţi, un păr bogat castaniu care-i cădea întocmai ca o cascadă de pe creştetul capului.

Nu cunosc gândurile exacte ce o preocupau în timpul acesta, deoarece n-a vorbit cu nimeni despre acest amănunt. Ştiu doar atât că în vremea aceasta s-a îndrăgostit undeva de un tânăr frumos, cu un glas admirabil care într-un rând în biserică râsese de ea, când i se rupsese mlădiţa din criolină. Tânărul acesta devenise un bărbat înalt şi blond care se mândrea spunând că el „nu crede în nimic” şi nu venea la biserică decât pentru ca să cânte, dar eu cred că mai venea pentru ca să o vadă pe Carie. O dată pe săptămână se întâlneau la repetiţiile corale.

— Cânta atât de frumos, încât înmuia sufletul tuturor, spunea Carie fără să vrea, uitându-se cu ochii pierduţi în depărtare.

Cuvintele acestea le spunea pe vremea când părul îi încărunţise, dar în ochii ei vedeam o sclipire de flacără, de câte ori se gândea la el. Mai mult de atât nu ne-a spus niciodată altceva. Bănuiesc că amintirea trupului voinic şi blond al acestui bărbat trezea într-însa o senzaţie aproape intolerabilă şi că sentimentul puritan din sufletul ei era îngrozit de această amintire. Nu ştiu dacă tânărul acesta a iubit-o vreme îndelungată sau nu.

Ştiu însă că s-a purtat foarte „atent” faţă de ea, căci dacă încercam să stăruim, ne spunea că a fost „amabil” şi că a fost obligată „să oprească asiduităţile” lui, deoarece n-avea intenţia să se căsătorească cu el.

— De ce nu? am întrebat noi, căci dragostea aceasta ni se părea romantică.

— Pentru că… pentru că… nu era cumsecade. Îi plăcea să bea şi descindea dintr-o familie de beţivi. Nu e lucru uşor să fii om cumsecade, şi mă temeam că dacă ne vom căsători, aş putea deveni şi eu ca el.

Mă întreb, oare dacă ar fi fost singură, Carie ar fi putut să ia această hotărâre; dar nu ştiu ce să zic. Incidentul acesta s-a întâmplat în anul când mica ei mamă s-a îmbolnăvit şi Carie a fost smulsă din lumea ei de tineret, pentru a veghea zi şi noapte alături de patul de suferinţă, la căpătâiul căruia aştepta moartea. Urmărind declinul mamei sale, a luat hotărârea de a face

întotdeauna numai binele şi a se feri de rău, de a asculta numai de îndemnurile serioase din fiinţa ei şi a amuţi pornirile de fericire, de a lupta toată viaţa împotriva pornirilor senzuale pe care le ştia ascunse în firea şi sângele ei. Va fi fată virtuoasă, va renunţa la tot şi se va dedica lui Dumnezeu. Dar oare ar putea să fie mijlocul, pentru a renunţa în mod definitiv? Dacă se va consacra pe ea însăşi şi toată viaţa ce o avea de trăit lui Dumnezeu, probabil atunci îi va da un semn din atotputernicia Lui şi astfel îl va putea urma şi-L va găsi.

În timpul acestei suferinţe neaşteptate, Carie, copleşită de o nouă spaimă, îşi uită cu totul de ea însăşi. Mama ei o iubise de fapt mai mult decât pe toţi ceilalţi copii ai ei. Râseră de atâtea ori împreună şi Carie era atât de îndemânatică şi de voinică, iar la bucătărie se pricepea foarte bine şi gătea fără să facă risipă. Tot aşa îi plăcea să adune plante şi să se ocupe de grădinărie. Afară de asta era atât de robustă. Uneori ridica în braţe trupul puţin al mamei sale şi-i spunea că nu-i va da drumul, până când nu-i va făgădui că va lucra mai puţin şi va mânca mai mult.

— Fată mare şi impudică, protesta femeia, prefăcându-se că este supărată, dă-mi drumul, ai auzit! Şi nu uita că eu sunt mama ta.

Dar în realitate îi plăcea gestul fiicei sale şi-şi sprijinea capul pe umărul ei. Carie la rândul ei, nu numai că iubea pe maică-sa, dar o şi admira şi una faţă de alta se purtau cu toată sinceritatea şi vorbeau fără nicio sfială despre orice, afară de chestiunea aceea nebuloasă în legătură cu Dumnezeu şi în căutarea acestuia Carie era obligată să-şi urmeze drumul numai singură, deoarece mica franţuzoaică nu putea înţelege aspiraţia ce arde vâlvătaie în sufletul fiicei sale. Pentru o femeie era de ajuns să meargă la biserică, să îngenuncheze, când capul familiei recita rugăciunea, să vadă de gospodăria casei şi să pregătească o mâncare cât se poate mai bună pentru membrii familiei. Prin urmare Carie nu-i spunea nimic în această privinţă şi, văzând-o cât este de copilăroasă, o iubea cu toată duioşia.

Astfel după ce se îmbolnăvi, mama ei deveni şi mai copilăroasă şi îşi punea toată nădejdea în fiica ei.

Boala venise atât de neaşteptată! Într-o zi friguroasă de iarnă mama coborâse în pivniţa rece, ca să aducă un castron de castraveţi muraţi. Borcanul din care voia să scoată, se terminase, aşa că trebui să deschidă un altul şi în timpul acesta răci. Foarte curând după aceea fu cuprinsă de o tuse chinuitoare care degeneră

într-o tuberculoză galopantă. Deşi Carie nu voia să admită că mama ei este pierdută, era totuşi prea sinceră, pentru a refuza să vadă realitatea în toată goliciunea ei.

Dar nici moartea nu fu în stare s-o frângă. Suportă totul cu curaj. Alături de patul de suferinţă al maică-sii, încerca să fie veselă, iar camera o ţinea strălucitor de curată şi o împodobea întotdeauna cu flori proaspete; spăla, scrobea şi călca micile scufiţe ţuguiate de dantelă pe care le purta mama ei, îi schimba rufăria şi o îngrijea, aşa că plăcerea ei de odinioară, când îşi îmbrăca păpuşile, o trecu acum asupra acestei femei cu trupul puţin şi ochii căzuţi în adâncul orbitelor, care sta întinsă în patul ei uriaş.

În timpul bolii, Hermanus se mută în altă odaie şi Carie dormea împreună cu mama ei, încercând să-i încălzească trupul îngheţat şi şubred, cu trupul ei plin de vigoarea tinereţii; lua totul în glumă şi se străduia din toate puterile s-o facă să nu se sperie.

Dar într-o noapte mama ei fu zguduită de o îngrozitoare tuse şi Carie dădu fuga, să-i ridice capul pe pernă. Bătrâna se uită la ea; era chinuită şi sfârşită de puteri, apoi gemu: „Fata mea, o fi acesta ceasul morţii mele?” Abia putu pronunţa aceste cuvinte.

În aceeaşi clipă Carie îşi dădu seama că nu mai este în stare să suporte spaima pe care o vedea tremurând în ochii mamei sale. O, cel puţin dacă ar fi fost sigură… dacă ar fi reuşit să-şi limpezească gândurile în legătură cu existenţa lui Dumnezeu şi ar fi putut să-i răspundă: „Da, mamă, ştiu!“

Trebuia să i se facă un semn… Se va devota în întregime. „Voi consacra lui Dumnezeu toată fiinţa mea” murmură ea din toată durerea sufletului. Gândurile ei înfrigurate scrutau viitorul. Fără îndoială nu putea fi vorba de jumătate de măsură… niciun sacrificiu care să nu fie complet: „Voi îmbrăţişa profesia de misionară, căci fără îndoială mai mult decât atâta nu se poate”.

Sfârşitul veni pe neaşteptate. Maică-sa scoase un ţipăt stins şi Carie o ridică în braţe; îi văzu ochii tulburi cum se luminează. Un zâmbet de mirare îi tremură pe buzele livide şi de pe buzele acestea îi scăpă un oftat abia simţit: „Vasăzică… totul este adevărat!”

O clipă bolnava păru că se uită la ceva, ce se vedea limpede prin pereţii odăii, pierdut departe, ca într-o altă lume, apoi muri. Auzind oftatul mamei sale şi văzându-i expresia privirilor, Carie simţi că inima a încetat să-i mai bată. *Era oare acesta semnul venit de la Dumnezeu?* Cuprinsă de spaimă, coborî încet braţele şi întinse pe

maică-sa în pat.

Capitolul II

În felul acesta se consacrase Carie, şi imediat după aceea încercă din toate puterile să-şi ducă la îndeplinire legământul făcut. Moartea maică-sii fu pentru ea o lovitură dureroasă. Din ziua când îşi dădu seama că nu mai are în apropierea ei prezenţa calmă a acestei femei, nu mai era în stare să cânte seara cu atâta plăcere şi se gândea la ceasul când se dedicase lui Dumnezeu cu toată fiinţa ei.

Dar Dumnezeu nu-i da nici acum un semn din care ar fi putut să înţeleagă că el a primit sacrificiul ei. Va trebui să aştepte şi să vadă ce-i va aduce viitorul, iar până atunci zilele vor trebui să treacă una după alta, ca şi până acuma, cu lucrul şi lecţiile. Dar deocamdată Carie se simţea mai liniştită şi mai sigură de ea însăşi. Refuză să se mai ducă la petrecerile din sat. Nu se mai ducea nici la plimbare împreună cu Neale Carter. Se va strădui din toate puterile şi se va pregăti pentru vocaţiunea pe care şi-o alesese.

Ideea de a face parte dintr-o misiune, nu era nouă pentru ea. De mai multe ori în bisericuţa satului lor apăruseră oameni cu înfăţişare ascetică, arşi de soare, misionari din alte ţări, care vorbiseră cu extaz despre operele lor de acolo. Ascultase vrăjită şi fără să vrea, aventurile lor îndrăzneţe în slujba lui Dumnezeu. Dar pe vremea aceea încă nu dorea să îmbrăţişeze această „chemare”, deoarece ar fi însemnat să părăsească America. De fiecare dată se strecura afară din biserică, evitând privirile misionarului şi se simţea mulţumită.

Dar acum totul se schimbase. Va trebui… să se pregătească… era gata să plece. Făgăduise că va pleca. Trecea prin camere îngândurată şi trează, iar dacă se întâmpla ca ceilalţi să se uite după ea, se mulţumeau să spună:

— Carie suferă din cauza morţii mamei noastre.

În realitate starea ei de acuma reprezenta mai mult decât atâta. Începuse să se desprindă din legăturile ce le avusese până acuma şi era gata să urmeze drumul ce-i va fi indicat.

Trecură doi ani şi Hermanus, după revenirea anilor prosperi, avu ocazia să constate că ceea ce înainte de asta fusese pentru el un fel de distracţie, îi poate fi şi de folos, deoarece după ce trecură primele faze dureroase ale refacerii, oamenii din mari depărtări veneau la ei şi-i aduceau ceasornice, ca să le repare şi cereau să le

facă podoabe. Hermanus făcea şi ceasornice care erau foarte căutate. Degetele lui subţiri şi lungi parcă ar fi avut calitatea magică de a pune în mişcare chiar cel mai recalcitrant mecanism. I se întâmpla acuma pentru prima dată în viaţă să contribuie din toate puterile la existenţa familiei.

Totuşi Cornelius, cu ocupaţia lui de învăţător şi cu plugăria, era principalul izvor de venit. Cu vrednicia lor, cele două fete mai mari aveau grijă de gospodărie şi de ceilalţi copii mai mici. Grija cea mai mare a familiei era Luther, băiatul cel mai mic care semăna cu Carie atât ca temperament cât şi ca înfăţişare. Dar câtă vreme la ea puterea voinţei de a stăpâni şi dorinţa sinceră de a face numai binele era foarte pronunţată, la el, pe vremea când era tânăr, predominau pornirile trupului. Crescu şi deveni neastâmpărat, aşa că ar fi vrut să plece în regiunile din West, unde câmpiile aurifere ademeneau pe toţi tinerii dornici de aventură. Toată familia se străduí să-l reţină, dar tânărul ţinuse întotdeauna mai mult la mama lui decât la ceilalţi, deoarece ea îl înţelegea, aşa că astăzi, când ea era moartă, era greu să-l stăpânească. Hermanus se înfurie şi puse mâna pe bici, ca să-i dea o lecţie, dar când se uită la el, constată că este cu un cap mai înalt, un tânăr cu ochii negri şi cu părul negru, aşa că nu se simţi în stare să ridice mâna, deşi ar fi dorit din tot sufletul. Într-un rând, la cererea tatălui său, Cornelius îl biciuise, dar pe urmă aruncă cu scârbă biciul din mână şi declarase că nu va mai face aşa ceva. Părea că, de la moartea mamei lor, nimic nu mai este aşa cum ar fi trebuit să fie. Dar cu toate acestea, de bine de rău, viaţa familiei se desfăşura înainte şi Carie aştepta mereu, dar hotărâtă să ducă la îndeplinire ce-şi pusese în gând.

Când ea împlini optsprezece ani, bătrânul Dr. Dunlop, pastorul de pe vremea când era mică, se pregătea să-şi ceară pensionarea, deoarece în anii de serviciu se îngrăşase din cale afară şi umbla mai mult moţăind. Prin urmare trebuiau să aducă un alt preot. Chestiunea aceasta, ca toate celelalte chestiuni de interes obştesc, fu lăsată în sarcina lui Hermanus şi după ce încercară doctrinele şi ascultară predicile diverşilor candidaţi care veniră să facă o slujbă de încercare la biserica lor, alegerea se opri la un bărbat înalt şi grav, tânăr de ani, dar bogat în experienţa pe care i-o dăduse războiul. Era originar din statul în care trăiau ei şi dintr-o regiune învecinată, numită Greenbrier. Tatăl său era un proprietar rural fruntaş din partea locului, şi după război, tânărul fusese învăţător, apoi se înscrisese la seminar. De la colegiu şi de la seminar se

întorsese încărcat de o mulţime de *cum laude*, având menţiune specială pentru uşurinţa de a învăţa limbile străine, mai ales Sanscrita, Araba, Ebraica şi Greaca. În această mică localitate lumea avea cultul erudiţiei şi bătrânul Hermanus moştenise din familie tradiţia culturii, aşa că o trecuse şi generaţiei sale. Afară de asta, tânărul preot avea o înfăţişare plăcută, era zvelt, blând şi blond, şi mai avea o mică soţie elegantă, cu părul în inele, care se atârna de braţul lui întocmai ca un coşuleţ frumos de lucru. Predica lui de încercare se dovedi că este întemeiată pe o doctrină sănătoasă şi vorbise în mod mulţumitor despre aspectele predestinaţiei şi ale liberului arbitru. Afară de asta, fu lungă şi plină de argumente care întreceau capacitatea de înţelegere a celor mai mulţi dintre membrii parohiei. Atât era de ajuns. Era exact omul de care avea nevoie.

În aceeaşi vară, după ce se instală în casa parohială, cu pereţii acoperiţi de verdele iederii, alături de biserica spoită în alb, sosi în vizită un frate mai mic ca să-şi petreacă vacanţa, şi din pricina lui Carie, trebuie să vorbesc despre tânărul acesta. Era un tânăr care se pregătea pentru cariera preoţească, înalt şi slab, cu ochii albaştri miopi, cu privirile rătăcite şi mistice, cu glasul blând şi zâmbet bun. Era foarte sfios şi tăcut şi refuza întotdeauna orice invitaţie de a se înscrie în cor sau de a participa la lecţiile de muzică. Răspundea zâmbind, că este foarte ocupat – şi că face lecturi împreună cu fratele său. Duminicile la biserică sta puţin mai la o parte şi părea că nu vede pe nimeni, iar pe obrazul său se oglindea o expresie extatică de adoraţie. Când se uita la el, ceea ce nu se întâmpla tocmai des, Carie îşi zicea că trebuie să fie un tânăr foarte evlavios, căruia probabil îi lipseşte simţul pentru umor, dar în orice caz este un băiat foarte bun. Cât priveşte propriul ei simţ pentru umor, acesta era pentru ea un motiv constant de nemulţumire. Îi era ruşine că nu se poate stăpâni să nu vadă ceva caraghios, chiar în timpul înmormântărilor, şi nu o dată i se întâmplase să se ruşineze de această tendinţă a ei, care se manifesta şi în biserică. Şi pentru lucruri de nimica, îşi zicea ea cu părere de rău, cum era de pildă îngrămădirea roiului de muşte în vălul doamnei Nelson, când cânta la orgă. Muştele erau prinse numaidecât în faldurile vălului şi începeau să bâzâie şi să ţârâie, iar biata doamnă Nelson, care era o femeie sfioasă, mică de statură şi de vârstă mijlocie, sta nemişcată, gata să leşine de ruşine şi cu obrazul roşu ca o flacără. În timpul slujbei ieşea cel puţin o dată din biserică şi se întorcea eliberată de

pacostea ce o chinuise. Dar nu treceau mai mult de câteva clipe şi alte roiuri de muşte, atrase de mirosul dulceag al scrobelei cu care era înăsprit vălul, intrau pe fereastră şi se îndreptau imediat spre pălăria ei. Vară de vară vălul pălăriei acesteia era cursa de prins muştele şi subiectul de glumă al membrilor parohiei.

Dar fratele mai tânăr al pastorului nu vedea aceste incidente care se întâmplau în biserică. Gândurile lui erau în altă parte – fără îndoială acolo unde trebuiau să fie. Carie – simţindu-se mereu umilită din pricina deosebirii dintre dorinţele ei şi ceea ce reuşea să facă – văzând expresia de adoraţie de pe obrazul cu trăsături adânci şi puţin palid al tânărului, devenea gravă. Dar încolo aproape nu vorbea niciodată cu el. Tânărul părea o fiinţă cu totul aparte, datorită temperamentului şi vocaţiei sale. Îl respecta foarte mult, dar aproape nu se gândea niciodată la el, căci ea avea de îndeplinit o misiune anumită care o aştepta.

La vârsta de nouăsprezece ani învăţase tot ce putuse s-o înveţe Cornelius, şi fratele ei ar fi dorit ca inteligenţa strălucită şi vioaie a lui Carie să nu se mulţumească numai cu atât. Averea familiei fusese refăcută după dezastrul pricinuit de război, aşa că prezenţa şi ajutorul ei în casă nu era absolut necesar. Luther se potolise şi în cele din urmă se învoise să meargă la şcoală şi „să-şi facă educaţia”; astfel Cornelius luă hotărârea să trimită pe Carie la o şcoală anume pentru fete, unde să aibă ocazia să-şi dezvolte nu numai calităţile intelectuale ci şi aptitudinile muzicale, deoarece avea un glas puternic şi frumos.

Şcoala aceasta nu putea fi una dintre instituţiile obişnuite, căci în afară de programul studiilor de fiecare zi, Hermanus ţinea ca această şcoală să se întemeieze pe doctrina sănătoasă a bisericii presbiteriane şi să acorde cea mai mare atenţie educaţiei morale şi purtării în societate. După îndelungate cercetări admiseră cu toţii că şcoala ideală pe care o caută ar fi Seminarul Bellewood, din apropiere de Louisville, în statul Kentucky.

În şcoala aceasta intră Carie la vârsta de nouăsprezece ani, cu sufletul cutremurat de emoţii. Pe drum îşi făcuse o rochie cafenie de caşmir care fusese destinată anume pentru călătoria cu vaporul. Rochia aceasta era cu turnură la spate şi avea şase rânduri de volane în poale şi o spumă de dantelă, era aşezată destul de sus pe pieptănătura părului ei în inele. Era pe deplin mulţumită cu felul în care arăta, deşi se temea că are gura puţin prea mare. Dar pe vremea aceea avea buzele cele mai roşii ce se găsesc, şi trandafiri

în amândoi obrajii. O dată, cu mulţi ani mai târziu, fetiţa ei cea mai mică o întrebase: „Mamă, tu ai fost frumoasă când erai fetiţă mica?” La aceste cuvinte, ochii ei căprui cu luminiţe de aur sclipiră şi-i răspunse: „Mi se pare că, în ziua când m-a însoţit la Seminar, Neale Carter credea despre mine că sunt frumoasă”.

Cei doi ani petrecuţi la şcoala din Bellewood trecură foarte fericiţi şi bogaţi în prietenii noi, legate cu celelalte colege. În clasa ei erau şaptesprezece fete şi ea ajunsese conducătoarea lor, deoarece reuşi să câştige în cea mai mare măsură stima şi dragostea lor. Avea o fire atât de generoasă, încât putea înţelege orice fiinţă omenească şi diversitatea prieteniilor legate de ea, era întotdeauna surprinzătoare. Mobilul cu care-i puteai trezi imediat interesul, era constatarea că ai nevoie de dragostea şi ajutorul ei. Cred că tocmai datorită acestui amănunt, Neale Carter fusese foarte aproape să câştige dragostea ei, deoarece înţelesese că el are nevoie de ea, pentru a-l face mai bun. Cel puţin într-un rând, după cât ne spunea, tânărul fusese foarte aproape să câştige dragostea ei datorită simţului ei pentru umor, atât de vioi şi de imparţial, constatase că atunci când cădea în recidivă – căci tânărul avea obiceiul să bea – abuza nu numai de plăcerea ce i-o făcea păcatul, ci şi de mulţumirea iertării ei, aşa că a sfârşit prin a pierde această dragoste.

Am în faţa mea două articole care sunt relicve de pe vremea când ea era la şcoală, scrise cu caracterele frumoase ale caligrafiei „în picioare de păianjen” cum se obişnuia pe vremea aceea. Unul dintre acestea e intitulat *Regina Esther* şi este o disertaţie despre frumuseţea sacrificiului evreiesc – mereu farmecul eternei frumuseţi a sacrificiului de sine – care era gata să renunţe la viaţă, dacă interesele poporului ei i-o cere. Dar compoziţia aceasta şcolară se termina cu încântătoarea şi naiva declaraţie, că cei care fac fapte bune şi au încredere în voinţa lui Dumnezeu, îşi vor primi răsplata.

A doua compoziţie este cea cu care a câştigat o medalie de aur, prinsă cu o agrafă pe o bucată de panglică, aşa că se purta împrejurul gâtului. Şi articolul acesta era scris cu caractere foarte frumoase şi fără nicio ştersătură. Probabil de astă dată compoziţia a fost scrisă cu ocazia unui concurs între eleve, asupra filosofiei morale, căci este plină de dogme religioase de evlavie, ceea ce denotă că la vârsta de douăzeci de ani cel mult, renunţase să mai fie fetiţa veselă de altădată care era mereu în luptă cu ea însăşi,

pentru a deveni o domnişoară cu sentimente nobile şi o bună creştină. Aş putea aproape să afirm că din paginile acestea se desprinde o anumită tendinţă de manierism, dacă n-aş cunoaşte-o de ajuns, pentru ca să-mi dau seama de firea ei fantastică şi capricioasă, gata întotdeauna să facă faţă unei situaţii. Adevărul este că, până la sfârşitul vieţii, era de ajuns ca ea să pună mâna pe toc, pentru a deveni solemnă şi a scrie tot felul de admonestări virtuoase, care în realitate i se adresau ei însăşi. În realitate, eu cred că motivul este necesitatea constantă pe care o simţea, de a-şi ţine spiritul mereu treaz. Se admonesta pe sine fără încetare, de teamă ca sufletul ei zglobiu să nu o târască departe de drumul cel drept.

Dacă de fapt Carie este persoana pe care ţi-o imaginezi, după lectura compoziţiei *Dovezile Morale ale Creştinismului*, compoziţia aceasta atât de desăvârşită, dar totuşi atât de absurdă, ar fi fost peste putinţă ca ea să câştige în mod atât de desăvârşit dragostea colegelor ei, dintre care unele i-au scris tot timpul cât a fost în viaţă. Colegele ei care mai trăiau după douăzeci şi cinci de ani de la data când îşi dăduseră examenele, i-au făcut o învelitoare din pătrăţele de mătase şi catifea, şi fiecare dintre ele şi-a brodat numele în câte un pătrăţel, şi i-au trimis-o în China. Când a primit această învelitoare, a adunat-o în amândouă mâinile şi a strâns-o la piept, cu ochii umezi de lacrimi. „Ce fete cumsecade”, a murmurat ea, deşi pe vremea aceea toate erau cu părul cărunt, exact ca ea însăşi.

Îmi aduc aminte că de astă dată s-a lăsat copleşită de cultul ei pentru culori şi a căptuşit învelitoarea cu un splendid brocard chinezesc de culoare roşie şi în felul acesta am păstrat-o ca pe un glorios trofeu. Învelitoarea o avea întinsă pe patul din camera de oaspeţi, dar în ziua când Carie trăgea să moară, în oraşul acela chinezesc, a cerut-o şi am întins-o pe deasupra ei ca pe un omagiu de dragoste şi respect. În orice caz sunt mulţumită că a murit, atunci când a murit, şi n-a ajuns să vadă zilele revoluţiei, când învelitoarea a fost trasă la sorţi şi a căzut asupra unui soldat atât de negru şi de sălbatic la înfăţişare, cum n-am mai văzut nici înainte nici după această întâmplare, şi soldatul acesta şi-a înfăşurat-o împrejurul umerilor despuiaţi şi murdari.

La vârsta de douăzeci şi doi de ani, Carie şi-a terminat studiile şi s-a întors în orăşelul unde se născuse, simţindu-se o tânără domnişoară desăvârşită. Dar anii petrecuţi la seminar, în mijlocul

vieţii de disciplină şi al atmosferei de evlavie, adânciseră dorinţa ei de a se dedica vieţii de misionară. De astă dată încercă să vorbească şi cu tatăl ei despre planul pe care-l avea. Bătrânul rămase înspăimântat, se supără şi nu vru să audă de nimic. Cum adică, o fată tânără şi frumoasă să plece într-o ţară străină, locuită de păgânii care ar fi în stare chiar să mănânce pe un creştin… fata lui? Aşa ceva nu se poate, pentru nimic în lume!

Carie, mirată peste măsură, căci îşi închipuise că planul va corespunde convingerilor profund religioase ale bătrânului Hermanus, îşi pierdu numaidecât răbdarea care şi altfel nu prea era din cale afară de îndelungă, începu să discute foarte aprinsă cu el, cerându-i învoirea să se dedice acestei cauze, iar bătrânul – de la care moştenise pornirea şi încăpăţânarea – îi răspunse nemulţumit şi plin de demnitate, că toate au o anumită margine, până şi dragostea faţă de Dumnezeu. N-ar fi o faptă cuviincioasă, pentru o tânără de douăzeci şi doi de ani care este şi necăsătorită, să plece ca misionară.

I se întâmpla pentru prima dată ca să audă astfel de erezii pronunţate de tatăl ei, aşa că izbucni în lacrimi de revoltă şi hotărârea ei, care până acum fusese o hotărâre nobilă, deveni imediat o pornire neînduplecată.

În timpul sărbătorilor Crăciunului din anul acela, fratele pastorului sosi să-şi petreacă din nou vacanţa în casa parohială. Era mai înalt decât până acum, palid şi mult mai distrat. În starea de exaltare în care se găsea acum, lui Carie i se păru un tânăr admirabil. Neale Carter şi prietenii lui erau grosolani şi îngrozitori. Puţin după aceea auzi fetele vorbind, că tânărul acesta intenţionează să devină misionar. Îşi simţi inima tresărind în piept. *Acesta o fi semnul pe care-l aştepta?*

Într-una din zile profită de ocazie, ca să vorbească cu el, dar veselia ei spontană şi uşurinţa cu care vorbea de obicei, de astă dată nu se putură manifesta şi se apropie de el cu sfială. Se terminase slujba din biserică şi era momentul când credincioşii aveau obiceiul să încredinţeze în faţa pridvorului sau prin grădina bisericii. Tânărul înclină din cap foarte curtenitor, dar tot atât de sfios ca şi ea. Carie ridică ochii în care luceau luminiţele aurii şi-l întrebă:

— E adevărat că dumneata vrei să devii misionar în China?

Răspunsul lui îl aştepta cu respiraţia întretăiată.

— Da, presimt că aceasta ar fi datoria mea, răspunse el foarte

simplu.

Cum sta în picioare, cu pălăria în mână, fruntea lui înaltă şi albă era lucitoare şi pură, iar ochii albaştri erau senini.

Carie exclamă numaidecât extaziată:

— O, tot aşa şi eu; sunt ani întregi de când vreau să plec!

Tânărul se uită pentru prima dată cu interes la ea. Ochii lui albaştri şi puţin cam reci întâlniră privirile aprinse ale ochilor ei căprui.

— Adevărat? întrebă el.

La ani de zile după aceea, când reuşise să-l cunoască atât de bine, cuvintele lui simple „Presimt că este datoria mea”, deveniră pentru ea un fel de cheie, cu ajutorul căreia putea înţelege temperamentul acestui bărbat şi-şi putea explica fiecare gest al său, raţiunea existenţei sale şi argumentul de neînlăturat pe care se întemeia toată viaţa lui.

El nu uită această conversaţie. Veni să-i facă o vizită de ceremonie şi discutară împreună exaltaţi despre religie şi despre scopul lor comun. Carie îi urmări expresia obrazului în timp ce vorbea, explicându-i doctrinele pe care ea nu avusese răbdarea să le citească din cărţile prăfuite ce se găseau în sala paraclisului bisericii. Părea că însuşi Dumnezeu a hotărât dinainte ca ei doi să se întâlnească şi să se cunoască, îşi zicea ea. Inima nu se întâmpla să-i bată niciodată mai repede, ca atunci când erau împreună. Vorbeau cu uşurinţă şi cât se poate de firesc, despre subiecte instructive. Hotărârea ei începea să devină mai nobilă şi mai pură. Mondenitatea şi spiritul ei zglobiu de altădată, începeau să cedeze, datorită acestui contact intelectual. După plecarea lui se simţi refăcută, liniştită şi evlavioasă. Nu simţi nimic din violenţa sentimentelor, a râsului şi a glumelor care o făceau să râdă şi să se ruşineze, ca pe vremea când Neale venea la ei şi-i făcea curte.

Într-una din zile, foarte curând după aceea, îi sosi o scrisoare. Era o cerere în căsătorie, scrisă cu multă grijă şi concepută în termeni chibzuiţi. De vreme ce au acelaşi scop în viaţă şi părerile lor se armonizează, pare că Dumnezeu a hotărât dinainte ca ei să se unească. Afară de asta, mama lui nu este acord ca el să plece necăsătorit într-o ţară locuită de păgâni. Singura condiţie ce i-o pusese, pentru a se învoi ca el să plece, era să-şi găsească o soţie. Dar nu era atât de uşor să-ţi găseşti o soţie care să fie dispusă să plece atât de departe. Aşteptase până acum, ca să-i vină un semn de la Dumnezeu. Întâlnirea lor fusese providenţială.

Citi această scrisoare înfiorată de veneraţie. Alături de un soţ ca acesta, va putea fi şi ea o soţie bună. Imaginaţia ei vioaie şi prevăzătoare alerga zglobie, pentru a vedea anii pe care-i vor petrece împreună, ani de bună înţelegere şi supunere unul faţă de altul şi faţă de Dumnezeu, în timpul cărora se vor ajuta în mod reciproc. El n-avea darul vorbirii, dar ea, care dispunea de un limbaj bogat şi înflorit, îi va putea fi de mare ajutor la predici. El va colabora cu ştiinţa lui profundă, ea cu vraja vorbei şi această asociaţie dintre ei va deveni irezistibilă. Vedea rezultatul străduinţelor lor comune, întrupat în grupul de păgâni cu obraze negre şi îmbrăcaţi în haine albe, veniţi să primească botezul, şi-i urmărea cu ochii extaziaţi – ce viaţă reuşită – constatând că viaţa tumultoasă, pasionată şi iubitoare de plăceri, a fost domesticită în mod definitiv. Alături de Neale Carter ar fi fost în primejdie să-şi piardă chiar sufletul, fără posibilitate de a-l mântui pe al lui. Împreună cu bărbatul acesta nu numai că împărăţia cerurilor ar fi fost sigură, dar avea posibilitatea să asigure această împărăţie şi multor alte suflete. Chiar dacă ar fi avut un moment de părere de rău şi ar fi simţit o strângere de inimă la gândul că va fi obligată să-şi părăsească familia şi patria, în clipa următoare reuşi să se liniştească, aducându-şi aminte că ea ştie limpede ce doreşte. Dorea binele, mai presus de orice. Dacă se va sacrifica în întregime şi va sacrifica totul… fără îndoială într-o bună zi Dumnezeu îi va face un semn. Presimţise că semnul acesta este foarte aproape, în clipa când stătuse de vorbă cu tânărul misionar.

Dar totuşi nu-i răspunse imediat la scrisoare. Se duse la tatăl ei şi-i spuse cu glasul liniştit – căci exaltarea ei de acum îi dăduse liniştea de care avea nevoie – că Dumnezeu a avut grijă să-i ofere un mijloc pentru a se devota Lui… că ea a hotărât să se căsătorească cu tânărul care va pleca în calitate de misionar şi că va pleca împreună cu el în ţări străine.

La această epocă Hermanus era un moşneag cu părul alb, un omuleţ foarte supărăcios, tot atât de tăios ca şi o lovitură de brici şi tot atât de autoritar ca şi un mic general. Întinse mâna şi luându-şi bastonul se îndreptă spre uşă. Întâmplarea făcuse să fie aproape de ceasurile trei după amiază, timpul când tânărul misionar avea obiceiul să vină în vizită. Tocmai venea şi de astă dată, umblând încet şi urcând aleea pietruită, cu mersul lui obişnuit şi puţin nesigur. Bătrânul, care era supărat, se repezi numaidecât la el şi începu să gesticuleze cu bastonul. Tânărul se feri mirat din calea

lui.

— Domnule, află că ştiu ce urmăreşti! zbieră Hermanus pe un ton care nu încadra câtuşi de puţin cu statura lui şubredă. Dar nu-ţi voi da pe fiică-mea!

Tânărul misionar era o fire flegmatică şi la rare ocazii această însuşire a lui încerca să se manifeste. Plecă ochii spre omuleţul din faţa lui şi-i răspunse cu blândeţe:

— Da, domnule, dar eu totuşi cred că mi-o vei da! şi şi-a continuat drumul în lungul aleii.

Carie îl aştepta în pragul casei, şi în aceste clipe în sufletul ei nu mai rămăsese nicio umbră de ezitare. Împotrivirea lui Hermanus îşi făcuse efectul în favoarea tânărului misionar, aşa că ea primi propunerea lui.

Cornelius încercă să înduplece pe bătrânul lor părinte, dar deşi el însuşi nu aproba pe de-a-ntregul hotărârea luată de soră-sa, totuşi recunoştea că ea este majoră şi deci liberă să procedeze aşa cum crede de cuviinţă. Afară de asta, tânărul era un om cumsecade şi profesiunea de misionar era o misiune nobilă, mai ales atunci când eşti hotărât să îmbrăţişezi această profesiune şi ai vocaţia necesară. În realitate el prevedea că soră-sa va proceda aşa cum va vrea ea, prin urmare era mult mai bine să nu i se împotrivească şi să-i dea învoire, chiar împotriva dorinţei lor, decât s-o lase să plece de acasă, împotrivindu-i-se făţiş. Astfel fără să vrea, după multe consfătuiri în familie, bătrânul Hermanus consimţi şi el.

Din ziua aceea, în fiecare după amiază la orele trei, tânărul începu să vină în vizită la ei şi sta singur de vorbă în salon, împreună cu Carie căreia continuă să-i spună „domnişoară Carie” până în ziua căsătoriei, şi la ceasurile patru lua ceaiul împreună cu restul familiei şi în timpul acesta, conform obiceiului, se servea o carafă de vin şi fursecuri.

În ziua de 8 Iulie 1880 se căsătoriseră. Carie era îmbrăcată într-o rochie de călătorie de culoarea guşii porumbeilor, căci nu se cădea ca în calitate de soţie a unui misionar să îmbrace o toaletă vaporoasă de satin alb şi nici să poarte cununa de lămâiţă.

În gară avură parte de oarecare confuzie, când se constată că tânărul mire luase un singur bilet de tren.

— Va trebui ca de aici înainte să-ţi aduci mereu aminte, că ai şi o soţie, îi spuse fratele său mai în vârstă, cu glasul încărcat de reproşuri.

Adevărul era, că tânărul misionar se simţea mult mai

impresionat de faptul că-şi vedea visul îndeplinit şi că pleca să-şi realizeze opera căreia i se dedicase, decât de faptul că în ziua aceea se căsătorise. „Opera” lui, acesta rămase calificativul pe care-l întrebuinţa pentru profesiunea ce şi-o alesese. Căzuse ultimul obstacol ce-i stătea în cale: condiţia pusă de maică-sa, ca să-şi găsească o soţie. Acum avea o soţie, dar niciodată nu reuşea în întregime să-şi aducă aminte de situaţia lui socială prezentă.

Dacă s-a întâmplat vreodată ca doi copii să plece împreună la drum, atunci copiii aceştia erau ei doi. Amândoi trăiseră până acum în localităţi puţin aglomerate şi liniştite; niciodată nu făcuseră drum mai lung decât până la şcoală. De astă dată însă plecau plini de încredere şi încântaţi, ca să facă jumătate de drum împrejurul globului pământesc, dar nu ştiau altceva, decât că la început vor face drumul pe uscat şi după aceea pe apă. Andrew avea o mie cinci sute de dolari, în bancnote, pe care-i primise de la Comitetul de conducere al misiunii din care făcea parte, şi banii aceştia îi avea împăturiţi în buzunarul de la piept al redingotei lui cu două rânduri de nasturi. Traversară întreg continentul, fără să ştie că se găsesc şi vagoane cu paturi din care ar fi putut să-şi ia câte unul. Ajunşi la San Francisco, întârziară mai multe zile, înainte de a-şi lua bilet de vapor. Când în cele din urmă Andrew coborî în port, găsi vasul *City of Tokio*, o veche corabie, nevrednică de apele Oceanului, care trebuia să ridice ancora a doua zi. Luă o cabină şi-şi făcură pregătirile pentru a înfrunta a doua parte din călătoria lor.

În timpul celor trei zile ce le petrecuse în calitate de tânără căsătorită, Carie îşi dăduse seama că problemele practice ale existenţei lor comune, vor cădea în sarcina ei şi va fi obligată să se ocupe singură de ele. În rugăciuni şi predici Andrew putea să fie eventual neîntrecut, dar în probleme practice era tot atât de naiv şi de inocent ca şi un copil. Avea o încredere absolută în bunătatea firii omeneşti, şi cu toate că predicile lui se ridicau împotriva răutăţii oamenilor, el nu era în stare să creadă că cineva ar putea fi rău, decât cel mult cei care profesau o doctrină deosebită de a lui. Prin urmare, ea trebui să se îngrijească de transportul bagajelor lor pe bordul vasului şi tot ea trebui să se informeze şi despre lucrurile de care vor avea nevoie în timpul drumului ce vor fi obligaţi să-l facă pe mare.

Cine ar putea să-ţi spună, după atâţia ani ce au trecut – o jumătate de secol – ce gânduri au zbuciumat sufletul ei, în ziua aceea caldă de vară, când a părăsit litoralul Americii? Fireşte, eu

am aflat chiar din gura ei despre groaza ce a pus stăpânire pe ea, când şi-a dat seama că a sosit momentul să părăsească pământul patriei sale şi că s-a repezit în cabină, pentru ca să nu vadă cum creşte depărtarea între vasul care se pusese în mişcare şi ţărmul adorat. În clipa aceea a simţit o revoltă neaşteptată împotriva sfântului bărbat cu care se căsătorise – chiar mai mult decât atâta – o revoltă împotriva lui Dumnezeu însuşi, dar pe care şi-a reprimat-o numaidecât, care nici în ceasul acesta cel puţin, nu se îndura să-i facă un semn din înălţimea cerului unde trona, ca s-o facă să înţeleagă că a procedat just în ceea ce a făcut.

Apele în lungul cărora vechiul şi micul vapor îi purtară vreme de o lună întreagă, lăsară lui Carie pentru toată viaţa o amintire îngrozitoare. După ce litoralul ţării se pierduse din vedere de mai bine de un ceas, avu ocazie să constate că ea nu are nicio calitate pentru a vântura mările. Fu cuprinsă de răul de mare, dar într-o formă extrem de acută şi simţea nu numai greaţă, dar şi dureri violente de cap şi în şira spinării, care în loc să se liniştească, se agravau pe măsură ce trecea vremea. Ea fusese crescută între munţii cu care era obişnuită şi faţă de care avea un adevărat cult. În apele mării nu putea vedea o frumuseţe neobişnuită, iar ceea ce vedea, lua o formă îngrozitoare care întrecea puterile ei. Cred că această senzaţie se datora despărţirii de pământul ţării, de patria ei pe care o adora din ce în ce mai mult, pe măsură ce treceau anii – oceanul acesta reprezenta pentru ea o despărţire atât de uriaşă şi de potrivnică, încât în ultimii ani din viaţa ei n-a mai îndrăznit să se întoarcă acasă, şi a fost obligată să moară mai curând în ţară străină, decât să mai treacă o dată pustiul apelor lui. Într-un rând, coborând pasarela vaporului cu care venise, deşi era verde la obraz din pricina răului de mare, s-a întors spre noi cu ochii strălucitori de haz şi după ce ne-a zâmbit, ne-a spus:

— Astăzi mai mult decât oricând aş dori să ajung în ceruri, deoarece după cum spune Biblia, acolo nu sunt mări şi ape ca să fii obligat să le treci!

Pentru o tânără căsătorită, situaţia în care se găsea era îndoit de penibilă, deoarece însemna că va fi tot timpul cât va dura călătoria de nuntă. În orice caz, situaţia i-a fost mai puţin penibilă alături de Andrew, decât i-ar fi fost alături de alt bărbat. El nici nu-şi dădea seama de felul în care arată o femeie şi tot aşa nu-şi dădea seama nici de felul în care arăta propria lui soţie. Ea înţelesese realitatea şi-i venea să zâmbească, deşi suferea. Îmi aduc aminte că mulţi ani

mai târziu, când frumuseţea ei de femeie aproape se ofilise, îmi spunea:

— Andrew nu şi-a dat seama niciodată cum arăt şi nici de felul în care mă îmbrac. Singura dată când mi-a spus ceva în legătură cu înfăţişarea mea, s-a întâmplat într-o zi când mă credea aproape moartă, după o naştere foarte grea a unuia dintre copiii noştri, când l-am văzut neobişnuit de emoţionat. S-a aşezat pe marginea patului meu şi mi-a spus cu toată sfiala: „Carie, eu n-am ştiut niciodată că tu ai ochii căprui atât de frumoşi”. Asta s-a întâmplat după optsprezece ani de căsătorie, în ziua când s-a născut copilul nostru al şaptelea. Vasăzică, înţelegi ce înseamnă să fii căsătorită cu un bărbat sfânt.

Dar imediat după aceea, cu obişnuitul ei fel fantastic de a vorbi, a adăugat pe un ton sarcastic:

— Totuşi prefer să fiu căsătorită cu un sfânt care nu va vedea niciodată că sunt femeie frumoasă, decât să fiu căsătorită cu un bărbat care să vadă frumuseţea tuturor femeilor.

În Japonia rămaseră amândoi miraţi de gradul de civilizaţie şi de cultură pe care-l vedeau în toate părţile, chiar în timpul scurtelor escale pe care le făceau în porturi. Mai ales Carie admiră încântată delicata frumuseţe în miniatură a oamenilor pe care-i vedea şi i se părea imposibil ca o naţiune atât de desăvârşită şi dintr-o ţară de basme ca a lor, să poată fi formată din oameni răi. Andrew însă nu se lăsa atât de uşor impresionat de frumuseţea exterioară, dar se linişti când văzu în toate părţile temple şi oameni care veneau să se închine. Dar fireşte, ţara aceasta era locuită de o populaţie încă păgână.

Vechiul vapor *City of Tokio* nu mergea decât până în Japonia şi trebuiră să treacă pe bordul unui vas cu roţi laterale care cutreiera mările Chinei. Cu vasul acesta făcură un drum foarte greu, care dură vreme de cinci zile. Dar înainte de a se aventura în largul apelor acestora mereu răscolite, avură parte de două zile de drum tihnit pe care-l făcură în marea interioară a Japoniei. Aici apele Oceanului erau frânte de stăvilarele insulelor şi a munţilor japonezi, aşa că se aşterneau blânde şi adormite, ca apele unei oglinzi. Pentru Carie, apele acestei mări au rămas o amintire de frumuseţe fără seamăn, şi simţea de fiecare dată aceeaşi plăcere, când în timpul călătoriilor de mai târziu era obligată să le treacă.

Când se apropiară de litoralul Chinei, căută nerăbdătoare cu ochii, să vadă ţărmul stâncos care făcea atât de fermecătoare şi de

neuitată apropierea Japoniei, dar aici nu se găsea un astfel de litoral. Apele fluviului Yangtse se reped în vâltoare tulbure spre mare şi mâlul pe care-l aduc din interior se vede până departe în limpedele mării. Însuşi vasul părea că ezită şi începe să scârţâie din încheieturi, în timp ce trecea linia de despărţire a acestor două neamuri de ape care nu voiau să se amestece între ele. Imediat ce în zare se arăta pământul, pe ambele părţi ale vasului se văzură bancuri uriaşe de mâl care se întindeau până departe. Îşi simţi inima cum i se bate speriată. Prin urmare, va fi obligată să-şi petreacă restul vieţii într-o ţară lipsită de orice frumuseţe?

Astfel ajunseră în China şi debarcară la Shanghai care, pe vremea aceea, era principalul port de pe litoralul chinezesc. În docuri îi aştepta un grup de misionari mai în vârstă. Carie îi examină nerăbdătoare şi curioasă, pentru a se convinge ce fel de bărbaţi şi de femei sunt. Rămase puţin dezamăgită când văzu că înfăţişarea lor nu se deosebeşte cu nimic de a celorlalţi oameni. Nu vedea niciun amănunt care să-i dovedească o nobleţe deosebită, dar nici altceva din care ar fi putut deduce că sunt oameni răi. Era un grup de oameni simpli şi cumsecade, îmbrăcaţi în haine cam demodate, de felul celor care puteau fi întâlniţi şi în oraşul ei natal. Femeile se uitau curioase şi încercau să-şi noteze pe ascuns caracteristicile costumului ei de călătorie, şi i se păru impresionant că primele întrebări pe care i le puseră, erau în legătură cu America. Îi făcură o primire călduroasă şi plină de prietenie şi fu foarte mulţumită că au venit s-o întâmpine.

Pentru bătrânii misionari, prezenţa lor fu un motiv de mulţumire, când constatară că amândoi sunt tineri şi viguroşi şi că au venit de-a dreptul din America. Nu erau mai mulţi de unsprezece cu totul, şi de şapte ani încheiaţi nu mai sosise nimeni care să le stea într-ajutor. În prima seară a sosirii lor, se oferi o masă comună în casa unuia dintre ei care trăia la Shanghai; aceasta era un fel de sărbătorire a evenimentului şi veniră cu toţii, nerăbdători să afle ultimele evenimente de acasă şi să le ofere sfatul lor.

Ar fi imposibil să mă gândesc la această serbare, fără să-mi aduc aminte de vorbele lui Carie care mi-a spus cum s-a desfăşurat incidentul ce a urmat după aceea. După cină Andrew, sătul de mâncare bună, ostenit şi moleşit de călătoria pe mare, aţipi în scaun, spre marea deznădejde a tinerei sale soţii care se găsea în cealaltă parte a camerei şi nu putea să-l înghiontească pe ascuns, ca să stea treaz. Se întâmpla pentru prima dată ca tânăra noastră

Carie să fie martoră la un astfel de incident, dar avu foarte curând ocazie să constate că de câte ori soţul ei se simte obosit sau plictisit – indiferent de locul în care se găseşte – este în stare să adoarmă domol şi foarte adânc, pentru ca puţin după aceea să se trezească refăcut şi foarte bine dispus. Cu siguranţă capacitatea aceasta de a putea dormi, l-a ajutat foarte mult în lungul anilor cât a durat activitatea sa de pionier, căci în felul acesta a reuşit să-şi conserve sănătatea, dar cu toate acestea, de fiecare dată era un adevărat chin pentru ea. De fiecare dată când îi era posibil, se aşeza aproape de el şi-l trezea cu o mişcare uşoară şi îndemânatică, deoarece altfel începea să mormăie şi atrăgea atenţia celorlalţi asupra sa.

Dar niciodată n-am văzut-o atât de indignată, ca în ziua când soţul ei a adormit pe o estradă din biserică, în mijlocul unui grup de oameni instruiţi care trebuiau să vorbească, şi când trebuia să ia şi el cuvântul. Constatând că discursul celui care trebuia să vorbească înaintea sa este plicticos, a adormit frumuşel, fără să-i pese de nimic. Carie fiind în primul rând al asistenţei, a băgat numaidecât de seamă ce se întâmplă, şi dacă ochii ar fi avut calitatea să pătrundă prin trupul omenesc, cu siguranţă ochii ei l-ar fi ţintuit în perete, ca două piroane. Dar el continua să doarmă liniştit, în timpul cât ea se frământa pe scaun; şi era gata să se ridice în picioare când auzi că organizatorul conferinţelor îl anunţă şi el continuă să doarmă. Dar datorită cine ştie cărei minuni, Andrew deschise ochii exact în momentul indicat, se uită în faţa lui şi văzând că estrada este liberă, se ridică în picioare şi începu să vorbească. La reproşurile pe care nu uita niciodată să i le facă din pricina aceasta, el răspundea zâmbind şiret, dar răspunsul lui o scotea cu atât mai mult din fire, cu cât acest răspuns era întemeiat: se trezea întotdeauna în ultimul moment şi exact atunci când trebuia să vorbească.

Micul grup al misionarilor întârzie vreme de o săptămână la Shanghai, ca să-şi poată procura proviziile necesare pentru iarnă. Pe vremea aceasta era singurul oraş în care se puteau cumpăra mărfuri aduse din străinătate şi misionarii îşi cumpărau aici până şi provizia de cărbuni de care aveau nevoie în timpul iernii şi o transportau în interior, cu ajutorul joncilor chinezeşti. Aici îşi cumpără Andrew primul său ulster[5] englezesc, deoarece iernile în

[5] Ulster – pardesiu bărbătesc de forma unui halat lung și cu mâneci largi. [n.e.e.].

valea fluviului Yangtse sunt umede şi friguroase. Îşi cumpărară aşternuturi şi mobilierul pentru camera lor, iar Carie îşi cumpără şi o muselină trandafirie din care avea de gând să-şi facă perdele la ferestre, deşi Andrew stătuse puţin la îndoială, întrebându-se dacă acestea sunt necesare sau nu.

După terminarea cumpărăturilor, micul grup al misionarilor se risipi; o parte dintre ei se îndreptă spre Soochow, iar cealaltă jumătate, din care făceau parte şi noii sosiţi, apucară spre Hangchow. Se îmbarcară în sampanuri[6] grele şi încete de lemn care făcură drum de şapte zile, pentru a putea ajunge de la Shanghai la Hangchow, amănunt care astăzi pare de necrezut, când comunicaţia de căi ferate reuşeşte să lege aceste două oraşe unul de altul cu un drum care nu durează mai mult de jumătate de zi, astfel că oamenii de afaceri din Hangchow îşi pot petrece weekend-ul pe ţărmul Lacului de Apus din apropiere de Hangchow. Dar pe atunci în oraşul acesta nu erau alţi oameni de rasă albă, afară de micul grup al acestor misionari: Andrew, Carie şi bătrâna doamnă Randolph care se aşezară într-un sampan, şi familia Stuart împreună cu cei trei băieţi ai lor, în celălalt. Sampanurile erau ancorate în canalul Soochow şi de aici le închiriaseră. Barcagii îi luaseră cu ei şi traversară oraşul, mânându-le cu prăjina. Pe amândouă părţile canalului erau adunate grupuri de curioşi care veniseră să vadă călătorii aceştia străini.

Când Carie se întoarse şi văzu obrazele tuciurii îngrămădite pe ţărm, nu mai ştia nici ea ce să zică. Aceştia erau păgânii, oameni pentru care ea renunţase la ţara ei, pentru care-şi sacrificase viaţa – totuşi se va devota lor şi va face tot ce-i va sta în putere. Dar imediat după aceea simţi că i se face silă. Cât de înspăimântători erau la vedere, cât de cruzi ochii lor oblici care o îngheţau cu privirile lor curioase. Sampanurile ieşiră din întunericul oraşului unde casele erau atât de strâns îngrămădite una lângă alta, încât păreau că au fost revărsate pe ţărm din albia fluviului şi uneori se întindeau chiar deasupra apei, sprijinite pe stâlpi.

În largul câmpurilor canalul se aşterne adormit şi se pierde departe în zări printre holdele mici; Carie poate să respire din nou. Bolta nesfârşită a cerului albastru, înfăţişarea atât de obişnuită a copacilor, a sălciilor care se aseamănă cu cele pe care le-a lăsat acasă, semănăturile pârguite care aşteptau să fie secerate – toate

[6] Sampan – mică navă cu vele în Extremul Orient pentru traversarea fluviilor şi comunicaţia între insule. [n.e.e.].

acestea erau peisaje pe care le cunoştea şi care nu o înspăimântau.

Fusese adevărat noroc că primul contact al lui Carie cu ţara nouă, era drumul acesta tihnit, de şapte zile minunate printre semănături în pârgă. Frumuseţea o impresiona întotdeauna, şi aici era frumuseţe, chiar dacă ar fi fost o frumuseţe stranie şi neobişnuită, era totuşi frumuseţe. Era pe la sfârşitul lui septembrie şi se anunţau primele zile ale lunii octombrie, dar cerul era fără pic de nori. În valea fluviului Yangtse, lumina soarelui nu este niciodată mai strălucitoare decât în timpul acesta, când zăpuşeala verii se termină şi primul suflu al toamnei nu face altceva decât purifică aerul şi razele de soare de efectul lor primejdios, lăsându-le toată căldura plăcută. Tufele trestiilor de bambus se leagănă domol, întocmai ca nişte pene, dealurile joase şi verzi, apele şerpuite ale canalului, holdele de aur acoperite de spicele grele şi bogate ale semănăturilor de orez, sătuleţele mici şi cafenii cu acoperişurile de papură care se înşiră din jumătate în jumătate de kilometru, cadenţa domolită ca a unui cântec de leagăn, a îmblăciilor în arii, aerul călduţ şi plin de miresme al toamnei – era adevărată fericire că aceste senzaţii ale primelor zile petrecute în China se armonizau cu scopul urmărit de Carie. Se aşezase în partea dinainte a sampanului şi se uita împrejurul ei, încântată şi mirată de faptul că o ţară cu populaţie păgână poate fi atât de frumoasă.

Uneori spuneau barcagiilor să tragă la ţărm şi coborau ca să facă o bucată de drum pe jos. Bărcile nu puteau înainta mai repede decât un om pe jos, doar cel mult atunci când bătea vântul şi coborau pânzele. Dar zilele acestea de început al toamnei erau calme şi senine, fără vânturi; barca o trăgeau după ei cu o frânghie al cărei capăt era legat de catarg, iar la celălalt capăt se opinteau barcagii care înaintau pe marginea canalelor.

Trecând astfel în lungul câmpului, Carie examina cu atenţie obrajii oamenilor pe care-i întâlnea. Dar obrajii acestora nu erau încruntaţi şi feroce, ca obrajii celor pe care-i văzuse în oraş. Erau agricultori cumsecade, cu obrajii dogorâţi de arşiţa soarelui, şi care se uitau curioşi şi cu gura căscată la străinii pe care-i vedeau trecând, dar la zâmbete erau întotdeauna gata să răspundă, şi Carie era foarte generoasă cu zâmbetele. Părinţii, mamele, copiii mici tot atât de veseli ca şi greierii, reprezentau pentru ea familii şi oameni care-şi câştigau traiul lucrând pământul, astfel încetară de a mai fi pentru ea simpli păgâni – şi cred că pentru totdeauna – ca să devină oameni. Viaţa ei de mai târziu în mijlocul acestor oameni,

a fost caracterizată de această impresie, deşi e adevărat că avea anumite prejudecăţi de rasă care se datorau probabil educaţiei ce o primise în timpul copilăriei. Dar suferinţa, nevoile sau farmecul acestor oameni, o determinaseră pe nesimţite să-şi uite aceste prejudecăţi şi să-i claseze după personalitatea lor.

Îmi aduc aminte de o întâmplare din copilăria ei pe care ne-a povestit-o în legătură cu părintele ei, care deşi refuza să cumpere sclavi, totuşi nu permitea copiilor săi să se joace cu copiii negrilor. La capătul cel mai depărtat al ţarinei era o căsuţă de ţară în care locuia un negru eliberat şi acesta se ocupa cu agricultura. Negrul avea o mulţime de copii, iar Hermanus ridicase un gard foarte înalt şi copiii negrului nu aveau voie să treacă dincoace. Carie ne spunea: „Uneori ne jucam în partea aceea a ţarinei, dar niciodată nu m-am putut bucura din toată inima de jocurile noastre. Copiii aceia mici şi negri se urcau pe streaşina gardului şi se uitau la noi mâhniţi. Într-o zi Luther a strigat la ei: „N-avem voie să ne jucăm cu voi!” Copiii ne-au răspuns în cor, cu glasurile lor disonante: „Ştim că n-aveţi voie să vă jucaţi... noi suntem pui de negri!” Nu sunt în stare să-ţi spun, cât de mult m-a mâhnit răspunsul lor şi în clipa aceea am înţeles cât de tristă este soarta unui negru în mijlocul unei comunităţi de oameni albi. Îmi aduc aminte că l-am certat pe Luther, din pricină că a avut cruzimea să le aducă aminte că ei sunt „proscrişi”. Când ne povestea întâmplarea aceasta, privirile i se tulburau de melancolia amintirilor. Îi plăcea atât de mult să vadă oameni fericiţi.

Am văzut-o de atâtea ori trecând prin câte un orăşel chinezesc şi oprindu-se în loc, cum s-a oprit Christ în faţa Ierusalimului, când i-a scăpat cel mai tragic strigăt din viaţa pe care a trăit-o: „O, Ierusalime, Ierusalime!” Tot aşa am auzit-o şi pe ea oftând din toată durerea sufletului, când vedea oameni oropsiţi de soartă. „N-ar trebui schimbate prea multe din toate acestea”, spunea ea. „În orăşelele acestea e nevoie de atât de puţină schimbare – casele, uliţele, holdele, toate acestea ar fi destul de bune. Aş vrea ca acestea să rămână aşa cum sunt. Dar Doamne, dacă oamenii aceştia nu şi-ar ucide fetele când se nasc şi nu ar mai ţine femeile în ignoranţă şi cu picioarele torturate în bandaje; dacă nu s-ar prosterna în faţa zeităţilor numai din cauza spaimei, dacă ar ridica murdăriile de pe marginea drumurilor şi ar ucide câinii pe jumătate morţi care umblă pribegi; ar fi o ţară atât de frumoasă, dacă oamenii ar şti să se slujească de ceea ce au!”

Tot aşa o auzeam protestând: „Nu doresc să primească nimic din obiceiurile noastre. Să-şi continue viaţa în satele, în oraşele şi metropolele lor aşa cum au trăit şi înainte de asta, căci n-aveau nevoie decât de curăţenie, pentru a fi frumoase, şi ar fi totul foarte bine!”

În toată viaţa ei care a fost atât de lungă, n-am auzit-o niciodată învăţându-i altceva, decât noţiunile simple ale virtuţii şi ale curăţeniei. Simţul ei practic era încântat de fiecare dată, când descoperea câte un produs indigen şi le putea arăta cum se pot servi mai bine de el. „Nu aveţi nevoie de lucruri străine, şi nici de bani prea mulţi”, spunea ea câte unei femei. „Aveţi de ajuns din toate, dacă veţi învăţa cum să vă serviţi de ceea ce aveţi”. Când trecea prin sate şi oraşe, am auzit-o de nenumărate ori murmurând: „Oamenii aceştia au de toate şi din belşug, afară de două lucruri: curăţenia şi virtutea”. Acestea erau cele două stânci de temelie pe care se sprijinea viaţa ei.

Trecând chiar de la începutul noii sale existenţe în lungul acestei regiuni de basme, îşi simţea sufletul încărcat de dorinţa de a împărtăşi tuturor ceea ce poseda ea din aceste două virtuţi esenţiale pentru viaţă. Frumuseţea peisajelor şi amabilitatea oamenilor îi încălzeau sufletul şi-i dădeau nou îndemn. Fără îndoială, într-o ţară atât de frumoasă ca aceasta, nu va fi greu să vorbeşti oamenilor despre Dumnezeu cel bun. Activitatea din anii aceştia şi-a început-o cu un entuziasm neîntrecut faţă de viaţă, faţă de felul de viaţă pe care şi l-a ales. Aici se găseau atâtea motive pentru care era nevoie de ajutorul ei – copii care sufereau de ochi, femei care nu ştiau să citească – şi o mulţime de alte neajunsuri, aşa că în mijlocul acestor obligaţii aproape îşi uită de principala ei preocupare… de semnul pe care Dumnezeu nu i-l făcuse nici acum.

La Hangchow ajunseră într-o sâmbătă dimineaţă şi apucase pe jos în lungul străzilor înguste şi pline de lume, ca să ajungă la casa unde era reşedinţa misiunii. În toate părţile vedea ricşele, maşinile închise, vânzătorii ambulanţi cu cobiliţele pe umăr, vrăjitori şi fachiri, tarabele de pe marginea drumului, femei spălând rufe în apropierea fântânilor şi vorbind în gura mare despre întâmplări din casele vecinilor, ţânci în pielea goală care zvâcneau cu multă îndemânare dintre vehicule şi dispăreau din nou în mijlocul mulţimii trecătorilor… I se părea aproape de necrezut, că pot să existe drumuri atât de înguste şi atât de aglomerate. Dar după ce ieşiră

din mijlocul acestui tumult şi trecură pragul unei porţi înguste, totul se linişti. Aici, în mijlocul unei pajişti verzi, erau două clădiri albe ale misionarilor, de formă pătrată şi uşor construite, dar curate şi cu o mulţime de ferestre şi terase. Mai era şi o capelă mică, spoită în alb, a cărei intrare da în stradă. Aici trebuia să fie căminul lor, aici, în această curte a misiunii.

În prima casă, care era mai aproape de stradă, era odaia în care trebuia să se instaleze Carie şi Andrew, aşa că în aceeaşi zi îşi aşezară lucrurile ce le aveau, şi Carie cusu perdelele trandafirii pe care le atârnă la ferestre şi acestea fuseseră pentru ea un motiv de mulţumire pentru vreme îndelungată...

Ziua următoare era o zi de duminică şi plecară toţi la biserică. Andrew şi Carie erau foarte emoţionaţi de ocazia ce li se oferea, pentru a se închina lui Dumnezeu într-o ţară unde El era necunoscut. În pragul bisericii trebuiră să se despartă: Andrew apucă spre partea destinată bărbaţilor, iar Carie, împreună cu celelalte două americane, spre partea destinată femeilor. Un perete foarte înalt de scânduri despărţea femeile de bărbaţi. Carie se aşeză pe bancă şi se uită la celelalte două europene care vorbeau, când una când alta, cu femeile indigene adunate la slujbă. Americanele fură primite cu saluturi entuziaste şi doamna Stuart vorbea cu uşurinţă limba lor. În primul moment, Carie se simţi stânjenită, din pricină că ea nu cunoştea limba şi nu putea vorbi. Dar doamna Stuart se întoarse spre ea, ca să-i spună:

— Toate se interesează de dumneata. Sunt foarte mulţumite că dumneata ai părul şi ochii negri.

Carie zâmbi şi se simţi mai liniştită, uitându-se la chinezoaicele acestea, dintre care cele mai multe veniseră la biserică cu copii în braţe. Se uită cu atenţie la tunicile lor curate de pânză, cu mânecile largi şi la fustele plisate de sub care se vedeau picioarele mici şi de formă ascuţită care o îngrozeau. Toate acestea vor trebui să se schimbe, îşi zise ea cu toată încrederea în reuşita scopului pe care-l urmărea. Fiecare femeie avea o carte de psalmi şi alte câteva cărţi de rugăciuni legate cu grijă într-o năframă de pânză albastră. Când începu slujba, doamna Stuart se apropie de armoniul minuscul, şi imediat în biserică se auzi fâşâitul cărţilor de rugăciuni frunzărite de mâinile credincioşilor. Majoritatea femeilor învăţaseră să citească, ceea ce Carie află abia mai târziu, şi considerau drept un merit, să poată găsi cât mai repede imnul ce trebuia cântat. Pastorul, care era Dr. Stuart, aştepta cu răbdare stăpânită, până

când vedea – după privirile ce le schimbau între ele – că femeile au găsit pagina cu imnul ce-l vor cânta. Făcea apoi un semn şi doamna Stuart întindea mâinile spre claviatura armoniului răguşit de prea multă întrebuinţare.

Nimeni nu se gândise să o prevină pe Carie despre felul în care se va desfăşura slujba. În biserica mică şi albă din copilăria ei, intonarea psalmilor şi a imnurilor era o ceremonie impunătoare, aşa că se aştepta să audă aceleaşi melodii pe care le cântase şi ea odinioară. Aşteptă deci până când doamna Stuart cântă *„Iată o fântână cu ape însângerate”*. Obrajii chinezoaicelor părură că se contractează de emoţie. În clipa când doamna Stuart deschise gura ca să cânte, începu un fel de întrecere. Fiecare cânta cum îl tăia capul, cât mai repede şi cât mai puternic, şi judecând după mugetul ce se auzea de dincolo de peretele de scândură, probabil acelaşi lucru se petrecea şi în partea în care erau bărbaţii. Vuietul era atât de uriaş, încât părea că acoperişul capelei va trebui să plesnească dintr-o clipă într-alta.

Pe nimeni nu interesa melodia, ci cânta aşa cum îl tăia capul. Carie asculta înspăimântată, dar îi venea în acelaşi timp să râdă. Bătrâna chinezoaică de lângă ea îşi legăna trupul şi cânta cu glasul fals şi ascuţit, repezind vorbele cu o volubilitate fără pereche şi urmărindu-le în cartea de psalmi cu un deget a cărui unghie era foarte lungă. Termină înaintea tuturor şi după ce închise cartea şi o legă în basma, alături de celelalte, se aşeză comod pe bancă. Celelalte chinezoaice se uitară la ea cu pizmă şi porniră să cânte mai repede, dar bătrâna sta indiferentă, pe obraz cu o expresie de triumf.

Carie era incapabilă să mai suporte. Îşi duse batista la gură şi ieşi din capelă. Aici, unde nu o mai putea vedea nimeni, începu să râdă cu lacrimi. După ce se făcu linişte şi glasurile celor întârziate care se opinteau să ajungă şi ele până la capăt, se stinseră, Carie intră din nou în biserică şi se uită la doamna Stuart, ca să vadă cum a reuşit să suporte spectacolul, dar pentru soţia pastorului întrecerea aceasta era ceva cu care se obişnuise demult. Îşi închise cartea cu imnuri şi se pregăti să asculte predica.

Ziua următoare, Carie şi Andrew îşi luară prima lecţie de limba chineză. Profesorul lor era un bărbat foarte mic de statură, bătrân şi uscăţiv, îmbrăcat într-o haină neagră şi murdară, care-i ajungea până la călcâie. Înfăţişarea lui îţi atrăgea numaidecât atenţia, din cauză că avea ochiul drept tulbure şi saşiu. Singurul cuvânt

englezesc pe care-l cunoştea era interjecţia *Yes*, dar fără să cunoască semnificaţia ei, şi foarte curând avuseră ocazia să constate, că la el este un fel de obicei şi nu o monosilabă care să facă parte din vocabular.

Drept cărţi întrebuinţau un mic caiet cu sunetele dialectului din provincia Hangchow, scris de cine ştie ce american, şi o versiune chinezească a Noului Testament. Acestea erau toate cărţile de care dispuneau, dar totuşi profesorul îşi începu lecţiile şi până la amiază reuşiră să înveţe câte ceva. Zilele următoare îşi începură lecţiile la opt dimineaţa şi continuară până la amiază, ca să reînceapă la două şi să continue până la cinci, iar după aceea repetau împreună cu bătrânul profesor ceea ce învăţaseră în timpul zilei.

Carie dovedi imediat o uşurinţă neobişnuită în a învăţa limba vorbită, amănunt care, după cât mi s-a spus, se întâmpla uneori să nemulţumească pe Andrew şi să-l facă să se uite la ea întunecat, deoarece el fusese crescut în credinţa că bărbatul este superior femeii în toate. Totuşi, el avea mai multă răbdare decât ea la învăţarea alfabetului şi amănuntul acesta îl consola, deoarece îl considera drept o erudiţie. Siguranţa auditivă a lui Carie şi uşurinţa în pronunţarea corectă îi asigurau un fel de superioritate. Andrew era şi sfios şi nu îndrăznea să pronunţe ceea ce a învăţat, de teamă să nu pară ridicol, dar Carie nu avea astfel de sfieli şi de temeri. Întrebuinţa fiecare cuvânt pe care-l cunoştea cu toţi cei care vorbeau cu ea – cu bătrânul portar care era mereu cu zâmbetul pe buze, cu bucătăreasa sau cu jupâneasa din casă. Când se întâmpla să se exprime greşit, râdea din toată inima şi făcea haz împreună cu ceilalţi. Era o fire prea veselă pentru a se îngrădi într-o demnitate prea rigidă, aşa că zâmbetul ei spontan şi ochii strălucitori o ajutară să devină foarte curând femeia cea mai apreciată în societatea doamnelor chinezoaice. În temperamentul lui Carie era ceva atât de profund omenesc şi atât de spontan, încât cei care stăteau de vorbă cu ea, îşi dădeau seama imediat de această calitate a ei. După ce constată că oamenii aceştia sunt ca şi ea, începu să-i trateze cum ar fi tratat pe cineva de aceeaşi rasă cu ea, dar procedeul acesta nu se datora unui efort premeditat, căci simpatia cu care se apropia de ei, era firească şi izvora din sinceritatea temperamentului ei exuberant. Murdăria şi necinstea erau singurele amănunte care o indignau şi o mirau, aşa că de multe ori se întreba, dar fără să stăruie prea îndelung asupra acestei întrebări, cum s-ar putea oare îndrepta aceşti oameni spre

calea cea bună, când aceste două greşeli erau atât de frecvente şi atât de răspândite între ei.

După ce terminau lecţiile de fiecare zi, pleca cu Andrew şi făceau plimbări lungi, cutreierând oraşul şi împrejurimile. Nu le trebui prea mult pentru ca să prefere împrejurimile, deoarece uliţele strâmte şi întortocheate, cerşetorii şi aglomeraţiile lipsite de igienă deprimau pe Carie într-un mod insuportabil. Afară de asta, lumea se ţinea după ei în toate părţile pe străzile oraşului şi spectacolul acesta nu-i putea fi pe plac. Eu totuşi îmi închipui că o deprimau mai mult scenele penibile şi în special orbii. Am văzut-o de multe ori cu ochii plini de lacrimi, ferindu-se pe marginea drumului, pentru a face loc câte unui orb. De câte ori se întâmpla să vadă un om lipsit de vedere, fie bărbat, fie femeie sau copil, băga imediat mâna în buzunar, ca să-l ajute, dacă se întâmpla să fie sărac, şi spunea cu glasul în şoaptă: „O, ce situaţie îngrozitoare!… Sunt atâţia oameni care nu pot vedea cerul niciodată… şi nici pământul… care nu văd nimic!”

Dar una dintre plimbările ei favorite era în lungul crestei zidului ce împresura oraşul, de la înălţimea căruia privirea i se plimba slobodă pe deasupra acestei aglomeraţii omeneşti, peste lacul de Apus şi peste râurile ce şerpuiesc în largul oraşului, pentru a se întâlni la poalele zidului. Aici era spaţiu, aer şi vedere liberă până în largul câmpurilor, dar mai ales nu era nimeni care să-i plictisească. Dar chiar atunci când treceau pe aici, se obişnuiseră să nu se uite cu prea multă atenţie dincolo de zid, deoarece de mai multe ori la picioarele lui erau cadavrele copiilor mici, care se născuseră morţi sau fuseseră omorâţi de părinţii lor.

Foarte curând reuşi să vadă China aşa cum era pe vremea aceea şi cum a rămas până în zilele noastre – o imensă ţară, plină de contradicţii, unde tot ce în natură poate fi mai frumos, şi tot ce este născocit de mintea omenească, se amestecă în mod inevitabil cu tot ce poate fi mai trist şi mai dureros pe pământ. Acest amestec de frumuseţe şi tristeţe trebuia să făurească strania legătură dintre Carie şi patria ei adoptivă, dar care uneori o făcea să se ascundă în casă, cutremurată de groază şi scârbă, şi chinuită de dorinţa de a se întoarce între oamenii pe care i-a lăsat în propria ei ţară.

Constată foarte curând că soţul pe care şi-l alesese nu era numai un sfânt, ci şi un bărbat, căci nu trecuseră nici trei luni de la sosirea lor în Hangchow, când îşi dădu seama că este însărcinată. Gândul de a avea copii era aproape cu totul străin de ea, şi datorită

inocenţei – inocenţa nefastă a generaţiei din care făcea parte – la început nu fu în stare să înţeleagă ce s-a întâmplat cu ea. Luă o mulţime de buline împotriva cirozei şi se îndopă cu chinină şi trebui să intervină doamna Stuart cu experienţa ei, pentru a-i aduce la cunoştinţă starea în care se găseşte. Când o auzi se spune, Carie rămase mirată şi nu ştia ce să zică. Ceva o făcuse să-şi închipuie că ea nu va avea copii, de vreme ce-şi dedicase viaţa unei anumite misiuni. Totuşi, după ce se mai gândi puţin, încercă să se împace cu situaţia. Carie era prea mult femeie pentru a nu se bucura, aşa că încercă să se liniştească, zicându-şi că aceasta nu înseamnă o modificare a planurilor ei de la început, în orice caz nu o modificare esenţială... cel mult un nou mijloc cu care va putea să-şi ajungă scopul, întrebuinţând propriul ei cămin şi copiii pe care-i va avea, în loc să urmeze pe Andrew în toate părţile pe unde se duce.

Prin urmare, continuă cu toată stăruinţa să înveţe limba ţării, deşi uneori nu se simţea bine şi trebuia să stea întinsă vreme îndelungată. Dar cu un temperament atât de vioi ca al ei, era foarte firesc să aibă clipe de reacţiune şi deprimare, când se întreba înspăimântată, cum va reuşi să-şi crească copiii într-un mediu atât de deosebit de cel în care-şi desfăşurase propria ei copilărie; cum va putea să insufle şi credinţa rasei sale şi să-i apere de tristeţea morţii. Dorul de casă punea stăpânire pe ea, accentuându-i suferinţele fizice, nostalgia pentru patrie, dorul de oamenii pe care-i cunoscuse acasă în oraşul ei natal, oameni cu privirile sincere şi sufletul curat, care duceau o viaţă modestă şi patriarhală.

La Hangchow nu erau medici, aşa că împreună cu Andrew mai vizită o dată oraşul Shanghai şi aici născu primul ei băiat. Când îl luă în braţe, îşi uită de toate durerile fizice şi de tortura morală, aşa că se bucură din nou, pentru că în lume se născuse un bărbat. Copilul era un băiat voinic şi blond, cu ochii albaştri şi părul ca de aur. Îşi simţi inima tresărind de dragoste şi în adâncul fiinţei i se trezi simţul maternităţii, pentru a nu se mai stinge niciodată. Trebuie să admitem că în timpul anilor când s-au născut copiii ei, toate preocupările ei fiind concentrate numai asupra lor şi asupra căminului ce va trebui să-l creeze pentru ei, cel puţin la această epocă, entuziasmul ei pentru misiunea ce şi-o alesese era în aşteptare sau trecuse pe al doilea plan.

Când copilul lor împlini vârsta de trei luni, Andrew fu trimis să înlocuiască pe un misionar din Soochow, ori asta însemna nu numai că vor trebui să-şi smulgă rădăcinile uşoare pe care le prinseră la

Hangchow, dar şi că vor trebui să se mute în alt oraş, în mijlocul unor oameni care vorbeau alt dialect. Dar această mutare reprezenta o compensaţie pentru Carie, deoarece însemna că va avea o locuinţă, în loc de o singură cameră, ca până acum.

Locuinţa acesta era formată numai din trei camere care se găseau la etajul de deasupra şcolii de băieţi şi ca să poţi ajunge în locuinţă, trebuia să urci o scară întortocheată şi îngustă care pleca din curte. Dar locuinţa aceasta era numai a lor; ferestrele dădeau spre oraşul din care se vedeau casele cu acoperişurile de gresie întunecată, îngrămădite una lângă alta, fără nicio ordine, şi canalele care şerpuiau printre ele. Alături de curtea şcolii şi în faţa ferestrei de la odaia lui Carie se înălţa o pagodă impunătoare, veche de mai multe secole care mai stăruie şi astăzi, ca o dovadă a gloriei din China de altădată. Carie ştia că acesta este un templu păgân şi în intimitatea ei nu-l putea vedea decât în această lumină, dar totuşi se simţea impresionată de puritatea liniilor lui, de îndrăzneala nobilă a turlei înalte de bronz şi de clinchetul suav şi nuanţele primitive ale clopoţeilor de bronz din colţurile repezite în sus ale streşinilor. Aici, în umbra acestei vechi pagode, în vecinătatea ţipetelor stridente ale copiilor care se jucau în curte, crescu micul şi blondul ei băiat american, până când reuşi să se târască de-a buşilea pe duşumele, apoi să se ridice copăcel şi la urmă să se apropie de fereastră, ca să se uite în lumea de afară.

Când nu mai fu nevoie să poarte copilul în braţe, Carie participă şi ea la obligaţiunile impuse de şcoala de la parter care era sub conducerea soţului ei. Atenţia se fixă în primul rând asupra curăţeniei. Privirile ei neastâmpărate fură atrase de cozile lungi pe care elevii le purtau pe creştetul capului şi examinându-i mai de aproape, constată că are motive să se neliniştească. Începu numaidecât să întrebuinţeze insecticide şi să frece cu entuziasm creştetele elevilor, fără să ţină socoteală de protestele şi ţipetele lor. Examină apoi şi paturile şi rufăria fiecărui elev, afumă dormitorul şi frecă scândurile, până când reuşi să-l facă oglindă şi pe elevi să nu se simtă confortabil.

Preocupat de problema mântuirii sufletelor lor de păgâni, Andrew nu se putea gândi la paraziţi şi la ploşniţe. Într-un rând, inspectând curăţenia şcolii, Carie văzu pe Andrew recitind o rugăciune cu un elev recalcitrant, şi-şi făcu reproşuri, gândindu-se „Cât de bun este el, în comparaţie cu mine! Care este motivul că eu îmi uit atât de uşor de partea sufletului?”

Şi începu să murmure o rugăciune repede şi fugară: „Doamne, ajută-mă să-mi aduc întotdeauna aminte, că sufletele oamenilor sunt mai preţioase decât trupurile lor”.

Dar în clipa următoare trebuia să se ocupe de orezul şi legumele de care aveau nevoie la bucătărie, sau de unul dintre copiii care era palid şi nu-l putea determina să bea lapte, căci în calitate de oriental nu putea suporta aşa ceva, sau alt băiat avea mâncărimi la încheieturile degetelor şi trebuia să alerge după alifie de pucioasă. Sufletele oamenilor sunt mult mai importante, amănuntul acesta îl admitea şi ea cu toată convingerea, dar, cine ştie cum, trupurile lor erau întotdeauna mult mai aproape.

La această epocă, entuziasmul ei de a fi oricui de folos şi de ajutor, a determinat-o să studieze medicina, cu ajutorul diverselor cărţi ce şi le putea procura de la Shanghai, şi în fiecare zi se ocupa de o clinică mică unde trata afecţiuni mai uşoare, pansa rănile pricinuite de ulceraţie şi bolile de piele, sau împărţea mamelor sfaturi despre felul în care trebuie să-şi îngrijească copiii bolnavi. Se obişnuise să facă incizii cu bisturiul în buboaiele hidoase şi să îngrijească picioarele mutilate şi roase de cangrenă ale femeilor. Deşi uneori se îngrozea de bolile cu care veneau la ea, şi dacă se întâmpla să nu se poată atinge de mâncare din pricina scârbei, buna ei dispoziţie o ferea întotdeauna de nemulţumiri mai grele. Nu se putea împiedica să nu zâmbească de fiecare dată, când vedea neîncrederea femeilor indigene faţă de un bulin de chinină; cum ar putea ca un grăunte atât de mic să te vindece de boli atât de îngrozitoare, cum sunt frigurile palustre, gălbinarea şi celelalte rele care fac să ţi se usuce pielea pe trup şi la urmă te omoară? Fără să zică nimic şi fără să clipească din ochi, se obişnuise să topească bulinul într-o stacană mare cu apă caldă şi pe urmă să întindă bulinul acesta amar câte unei chinezoaice bătrâne, care simţindu-i gustul neplăcut, dar văzând cât este de mult, îl bea până la fund şi se simţea liniştită, convinsă că în felul acesta se va vindeca pe deplin.

Dar principala răsplată a străduinţelor ei pentru vindecarea trupurilor acestora măcinate de bolile învechite, era înviorarea celor bolnavi şi însănătoşirea lor. Rezultatul obţinut era bun şi însemna triumf.

În anul acela, fratele ei Cornelius îi trimise un armoniu, marca Mason & Hamlin, de mărime corespunzătoare şi la fel cu cel pe care-l avusese în salonul lor de acasă. Avea un timbru neobişnuit

de melodios, deoarece Cornelius îl alesese el însuşi cu cea mai mare grijă şi avea un auz atât de fin, încât nu se putea înşela asupra calităţii. Armoniul făcuse şase luni pe drum, căci i-l expediaseră prin Mediterana. Sosi într-o sâmbătă seara şi Carie nu fu în stare nici să mănânce, nici să se odihnească, până când nu deschise lada şi împreună cu Andrew scoase dintr-însa preţiosul instrument. Acum era aici şi era al ei! Se simţea emoţionată până la lacrimi şi după ce se aşeză în faţa armoniului, începu să cânte una dintre bucăţile corale de la ei de acasă: *Ştiu că Mântuitorul meu e în veci nemuritor*, şi numaidecât după aceea glasul ei amplu se ridică triumfător şi începu să vibreze pe deasupra curţilor şi a străzilor, iar trecătorii se opriră, învăluiţi în lumina blândă a înserării, ca să asculte ce nu mai auziseră până acum. Cântă apoi un imn în limba chinezească şi servitorul veni şi se opri în apropierea uşii deschise, ca s-o asculte. Carie îi văzu obrazul strălucind în mijlocul umbrei şi tresări de mulţumire, zicându-şi că muzica ar putea să fie calitatea ei specială cu care să devină oamenilor de folos.

Din ziua aceea, armoniul deveni ceva ca o fiinţă vie în viaţa ei şi chiar astăzi, cei care se gândesc la ea, o văd întotdeauna aşezată în faţa lui, uneori încinsă cu şorţul sau aşa cum stătea în mijlocul treburilor casei, dar de fiecare dată cu mâinile întinse spre claviatura din care scotea acorduri melodice, acompaniate de glasul ei plăcut şi plin. Armoniul acesta o însoţea în toate peregrinările ei, iar dacă se întâmpla ca locuinţa ei să fie un bordei cu acoperişul de stuf şi cu podmolul de lut, armoniul era aşezat pe o platformă de scânduri, pentru a-l feri de umezeală, dar întotdeauna la îndemână, ca să se poată apropia de el de mai multe ori pe zi şi să-l facă să vorbească.

Vara următoare se simţi din nou însărcinată şi-şi petrecură sezonul la Shanghai, pentru a fi în apropierea unui doctor, deoarece ea nu se simţea tocmai bine. Puţin înainte de întoarcerea acasă, Andrew avu o criză gravă de insolaţie, aşa că fuseseră obligaţi să-şi amâne plecarea. Carie trebui să-l îngrijească, deoarece medicul îi spusese că viaţa lui depinde de felul în care va fi îngrijit. Pe micul Edwin îl trimese la o prietenă şi se aşternu din toate puterile pe muncă, pentru a salva viaţa soţului ei.

Vreme de şase săptămâni Andrew se zbătu între viaţă şi moarte şi tot timpul acesta ea nu se dezbrăcă pentru culcare, ci se mulţumi să facă în fiecare dimineaţă câte o baie, pentru a se răcori şi tot

aşa seara, înainte de a se aşeza alături de patul lui şi a-l veghea. Doctorul rămase mirat de rezistenţa ei. În timpul zilelor încărcate de pâclă de la sfârşitul verii şi începutul toamnei, Carie, îmbrăcată în rochia ei albă, cu o panglică împrejurul gâtului şi părul frumos, pieptănat cu grijă, arăta întotdeauna odihnită, calmă şi curajoasă. Era hotărâtă să nu lase pe Andrew să moară tocmai la începutul carierei pe care şi-o alesese. Mai avea şi copilul care nu se născuse încă şi la care trebuiau să se gândească. În interesul acestui copil ea nu avea voie să se sperie şi nici să-şi facă griji. Majoritatea timpului Andrew era în delir, aşa că avusese nevoie de un servitor care să-i ajute să-l ridice şi să-l spele cu apă rece, până când se liniştea. Carie îşi primi răsplata acestor osteneli, deoarece soţul ei se făcu bine, dar după această boală muşchii braţelor şi ai umerilor îi rămaseră puţin rigizi, aşa că niciodată nu se mai putu bucura de supleţea mişcărilor, cunoscută înainte de a se îmbolnăvi.

Pe la sfârşitul toamnei, odată cu zilele răcoroase, erau cu toţii din nou la Soochow şi aici se născu Maude, prima ei fetiţă. Era un copil mic, grăsuţ, frumos, cu trupul ca o spumă, cu ochii negri şi părul blond. Iarna care veni după aceea, fu foarte fericită, alături de cei doi copii ai lor. Edwin crescuse foarte mult şi începuse să vorbească şi să cânte. Carie era încântată când aşeza fetiţa în leagăn şi lua pe Edwin lângă ea, ca să le cânte din armoniu. Fetiţa asculta, făcând ochii mari, iar Edwin o acompania cu glasul subţire şi limpede.

Carie era cea mai veselă dintre toate mamele. Aduna cântece din toate părţile, din cărţi şi reviste, uneori le inventa ea însăşi, şi umplea viaţa copiilor ei de desfătare, aşa că mai târziu, când se gândeau la ea şi înţelegeau cât de strâmt a fost cercul în care au trăit, vedeau că totuşi n-au avut de suferit din pricina asta, deoarece au beneficiat întotdeauna de prezenţa atât de variată a mamei lor. O parte a acestei veselii se datora temperamentului ei expansiv, dar în acelaşi timp şi voinţei categorice, de a apăra pe copiii ei împotriva vieţii Orientului pe care-l vedea şi care era foarte frumos, dar prea trist pentru un suflet de copil. Se simţea întotdeauna prea copleşită de abundenţa exagerată a sentimentului de umanitate a acestui Orient, de felul în care accepta suferinţa şi pasiunea. Nu dorea ca ei să cunoască prea devreme aceste înfăţişări ale vieţii, totuşi îi lăsa să se bucure de frumuseţea care era la îndemâna lor şi pe care o puteau înţelege. Ridica fetiţa în braţe şi o ţinea în faţa ferestrei, pentru ca să poată

auzi clinchetul ca de argint al clopoţeilor pagodei, dar pe partea de jos a tăbliilor ferestrei întinsese o perdea plisată, ca Edwin să nu poată vedea cerşetorul cu nasul şi buzele roase de lepră, care se aşeza în fiecare zi sub zidul ce împrejmuia casa lor.

În timpul iernii următoare se consacră în primul rând şi aproape în întregime copiilor ei, şi pe măsură ce experienţa maternităţii se adâncea într-însa, începea să trăiască mai profund viaţa de interior. Începu din nou să se gândească la Dumnezeu, de la care în timpul anilor ce trecuseră, aşteptase să-i vină un semn de aprobare, dar semnul acesta nu venise. Nu era nici întotdeauna sigură că elanurile repezi ale sufletului ei se datorează altor motive, sau izvorăsc din propriile ei dorinţe. Dumnezeu nu se apropiase niciodată de ea, în mod perceptibil de sunet şi mişcare. Dar, după ce mai trecu o vreme, i se păru că copiii ei o învăţaseră mai multe amănunte în legătură cu Dumnezeu, în care îşi pusese nădejdea – nevoia pe care o aveau de ajutorul ei, de obrajii mici ridicaţi spre ea pentru a vedea dispoziţia în care se găseşte, mâinile întinse şi încleştate pe rochia ei – aşa că până la sfârşitul vieţii ne-a repetat mereu: „Copiii aceştia m-au învăţat mult mai multe lucruri, decât am putut să-i învăţ eu pe ei”. Rămânea multă vreme îngândurată, ca la urmă să adauge: „Cred că noi cunoaştem voinţa lui Dumnezeu tot atât de puţin, pe cât de puţin o cunoşteau copiii aceştia, chiar atunci când era vorba despre ei. Au avut încredere în mine toată viaţa lor, au avut încredere în dragostea mea, şi tocmai datorită acestei dragoste, erau convinşi că eu ştiu mai bine decât ei, ce trebuie să fac. Îmi închipui că tot în felul acesta trebuie să interpretăm şi prezenţa lui Dumnezeu… să credem în existenţa Lui şi în grija ce ne-o poartă”.

La vorbele acestea se rezuma întreaga ei credinţă.

Odată cu apropierea primăverii avu parte de marea dezamăgire să constate că este din nou însărcinată. Asta însemna că pe mica Maude va trebui s-o înţarce, şi asta tocmai în ajunul insuportabilelor călduri ale verii. Totuşi, reuşi să înţarce fetiţa aşa cum se pricepu, fără cărţile şi fără nenumăratele ajutoare care stau la îndemâna mamelor din zilele noastre.

Dar cu toate îngrijirile de care se bucura, fetiţa se îmbolnăvi din pricina schimbării de regim şi Carie, înspăimântată, îşi zise, că pentru a o putea salva, vor trebui să plece undeva într-o regiune mai răcoroasă. Astfel, împreună cu Andrew şi cu copiii, se îmbarcară şi traversară Marea Chinei, pentru a ajunge în Japonia,

şi-şi petrecură restul verii pe o mică insulă. Andrew, preocupat întotdeauna de zelul său pentru opera de misionar, cutreiera regiunea, însoţit de un misionar japonez, în timp ce ea-şi consacra copiilor tot timpul. Coborau în fiecare zi în golf unde stăteau ceasuri întregi şi urmăreau valurile limpezi cum se urcă pe ţărm, cum clipocesc până la marginea crângului de pini, tremurând la poalele lor ca o dantelă de spumă. Edwin intra şi ieşea din apă, prăjindu-se în lumina soarelui. Până şi mica Maude stătea cu picioarele întinse în calea undelor domoale şi calde, în pumnii strânşi cu nisipul fin al ţărmului. Se simţea mai bine, dar totuşi nu se vindecase, deoarece aici nu se găsea lapte proaspăt şi stomacul ei nu putea digera laptele condensat care era gros şi prea dulce. La sfârşitul verii era tot şubredă, dar încă în viaţă şi Carie se pregătea mulţumită să se întoarcă în China. Andrew era nerăbdător să se întoarcă şi el la treburile lui.

Drumul în lungul apelor răscolite din Marea Chinei era destul de greu, dar afară de asta tocmai atunci se dezlănţuise un îngrozitor taifun. Părea sigur că vasul va naufragia până în zorii zilei. Carie se simţea extrem de rău şi era şi speriată, dar indispoziţia şi spaima fură uitate, în faţa primejdiei în care se găsea Maude şi care din prima seară fusese apucată de o violentă indigestie care putea să-i fie fatală. Carie se cutremura din pricina spasmelor ce le simţea urcându-i-se de la stomac şi se gândea cu groază la efectele asupra fătului. Se împleticea alergând de colo până colo prin cabina vaporului care se cutremura din încheieturi, ţinând în braţe fetiţa bolnavă. Andrew nu-i putea fi de niciun folos, doar cel mult să sufere în tăcere şi să murmure rugăciuni, deoarece fetiţa nu voia să stea cu el. Aerul în cabina închisă te îneca şi în cele din urmă, Carie declară că preferă să fie smulsă de vânt şi aruncată în valuri, decât să mai stea aici şi să vadă fetiţa cum se luptă ca să poată respira, aşa că ieşi din cabină şi încleştându-se din toate puterile de balustrada scării, începu să urce spre puntea superioară a vasului. Aici întâlni un călător care îşi dădu imediat seama în ce stare se găseşte. Acesta era bătrânul misionar Dr. W.A.P. Martin care-i luă fetiţa din braţe şi începu să se plimbe cu ea de colo până colo pe punte. Îşi dădu imediat seama că fetiţa trăgea să moară şi se uită înduioşat şi mâhnit la obrăjorul care se destindea, pe măsură ce nu mai simţea durerile.

Pe bordul micului vas japonez nu se găsea doctor şi Carie înţelesese ce va urma, aşa că fu cuprinsă de deznădejde. Se repezi

într-un suflet în cabină şi căzu în genunchi şi începu să se roage. Dacă Dumnezeu voia să-i vorbească din scaunul Lui ceresc, atunci să-i vorbească acum... acum, imediat! Andrew care se ruga în tăcere, nu putea suporta zbuciumul soţiei sale şi felul în care implora pe Dumnezeu, de aceea se apropie de ea şi încercă să-i vorbească cu blândeţe, dar Carie se întoarse spre el cutremurată de revoltă:

— Tu n-ai purtat în pântece copilaşii aceştia! ţipă ea. Tu nu poţi înţelege ce înseamnă să dai viaţă din viaţa ta, ca să naşti un copil şi pe urmă să-l vezi murind... E ca şi atunci când ai muri tu însuţi. Apoi cutremurată de furie împotriva lui, adăugă: Dacă acesta de acuma n-ar fi venit atât de curând, aş fi putut s-o alăptez toată vara şi aş fi salvat-o! O, Maudie... Maudie!

Se urcă apoi din nou pe punte unde moşneagul sta nemişcat, cu o mână încleştată pe bastingaj, în timp ce vaporul se cutremura lovit de valurile furioase. Ridicase peste obrazul fetiţei un colţ al învelitoarei şi aştepta respectuos ca mama să se apropie. Apoi se opri lângă ea şi-i întinse povara minusculă şi nemişcată pe care o ţinea în braţe.

— Fetiţa mea, începu el cu glasul blând, copilul s-a întors la Dumnezeu care l-a creat.

Carie, fără să zică nimic, întinse braţele şi luă copilul. Era prima lovitură pe care i-o dădea viaţa şi înţelegea că nu are nicio putere să se apere împotriva ei. Presimţea că va trebui să rămână singură, deoarece nu putea suporta prezenţa nimănui... în orice caz nu putea suporta pe Andrew în apropierea ei. Apucă spre celălalt capăt al coridorului şi deschizând o uşă mică, ieşi în partea unde era pupa şi se aşeză pe un colac de frânghii. Apele mării se frământau în valuri negre pe deasupra cărora tremura câte o clipire de lumină plumburie şi palidă a zorilor apropiate. Valurile repeziră asupra ei o fulguială subţire de spumă. Înfăşură trupul fetiţei în fustă şi o ridică încetişor, ca să se uite la obrazul ei mic. Era livid şi nemişcat, cu trăsăturile imobilizate de liniştea morţii.

— A murit de foame, biata de ea... de foame! murmură Carie.

O ploaie de picături purtate de vânt căzu peste ea, şi trebui să ridice învelitoarea. Cât de nesuferită îi era marea aceasta... cât de mult ura monstrul acesta dezlănţuit. În orice caz, trupul fetiţei nu va fi aruncat în apă şi nu va fi înghiţit de imensitatea valurilor mării acesteia. Îl va aduce cu ea la Shanghai şi-l va îngropa în pământul unde erau înmormântaţi şi ceilalţi oameni albi din rasa ei.

Cerul plumburiu îşi întindea bolta pe deasupra mării cenuşii. Unde era Dumnezeu, în mijlocul acestor elemente dezlănţuite? Ar fi inutil să se roage... să mai ceară un semn. Cuprinse fetiţa cu braţele şi rămase chircită, uitându-se trufaşă la apele furioase. Apoi trupul i se cutremură de plâns: chiar în timpul acestei negrăite dureri, răul de mare continua s-o chinuiască. Stând nemişcată, în braţe cu trupul fetiţei, trupul ei puternic se zbuciuma sfâşiat de spasmele pe care trebuia să şi le stăpânească, pentru a nu primejdui viaţa celuilalt.

Apoi se ridică ameţită şi întinse mâna, ca să-şi pipăie drumul şi să găsească balustrada scării; se încleştă cu o mână, ţinând strâns în cealaltă trupul rigid şi începu să coboare. Vântul îi răscolise părul şi umezeala valurilor i-l udase. Andrew stătea în picioare şi se uita prin tăblia groasă de sticlă a hubloului cabinei, care fusese închis împotriva vântului. Dar din clipă în clipă tăblia era acoperită de apa întunecată, ca şi când vasul ar fi plutit sub nivelul mării.

Când o auzi că intră, se întoarse spre ea:

— Aşa a fost voia lui Dumnezeu! zise el cu glasul liniştit.

Dar Carie îşi repezi capul pe spate şi-şi scutură furioasă părul udat de apa valurilor, apoi se răsti la el:

— Nu-mi vorbi acum despre Dumnezeu!

Apoi trupul i se prăbuşi cutremurat de suspine.

În cele din urmă, Carie simţi că violenţa durerii începe să se domolească şi poate să judece mai liniştită, dar totuşi mai simţea încă un gol înspăimântător în piept, care părea că sângerează. Se întoarseră cu toţii la casa lor din umbra pagodei şi îşi dădu silinţa să înfrunte viaţa cu tot curajul; învăţă pe Edwin să citească, se ocupa de elevii şcolii şi-i îngrijea, învăţându-i istorie, aritmetică, geografie şi alte subiecte de importanţă modernă, instrucţie care deosebea această şcoală de vechile şcoli clasice din China. Îngrijea de casă, ca să fie întotdeauna curată şi răcoroasă, frământa aluatul din care făcea pâinea neagră, bătea unt din laptele de bivoliţă pe care de astă dată reuşise pentru prima dată să şi-l procure şi găsea tot felul de treburi cu care-şi umplea golul zilelor. Dar nu mai putea suporta clinchetul clopoţeilor pagodei, şi când îi auzea legănându-se în vânt, se ridica repede, indiferent de la ce treabă, şi închidea ferestrele casei. Fu foarte mulţumită când, la două luni după aceea, soţul ei fu rechemat pe neaşteptate la Hangchow unde avea de îndeplinit o însărcinare. Simţi adevărată uşurare să se întoarcă în oraşul acesta unde Maude nu fusese niciodată şi de care nu o lega

nicio amintire a scurtei vieţi pe care o trăise.

De astă dată începu să se intereseze mai cu dinadinsul de lucrările lui Andrew. Dumnezeu nici acum nu era mai aproape de ea, dar cel puţin nu se mai simţea revoltată. Trecuse de această perioadă de nemulţumire, convinsă că orice revoltă este zadarnică. Uneori putea chiar să repete „Facă-se voia Ta...” fără să mai simtă nemulţumirea ce o cutremurase înainte de asta. Începu să lupte din nou împotriva temperamentului ei pasionat şi violent. Era aceeaşi luptă pe care o dusese şi până acum. Îşi zicea şi încerca din toate puterile, să admită că mâhnirea ce-i fusese sortită, ar putea să fie un fel de disciplină care i-a fost impusă şi că aceasta ar avea o semnificaţie. Probabil Dumnezeu a vrut să-i stea într-ajutor luându-i copilul, deoarece, în timpul cât trăise, a fost atât de fericită, încât îşi uitase de Atotputernicia Lui. Probabil fusese îndreptată pe drumul cel bun cu ajutorul durerii, de vreme ce fericirea nu putuse s-o îndrepte. Se umili la gândul acesta şi începu să cerceteze mai des bisericuţa albă cu intrarea spre strada înţesată de lume, iar aici stătea de vorbă cu femeile şi încerca să le înveţe să citească. Era foarte plăcut să constate că unele dintre ele îşi mai aduceau aminte de ea şi simţi un fel de căldură împrejurul inimii, când văzu obrajii prietenoşi întorşi spre ea. Când una dintre ele îi spuse: „Anul acesta mi-a murit copilul”, ochii lui Carie se umplură de lacrimi şi întinzându-se după mâna cafenie a femeii, o strânse cu înţelegere.

Dar la Carie partea fizică şi partea morală erau prea strâns legate una de alta. Când nu se simţea fericită, o parte de vigoare parcă i-ar fi ieşit din trup şi în timpul iernii ce urmă după aceea, slăbi şi se simţea obosită. Nici fetiţa pe care o născu primăvara următoare nu putu să-i redea veselia. Presimţea că este prea devreme pentru a putea ţine în braţe o nouă fiinţă. O primi liniştită şi cu dragoste, dar fără entuziasm. Fetiţa căreia îi dădu numele Edith, părea că s-a resimţit de starea sufletească în care fusese mama ei, căci era gravă, tăcută şi răbdătoare şi chiar când era mică de tot, arăta serioasă şi resemnată.

În timpul verii se instalară cu toţii în regiunea muntoasă care era destul de aproape de oraş, pentru ca Andrew să poată continua propovăduirea şi învăţătura evanghelică, dar destul de departe pentru a se putea bucura de o schimbare de temperatură şi a scăpa de dogoarea umedă a câmpurilor de orez cu apele lor stătute care scăpărau în soare. În vârful muntelui unde se instalaseră, era un templu chinezesc şi aici închiriară două camere.

Vilegiatura aceasta fu pentru Carie un prilej de noi experienţe. Tăcerea adâncă a tufişurilor de bambus şi a pădurilor de pini, preoţii tăcuţi în impunătoarele lor haine cenuşii, sălile umbroase şi răcoroase ale templului, cu zeităţile nemişcate şi cu privirile pierdute, înşirate în lungul pereţilor – toate acestea îi înfăţişau o nouă latură a ţării acesteia uriaşe şi complexe. Zeii înspăimântători la vedere erau expuşi în galeriile principale ale templului, dar în camera unde dormea împreună cu copiii, era statueta aurită a unei zeiţe a milei, ascunsă în adâncitura unui perete, de unde se uita cu blândeţe la ei. Edwin îi zicea „frumoasa doamnă de aur” şi Carie inventă pentru el o poveste în legătură cu figurina aceasta delicată ca o păpuşă şi îmbrăcată în hainele ei vaporoase, şi se obişnui să se uite cu îngăduinţă la mica şi îndelung răbdătoarea zeiţă, ce de pe soclul ei examina binevoitoare chipurile lor albe de străini.

Când copiii dormeau şi Carie le făcea vânt, ca să-i răcorească, se gândea la viaţa ei stranie de acum. Înainte de asta, odaia ei în casa părintească avea vederea spre luncile verzi şi drumurile şerpuite printre holdele şi colinele fumurii ce se vedeau în depărtări, sub cerul albastru – acum, era aici, în sala întunecată a unui templu chinezesc, unde printr-o fereastră rotundă, la capătul unei alei cu lespezile plesnite, putea vedea urna de tămâie a cărui formă uriaşă se profila pe verdele trestiilor de bambus. Zi şi noapte, la intervale anumite, dangătul solitar al clopotului înfiora tăcerile templului, trezind ecoul stâncilor din apropiere – armonie stranie şi mistică, plină de melancolie omenească.

Se simţi cuprinsă pe neaşteptate de o spaimă grea. Îşi ridică băiatul în braţe şi-şi zise că nu va admite ca el, un băieţaş american, să aibă parte de o viaţă umbrită de mediul straniu al acestei ţări – niciunul dintre copiii ei nu trebuie să ducă o astfel de viaţă. De aici înainte, prima ei grijă va fi să vorbească copiilor despre ţara aceea strălucită şi frumoasă care este America, unde oamenii cred într-un Dumnezeu care este duh liber, nu întrupat în formele acestea groteşti şi înspăimântătoare de lut vopsit.

Începând din ziua aceea, în zori şi la apusul soarelui, când preoţii începeau să psalmodieze cântecele lor melancolice şi micul Edwin se repezea să fugă, ca să-şi ascundă obrazul la sânul ei şi să nu mai audă ritmul monoton al melopeelor care-şi tremurau tristeţea prin umbra sălilor, întocmai ca un murmur de ape, Carie îi spunea pe un ton firesc şi cât se poate de simplu:

— Acesta este felul în care ei îşi cântă psalmii, dragul meu! Nu

ştii ca şi noi cântăm într-un fel al nostru?

Îşi lipea obrazul de obrazul lui şi începea să cânte cu glasul stins: „Veniţi să ne închinăm, blândului Iisus”, ca apoi să treacă la un cântec de leagăn, aşa că odaia templului chinezesc se umplea numaidecât de armonia glasului ei limpede care-i învăluia într-o atmosferă de linişte şi siguranţă. Astfel, pentru ei, melopeele triste nu reprezentau decât un fel de acompaniament pe care aproape nici nu-l auzeau din pricina glasului care se ridica mulţumit şi calm, ca să tremure prin umbra sălilor templului. De fiecare dată, înainte de a termina, începea să cânte *Patria mea eşti tu, frumoasă ţară a libertăţii*. Edwin cânta cât îl ţinea gura, împreună cu ea, deoarece acesta era un cântec pe care-l ştia şi el şi putea să-l cânte până la capăt.

Dar durerea măcinase adânc trupul lui Carie, aşa că, deşi făcea apel la toată puterea ei de voinţă, nu reuşea să-şi recâştige elasticitatea de altădată. Aerul greu şi stătut o făcea să-şi piardă puterile şi ţânţarii veneau în roiuri de pe apele sălcii ale semănăturilor de orez. În vremea acea, nimeni nu ştia că malaria este pricinuită de înţepăturile ţânţarilor şi Carie considera răcelile şi frigurile drept ceva firesc în viaţa omului. Afară de asta, Edwin se îmbolnăvi de dizenterie şi săptămâni de-a rândul rămase palid şi slăbit.

În anul când i se născuse al treilea copil, avură de luptat şi cu alte greutăţi. Fuseseră rechemaţi în oraşul Soochow şi în timpul cât stătură aici, tânărul medic american al misiunii care sosise de curând şi trăia în aceeaşi casă cu ei, rămase înspăimântat de fiorosul spectacol al suferinţelor ce le vedea în toate părţile, şi de uriaşa sarcină ce-l aştepta, aşa că grozăvia situaţiei sfârşi prin a-i tulbura mintea. Datorită subtilităţii ei de observaţie, Carie fu cea dintâi care băgă de seamă că s-a întâmplat ceva şi se aştepta din clipă în clipă să se declanşeze dezastrul.

Într-una din zile, când terminară masa şi Andrew se ridicase şi părăsise casa, doctorul scoase din buzunar o sticlă cu buline şi o puse în faţa lui Carie, apoi se uită la ea.

— Doamnă Stone, începu el cu glasul plin de îndemn, dumneata de multă vreme nu te simţi bine. Uite, ţi-am adus ceva care te va vindeca imediat, şi începu să râdă strident şi într-un fel cu totul neobişnuit.

Carie simţi cum îi fuge un fior de gheaţă în lungul trupului.

— Nu, doctore Fishe, acum eu mă simt foarte bine, răspunse ea

mirată şi dădu să se ridice de pe scaun. Dar doctorul o apucă de mână şi-i porunci cu glasul răguşit şi în şoaptă:

— Înghite bulinele... Înghite-le acum, pe toate!

Carie înţelese imediat că doctorul a înnebunit, dar nu-şi pierdu prezenţa de spirit, aşa că-i răspunse imediat:

— Un moment, te rog, să-mi aduc un pahar de apă, şi luând în mână paharul gol, ieşi foarte liniştită din odaie.

Când se văzu în curte, se repezi numaidecât să caute pe Andrew. El era în sala de la parter şi ţinea o predică unui grup de oameni veniţi de pe stradă, dar după ce reuşi să-i spună ce s-a întâmplat şi primejdia în care se găsesc ce doi copii, după ce nebunul va băga de seamă că a fugit, Andrew se repezi imediat. Din fericire era mai înalt şi mai voinic decât doctorul, pe care-l găsi pitit sub masă şi în mână cu un cuţit de bucătărie, aşa că după o scurtă luptă, reuşi să-l dezarmeze.

Ziua următoare Andrew îl duse pe bordul unul sampan şi veghea asupra lui zi şi noapte, până când ajunseră la Shanghai, unde-l dădu în grija unui american care se întorcea în patrie. Tânărul medic avea clipe când era pe deplin normal, aşa că înţelegea ce se întâmplă cu el şi într-un rând auzi pe americanul însărcinat cu supravegherea lui, că spune unor călători despre el c-ar fi dezechilibrat, aşa că-i roagă să nu se sperie, dacă se va întâmpla să-l vadă că face vreo năzbâtie. Numaidecât după aceea doctorul informă pasagerii în taină, că el este cel care însoţeşte pe american acasă, deoarece americanul este dement. Câteva zile la rând pasagerii nu ştiură ce să creadă şi se întrebau care dintre cei doi o fi nebunul cel adevărat.

Întâmplarea aceasta însă sfârşi prin a da gata pe Carie. Se simţea obosită şi constată, pentru prima dată, că tuşeşte şi o scutură din când în când frigurile. Plecară la Shanghai şi consultară un medic, iar acesta le spuse că ea a contractat o tuberculoză şi că va trebui să plece imediat în America.

Carie se întoarse în mica odaie ce o aveau la misiune, pentru a se putea gândi în tihnă la ceea ce avea de făcut. În primul rând îşi zise mulţumită: „Cred că aş putea foarte bine să mă întorc acasă!” Dar imediat după aceea i se păru că vede obrazul crispat şi palid al lui Andrew. Acum când erau amândoi în cameră, îşi aduse aminte de această scenă. El se oprise cu spatele spre ea şi sta cu umerii bleojdiţi, aşa că începu foarte liniştită:

— Andrew, eu nu mă voi întoarce acasă.

Bărbatul întârzie câteva clipe, apoi se întoarse spre ea.

— Ce altceva am putea face?

— Nu vreau să te reţin de la ocupaţiile tale, răspunse ea cu convingere. Nu vreau să se spună despre mine că din pricina mea a trebuit să-ţi abandonezi opera. Vom pleca în partea de miazănoapte a Chinei, la Chefoo. Acolo vom putea închiria o casă, iar tu vei putea să predici şi eu mă voi vindeca fără altă intervenţie…

Băgă de seamă că umerii încep să i se îndrepte. Când se întoarse spre ea, privirile lui erau calme şi tot aşa şi glasul:

— Ei bine, Carie, dacă tu eşti de părere.

Se uită o clipă la el, dar era prea mândră ca să-i răspundă ceva, deşi se simţea jignită până în adâncul sufletului. Cum de nu putea înţelege lupta ce o aştepta pe ea de aici înainte? Ar fi fost în stare să primească din partea ei orice sacrificiu, căci puţin îl interesa. Ea va fi condamnată să se zbată singură. În acea clipă, înţelese limpede şi pentru prima dată, că între ea şi bărbatul acesta nu exista nimic ce să-i lege unul de altul, afară de propovăduirea Evangheliei şi copiii pe care-i aveau împreună, dar până şi copiii aceştia nu erau altceva decât legăturile trupului, căci Andrew nu era bărbatul care să înţeleagă copiii şi nici să-i iubească. Nu pentru că nu i-ar fi putut suferi, dar pentru el, copiii nu existau ca ceva real. Viaţa lui se desfăşura în sfera unei legături mistice dintre el şi Dumnezeu şi sufletele oamenilor… întotdeauna sufletele lor. Pentru el, bărbaţii şi femeile erau în primul rând suflete şi numai rareori ceva mai mult decât atâta. Dar pentru Carie simţurile erau reale, viaţa aproape în întregime numai trup şi sânge, iar Dumnezeu… unde şi ce este Dumnezeu?

Aceasta era întrebarea care stăruia în toată viaţa ei. Dacă va lua pe Andrew de lângă opera lui, ce ar putea să le mai rămână, ce legătură ar putea să-i mai unească în adevăratul înţeles al cuvântului? Nu-i venea să creadă că el ar putea s-o ierte pentru această faptă, dar nu credea nici că va fi în stare să renunţe la cariera pe care şi-a ales-o. El aparţinea unei epoci când căsătoria, cel puţin între oamenii respectabili şi mai ales între oamenii bisericii, era tot atât de irevocabilă ca şi moartea. Ea făgăduise să-i fie soţie până la sfârşitul vieţii şi va continua în felul acesta. Prin urmare, drept răspuns la toate stăruinţele de a se întoarce în patrie, declară:

— Nu, dar vom pleca în regiunea de miazănoapte a Chinei, şi

vom vedea, poate acolo voi reuşi să mă vindec. Deocamdată nu vreau să mă dau bătută.

Dar era fire nebănuit de independentă, când se întâmpla să o jignească cineva, şi nu vru să admită ca Andrew să ridice mai mult de jumătate din mizerabilul salariu ce li se plătea, deoarece ştia că o bucată de vreme ea nu va mai putea lucra în interesul misiunii. Astfel, după ce se despărţiră de micul grup al prietenilor, luară un sampan şi se îndreptară spre litoral. Carie se întrebă dacă va mai avea parte să revadă obrajii aceştia care în timpul contactului de toate zilele, deveniseră pentru ea atât de obişnuiţi. Dar îşi avea mândria ei şi hotărârea pe care o luase îi dădea curaj.

Despre sampanul acesta îmi spunea că era plin de şobolani, ca toate celelalte vase chinezeşti şi că toată noaptea alergau pe deasupra ei în lungul grinzilor care erau foarte jos şi aproape de aşternuturi, iar într-o noapte a fost trezită de un şobolan uriaş care se încurcase în părul ei despletit şi se zbătea să scape. A trebuit să întindă mâna după el şi să-l trântească de duşumele, iar senzaţia contactului cu trupul lucios care i se zbătea în mână, i s-a părut atât de respingătoare, încât de scârbă ar fi fost gata să-şi taie părul, dacă ar fi putut.

După ce-au ajuns pe litoral, au luat un vapor care să-i ducă până la Chefoo, un port pe coasta unui golf din marea de miazănoapte a Chinei. Nu trebuie să uit să vă spun că în ajunul plecării spre Chefoo, a descoperit masa ovală într-o magherniţă din Shanghai, şi fermecată de liniile ei delicate şi de felul solid în care era construită, a cumpărat-o imediat de la negustorul cocoşat şi guraliv care o avea. Pentru Andrew a fost un prilej de nemulţumire, căci o masă nu putea fi în faţa lui decât tot masă şi-şi zicea că ei au şi fără asta destule obiecte de gospodărie pe care trebuie să le transporte. Dacă ar fi fost după el, ar fi plecat foarte bucuros cu o singură traistă, cu câţiva gologani în buzunar şi cu o carte în mână. Pentru Carie însă, masa aceasta frumoasă era o desfătare; când răul de mare o chinuia mai cumplit, încerca să-şi facă curaj, aducându-şi aminte, că în cala vaporului, exact sub duşumelele cabinei lor, se găsea masa aceasta plină de graţie, cu sinuozităţile ei fine, făcută dintr-un lemn fără noduri şi lucitor.

Capitolul III

După ce ajunseră la Chefoo, încercară să-şi caute o locuinţă. Andrew ar fi vrut să închirieze o casă în apropierea oraşului chinezesc, în îmbucătura de la poalele munţilor, dar Carie nu se învoi. Era atât de bolnavă şi de slăbită, încât ştia dinainte că va trebui să lupte din toate puterile, pentru a rămâne în viaţă, şi în scopul acesta să profite de tot ajutorul ce i-l puteau oferi oamenii din vecinătatea ei. Afară de asta, Edwin mai suferea şi acum din cauza dizenteriei de care se îmbolnăvise acum şase luni. Boala continua să-l chinuiască şi băiatul era slab, palid şi aproape incapabil să se ţină pe picioare.

Când mi-a vorbit despre toate acestea, privirile lui Carie erau mâhnite şi glasul înduioşat:

— L-am condamnat la un regim foarte sever şi bietul băiat era mereu flămând. Într-o zi a văzut câteva sfărâmături albe împrăştiate pe duşumelele din sufragerie, şi umezindu-şi un deget, s-a aplecat să le ridice şi să le mănânce. Îşi închipuise că sunt sfărâmături de pişcoturi şi a început să plângă, când a constatat că sunt bucăţele de var căzute de pe peretele care fusese proaspăt spoit. Mi se frângea inima de mila lui.

Ar fi dorit atât de mult să-şi poată lua băiatul cu ea, dincolo de ocean şi să-l ducă în casa mare, cu odăile parfumate în care-şi petrecuse copilăria. Dar pentru că nu putea să plece, îşi căută o casă pe vârful unei coline din apropierea mării, aşa că vânturile venite din larg ajungeau aromate în interiorul odăilor, fără otrava contactului cu atmosfera fetidă a vieţii omeneşti. Cât despre Andrew, el era obligat să facă un drum ceva mai lung, pentru a se duce la slujbă.

Casa era o clădire lungă şi joasă de piatră, ridicată pe vârful unei stânci, care cobora adânc în apele albastre şi limpezi ce se frământau în spumă la picioarele ei. Avea o grădină cu alei prunduite şi era împrejmuită de un zid destul de înalt, pentru a feri copiii de primejdie, dar nu prea înalt, ca ea să se poată sprijini de el, să cerceteze depărtările şi să-şi închipuie că la mii de kilometri de aici se vede linia şerpuită a unui ţărm adorat.

Aici începu să se gândească la salvarea propriei ei vieţi. Andrew nu-şi dădea seama cât este ea de bolnavă, dar ea înţelegea ce înseamnă durerile ce le simte neîntrerupt sub coaste, tusea uşoară

şi seacă ce nu o mai slăbea şi temperatura de fiecare zi. Îşi aşeză patul pe terasă, ridicându-l destul de sus, cu ajutorul unui aşternut de cărămizi, ca astfel să poată vedea marea şi cerul, peste streaşina zidului.

Pe partea dreaptă a casei, munţii de calcar îşi profilau jgheaburile pleşuve, dar din oraşul chinezesc de la picioarele lor nu se vedea nimic. Era exact peisajul de care avea nevoie, căci pentru a se putea vindeca, trebuia să uite străzile aglomerate, cerşetorii orbi şi tristeţea care-i frângea sufletul, din pricină că putea face atât de puţin pentru a schimba ceea ce era aici.

Andrew suportă vederea acestor nenorociri, îşi zicea ea, datorită faptului că se roagă pentru ei şi se mulţumeşte cu atât. Dumnezeu le va mântui sufletele şi în ceruri se vor simţi fericiţi. De rugat era adevărat că se ruga şi ea, dar se ruga cu un fel de revoltă în suflet, deoarece i se părea că astfel de dureri nu ar trebui să existe şi că cerul nu va putea şterge amintirea nenorocirilor de pe pământ. Afară de asta, dacă Dumnezeu, în nemăsurata Lui înţelepciune, cum spunea Andrew, permitea să existe astfel de suferinţe, totuşi asta nu uşura cu nimic durerile trupului martirizat, nici nu lumina ochii fără lumină şi nici nu îmbuna vieţile chinuite de dureri şi înlănţuite de pământul acesta al suferinţelor. Dar dincolo de această limită Carie nu mergea niciodată, căci era incapabilă să găsească vreun răspuns. Se străduia din toate puterile şi făcea apel la disciplina cu care se obişnuise ani de-a rândul în mica biserică a satului, pentru a se supune acestor încercări.

— Va trebui să am încredere şi să fiu umilă, îşi zicea ea chinuită de remuşcări.

Dar ea nu era în stare să se retragă în odaia ei, cum făcea Andrew, şi să se roage, ca pe urmă să se simtă mulţumită şi să nu se gândească decât la partea sufletului. Nu, căci dacă trupul ei se frânsese sub povara încercărilor vieţii, asta se întâmplase tocmai pentru că datorită spaimei ce o chinuia, spălase şi bandajase rănile altora, şi bolnavilor le dăduse medicamente, ca să-i vindece, iar acolo unde puterea omenească nu putea aduce vindecare şi nu putea înlătura nici durerea nici moartea, începea să plângă şi să se zbuciume, ca şi când loviturile sorţii le-ar fi resimţit în trupul şi în sângele ei.

Am văzut-o noaptea priveghind la căpătâiul unui copil bolnav, alături de mama lui, rugându-se cu glasul ridicat şi umblând în jurul patului, iar în zorii zilei, când copilul a murit, a ridicat în braţe trupul

rigid şi cafeniu şi a început să plângă de durere şi de deznădejdea pricinuită de înfrângere. Când a spus lui Andrew ce s-a întâmplat, soţul ei s-a uitat mirat la ea şi i-a răspuns cu blândeţe:

— Fără îndoială aşa a fost voia lui Dumnezeu şi în ceruri copilul se va simţi mult mai bine.

Carie i-a răspuns revoltată:

— O, nu cumva îţi închipui că gândul acesta ar putea să facă pe maică-sa mulţumită şi să-l simtă în braţe când se gândeşte la el? Dar imediat după aceea a adăugat pocăită: Ştiu că nu e bine să spun astfel de vorbe – ştiu că ar trebui să spun: facă-se voia Domnului – dar vorbele nu vor putea să umple golul pe care femeia aceasta îl simte în braţele şi inima ei.

Într-un rând am auzit pe cineva spunând, despre un alt copil care murise:

— Trupul nu mai înseamnă nimic, după ce sufletul l-a părăsit.

Dar Carie i-a răspuns foarte simplu:

— Trupul nu mai înseamnă nimic. Mie mi-a fost drag trupul copiilor mei. N-am fost niciodată în stare să mă gândesc că ar putea fi îngropate în pământ. Trupurile acestea au fost modelate de mine şi le-am îngrijit. Trupurile lor erau preţioase.

Moartea şi durerea erau două lucruri pe care ea nu le putea înţelege. Era o fire atât de duioasă încât nu era în stare să jignească pe nimeni. Îi venea foarte greu să înţeleagă pe Dumnezeu, în epoca în care ea a fost crescută, şi de fapt n-a reuşit să-L înţeleagă niciodată.

În timpul unei astfel de stări sufleteşti a adus o femeie în casa ei, care i-a devenit slujnică şi n-a mai părăsit-o până când slăbirea bătrâneţilor a făcut-o incapabilă să mai lucreze ceva. Femeia trăia împreună cu un bărbat cu care nu era căsătorită şi care a zdrobit capul fetiţei pe care o născuse, chiar în dimineaţa acelei zile. Trecând prin faţa bordeiului lor, Carie a auzit gemetele ce veneau dinăuntru şi a înţeles imediat că este vorba despre o altfel de durere, decât cele obişnuite. A intrat şi a văzut cadavrul cu capul despicat, din care creierii se scurgeau pe genunchii femeii. Bărbatul sta întins pe mindirul de scânduri; era beat şi înjura, iar femeia se uita la el îngrozită. Fetiţa era slabă şi fără îndoială n-ar fi trăit vreme îndelungată. Întrebuinţând dialectul regiunii, Carie a reuşit să afle repede ce s-a întâmplat. Bărbatul părea atât de mirat de apariţia ei neaşteptată şi atât de impresionat de strălucirea ochilor ei furioşi, încât s-a ridicat de pe pat, fără să mai zică nimic şi a

plecat. Carie s-a lăsat în genunchi în faţa femeii cu chipul oacheş şi a întrebat-o ce s-a întâmplat; şi în felul acesta cele două mame s-au înţeles una pe alta. Temperamentul uşor impresionabil al lui Carie se revoltase împotriva ticăloşiei acestei fapte şi a omului care a săvârşit-o:

— O, sărăcuţa de ea! exclamă Carie îndurerată, iar femeia care se uita la fetiţa moartă plângea cu hohote. Omul acesta ar merita să fie ucis, adăugă Carie furioasă.

— Cine ar îndrăzni să se atingă de un bărbat, oftă chinezoaica. Un bărbat poate ucide oricând o fată, dacă aşa găseşte de cuviinţă. Mai bine m-ar fi ucis pe mine.

— Cred că de aici înainte nu vei mai trăi cu el, declară Carie cu severitate.

— Unde m-aş putea duce? răspunse femeia. Bărbaţii sunt toţi la fel. Am trăit azi aici, mâine dincolo, dar bărbaţii sunt la fel în toate părţile.

Carie îşi dădu seama de simplitatea şi sinceritatea acestei femei, aşa că-i spuse fără să mai ezite:

— Vei veni cu mine şi vei trăi în casa mea. Şi aşa aveam nevoie de cineva care să mă ajute să îngrijesc de fetiţa mea.

Femeia s-a ridicat încet în picioare.

— Să caut o bucată de rogojină, ca să înfăşor trupul fetiţei, răspunse chinezoaica, pe urmă voi veni.

Carie n-a mai întrebat-o niciodată nimic. A primit-o în casa ei, a învăţat-o lucrurile necesare în gospodărie şi a încercat chiar s-o înveţe să citească, dar femeia a fost incapabilă să înveţe aşa ceva. De dragul lui Carie s-a învăţat să aibă cea mai mare grijă de Edwin şi de mica fetiţă albă. Când a auzit ce s-a întâmplat cu Maude, a mai şi plâns puţin. Apoi aducându-şi aminte de ceva, a adăugat:

— Dar stăpânul nu i-a spart capul cu piatra, ca s-o omoare în timpul cât o ţineai la sân?

— Nu, a răspuns Carie mişcată şi cu glasul stins, apoi profitând de ocazie, a adăugat: În ţara noastră nu se permite aşa ceva, deoarece noi credem într-un Dumnezeu care ne-a învăţat să fim blânzi.

„O, ţara mea frumoasă, oftă Carie, şi Dumnezeul meu care face mai buni pe cei ce cred într-însul!”

— Aş vrea să-mi vorbeşti şi mie despre toate acestea, zise femeia.

Carie a încercat să-i vorbească, dar ea ezita. În fond, de la

această femeie simplă, nu învăţase ea însăşi, mai mult decât ar fi putut s-o înveţe ea acum? Dumnezeu trebuie să existe, de vreme ce acolo unde nu se cunoaşte prezenţa lui, bărbaţii sunt în stare să devină atât de bestiali. Datorită acestor întâmplări, până şi convingerea ei i se părea mai adâncă.

Din ziua aceasta, femeia a urmat-o în toate părţile unde trebuia să se ducă şi a avut grijă de copiii care s-au născut după aceea. La ani de zile după această întâmplare, când toţi aceşti copii erau mari şi iubeau pe Wang Amah sau încercau s-o necăjească, spunându-i „dădacă”, îmi aduc aminte că o vedeam pe Carie uitându-se înduioşată la femeia care acum îmbătrânise, slăbise şi avea obrazul plin de creţuri şi părul alb. Într-un rând îmi spunea:

— Cred că Wang Amah a fost o femeie despre care oamenii spun că nu e virtuoasă şi că niciodată n-a reuşit să înţeleagă prea mult din Scripturi. Dar n-am văzut-o niciodată să se poarte urât cu copiii şi nici spunându-le vreo vorbă rea. Aşa că, dacă se va întâmpla ca în ceruri să nu se găsească loc pentru ea, aş fi gata oricând să-i cedez o parte din locul meu… dacă voi avea unul.

Wang Amah plecase cu ei şi la Chefoo, unde avea grijă de Carie şi de copii, şi datorită ei, Carie putea sta întinsă în pat, fără să se mai gândească ce se întâmplă în timpul acesta cu copiii. Andrew continuă să predice cu mai multă ardoare decât până acum, şi era tot atât de indiferent faţă de toate grijile celelalte ale vieţii, ca şi Sf. Paul. În timpul acesta ea dormea, citea, trăia în mijlocul aerului curat şi mânca cu poftă, revenindu-şi din ce în tot mai mult în fire.

La şase luni după aceea, tusea ei dispăru cu desăvârşire, aşa că putea părăsi patul şi putea lucra câteva ceasuri, fie în casă, fie în grădină, fără să se mai ostenească prea mult şi fără ca temperatura să i se urce. Lunile acestea de convalescenţă au fost cele mai frumoase din viaţa ei pe care şi-a petrecut-o în căsuţa din vârful stâncilor de deasupra apelor mării, fără să se ştie despărţită de patria ei decât de întinderea netedă a apelor Oceanului. Era mulţumită că vede pe Andrew preocupat de lucrările profesiei ce şi-o alesese, simţea vigoarea zvâcnindu-i din nou în trup şi-şi simţea sufletul saturat de frumuseţea cerului, a munţilor şi a mării.

Mare a fost bucuria noastră a tuturor, când am constatat că începe să cânte din nou, la început cu glasul stins, dar după aceea din ce în ce mai puternic.

Boala aceasta a lui Carie a fost binefăcătoare şi pentru copii. Îi urmărea cum se joacă, se minuna de faptele lor şi era mândră de

ei. Le spunea poveşti şi le poruncea să nu facă anumite lucruri pe care vedeau că le fac alţii, în timpul vieţii ce se desfăşura împrejurul lor. De multe ori le spunea:

— Noi suntem americani! Noi nu ne purtăm în felul acesta!

Ziua de patru iulie era întotdeauna o zi de sărbătoare. Aveau un drapel pe care-l cususe ea însăşi; aprindeau rachete şi se adunau împrejurul armoniului, ca să cânte imnul american *The Star-Sprangled Banner*. Mult înainte de a cunoaşte America, toţi copiii ei se obişnuiseră să spună „ne întoarcem acasă”, de fiecare dată când se gândeau la vacanţă.

Uneori, la apusul soarelui, când erau pe plajă, se uitau în largul apelor, Carie le vorbea despre ţara care este patria lor şi care era dincolo de aceste ape. Le descria casa mare şi albă din mijlocul livezilor, grădina de pomi şi fructele parfumate pe care le puteau culege, strălucitoare de lumina soarelui şi pline de rouă, ca să le mănânce. Copiilor li se părea că aud basme fermecate, căci toată viaţa lor se obişnuiseră cu gândul să fie supravegheaţi de aproape, ca nu cumva să mănânce ceva ce să nu fie sterilizat şi astfel să se îmbolnăvească, cum se întâmplase cu Edwin care se îmbolnăvise, cu toate precauţiunile celor din casă şi fără să ştie cum, aşa că abia după luni întregi de boală începuse să se mai întremeze. Pentru aceşti copii, America a rămas pentru totdeauna o ţară fermecată, unde apa se poate bea fără s-o mai fierbi, unde merele şi perele, piersicile şi toate fructele se pot culege şi mânca de-a dreptul din copaci.

Se duceau în fiecare zi să facă baie, afară de zilele când se simţea taifunul şi valurile prea puternice. Într-una din zile, se întâmplă ceva care multă vreme după aceea dădu ocazie la fel de fel de combinaţii. Carie era încă slăbită şi într-o dimineaţă, verigheta îi scăpă după degetul subţiat, fără să fi băgat de seamă decât atunci când nu o mai avea.

Se întoarse pe plajă şi începu s-o caute imediat, o căutară cu toţii, dar fără s-o găsească. Plăti un băiat chinez care s-o caute pe fundul apei, în locul unde făcuse baie, dar nici acesta nu găsi nimic. Târziu în după amiaza aceea, făcu o ultimă încercare, deşi renunţase la orice nădejde, şi se plimbă în lungul litoralului, dar în aceeaşi clipă razele oblice ale soarelui care cădeau în asfinţit părură că răzbesc prin oglinda nemişcată a apei pe fundul căreia se vedea o sclipire şi uitându-se cu atenţie, văzu inelul sclipind în îmbucătura unei stânci. Băiatul se dădu din nou la fund şi după ce i-

l aduse, şi-l puse mulţumită în deget. La întoarcerea acasă, Andrew, care ştia că şi-a pierdut inelul, îi răspunse liniştit:

— Am presimţit că vei găsi verigheta; m-am rugat lui Dumnezeu ca s-o găseşti.

La ani de zile după aceea, când ne povestea această întâmplare, copiii o întrebau întotdeauna:

— Mamă, o fi adevărat că ţi-ai găsit verigheta numai datorită rugăciunilor tatălui nostru?

În privirile ochilor lui Carie tremura o clipire de maliţiozitate, şi le răspundea:

— Foarte probabil... În orice caz nu l-aş fi văzut pe fundul apei, dacă nu mai coboram o dată pe litoral. Fireşte, e foarte bine să te rogi lui Dumnezeu... dar merită întotdeauna osteneala să încerci să te ajuţi şi singur!

Acum, după ce se vindecase, Carie îşi zise că va trebui să găsească un mijloc pentru a putea câştiga ceva bani, până în ziua când va fi destul de robustă, pentru a putea părăsi litoralul mării şi a se întoarce la opera ei de misionară, care era câmpul adevărat de activitate al soţului ei. Fiind vară, veniseră câţiva europeni care voiau să-şi petreacă vacanţele pe malul mării. Carie se mută la mansardă împreună cu toată familia şi astfel putea câştiga o sumă care să compenseze salariul la care trebuise să renunţe.

Dar mult mai importantă decât banii fu pentru ea această ocazie de a-şi pune la încercare forţele de care dispunea. Era obligată să facă pâine, să spele şi să gătească pentru vreo douăsprezece persoane, fără să aibă ca ajutor, decât un singur servitor şi pe Wang Amah care vedea de copii. Constată că poate să pridideascâ lucrul, dar mai constată în acelaşi timp că este din nou însărcinată. Tusea şi temperatura însă nu se mai arătară, ceea ce însemna că acum este vindecată. La sfârşitul verii, când pensionarii ei plecară, închise căsuţa liniştită de pe marginea mării, şi părăsiră grădina cu aleile prunduite, ca să coboare şi ei spre partea de miazăzi a Chinei.

Carie rugă pe Andrew să nu se mai întoarcă în regiunea de la gurile fluviului Yangtse, unde fuseseră înainte de asta. Se simţea destul de bine, dar nu prea voinică, aşa că fură trimişi într-o regiune mijlocie, în portul fluvial Chinkiang, care era oraş celebru chiar pe vremea lui Marco Polo, datorită templelor uriaşe şi pagodei, precum şi comerţului său înfloritor, fiind situat la încrucişarea fluviului cu Marele Canal. Lui Carie îi plăcu oraşul

acesta numaidecât, şi admiră munţii care se ridicau chiar din marginea apei. Dar oraşul acesta era prea cosmopolit pentru a fi pe placul lui Andrew, care avea temperament de pionier. Aici mai erau şi alte misiuni şi mulţi europeni, dar el era dornic de spaţiile fără hotar şi de locurile unde nu mai este altcineva care să predice oamenilor. Era nemulţumit şi Carie nu îndrăznea să se gândească la o grădină, până în ziua când cei de la misiune îşi dădură seama că el excelează mai ales în activitatea de pionier, aşa că-l lăsară să plece unde voia. Închirie o locuinţă cu trei camere, deasupra unui magazin de pe marginea fluviului şi lăsându-şi familia aici, luă un sampan şi plecă în partea de sus a canalului, în regiunea de miazănoapte a provinciei Kiangsu.

Carie încercă din nou să creeze un cămin pentru copiii ei. Cele trei camere ale locuinţei lor dădeau spre fluviul Yangtse, cu ape adânci care treceau repede şi tulburate de mâlul pe care-l smulseră din maluri, în drumul de mii de kilometri ce-l făcuseră de la izvoare până la Chinkiang. În timpul lunilor ce urmară după aceea, Carie se obişnui să urască şi să se teamă de apele tulburi ale acestui fluviu care era atât de furios şi de repede în albia lui, dar atât de încet şi de întunecat, când se revărsa în largul câmpurilor. Pentru ea deveni un fel de simbol al vieţii Orientului care, în nebunia ei, copleşeşte şi distruge tot ce-i iese în cale, şi căreia încerca să se împotrivească de fiecare dată când întemeia un cămin american pentru copiii ei.

De multe ori sta la fereastră şi cosea, ridicând din când în când ochii ca să se uite după vârtejurile tulburi ale fluviului, cum coboară încet cu potopul apelor lui înşelătoare. Vedea bacurile uriaşe şi grele care veneau din oraş şi se îndreptau spre celălalt ţărm, şi sampanurile chinezeşti uşoare care fremătau pe oglinda apelor, întocmai ca nişte frunze purtate de vânt, aşa că vâslaşii aveau nevoie de toată îndemânarea de care erau capabili, pentru a le feri de vârtejurile primejdioase.

În primăvară, fluviul creştea din cauza zăpezilor topite la munte şi apele din regiunile de la miazănoapte, aşa că valurile lui furioase păreau înspăimântătoare. Aproape nu mai îndrăznea să stea la fereastră şi să urmărească şuvoiul tulbure, căci de nenumărate ori văzuse bărci răsturnate şi oameni luptându-se, fără să mai poată ieşi la ţărm. În două rânduri văzuse chiar câte un bac – atât de încărcat de oameni, încât aceştia erau atârnaţi şi peste parapete – cum se răstoarnă şi se luptă, întocmai ca un monstru uriaş, ca apoi să coboare încet pe apă, cu chila în sus. Câteva clipe, capetele

negre se văzură pe deasupra apei în care se frământau braţele, dar şuvoiul le ducea la vale şi puţin după aceea, nu se mai văzu decât bacul care se legăna ca un om beat.

Se spunea că nimeni dintre cei care se prăbuşesc în apele fluviului acestuia nu mai poate fi salvat, din cauza curenţilor uriaşi ce se ascund sub oglinda lui liniştită. Tot la câteva zile era prins prin vârtejuri câte un sampan şi repezit la fund. Dar cu fatalismul caracteristic Orientului, oamenii continuau să alerge în sus şi în jos pe fluviu, cu tot felul de bărci care înfruntau primejdia. Carie nu putea suferi fluviul acesta şi ura împotriva lui se adâncea pe măsură ce constata cruzimea lui neîmpăcată, tocmai faţă de oamenii care se încredeau în el şi-şi câştigau existenţa plutind pe apele lui. Era obligată să supravegheze mereu pe Edwin şi pe Edith, ca nu cumva să fie la fereastră şi să urmărească aceste vase, cum aveau obiceiul, şi să vadă tocmai atunci groaza întipărită pe obrajii bărbaţilor şi femeilor care se duc la fund.

La această epocă se obişnuise să-şi întemeieze căminul acolo unde se găsea, aşa că-şi clădi un cămin aici pe ţărmul fluviului, cu toate că nu-l putea suferi. Spoi cele trei odăi şi aduse un zugrav indigen care-i vopsi duşumelele şi lemnăria camerelor. De la un magazin chinezesc îşi cumpără o muselină albă pentru perdele – cele trandafirii se rupseră demult – din calitatea întrebuinţată la paturi, pentru a se apăra împotriva ţânţarilor. Perdelele le făcu în păturele şi erau destul de late, pentru ca uneori să-i ascundă vederea apelor nesuferite. Şi fiindcă aici nu putea să-şi facă o grădină, bătu cuie sub fereastră şi atârnă pe dinafară lădiţa în care fuseseră cutiile de lapte condensat şi a doua zi plecă împreună cu Wang Amah şi copiii până în poalele munţilor din apropiere, ca să aducă pământ afânat pe care-l aşeză în lădiţă şi în pământul acesta răsădi garoafele aduse din grădina de la Chefoo şi trandafirii pe care-i purta cu ea în toate părţile. Puţin după aceea, între ea şi apele fluviului se ridica un obstacol de culori, ca nişte limbi de flacără.

La parterul casei în care Andrew găsise trei camere, singurele disponibile în oraş, era un fel de prăvălie, în care proprietarul chinez făcea negoţ cu tot felul de conserve alimentare străine şi produse indigene, dar mai ales cu whisky şi coniac. Foarte puţini europeni care se găseau în port şi mult mai puţini chinezi veneau să-şi facă aici cumpărăturile de care aveau nevoie. Principalii lui clienţi erau mateloţii de pe bordul vaselor de război americane şi

engleze care se opreau din când în când în docurile de pe fluviu. Apele fluviului erau atât de largi şi de adânci, încât aceste vase puteau intra nu numai în portul oraşului acestuia, ci înaintau mult mai departe în interior. Pentru Carie era adevărată mândrie să vadă drapelul american fluturând pe deasupra apelor întunecate.

Totuşi avu serioase motive ca să compătimească tocmai pe aceşti compatrioţi ai ei. Aceşti tineri lipsiţi de experienţă şi veniţi din toate Statele Uniunii Americane, cu chipuri zâmbitoare şi naive, arse de soare, debarcau nerăbdători ca să se distreze. Dar aici nu găseau nimic şi neavând altceva, se adunau în compradorul de la parter şi cumpărau pachete cu ciocolată stătută şi pesmeţi englezeşti, dar mai ales sticle de whisky. Până târziu în noapte şi uneori până în zorii zilei, din camera ei îi putea auzi cântând şi chiuind sau plecând, ameţiţi de băutură. Sticlele se spărgeau aruncate în pereţi şi în mijlocul acestei larme răguşite, întocmai ca un zumzet depărtat de bondari, se auzea până la ea ţipătul cântăreţelor chinezoaice care populau bordelurile. Uneori auzeau ţipete şi urlete, dar nu întreba niciodată ce s-a întâmplat, căci se simţea îndurerată de viaţa ce o duceau aceşti băieţi tineri, atât de departe de casa lor. Şi-i era ruşine că aceşti compatrioţi ai ei se poartă în felul acesta, de faţă cu oamenii străini, care din fire erau destul de orgolioşi şi de dispreţuitori faţă de străini.

Uneori, când după o astfel de noapte, cobora dimineaţa ca să cumpere ceva din magazin, vedea farfurii de porţelan sparte de-a valma şi mărfurile risipite în toate părţile, iar negustorul cu obrazul galben şi strâmbat se uita împrejurul său cu ochii întunecaţi, aşa că-l întreba:

— De ce le vinzi băutura aceasta, dacă vezi că încep să devină atât de răi, după ce se îmbată?

Negustorul începea să râdă şi-i răspundea:

— Dacă se întâmplă ca albii să înceapă să spargă lucrurile din prăvălie, eu îi fac să plătească.

Dar ea nu era în stare să uite mila şi ruşinea ce i-o trezeau aceşti compatrioţi ai ei, aşa că prin minte îi trecu un gând şi ani de-a rândul se străduí să-şi pună gândul acesta în aplicare. Când se anunţa sosirea unui vapor în port, se aşternea numaidecât pe lucru şi făcea prăjituri şi cozonaci albi şi frumoşi, cu sâmburi de nucă de cocos şi alţi cozonaci cu ciocolată şi miezul pufos – aşa cum învăţase să-i pregătească în bucătăria răcoroasă de la ei de acasă – tartine şi plăcinte, ca după aceea să invite pe aceştia la ceai. Tinerii

aceştia grosolani care se îngrămădeau zâmbind cu sfială în cele trei camere ale casei, aproape nu aveau nimic comun cu această femeie cultă şi graţioasă. Pentru ea însă reprezentau legăturile trainice ale rasei şi i se încălzea inima când îi vedea mâncând prăjiturile şi cozonacii gustoşi şi sorbind găleţi întregi de ceaiuri şi limonadă. După ce se săturau, începea să le cânte, sau sta şi asculta poveştile simple ale acestor tineri care aveau ocazii atât de rare, ca să stea de vorbă cu o femeie. După ce plecau, se gândea mulţumită, că cel puţin de astă dată a reuşit să-i ferească de rele şi ferindu-i, le-a putut oferi ceva din patria pe care o lăsaseră acasă.

În timpul iernii acesteia născu un băieţaş pe care-l botezară Arthur. Şi de astă dată se nimeri să fie un copil cu ochii albaştri şi părul blond, aşa că se simţi din nou impresionată în faţa acestei vieţi care începea. Primea fiecare copil cu un sentiment de profundă mulţumire, indiferent de suferinţele ce i le pricinuia; Wang Amah se simţea şi ea mulţumită, deoarece copilul era băiat. Împlinise două luni, până când tatăl său avu ocazia să-l vadă şi să constate că este băiat frumos, dar nu tocmai voinic la început.

În jurnalul lui Carie, care la această epocă îşi făcea însemnările în mod intermitent, întâlnesc mereu această expresie: „Cât sunt de bogată, cu copiii aceştia ai mei!” Fără prieteni – pe care într-un mediu normal i-ar fi avut în mod firesc – şi cu Andrew care era mereu plecat la drum, de multe ori cu săptămânile, ea totuşi se simţea mulţumită, şi tot aşa erau mulţumiţi copiii, că pot fi împreună. Într-un rând, când tocmai ascultam ce ne spune o femeie în legătură cu o impresionantă poveste de dragoste din viaţa ei, în ochii lui Carie am văzut tremurând o lumină de tristeţe, care s-a stins imediat şi am auzit-o spunând:

— Marele roman al vieţii mele sunt copiii mei.

Edwin şi Edith dăduseră dovadă de o inteligenţă neobişnuită, aşa că era încântată să le poată satisface lăcomia de lectură şi muzică. În mijlocul vieţii stranii pe care o trăia, nu ştia ce viitor o aşteaptă, dar în iarna aceasta s-a consacrat în întregime copiilor ei. N-aveau grădină unde s-ar fi putut juca, şi strada era pestilenţială şi plină de lume; astfel în fiecare dimineaţă după ce terminau cu treburile gospodăriei, Wang Amah pleca cu copiii şi Carie ducea în braţe pe cel mic, apucând în lungul străzilor laterale pe unde nu atrăgea atenţia nimănui şi se îndreptau spre poala munţilor. Drumul nu era prea lung până să ajungă la o potecă ce şerpuia pe sub copaci şi trestiile de bambus, până sus unde era cimitirul.

Carie se simţea întotdeauna impresionată la vederea acestei regiuni în largul căreia erau răsfirate mormintele, verzi în timpul primăverii şi al verii, apoi triste şi cafenii în timpul iernii, după ce oamenii smulgeau iarba ca să ardă focurile cu ea. O parte dintre aceste morminte, cele care erau strânse unul lângă altul, erau ale soldaţilor căzuţi în războaie; cele mai depărtate şi împrejmuite cu ziduri de pământ bătut, erau ale oamenilor bogaţi şi ale familiilor lor. Fiecare mormânt îşi avea semnificaţia lui. Dar de fiecare dată Carie încerca să-şi ferească copiii de această tristeţe şi se jucau împreună printre movilele mormintelor. O mamă americană trebuie să-şi ocrotească copiii şi să caute ca ei să fie întotdeauna veseli.

Coasta colinei pe unde se jucau de cele mai multe ori, era umbrită de zidurile unui fort ce se înălţa sus de tot şi aici era un teren liber unde soldaţii ieşeau la exerciţii. Copiilor le făcea plăcere să urmărească soldaţii îmbrăcaţi în haine albastre şi roşii, cum învârtesc lăncile şi săbiile, sau să audă bubuiturile singurului tun ce-l aveau, îngropat în zidul de pământ al fortului.

La poalele colinei şerpuia fluviul, şi apele lui coborau încet printre câmpurile rodnice; din mijlocul apelor se desprindea o clădire de formă conică, numită şi astăzi Insula de Aur: o pagodă foarte frumoasă pe care în vremea lui, a admirat-o şi Marco Polo, se ridica pe deasupra acoperişurilor cu colţurile îndreptate în sus.

Dar dacă în timpul acestor excursii, copiilor le plăceau soldaţii îmbrăcaţi în hainele lor colorate şi bubuitul neaşteptat al tunuleţului caraghios de pe zidul fortului, ei îi plăceau munţii de pe ţărmul fluviului ale căror culmi se pierdeau în ceaţa zărilor. Luminoşi şi albaştri în timpul amiezelor, tulburi şi învăluiţi de neguri, dimineaţa şi pe înserat, lui Carie îi plăceau, deoarece munţii aceştia îi aduceau aminte de un alt şir de munţi care se profilau pe cerul Americii, la depărtare de mii de kilometri, împrejurul luncilor de la ea de acasă.

Vara se apropia din nou, aceeaşi vară de care Carie se temea întotdeauna din cauza zilelor încărcate de zăduf şi pâclă. Mirosul greu al străzilor pline de gunoaie otrăvea aerul şi pătrundea în interiorul celor trei odăiţe ale lor. Garoafele se uscaseră şi trandafirii se ofiliră din pricina căldurii. Roiurile de muşte se ridicau bâzâind de pe muşuroaiele de gunoaie putrede care fumegau în soare. Aerul pestilenţial era greu şi tulbure, întocmai ca o pânză de ceaţă. Carie îşi zicea că va trebui să găsească o posibilitate pentru a se instala împreună cu copiii, undeva aici între munţi.

Pe vârful unui munte din apropierea fortului se găsea o curte cu clădirile unei vechi misiuni şi aici descoperi o căsuţă care era liberă în timpul verii. Era o clădire joasă de formă pătrată şi avea şase încăperi, câte trei pe fiecare parte a tindei care ducea de la un capăt la altul al clădirii, şi pe amândouă părţile casei era câte o terasă. Locuinţa aceasta era un adevărat paradis, după cele trei odăiţe ce le avuseseră în strada plină de lume şi de larmă. Se mută şi-şi petrecură vara în această casă. Uneori seara era foarte enervată de vânătoarea ce trebuia s-o organizeze împotriva păianjenilor, ca nu cumva să se urce pe paturile copiilor şi să-i înţepe, căci înţepăturile acestora erau veninoase şi copiii s-ar fi putut îmbolnăvi. Tot aşa în culturile de orez din apropierea muntelui se prăseau ţânţarii şi muştele din zăcătorile în care se aduna murdăria omenească, întrebuinţată ca îngrăşăminte pentru semănături. Dar cel puţin de aici puteau vedea văile rodnice şi colinele acoperite cu trestii de bambus, iar apa înfricoşătoare a fluviului era la depărtare de cel puţin un kilometru şi lucea ca o panglică inofensivă, latã şi gălbuie, în fundul zării. În zorii zilelor, văile erau înecate de neguri argintii, în mijlocul cărora apăreau comanacele verzi ale munţilor. Peisajul era încântător, mai ales că îi aducea aminte lui Carie de ceea ce a lăsat acasă, cu deosebirea că negurile de aici erau calde şi grele, pe când cele din munţii statului Virginia erau răcoroase şi înviorătoare, întocmai ca promoroaca în zorii zilei.

Dar amănuntul cel mai plăcut era o pajişte din apropiere şi o grădiniţă unde copiii puteau zburda în voie. Carie semăna flori şi în fiecare zi se scula de dimineaţă ca să sape şi să plivească pământul, în nădejdea că vor înflori înainte de plecarea lor. Aceasta era cea dintâi grădină adevărată ce o avea în această ţară.

Dar vara se sfârşi şi Andrew se întoarse acasă, aducându-le ştirea că îi aşteaptă o casă ceva mai sus pe Marele Canal, într-un oraş cu numele Tsingkiangpu, unde fusese centrul lui de activitate din ultimele luni. Din oraşul acesta a plecat pe o rază foarte întinsă în interiorul ţării, călare, cu cariola sau pe jos, predicând şi învăţând cuvântul evanghelic prin sate, cătune şi oraşe. A reuşit să cunoască de ajuns acest oraş, pentru a lua hotărârea să se instaleze aici, aşa că a închiriat şi a reparat o casă chinezească unde să poată locui.

Cu părere de rău, căci se obişnuise cu casa de pe vârful muntelui şi florile grădinii care abia îmbobociseră, Carie trebui să-şi facă geamantanele, îşi împachetă mobila şi împreună cu copiii şi Wang

Amah se îmbarcară pe un sampan, ca după zece zile de drum tihnit şi escale pe apa adormită a Marelui Canal, să ajungă în vechiul oraş chinezesc unde ei erau singurii oameni albi. Casa descoperită de Andrew era neobişnuit de mare şi se găsea în fundul unei curţi. Despre casa aceasta se spunea că este cercetată de fantoma unei femei care fusese maltratată de soţul ei, actualul proprietar al casei, şi că, în timp de noapte, se arăta prin odăi în chip de nevăstuică, aşa că nimeni nu îndrăznea să le locuiască. Prin urmare, proprietarul fusese foarte mulţumit să poată închiria casa, chiar unui străin.

Dar indiferent de motivele închirierii, Carie era foarte mulţumită de felul în care arăta casa, aşa că se aşternu pe lucru, pentru a-şi întemeia încă o dată căminul: spoi pereţii în alb – aproape ştia pe dinafară formula, cum va trebui să procedeze de fiecare dată – iar la ferestrele mari făcu perdele uşoare, pe duşumele aşternu rogojini noi şi curate, în curte semănă flori de fân, crizanteme, răsuri şi tufe de trandafiri roşii, roz şi galbeni pe care-i cumpără de la vânzătorii ambulanţi. După ce instală cum se cuvine preţiosul ei armoniu şi puse la locul ei masa pe care şi-o cumpărase la Shanghai, paturile şi câteva scaune de trestie, şi după ce-şi instală bucătăria, înţelese că are din nou un cămin. În apropierea curţii se desfăşura circulaţia oraşului în lungul străzii principale care trecea de la răsărit spre apus, şi din mijlocul vuietului stins de larmă se auzeau strigătele vânzătorilor ambulanţi, chiotele culacilor[7] care trăgeau la ricşe, făcându-şi loc printre oameni, şi scârţâitul cărucioarelor. Dar dincoace de zid şi de pragul porţii era locşorul acesta curat în care stăpânea liniştea, şi americana îşi clădise din nou un colţ al ţării ei, unde să-şi crească copiii şi unde de multe ori aducea chinezoaice care se minunau şi oftau văzând cât este de frumos.

Andrew înfiinţase mai multe capele în oraş, iar în împrejurimi însăilase un fel de plasă pentru locurile de rugăciune unde se ducea plin de entuziasm faţă de misiunea sa, ca să predice. La această epocă stăpânea limba destul de bine şi partea cea mai mare a timpului şi-o petrecea scriind cărţi pentru adepţii săi.

Carie la această epocă nu-l mai urma în misiunea lui, căci nu putea să-şi abandoneze casa şi copiii, dar de multe ori se ducea la câte o capelă din oraş unde cânta la armoniu şi, cu glasul limpede şi armonios, conducea corul credincioşilor. După ce Andrew termina

[7] Culac – ricşar, hamal care trage ricşa. [n.e.e.].

cu predica, ea se ocupa de femeile care veneau să vadă ce este această doctrină a străinilor. Majoritatea acestor femei erau fiinţe triste şi dezamăgite, sătule de viaţă şi abătute din pricina câte unei nenorociri. Toate erau dezgustate de pretenţiile preoţilor propriei lor religii. Unele dintre ele nu erau în stare să înţeleagă noua doctrină, şi probabil nici cuvintele întrebuinţate de Carie nu aveau darul să le convingă despre puterea adevărului pe care o conţineau.

Dar efectul pe care-l făceau înţelegerea şi simpatia ei spontană, după ce le asculta povestea nenorocirilor prin care au trecut, era mult mai mare decât al cuvintelor. Femeile se obişnuiseră să-i spună *Americana de la Operele de Caritate*, şi la ea acasă veneau o mulţime de femei pe care nu le văzuse niciodată înainte, dar care auziseră despre ea, şi după ce-şi spuneau păsul, adăugau întotdeauna cu încredere:

— Mi s-a spus că dumneata poţi face întotdeauna câte ceva… că găseşti un mijloc pentru a ajuta pe cei năpăstuiţi.

Marea mângâiere pe care o reprezenta ea pentru toţi, era capacitatea de a se opri şi a asculta durerile lor. Îmi aduc aminte de ea că am văzut-o de nenumărate ori stând în apropierea ferestrei, cu trăsăturile obrazului mobil destinse, în semn de înţelegere, ascultând gravă glasul îndurerat care-şi depăna povestea nenorocirilor. Copiii ţipau şi se jucau mulţumiţi în grădină, iar ea se întorcea din când în când spre ei şi le zâmbea, dar continua să asculte, cu privirile tulburate de melancolie. Majoritatea acestor femei erau fiinţe care n-avuseseră parte niciodată să întâlnească pe cineva să le asculte cu îngăduinţă ponoasele şi durerile, aşa că repetau de mai multe ori la rând aceeaşi poveste, numai pentru plăcerea ce o simţeau, ştiind că au întâlnit pe cineva care este dispus să le asculte. Am auzit o femeie care-i spunea:

— Spune-mi ce trebuie să fac şi aşa voi face. Spune-mi ce trebuie să cred şi te voi asculta. În viaţa mea de până acum n-am mai întâlnit pe nimeni care să asculte vorbele mele şi nici să se înduioşeze de lacrimile pe care le-am vărsat. Prin urmare, voi crede în ceea ce crezi dumneata, deoarece trebuie să fie adevărată credinţa care te-a făcut să fii în felul acesta… atât de bună, chiar faţă de mine.

Iarna aceasta a fost cea mai fericită din viaţa ei. Căsuţa chinezească era plăcută şi avea o sobă pe care i-o făcuse tinichigiul chinez, iar la ferestre erau ghivece de flori. Carie avea un dar

special la îngrijirea florilor care dădeau boboci cu uşurinţă, iar odăile, care cu puţina mobilă ce o aveau ar fi părut pustii, erau totuşi primitoare şi pline, datorită plantelor ce le împodobeau.

Se făcuse primăvară şi era pe sfârşite. Ce bine ar fi fost să nu mai fie veri, îşi zicea Carie. Dar în vara ce urmă după aceea fu o secetă cum nu se mai pomenise. Ploile de primăvară întârziară şi agricultorii care aşteptau apele mari ale zăpezilor din miazănoapte, ca să-şi inunde semănăturile de orez, îşi văzură răsadurile sfrijindu-se din cauza arşiţei. Dricul verii fu un adevărat pojar, aşa că nu mai putea fi vorba de seceriş, iar oamenii începură în mare grabă să semene alte păioase, ca să nu fie condamnaţi să moară de foame.

Datorită simţului ei de intuiţie, Carie băgă de seamă numaidecât că oamenii în mijlocul cărora trăieşte, se luptă cu griji peste puterile lor şi această nemulţumire se manifesta între locuitorii din oraş. Oamenii veneau din ce în tot mai puţini la capela lui Andrew. Cei care la început apăreau în grupuri, începuseră să se răărească din ce în ce mai mult, aşa că într-o duminică nu mai veni nimeni. Ziua următoare Wang Amah, care fusese după cumpărături, se întoarse acasă şi îi spuse lui Carie:

— Va fi mai bine ca de aici înainte să nu mai ieşi pe stradă!

Iar când stărui să-i spună ce s-a întâmplat, adăugă mai mult în silă:

— Oamenii spun că zeii sunt furioşi, din pricină că în oraş s-au statornicit oameni străini. Până acum n-a fost niciodată o astfel de secetă, şi anul acesta s-a întâmplat pentru prima dată, să vină străini care să se aşeze în oraş. Din pricina aceasta, spun oamenii, zeii s-au înfuriat.

Până şi Andrew care nu ţinea socoteală de nimic ce era în afară de opera lui, constată că de fiecare dată când încercă să predice la răscrucile drumurilor, sau să distribuie broşuri cu conţinut religios, oamenii se uitau întunecaţi la el. O dată sau de două ori i se întâmplase ca un om din apropierea lui să întindă mâna după o broşură şi s-o rupă în bucăţi, de faţă cu el. Gestul părea semnificativ pentru oamenii din această ţară unde cuvântul scris este prin el însuşi considerat ca ceva sfânt. Dar Andrew era o fire pe care împotrivirea îl făcea să se încăpăţâneze şi mai mult, aşa că în ziua când el îşi dădu seama că îi va fi imposibil să continue propovăduirea Evangheliei în oraş, plecă într-un turneu în interiorul ţării şi lipsi mai multe săptămâni, lăsând pe Carie singură, cu copii şi Wang Amah.

În după amiaza unei zile călduroase de august, ea tocmai se aşezase la fereastră şi începuse să coasă. Atmosfera era grea şi deprimantă, aşa că toate zvonurile ce se auzeau de pe stradă, păreau exagerate. Auzi un murmur de glasuri sub fereastră, aşa că se strădui să înţeleagă ce vorbesc şi rămase înspăimântată. Doi oameni unelteau ceva:

— Astă seară la miezul nopţii, spuneau ei, la miezul nopţii vom sparge porţile şi-i vom ucide pe toţi, iar trupurile lor le vom aşterne la picioarele zeităţilor, ca să ne dea ploaia pe care o aşteptăm.

Se ridică repede în picioare şi se duse să caute pe Wang Amah.

— Ieşi în oraş şi vezi ce se aude pe stradă, îi porunci ea. Încearcă şi află ce se pune la cale în noaptea aceasta, şi-i repetă în şoaptă cuvintele auzite de la cei doi oameni.

Fără să zică nimic, Wang Amah îşi îmbrăcă hainele cele mai proaste ce le avea şi plecă. Puţin după aceea se întoarse speriată. Închise cu grijă toate uşile casei, apoi se apropie de Carie şi-i suflă la ureche:

— O, stăpână, gemu ea, vor veni astă seară să te ucidă – pe dumneata şi copiii dumitale. Toţi albii vor fi ucişi.

— Crezi cu adevărat, că vor veni să ne ucidă? întrebă Carie şi se uită la ea.

— Cum să nu cred, răspunse ea deznădăjduită şi-şi şterse ochii cu colţul şorţului. Toţi oamenii aceştia faţă de care dumneata ai fost atât de bună, murmură ea, toţi până la unul... nimeni nu va îndrăzni să te ajute. Dacă ar îndrăzni să te apere, îi vor ucide şi pe ei.

Carie rămase nemişcată şi nu zise nimic, iar chinezoaica o privi în luminile ochilor.

— Dar mai sunt eu, declară ea categoric.

Carie se apropie de ea şi-i strânse mâinile bătucite de muncă.

— Mie nu mi-e frică, declară ea cu glasul liniştit. Mă voi duce să mă închin Dumnezeului meu.

Intră apoi în odaia ei şi după ce închise uşa, căzu în genunchi în faţa patului. Câteva clipe se simţi ameţită din pricina bătăilor inimii. Ziua aceasta va însemna oare cu adevărat sfârşitul vieţii ei – a vieţii copiilor ei care trăiseră atât de puţin? Îşi înălţă sufletul spre înălţimile nemăsurate ale cerului, unde i se spusese că sălăşluieşte Dumnezeu şi începu să se roage:

— Mântuieşte-ne pre noi, dacă aşa va fi voia Ta. După o lungă pauză începu din nou: Dacă mi-a sosit ceasul morţii, dă-mi puterea

ca să-mi văd copiii murind înaintea mea.

Rămase multă vreme îngenunchiată, gândindu-se la ce are acum de făcut. Stătu vreme îndelungată, fără să mai zică nimic şi aşteptând. Nu primi niciun răspuns, cum nici până acum nu primise, dar într-un târziu se ridică în picioare, liniştită de curajul ce-l simţea într-însa şi îndemnată de hotărârea binefăcătoare ce i se trezise în suflet.

— Nu mă voi lăsa ucisă de nişte oameni superstiţioşi şi ignoranţi şi nu voi admite să-mi asasineze copiii, îşi zise ea, simţindu-se oarecum impresionată de propria ei linişte. În orice caz, se va încrede în Dumnezeu, chiar dacă nu-i va răspunde la rugăciunea de adineauri, şi nu se va speria de ceea ce au de gând să facă oamenii aceştia.

În seara aceea îşi culcă copiii mai devreme şi se aşeză liniştită la fereastră, cu o cusătură în mână. Tot timpul zilei simţise efectul binefăcător al revoltei într-însa. „Nu mă simt dispusă să mor”, îşi zise ea categoric şi simţi cum încetul cu încetul în sufletul ei începe să se limpezească un plan de acţiune.

Se strânse mai aproape de fereastră şi încercă să asculte mai cu atenţie. Murmurul oraşului tremura surd prin aerul greu şi plin de praf. Ascultă îndelung, ca să prindă o schimbare a ritmului. Către miezul nopţii simţi această schimbare. Murmurul devenea mai desluşit şi părea că se apropie de zidurile ce împrejmuiau casa. Ceasul era aproape. Se ridică în picioare şi chemă în şoaptă pe Wang Amah care sta tăcută în mijlocul întunericului curţii:

— Te rog, Wang Amah, pregăteşte ceaiul.

Coborî apoi la parter şi aşeză ceştile şi farfuriile pe masa ovală, şi aduse farfuriile cu prăjituri. Când totul fu gata pregătit ca de ospăţ, mătură odaia, şterse praful şi aşeză scaunele ca pentru invitaţi. Apoi coborî în curte şi apropiindu-se de poartă, o deschise larg.

În faţa porţii era o avangardă formată din câţiva oameni al căror obraz nu se vedea în fundul întunericului fierbinte al nopţii. Oamenii se feriră din calea ei, dar ea păru că nu i-a văzut şi nici nu se simţi înspăimântată. Lăsă poarta deschisă şi se întoarse în casă unde ridică feştila de la lampă, aşa că lumina năpădi în curte. De aici se urcă la etaj, trezi copiii şi după ce-i îmbrăcă, coborî cu ei la parter. Copiii nu spuneau nimic, dar păreau miraţi de ciudăţenia gesturilor ei, ea însă le vorbi pe un ton cât se poate de firesc, le cântă un mic cântec şi-i aşeză pe rogojina de pe duşumele, alături de jucăriile lor

obişnuite în zilele de duminică, şi numaidecât după aceea începură să se joace mulţumiţi, aşa că ea putu să-şi vadă din nou de cusătură. Wang Amah adusese ceainicele şi acum se oprise în picioare, aproape de copii, cu braţele încrucişate pe piept şi fără să mai mişte.

Murmurul dimprejurul casei se înteţise şi acum devenise o larmă uriaşă de glasuri. Când glasurile se auziră mai limpezi şi se mai apropiară, Carie se ridică liniştită şi apropiindu-se de uşă, strigă:

— Vă rog, n-aţi vrea să intraţi?

Oamenii erau acum în curte şi auzindu-i glasul, mulţimea se vălătuci spre uşă: o adunare de oameni întunecaţi şi cu obrajii cărunţi, în mână cu măciuci şi cuţite, din specia cea mai de jos a lucrătorilor. Glasul ei se ridică din nou, limpede şi amabil, datorită voinţei:

— Poftim înăuntru, prieteni şi vecini! Am pregătit ceaiul.

Auzind vorbele ei, oamenii se opriră, neştiind ce să facă. Câţiva dintre ei ieşiră în frunte. Carie începu să toarne ceaiul şi umplând o ceaşcă o apucă între palmele mâinilor, aşa cum cere politeţea chinezească, şi se apropie de ei. O oferi unui bărbat înalt, cu înfăţişare de om prostovan şi pe jumătate despuiat care părea să fie conducătorul. Omul rămase cu gura căscată, uitându-se la ceaşcă, dar la urmă întinse mâinile după ea, neştiind ce să facă. Carie se strădui să zâmbească cu toată drăgălăşenia spre obrajii care luceau în lumina ce năpădea pe uşa deschisă.

— Nu vreţi să intraţi şi să vă serviţi după pofta inimii? adăugă ea. Aşezaţi-vă pe scaune. Îmi pare rău că nu am prea multe scaune în casă, dar aşa cum este, sunteţi bineveniţi într-însa.

Pe urmă se întoarse la masă şi aşteptă să vadă ce vor face. Copiii încetaseră să se mai joace şi Edwin se repezi spre ea. Dar Carie încercă să-i liniştească, spunându-le:

— Nu vă speriaţi, dragii mei. Sunt numai nişte oameni care au venit să vadă cum arătăm noi... oameni caraghioşi care ar vrea să ştie cum arată americanii, deoarece până acum n-au avut ocazie să vadă americani.

Oamenii se revărsară unul după altul în odaie, şi se uitau împrejurul lor cu gura căscată, neştiind ce să înceapă. Cineva se auzi spunând în şoaptă: „Mi se pare ciudat că nu e speriată deloc.” Dar Carie îl auzi ce spune şi-i răspunse imediat:

— De ce să mă sperii în faţa vecinilor mei? întrebă ea pe un ton de prefăcută mirare.

Ceilalţi începură să examineze mobilierul, perdelele de la ferestre şi armoniul. Unul întinse un deget spre claviatură şi Carie îi arătă cum trebuie să procedeze, ca să emită tonul. Apoi se aşeză pe un scaun şi începu să cânte în limba chineză şi acompaniindu-se: „Pe Tine Doamne, Te lăudăm…”

În odaie se făcu tăcere ca de mormânt, până când termină. La urmă oamenii se uitară unul la altul întrebători. Unul murmură:

— În casa aceasta nu este nimic, afară de femeie şi de copiii aceştia.

— Eu plec acasă, declară altul şi ieşi pe uşă.

Ceilalţi rămaseră nemişcaţi şi cu obrajii mereu întunecaţi, iar conducătorul lor se opri şi se uită la copii, întinse mâna spre Arthur, dar băiatul care fusese obişnuit toată viaţa să vadă împrejurul său obraji oacheşi, zâmbi şi strânse arătătorul uscat al chinezului. Omul începu să râdă mulţumit şi strigă:

— Iată un băiat căruia îi place să se joace!

Oamenii se îngrămădiră apoi împrejurul copiilor, se uitară la ei şi începură să discute cu multă volubilitate, iar unii luară jucăriile, ca să le vadă şi să le încerce. Carie îi urmărea cu sufletul torturat de spaimă, nu cumva vreunul din copii să se sperie şi să înceapă să ţipe, ceea ce ar fi putut schimba dispoziţia oamenilor. Wang Amah cu chipul întunecat şi sever sta de pază în apropierea uşii. Într-un târziu, cel care condusese oamenii, se ridică în picioare şi strigă spre ceilalţi:

— Aici nu mai avem ce face. Eu mă întorc acasă.

Acesta fu semnalul de plecare. Unul câte unul începură să iasă din casă, uitându-se înapoi, traversară curtea şi ajunseră în stradă. Carie se aşeză pe un scaun şi simţi că e gata să cadă grămadă, dar ridică în poală copilul cel mai mic şi începu să-l legene domol. Oamenii care se opriseră în pragul porţii, se întoarseră în loc şi se uitară pentru ultima dată la ea.

După ce plecară toţi, Wang Amah se apropie de ea şi luându-i copilul din poală îl strânse cu putere la piept:

— Dacă ar fi îndrăznit vreunul să-i facă vreun rău, pe monstrul acela l-aş fi ucis imediat, declară ea în şoaptă şi când se uită la ea, Carie văzu mânerul cuţitului de bucătărie pe care şi-l ascunsese în sân. Dar se mulţumi să râdă, puţin cam stânjenită şi ridicând pe Edith în braţe, luă pe Edwin de mână şi începu să urce spre etaj. Îi spălă din nou cu apă rece şi-i aşeză în pat.

Apoi coborî în curte şi închise poarta dinspre strada care acum

părea adormită în liniştea dinainte de revărsatul zorilor. În faţa intrării casei se opri. Din partea de miazăzi-răsărit se pornise un vânt care părea că prevesteşte furtuna. Ascultă cu atenţie, apoi cu totul pe neaşteptate se porni o bătaie de vânt care îşi făcu loc prin ferestrele casei şi întinse perdelele, agitându-le în sens orizontal. Vântul era puternic şi aducea răcoarea din largul mării.

Se urcă la etaj şi după ce se întinse în pat, rămase nemişcată, ca să asculte. Oare vântul acesta va aduce ploaia? Vreme de un ceas stătu trează, apoi aţipi şi puţin după aceea se trezi din nou. Pe acoperişul de sub streaşina colţurilor se auzea apa plescăind pe lespezile curţii. Rămase ca vrăjită de mulţumirea acestei senzaţii şi-şi simţi trupul destinzându-se în mijlocul atmosferei răcorite şi umede. Noaptea… îngrozitoarea noapte se terminase.

Coborî din pat şi se apropie de fereastră. Pe deasupra caselor mijeau zorile unei zile cenuşii, dar nu se vedea ţipenie de om. Sleit de zăpuşeala zilelor ce trecuseră, oraşul dormea şi în lungul străzilor ţârâiau picăturile perdelelor de ploaie. Scăpaseră!… Nu cumva în cele din urmă cerul îi trimesese totuşi un semn?

Se apropia sfârşitul verii şi Carie se simţea fericită şi uşurată. Dar ca şi când pentru ea fericirea nu putea fi niciodată de durată prea lungă, într-o zi de la începutul lui septembrie, Arthur se îmbolnăvi pe neaşteptate de friguri. În ajun băiatul căzuse destul de rău în şanţul aşternut cu cărămizi din curte şi câteva ceasuri după aceea fusese abătut, iar Carie îl urmărise cu toată atenţia. Dar pe înserate copilul părea tot atât de bine dispus ca şi înainte de accident.

Dimineaţa următoare însă copilul era din nou abătut şi către amiază obrazul îi ardea ca para, din pricina temperaturii. Îi dădu medicamentele rudimentare ce le avea la îndemână, şi-i făcu o baie rece, iar Wang Amah îi făcea fără încetare vânt, ca să se răcorească. Temperatura însă creştea, cu toate străduinţele lor, şi pe înserate copilul îşi pierdu cunoştinţa. Toată după amiaza gemuse din pricina durerilor, dar era prea mic pentru a putea spune unde-l doare, deşi Carie îi examinase trupul de câteva ori la rând, fără să reuşească să descopere ceva. Când îşi pierdu cunoştinţa şi rămase cu buzele livide şi nemişcat, Carie se plecă asupra lui, chinuită de deznădejde. Wang Amah îi pipăi picioruşele:

— Copilul trage să moară, zise ea cu glasul stins.

În oraş nu era niciun doctor de rasă albă, dar totuşi ea nu putea lăsa copilul fără să-i dea niciun fel de ajutor. Se întoarse ca ieşită

din minţi spre Wang Amah şi strigă:

— Du-te… du-te repede… şi adu-mi cel mai bun doctor chinez din oraş – spune-i să vină imediat – spune-i că moare un fiu.

Wang Amah plecă imediat şi nu peste mult se întoarse însoţită de un moşuleţ uscăţiv, îmbrăcat într-un halat negru soios şi pe nas cu nişte ochelari uriaşi încadraţi în aramă. Intră în odaie tăcut şi indiferent, apoi se apropie de pat, fără să se uite nici la dreapta nici la stânga. Scoase din mâneca halatului o mână nespălată cu unghiile lungi întocmai ca nişte gheare şi apucă între arătător şi degetul mare mânuţa înfierbântată a copilului. Rămase astfel vreme îndelungată şi cu ochii închişi. Apoi se ridică şi scoţând din sân o bucată de hârtie păturită şi din brâu bucăţica de tuş şi penelul, scrise repede câteva hieroglife pe care le întinse servitoarei.

— Du-te cu hârtia asta la farmacie, porunci el. Adu medicamentele şi fierbe-le în apă clocotită, pe urmă vei da copilului să bea câte un sfert din această băutură, tot la două ceasuri.

Wang Amah plecă imediat cu hârtia şi aduse o mână de buruieni şi un inel de aramă ruginit, mare şi vechi, apoi începu să facă pregătirile pentru a fierbe băutura, dar Carie începu să strige:

— Amah, Amah! Strigătul ei era ţipăt de deznădejde şi Wang Amah se repezi numaidecât în camera bolnavului: Copilul meu… copilul meu…

Carie îl ridicase în braţe. Copilul se cutremura de convulsii. Wang Amah scoase un geamăt de deznădejde şi întorcându-se repede, luă de pe pat tunica întrebuinţată adineauri şi ieşind din odaie, apucă din fugă o lampă aprinsă. Peste câteva clipe o auzi strigând în susul străzii:

— Copilule, întoarce-te acasă… întoarce-te acasă…

Strigatul se repetă de mai multe ori, din ce în ce tot mai stins, pe măsură ce se depărta.

Era un strigăt pe care ea îl auzise de mai multe ori şi tot de atâtea ori se simţise înfiorată de tristeţea lui. Tot aşa, de nenumărate ori întâlnise femei plângând, într-o mână cu lampa aprinsă şi în cealaltă cu hăinuţa copilului, şi Carie îşi simţise sufletul îndurerat, deoarece ştia că undeva un băieţaş trage să moară şi că mama lui plecase de acasă ca să-i întoarcă sufletul plecat la drum. De astă dată, sufletul care plecase era sufletul propriului ei copil. Îi strânse trupul fără vlagă la piept şi când îl strânse, trupul păru că se înfioară apoi rămase nemişcat.

Ziua următoare trimise un curier, ca să dea de ştire lui Andrew, căci pe vremea aceea nu exista altă comunicaţie poştală. Wang Amah cumpără un mic sicriu pe care îl căptuşi cu o bucată de mătase ce o avea, apoi spălară trupul micului american blond şi-l aşezară, dar după bocetele lor, ar fi fost greu să spui care dintre ele este mama copilului. Căldura era încă destul de mare, aşa că trimiseră după oameni care trebuiau să pecetluiască sicriul. După ce totul se termină, Carie se aşeză pe scaun şi aşteptă întoarcerea soţului ei care sosi seara următoare, ostenit şi sfârşit de puteri din cauza drumului acestuia făcut în cea mai mare grabă. De astă dată Carie ieşi în calea lui, fără să plângă, dar torturată peste măsură.

— Eu va trebui să plec, îi spuse ea. Trebuie să întâlnesc o femeie albă… pe cineva de aceeaşi rasă cu mine. Să-l ducem şi să-l îngropăm la Shanghai, alături de celălalt. Nu sunt în stare să mă gândesc, că băiatul meu va fi înmormântat singur… aici în oraşul acesta păgânesc.

Andrew îşi dădu seama de deznădejdea ce tremura în glasul ei şi consimţi. Chiar în dimineaţa zilei următoare luară un sampan şi se îndreptară spre litoral, ceea ce însemna un drum de paisprezece zile pe josul canalului şi pe fluviu.

Dar nu le spuse nimeni că la Shanghai bântuie holera. Nu existau nici ziare şi nici oficii poştale care să ducă ştirile cu repeziciune. Ajunseră în casa tristă a misiunii, trecând în lungul străzilor umbrite de aripa morţii. În prima zi, Carie numără peste cinzeci de sicrie care trecură pe sub ferestrele casei. Rămase îngrozită şi se grăbiră, ca imediat după înmormântare să plece cât mai repede din oraş.

Dar în zorii zilei când trebuiau să plece, Carie fu apucată de o vomă violentă şi de dizenterie, iar peste un ceas constatară aceleaşi simptome la Edith, care acum avea patru ani. Andrew încercă să aducă un doctor, dar nu găsi pe niciunul, deoarece era tocmai ziua curselor de toamnă şi toţi erau plecaţi la hipodromul din marginea oraşului. Trecură două ceasuri şi în timpul acesta Carie se zbuciuma în agonie. Când sosi doctorul, încercă numaidecât s-o readucă în simţiri şi dădu instrucţiuni lui Andrew şi Wang Amah să procedeze şi ei la fel cu Edith.

Carie îşi pierduse cunoştinţa, dar organismul ei sănătos reacţionă şi de astă dată şi putu să se trezească. În aceeaşi seară, pe la orele zece, era destul de bine ca să poată îngâna în şoaptă: „Edith… Edith.”

Andrew, care niciodată nu fusese în stare să-i ascundă ceva,

îngână:

— Încearcă şi crede…

— Nu cumva a murit? gemu biata Carie îndurerată.

— Ba da, răspunse Andrew fără să mai tăgăduiască.

Ziua următoare mai cumpărară un mic sicriu şi Andrew trebui să-l urmeze singur până la cimitir; mormântul cel proaspăt în care era îngropată Maude, fu redeschis şi îngropară într-însul şi al treilea copil. Carie zăcea în pat, chinuită şi fără să plângă, încercând să se umilească în faţa înfricoşătoarei puteri care îi lua în felul acesta ceea ce avea:

— Voi avea încredere – după această nenorocire voi deveni mai bună – voi crede.

Dar în fundul inimii ei, în inima aceea cu porniri sălbatice care nu voia să se lase strivită, plângea cu lacrimi de sânge şi striga îndurerată: „Să cred, dar în ce să cred?

După lunga şi chinuitoarea convalescenţă luară din nou un sampan care să-i ducă în oraşul din interior. Casa i se părea acum mare şi pustie, numai cu Edwin care din nou rămăsese singurul ei copil şi împlinise nouă ani. Îi venea foarte greu să se ocupe de el şi să-l distreze, ca să se poată simţi mulţumit. Carie ar fi vrut să facă dintr-însul un tânăr voinic şi viguros, dar în mijlocul acestei atmosfere enervante şi limitate, ea era singura care putea să-i fie de vreun ajutor, ori ea se simţea sufleteşte prea trudită pentru a-l ajuta. Acum când nu-l mai avea decât pe el, veghea asupra lui cu o grijă şi o duioşie pasionată, despre care ştia că nu pot să-i facă niciun bine.

În timpul acesta inima îi sângera zi şi noapte din cauza copiilor pe care-i pierduse. Andrew putea să se întoarcă la opera lui, trebuia să se întoarcă, şi ea rămânea singură. Wang Amah rămase prietena ei şi singura ce-o avea, dar acum avea nevoie de ceva mai mult decât simplitatea ce i-o putea oferi această chinezoaică.

Se întoarse din nou la ocupaţiile ei obişnuite, încercând să vindece pe cei în suferinţă, când îi putea vindeca, şi se ducea la capelă, dar când ar fi trebuit să vorbească despre Dumnezeu îşi simţea inima deşartă şi încremenită. Ce ştia ea despre Dumnezeu, afară de vorbele lipsite de rost pe care le învăţase de la alţii? Buzele ei nu pronunţau, nu erau în stare să pronunţe nicio făgăduinţă, numai mâinile supuse continuau să lucreze.

Chiar atunci când începea să cânte vechile imnuri, nu era în stare să cânte până la capăt, fără să plângă. În cele din urmă,

trupul ei se frânse din cauza eforturilor pe care le făcea, nu numai pentru a-şi domoli durerea, ci şi datorită zbuciumului sufletesc, în căutarea lui Dumnezeu. Se ruga fără încetare să-şi pună nădejdea în Dumnezeu, deoarece nu avea pe altcineva cui i-ar fi putut cere ajutor, şi credinţa într-o bunătate divină era o necesitate esenţială pentru temperamentul ei pozitiv. Totuşi, rugăciunile acestea păreau că se întorc din nou la ea, întocmai ca ecoul strigătului în pustiu.

Văzând-o în starea aceasta, într-una din zile Wang Amah se duse la Andrew care tocmai venise acasă, şi-i spuse că va muri şi stăpâna ei, dacă nu va face ceva, ca s-o smulgă din această stare de prostaţie, şi cât mai curând posibil. Andrew se uită la soţia sa şi constată că de fapt pare abătută, palidă şi slăbită, iar privirile rătăcite ale ochilor ei îl speriară.

— Carie, începu el sfios n-ai vrea... nu ţi-ar face plăcere, să ne întoarcem pentru un timp acasă?

Se uită la el fără să zică nimic, dar ochii căprui i se umplură imediat de lacrimi. Acasă... în ţara ei... Acesta era singurul mijloc ce o mai putea salva.

Petrecuseră vreme de zece ani în străinătate şi în conformitate cu statutele misiunii din care făcea parte, Andrew avea dreptul la un concediu de un an încheiat. La o lună după aceea, erau din nou pe bordul unui sampan care-i ducea spre litoral.

Dar după ce ajunseră la Shanghai, Carie se simţi cuprinsă de o teamă neînţeleasă. Acum nu mai dorea să se întoarcă acasă. Ştiindu-se cu sufletul rănit şi însângerat, presimţea că nu va fi în stare să suporte simpatia oamenilor de acasă, ale căror cuvinte vor contribui cel mult să-i adâncească durerea. Speriat de această bruscă schimbare de atitudine, Andrew se adresă unui medic şi acesta îi ordonă „o schimbare totală de decor... ceva ce n-a văzut până acum niciodată”. Acest ceva era Mediterana şi Europa.

Vreme de trei luni cutreierară continentul şi în timpul acesta Carie părea de o indiferenţă cum nu fusese până acum niciodată. Se opriră în Italia şi de aici plecară în Elveţia. Petrecură o lună la Lucerna, oraşul fermecat unde mâncau în fiecare dimineaţă miere de culoarea aurului şi admirară cel mai albastru dintre lacuri de sub munţii cu piscurile sclipitoare şi albe. Acesta fu cel mai indicat remediu. Frumuseţea reuşea să vindece pe Carie, mai mult decât orice altceva, şi vederea frumoaselor depărtări îngheţate, a oamenilor curaţi şi buni, a bisericuţelor cu turnurile ascuţite şi a

catedralelor sumbre îi vindecaseră sufletul. O presimţire tulbure parcă ar fi vrut să-i spună, că viaţa îşi are părţile ei bune, ori dacă e bună, atunci şi Dumnezeu trebuie să existe, şi cândva probabil târziu, va trebui totuşi să-i împace durerea cu această noţiune a existenţei Lui, dar deocamdată se simţea prea slăbită, pentru a continua această frământare. La început se revoltase, a doua oară rămăsese deznădăjduită, dar când îi fusese luată şi mica şi frumoasa Edith care avea patru ani, rămăsese cu sufletul zdrobit şi nu mai avusese puterea nici să protesteze. Tristeţea vieţii ce se desfăşura împrejurul ei şi resemnarea oamenilor între care trăia, toate acestea contribuiseră la adâncirea convingerii zădărniciei zbuciumului universal. Avea nevoie să vadă regiuni populate de oameni calmi şi prosperi, ale căror dureri nu se desfăşoară în văzul tuturor.

La urmă de tot plecară spre miazănoapte şi se opriră în Olanda, unde se grăbiră să dea de urma fabricii de mobile pe care odinioară o avusese Mynheer Stulting la Utrecht. Aceasta mai exista şi acum, dar era modernizată şi reprezenta o importantă întreprindere. Pentru Carie fu o plăcere neaşteptată să arate lui Edwin casa şi să viziteze împreună oraşul, ca apoi să constate cum se trezeşte într-însul mândria pentru aceşti vrednici şi cumsecade străbuni ai lui. Aici ea însăşi se desprindea din izolarea în mijlocul căreia trăise vreme de zece ani şi începea să prindă rădăcini printre înaintaşii ei.

Două săptămâni petrecute în Anglia, pe la sfârşitul verii, îi umplură sufletul de senzaţia frumosului şi i se păru că a redevenit din nou ea însăşi trupeşte şi că chiar moraliceşte se simte ceva mai bine. Reuşise ca cel puţin în parte să-şi uite durerea şi chiar dacă nu era încă în stare să se gândească la viitor, putea totuşi să se gândească emoţionată şi mulţumită la patria ei şi la casa părintească.

Era oare posibil ca în timpul celor zece ani ce trecuseră, frumuseţea calmă a şesurilor ei natale să rămână neschimbată în felul acesta? Era din nou aşezată în faţa ferestrei din camera unde trăise pe vremea când era fată. Nu se sătura niciodată să stea liniştită şi să admire calmul peisajelor de altădată. Muzica însemna pentru ea mult mai puţin decât vederea munţilor ce se urcau în zări, cu coastele acoperite de pădurile răsărite din pământul rodnic şi calm, sau vederea uliţei umbrite de ulmii uriaşi şi de frasini; plăcerea de a vizita bisericuţa albă unde fratele lui Andrew făcea şi astăzi slujbă de pastor, doar că predicile lui erau ceva mai tulburi şi

soţia pastorului părea mai rotunjoară. Dar încolo nimic nu se schimbase, decât că cei zece ani de viaţă trecută, îşi lăsaseră urmele pe obrajii celor pe care-i cunoscuse înainte de plecare.

Acasă găsi pe toţi cei care-i cunoştea şi-i iubea; tatăl ei era acum alb ca omătul şi mult mai autoritar decât înainte de asta, iar faţă de Andrew se purta tot atât de rigid; Cornelius se căsătorise cu o fată frumoasă şi oacheşă, mult mai tânără decât el, dar care-l stăpânea în toate privinţele. Toate surorile ei erau măritate, afară de cea mai în vârstă şi de cea mai tânără, cât despre Luther… nu era în stare să înţeleagă, cum băiatul acesta cu porniri de aventurier reuşise să devină un negustor bogat şi priceput care avea acum o soţie şi doi copii!

Îi găsi pe toţi, veseli că o puteau vedea, înduioşaţi şi mulţumiţi că o pot primi din nou în casa părintească, şi cu toate acestea, cât de adâncă era prăpastia ce despărţea viaţa ei de viaţa lor! Sentimentul acestei deosebiri dintre ei, era mereu prezent în sufletul lui Carie, ca şi amintirea altor obraji şi a altor ţări. Stătu de vorbă cu fiecare membru al familiei şi reluară plăcutele concerte muzicale din serile de altădată; îşi vizită surorile în casele lor şi se informă în toate amănuntele despre viaţa pe care o duc, despre bucătărie, despre spălatul rufelor, despre gospodărie şi despre lungile plimbări, în largul câmpurilor răcorite de suflul toamnei, pe urma celor doi cai bătrâni – dar tot timpul i se părea că o parte din viaţa ei nu este aici şi în cele din urmă înţelesese cât de mult se deosebesc una de alta concepţiile lor despre viaţă şi felul în care trăiesc, la adăpost şi în siguranţă, în mijlocul acestei ţări noi, bogate şi rodnice. Cunoştea acum atât de bine cealaltă ţară, ţara aceea veche, foarte veche, populată de prea mulţi oameni care suferă, îmbâcsită de viaţa prea abundentă – o viaţă care se naşte repede şi moare prea curând, o viaţă sumbră şi pasionată.

Încetul cu încetul, Carie începu să-şi dea seama că, oricât de adânci ar fi rădăcinile ce o leagă de ţara aceasta, de America, datorită faptului că s-a născut pe pământul ei, totuşi ea se simţea legată şi de China, prin însuşi faptul că o cunoaşte se simţea legată de amintirea fiinţelor asemănătoare cu Wang Amah, de cele trei trupuri mici care dormeau în pământul acela străvechi, ca să-şi amestece apoi ţărâna lor palidă cu huma lui neagră. Ţara aceea nu mai era străină pentru ea, şi astăzi era în stare să suporte gândul că într-o zi se va întoarce, deoarece acolo era îngropat ceva din sufletul şi din trupul ei.

Dar vreme de câteva luni nu se pomeni nicio vorbă despre întoarcerea în China. Strălucirea toamnei trecu – mai fuseseră oare şi alte toamne atât de strălucite ca acesta? Oare ulmii avuseseră aceleaşi frunze de flacără în cei zece ani care trecuseră? Veni iarna şi de Crăciun, toţi copiii şi fetele şi toţi copiii lor şi ai fetelor se adunară în casa cea mare şi albă. În mijlocul lor Edwin nu-şi mai putea stăpâni mulţumirea. Era prea emoţionat pentru a putea vorbi în mod limpede, aşa că se mulţumi să ia parte la jocurile ce nu mai conteneau în timpul sărbătorilor şi bucurându-se de o libertate cum nici n-ar fi visat că poate să existe în realitate, în casă, în pădure, în largul câmpului, în mijlocul zăpezii, la patinaj şi la săniuţă.

— Mamă, ador America! striga el neîncetat.

Dar strigătul acesta al lui era de ajuns, pentru a umple sufletul ei de spaimă. Întoarcerea în China nu însemna că-l va determina să renunţe la ţara aceasta frumoasă, la patrimoniul înaintaşilor săi? Cu toate acestea, legătura dureroasă şi mută, dintre ea şi cealaltă ţară, era prezentă… Dar nu, va încerca să amâne pentru mai târziu hotărârea ce trebuia luată.

După Crăciun plecară să viziteze casa părintească a lui Andrew, o impunătoare casă de fermier din apropiere de Greenbrier River. Aici găsi nişte oameni care erau altfel decât familia ei. În casă hrana se găsea din belşug şi se mai şi risipea, aşa că risipa aceasta jigni simţul ei de economie pe care-l moştenise de la strămoşii ei olandezi, dar constată că în casă lipsa de bani se simte în mod constant, deşi recolta şi fructele se risipeau fără folos. Tatăl lui Andrew era un bărbat înalt şi slab, cu obrazul oacheş, cu ochii adânci şi plini de focul credinţei, o fire aspră de om mistic. Glasul lui era profund, ca şi când ar fi pornit din adâncul unui mormânt.

Dar în acelaşi timp mama lui Andrew era o bătrână vioaie şi sarcastică însă cu o limbă destul de ascuţită. Hotărâse de bună voie, ca la vârsta de şaizeci de ani, să se retragă din viaţa activă, aşa că după aceea – deşi pe deplin sănătoasă – îşi petrecea viaţa în fotoliu sau în pat, şi urmărea viaţa în desfăşurarea ei, de la înălţimea acestor două piedestale. Principala preocupare a vieţii ei, era să-şi cicălească fără încetare bărbatul, care nu dispunea de aceeaşi îndemânare a replicii ca soţia sa, aşa că-i răspundea zbierând, până când o determina să tacă.

În fiecare seară bătrânul aţâţa un foc mare de buşteni în vatra uriaşă de piatră şi se întindea cât era de lung pe blana de pe duşumele, ca să se uite la jocul flăcărilor. Nimeni nu ştia la ce se

gândeşte, dar pe vremea aceea, când toată lumea se temea de curenţii reci, era primejdios ca seara să te întinzi în felul acesta în faţa focului. Soţia lui nu scăpa niciodată ocazia să strige cât o lua gura:

— Ai să-ţi găseşti moartea, întinzându-te în felul acesta pe duşumele.

Dar dacă vedea că nu-i dă atenţie, ceea ce însemna că vorbele ei nu sunt prea blânde pentru el, adăuga:

— Te porţi ca un copil fără minte.

Nu se simţea mulţumită, până când nu-l cicălea de ajuns şi-l vedea că întoarce spre ea sprâncenele albe şi întunecate, ca să răcnească:

— Mai taci, femeie!

Imediat după aceea devenea iarăşi mulţumită şi toată seara nu mai deschidea gura, decât cel mult ca să murmure cu dispreţ, de fiecare dată când privirile i se opreau asupra lui.

Din această căsătorie severă şi fără mulţumiri se născuseră şapte băieţi şi două fete, iar băieţii – afară de unul singur – îşi aleseseră toţi cariera preoţească. Lui Carie această casă i se păru ceva neobişnuit, căci nu avea nimic din graţia delicată şi amabilităţile vieţii care contribuiseră la farmecul casei în care crescuse ea. Dar datorită acestei vizite, pe care încearcă să o scurteze cât mai mult, reuşi să înţeleagă pe Andrew mai bine, austeritatea lui, sfiala, extazul stăpânit într-un fel atât de neobişnuit şi forţa mistică a principiilor de care se conducea în viaţă.

Spre sfârşitul toamnei îşi dădu seama că este din nou însărcinată şi se gândi că va fi preferabil să întârzie în casa părintească, până în ziua când această viaţă nouă va prinde putere. Se instală deci în camera ei ca să-şi petreacă frumoasa primăvară din ţara ei, refuzând să se gândească la ceea ce a fost până acum şi la ce va urma de aici înainte, împărtăşindu-se împreună cu micul Edwin de plăcerile însămânţării şi ale fructelor de primăvară, gustând plăcerile de vis al culesului merelor din pomi în luna iunie, sau căpşuni şi cireşe umede de rouă, reci şi acoperite de bura de argint a dimineţilor.

Se lăsă cu totul în voia acestei vieţi simple şi desăvârşite, mulţumită că nu mai trebuie să se gândească la nimic, până în ziua când va naşte copilul. Până şi obligaţiile acestui fel de viaţă, îi făceau plăcere: spălatul rufelor sub copacii din fundul curţii, unde

albiile erau aşezate la umbră şi cazanele pe pirostriile de fier deasupra focurilor, iar apa era scoasă din fântâna adâncă şi rece din apropiere; călcatul rufelor albe ca zăpada se făcea în cămara răcoroasă care sta cu uşa deschisă spre grădină şi de afară se auzea zumzetul albinelor împrejurul celor care lucrau; baterea putineielor când granulele aurii se adunau pe suprafaţa lăptoasă şi gălbuie, ca apoi să se împreuneze şi să se condenseze în bucăţi pe care le presa în formele cu vechea lor marcă, un mănunchi de frunze de căpşuni.

Edwin apărea în toate părţile şi-şi cerea partea sa de activitate, dar se oprea din clipă în clipă în timpul lucrului, ca să o rupă la fugă împreună cu verişorii săi şi să alerge desculţ prin grădină şi prin luncă. Carie se simţea foarte mulţumită, văzând că de pe obrazul lui se şterge paloarea adusă din Orient, şi că se dezvoltă şi devine un băiat voinic, cu ochii limpezi, mai vioi şi mai zgomotos decât şi-ar fi închipuit vreodată că ar putea să fie.

Cea mai mare plăcere i-o făceau dimineţile de duminică şi dejunul în sufrageria mare şi răcoroasă, servit atât de târziu, încât până şi Hermanus apărea la masă. În toată casa care fusese curăţită şi scuturată din ajun, plana o atmosferă de linişte şi respect. Venea apoi plecarea la biserică, în mers domolit, fiecare îmbrăcat în hainele de sărbătoare, în frunte cu bătrânul ei părinte care înainta în lungul străzii umbrite a oraşului; din toate părţile erau întâmpinaţi de saluturile respectuoase ale vecinilor, de dangătul clopotului din turnul bisericii – care pentru Carie era cea mai plăcută muzică – după care urma frumuseţea calmă din bisericuţa plină de pace. Fără îndoială aici Dumnezeu era prezent şi aproape vizibil pentru cei care credeau într-însul.

În felul acesta, împresurată de pace şi frumuseţea patriei sale, Carie reuşise să se vindece. Puţin după aceea, fără niciun fel de prevestire şi fără viziuni prealabile, în sufletul ei se trezi amintirea vechilor ei preocupări. Aici era atâta frumuseţe, puritate şi atâtea virtuţi; dincolo atâtea mâini întinse, secătuite, atâtea trupuri frânte care toate reprezentau un impresionant şi irezistibil apel la caritatea sufletului ei.

Astfel, fără vreo prevestire şi fără semnul pe care Dumnezeu nici până acum nu i-l făcuse, ci numai datorită apelului îndelung şi tăcut al celor nenorociţi, care în conformitate cu convingerile ei erau foarte departe de mântuire, înţelese că va trebui să se întoarcă la ei.

Fetiţa ei se născu în timpul unei zile senine de vară, şi după ce totul se termină, Carie se mişcă încet în pat, pentru a vedea munţii ce se ridicau dincolo de câmpia aşternută în apropierea ei, şi simţi cum i se revarsă în suflet o parte din plăcerea de a trăi. Viaţa nouă, această minusculă viaţă întinsă alături de ea – ce nume mai potrivit ar putea să dea fetiţei sale, afară de acesta: Confort[8]? Îi dădu deci numele acesta.

Mai întârziară patru luni, până când fetiţa deveni destul de robustă pentru a suporta drumul, şi în timpul acesta era înconjurată de toate atenţiile celor din casă. Verişoarele cele mai mici îi spălau în fiecare zi rufele şi se simţeau mândre să i le aducă proaspăt călcate şi mirosind a lumină de soare şi aer curat. Toate erau mulţumite, văzând-o că este frumoasă şi blondă, căci de obicei toţi ceilalţi membri ai familiei aveau ochii negri şi părul castaniu, aşa că mica fetiţă Confort deveni un fel de nădejde şi pentru mama ei.

Împreună cu fetiţa aceasta, îşi zicea ea, va putea să-şi părăsească patria din nou; împreună cu această mică americană pe care o născuse în propria ei casă părintească, va fi în stare să se întoarcă în cealaltă ţară. Dar deşi uneori se simţea cuprinsă de spaimă, când se gândea cât de repede veniseră şi plecaseră celelalte mici vieţi ale copiilor ei, ştia totuşi că va trebui să plece, fie chiar numai din consideraţie pentru Andrew care era nerăbdător să se întoarcă la ocupaţiile lui.

Da, era obligată să plece. Cum de fusese nevoie de moartea celorlalţi trei copii ai ei, pentru a o determina să se plece în faţa voinţei lui Dumnezeu, în faţa voinţei Lui nemărturisite! Acum era îmblânzită şi se va supune acestei voinţe. Nu va mai cere lui Dumnezeu niciun fel de semne. Acum se va mulţumi să aibă încredere şi să se supună; va asculta chemarea, chiar dacă nu va asculta pe Dumnezeu care nu-i spunea nimic, va asculta chemarea celor din ţara aceea depărtată, chemarea celor mai puţin fericiţi şi mai puţin norocoşi decât ea, a celor oprimaţi de viaţă. Probabil chiar Dumnezeu îi vorbea în forma aceasta. Dar fie că El îi vorbea, fie că nu, ea va asculta totuşi chemarea şi „va pleca în lumea largă”.

Plecă din nou şi făcu drumul pe uscat şi pe mare. Îşi simţea inima îngheţată la gândul că va trebui să înfrunte Oceanul şi se simţi copleşită de îngrozitoarele amintiri, când răul de mare îi secă

[8] Confort (eng.) – mângâiere, alinare, consolare, odihnă, bucurie, împăcare. [n.e.e.].

izvorul laptelui şi o determină să-şi hrănească fetiţa cu lapte condensat. Dar fetiţa refuză biberonul, căci deşi era mică, avea totuşi o voinţă puternică şi era încăpăţânată, şi una dintre amintirile cele mai hazlii ale lui Carie din această călătorie, era spectacolul dat de Andrew care ridicase copila în mâinile lui stângace şi încerca s-o hrănească cu linguriţa dintr-o ceaşcă. În drumul pe care-l făcură prin Pacific fetiţa fu hrănită datorită eforturilor lui Andrew şi a unei femei de serviciu care din fericire era o femeie cumsecade şi se simţea impresionată de ciozvârta aceasta de copil încăpăţânat şi întotdeauna cu zâmbetul pe buze.

Dar cu toate acestea, fetiţa prosperă şi debarcară la Shanghai cu ea veselă şi viguroasă, fără să pară că ar fi suferit ceva de pe urma drumului de aproape cinsprezece mii de kilometri pe care-l făcuse, înainte de a fi împlinit şase luni. Era exact copilul de care Carie avea nevoie, o fetiţă veselă, dolofană, caraghioasă şi plină de tot felul de pretenţii mărunte. Wang Amah fusese înştiinţată despre sosirea lor şi venise să-i întâmpine la debarcader; obrazul ei radios cu buza inferioară lăbărţată, fu cel dintâi obraz pe care-l văzu Carie în momentul când coborî de pe vapor. Bătrâna aceasta oacheşă se repezi la Edwin şi luându-l în braţe, îl strânse la piept chiar mai mult decât ar fi fost el dispus să suporte. Primi apoi în braţe fetiţa dolofană şi blondă şi în minte i se trezi amintirea celor doi copii morţi, aşa că o strânse la piept râzând şi cu ochii plini de lacrimi de bucurie. Când Carie vru să i-o ia din braţe ca să urce cu ea în ricşă şi să plece spre hotel, chinezoaica refuză să i-o dea. Cât despre Confort, ea acceptă această nouă dragoste ca pe un omagiu ce i se cuvenea şi se uită la obrazul oacheş al lui Wang Amah şi la trăsăturile ei neobişnuite, dar nu protestă.

Nu întârziară în oraş mai mult de o zi, deoarece sfârşitul toamnei se apropia şi zilele se răcoriseră, iar Andrew era nerăbdător să-şi înceapă turneele prin regiunea de miazănoapte. Dar în timpul acestei zile Carie reuşi să găsească un ceas liber, pentru a se duce până la micul cimitir unde erau îngropaţi cei trei copii ai ei şi plantă tufa cu trandafir alb pe care o adusese din grădina lor de acasă. În dimineaţa zilei când părăsise casa părintească, dezgropase rădăcina de trandafir şi o învelise bine cu pământ şi cu muşchi, apoi o înfăşurase într-o pânză de sac şi tot drumul peste ocean o udase în fiecare zi.

— Aceşti trei micuţi n-au avut parte să-şi vadă niciodată patria lor America, spunea lui Edwin care venise să-i ajute. S-au născut şi

au murit într-o ţară străină, aşa că mă voi simţi mai fericită, ştiind că peste ei se întinde un colţ de frumuseţe pe care am adus-o din America şi chiar din propria noastră grădină.

La capul mormântului era un palmier înalt şi la umbra acestuia, trandafirul adus din America crescu şi prosperă.

Plecară apoi din nou, la început cu vaporul în lungul fluviului Yangtse şi după aceea cu un sampan care apucă pe Marele Canal spre vechea lor reşedinţă din oraşul Tsingkiangpu.

Casa şi grădina lor mai păstra încă dureroasele amintiri din trecut – prezenţa îngrozitorului canal în care Arthur se rănise atât de grav – pe care ea nu-l putea suferi, aşa că porunci să-l astupe şi pe deasupra lui răsădi un strat de flori. Dar acum nu voia să se gândească la ce s-a întâmplat altădată. În casă era fetiţa aceasta veselă şi neastâmpărată care avea nevoie de prezenţa ei; avea pe Edwin de care trebuia să îngrijească; aştepta de asemenea să sosească o nouă familie din America şi familia aceasta se va instala în apropierea lor. Noii sosiţi aveau un băiat, aşa că Edwin se va bucura de prezenţa unui camarad cu care să se joace, iar ea va avea ocazie să-şi facă o prietenă din femeia drăguţă şi bună care venise din America. Dar afară de aceştia mai erau cei care o determinaseră să se întoarcă, datorită apelului lor mut, oamenii aceştia oacheşi şi copleşiţi de nevoi care trăiau în largul Chinei. Prima dată venise din dragoste faţă de Dumnezeu, acum venise de dragul acestor oameni.

De aici înainte voi putea începe să povestesc chiar eu o parte din întâmplările ce vor urma, deoarece la această epocă reuşisem să cunosc destul de bine pe femeia americană. Primele mele amintiri despre ea datează de pe vremea când locuia în Tsingkiangpu. Sunt amintiri fugare şi tulburi, abia ceva mai mult decât nişte imagini care se luminează uşor, dar de a căror realitate m-aş îndoi şi eu, dacă nu mi-ar fi rămas atât de bine fixate în amintire.

Îmi aduc aminte de o dimineaţă de primăvară când stăteam în curtea ei cu trandafiri înşiraţi în lungul zidului de cărămidă cenuşie, împrejmuiţi de o şuviţă îngustă de pajişte verde. Mă ţin strâns de mâna lui Edwin şi trec în lungul vechii alei acoperite cu lespezi. În faţa noastră este poarta cea mare, întotdeauna închisă ca să nu intre lumea care trece pe stradă. Poarta este ridicată cam la două palme deasupra pământului şi pe sub ea se văd trecând neîncetat şiruri neîntrerupte de picioare – picioare desculţe, picioare încălţate

în sandale de paie şi în papuci de catifea. Acestea reprezintă pentru mine lumea necunoscută de afară. Mă opresc şi cu multă băgare de seamă, căci sunt cam grasă, mă aplec până la pământ şi mă uit pe sub poartă. Dar oricât m-aş uita, nu sunt în stare să văd altceva, decât haine care se învăluie împrejurul picioarelor, până la genunchi sau până la glezne, şi picioarele goale şi cafenii pe care muşchii sunt întinşi ca frânghiile, aşa că nu înţeleg nimic şi mă ridic din nou, scuturându-mă de praf.

Exact în clipa aceasta apare ea, cea împrejurul căreia se concentrează lumea noastră interioară. Este îmbrăcată într-o rochie albă plisată care ajunge până la pământ şi în cap poartă o pălărie veche de paie cu gardini largi, legată cu o panglică roşie, de sub care i se vede părul castaniu. În mână, nişte foarfeci mari de grădinărie cu care începe să taie trandafiri, până când adună un braţ plin.

În mâna întinsă ţine un trandafir alb, încărcat de rouă şi se uită la el de la distanţă; trandafirul mi se părea tot atât de mare cât o farfurie. La urmă am văzut-o că-l duce la nas să-l miroasă, iar eu văzând extazul întipărit pe obrazul ei, am rugat-o să-mi acorde şi mie acest privilegiu. Mi-a întins numaidecât trandafirul şi mi-am îngropat obrazul într-însul cu toată îndrăzneala. Trandafirul era mai mare şi mai umed decât îmi închipuiam eu, aşa că mi-am ridicat obrazul de pe el, strănutând şi cu respiraţia întretăiată, cu obrazul umed şi cu aceeaşi senzaţie, ca şi când cineva m-ar fi cufundat într-o dulbină cu apă rece.

Mi se pare că într-o vară aproape n-am văzut-o nici cel puţin o singură dată. Sta zi şi noapte întinsă în pat, cu trupul chinuit şi slăbit şi se uita la noi cu nişte ochi enormi. În fiecare zi Wang Amah mă ducea dimineaţa şi seara în odaia ei ca s-o văd. Înainte de a mă duce la ea, îmbrăcam întotdeauna o rochiţă albă curată şi părul blond îmi era aşezat cunună pe creştetul capului; Wang Amah îl înfăşura împrejurul degetului ei tuciuriu, purtându-şi limba de la un colţ la altul al gurii, în timpul cât mă pieptăna. Când vedeam că limba i se trage în gură, înţelegeam că s-a terminat şi puteam să mă mişc. În realitate, în timpul acestei veri, prezenţa lui Wang Amah mi-a rămas în amintire ca o persoană mult mai importantă în casă, decât toţi ceilalţi. Ea mă îmbăiază, îmi dă mâncare, îmi cântă cele mai ciudate melodii chinezeşti, încearcă să-mi bage în cap tot felul de versuri chinezeşti, mă ceartă şi invocă mărturia cerului, pentru nesupunerea mea şi de două ori pe zi mă pregăteşte pentru

ritualul întrevederii din cealaltă cameră, unde este femeia albă.

Târziu după aceea, când Carie începu să-mi spună ce se întâmplase în această epocă, am înţeles că ea a căzut din nou victimă acelui bacil intestinal care-i provocase dizenteria şi că vreme de trei luni a fost obligată să stea în pat – tocmai în timpul zilelor călduroase ale verii. Spunea că a fost obligată să lase copiii în grija lui Wang Amah, căci deşi Edwin era acum băiat mare, totuşi Confort abia împlinise doi ani. Se temea în fiecare clipă, nu cumva să i se întâmple ceva, dar de două ori pe zi Wang Amah i-o aducea în camera de suferinţă, îmbrăcată în rochiţă curată şi răcoroasă, cu părul proaspăt pieptănat şi buclat, cu obrazul luminat de veselie şi întotdeauna bine dispusă.

Pe vremea acea nu exista niciun doctor, afară de o englezoaică faţă de care ea se purtase extrem de amabil şi la care ţinea foarte mult. Femeia aceasta făcuse şi ea medicina şi auzind despre ea că este bolnavă, şi-a părăsit propriile ei ocupaţii şi slujba ce o avea, luându-şi vacanţă ca să poată sta lângă Carie şi s-o îngrijească tot timpul cât a durat vara. Altfel cu siguranţă ea ar fi murit, deoarece era din nou însărcinată.

După ce trecură căldurile din luna septembrie, într-o dimineaţă răcorită de boarea vântului, Carie născu un băiat, cu părul negru, cu ochi albaştri şi trupul durduliu pe care-l botează Clyde şi se miră ea însăşi, cum de a fost în stare ca un trup atât de stors de vlagă ca al ei, să dea naştere unui copil sănătos şi voinic ca acesta. Odată cu răcoarea toamnei trupul ei viguros reacţionă încă o dată şi vindecarea veni repede.

În general, pentru Carie, anii aceştia au fost fericiţi. Îşi reluă treptat activitatea în mijlocul populaţiei chinezeşti, redeschise mica ei clinică pentru femei şi copii, precum şi şcoala unde învăţa pe oamenii aceştia să citească, şi încerca să fie într-un fel sau altul de folos tuturor celor care veneau la ea şi-i cereau ajutorul. Dar cu toate acestea nu-şi neglija nici copiii. Clinica şi-o instalase în loja portarului, iar lecţiile şi le ţinea într-o sală de la fereastra căreia putea urmări copiii care se jucau în grădină.

Ocupaţiile acestea şi le îndeplinea în timpul după amiezii. Dimineaţa trebuia să vadă de Edwin care era băiat mare şi precoce pentru vârsta lui, şi fără să se fi gândit dinainte, constată că a sosit ziua când Confort începu să-i ceară s-o înveţe şi pe ea să citească. Astfel cei trei copii ai ei creşteau repede, voinici şi inteligenţi. Erau

copii pe care muzica şi culorile îi încântau. Carie trebuia să inventeze o mulţime de amănunte şi să înlocuiască ea însăşi, datorită resurselor ei inepuizabile, o mulţime de lucruri care reprezentau patrimoniul culturii americane în mediul în care trăiau. Atenţia i se concentra mai ales asupra lui Edwin care era acum un băiat înalt şi-şi termina întotdeauna cel dintâi lecţiile şi însărcinările ce le avea. N-ar fi vrut nici să-i lase prea mult răgaz, ca să-şi piardă vremea rătăcind pe străzi. Familia americanilor de care legase atâtea nădejdi, nu întârzie decât puţină vreme în oraş, aşa că din nou rămase singură, pentru a ţine tovărăşie lui Edwin. Singura ei grijă de fiecare zi era teama că nu va reuşi să-şi menţină copiii la înălţimea felului de viaţă şi de gândire al patriei lor. Se temea că, împotriva străduinţelor ei, calma resemnare a Orientului ar putea să se strecoare în sufletul lor şi să-i moleşească, luându-le puterea de împotrivire.

Singura discuţie mai violentă pe care a avut-o cu Wang Amah, a pornit tocmai din motivul acesta. Văzând că lui Edwin nu-i place să facă exerciţii fizice, îi dădu însărcinarea să se ocupe de lemnele ce trebuiau aduse în casă, pentru aprinderea focurilor şi pentru încălzit; afară de asta trebuia să-şi facă singur ordine în cameră şi să scuture. Wang Amah însă considera drept un sacrilegiu un astfel de procedeu: cine a mai auzit ca fiul cel mai mare din casă să fie obligat să îndeplinească însărcinările acestea, demne de o slugă! Aşa ceva i se părea de necrezut. În timpul cât familia sta la masă, bătrâna chinezoaică se furişa în camera lui Edwin, şi când apărea el, totul strălucea de curăţenie şi lucrurile erau aşezate la locul lor. Nu pomeni nimănui nimic, până când într-o zi Carie dădu peste ea, îndeplinindu-şi această sarcină vinovată, pe care şi-o asumase din dragoste pentru fiul ei.

Carie era femeie iute de fire şi întrebuinţa cuvintele fără alegere, când era supărată, iar la această epocă ea cunoştea dialectul chinezesc destul de bine. Dar afară de asta, când era vorba despre copiii ei, nu admitea niciun amestec străin, mai ales când această ingerinţă privea educaţia şi loialitatea lor. Spuse lui Wang Amah exact ceea ce avea de spus şi fără nicio cruţare, dar bătrâna chinezoaică îi răspunse cu blândeţe:

— La noi este o faptă ruşinoasă, să obligi pe fiul cel mai mare din casă să lucreze. Obligaţia aceasta este foarte la locul ei, numai atunci când este vorba de fete, nu de fii.

— Tocmai, ţipă Carie înfuriată, şi în felul acesta bărbaţii devin

trândavi şi nişte monştri, ca bărbatul de care am reuşit să te scap.

Răspunsul era exact ce putea fi mai dureros pentru Wang Amah, aşa că bătrâna chinezoaică ieşi din odaie, umilită şi speriată. Ceva mai târziu Carie se simţi chinuită de păreri de rău, ca întotdeauna după câte o violenţă, şi încercă să-i explice, că băieţii trebuie obişnuiţi cu lucrul, pentru a putea face faţă în viaţă la ceva, şi că în America băieţii şi fetele beneficiază de aceeaşi instrucţiune şi că sunt consideraţi egali. Dar cuvintele acestea reprezentau un principiu social, mai presus de înţelegerea bătrânei Wang Amah, care totuşi se feri să mai protesteze.

La această epocă toată atenţia lui Carie era concentrată asupra formării caracterului fiului ei mai mare. Într-o ţară unde mediul părea anume destinat să-l facă să devină un exaltat şi să-şi formeze o idee greşită despre sine însuşi, era greu să-l obişnuieşti să fie politicos faţă de maică-sa şi faţă de soră-sa, dar mai ales faţă de doamnele chineze care veneau la ei în vizită. Edwin era fire trufaşă, dar afară de asta slugile se purtau faţă de el cu un respect exagerat şi le auzea vorbind mereu despre locul ce i se cuvine în calitate de fiu mai mare, şi Carie nu reuşea decât cu mare greutate să ţină piept acestor influenţe. Andrew lipsea mereu de acasă, iar în timpul scurtelor perioade, când se întorcea ca să se odihnească, se simţea prea obosit, pentru a se mai putea ocupa de felul de viaţă al fiului său.

Am păstrat ca amintire din această epocă a vieţii ei, un mic ziar pe care, la propunerea mamei sale, Edwin îl scria în fiecare săptămână şi în care este o remarcabilă ilustraţie, făcută în tuş, a unui sampan chinezesc. Sampanul este cu pânzele desfăcute în vânt şi face impresia unui desen plin de viaţă şi făcut cu pricepere. Ideea de a ţine ziarul a venit de la Carie, dar băiatul, care era din fire înzestrat să scrie şi să deseneze, o primise cu entuziasm. Îşi aduna informaţiile din toate părţile, trimitea anunţuri în cele mai depărtate regiuni, pe unde erau răspândite staţiunile misionarilor, şi în porturile de pe litoral, aşa că reuşi să găsească o mulţime de abonaţi dintre care unii fără îndoială se simţeau foarte mulţumiţi că-l pot ajuta în fiecare luni cu câţiva gologani. Astfel aduna bani de buzunar, pe care cred că deşi Carie îl supraveghea de aproape, îi cheltuia în cea mai mare parte pe tăiţei pregătiţi după obiceiul chinezesc, pe bomboane cu anis şi plăcinte prăjite în untură, pe care le cumpăra de la vânzătorii ambulanţi ce-i întâlnea pe stradă.

Dar deşi Edwin era o grijă statornică pentru ea, nu este mai puţin

adevărat că era şi singura ei bucurie. Carie însăşi, după cum am aflat de la el, avea un loc extrem de important în viaţa lui Edwin. Despre ea a păstrat amintirea unei tovarăşe vesele şi mulţumite, interesante şi întotdeauna gata să-i propună câte ceva ce ar trebui îndeplinit. Ochii ei cu punctişoare aurii erau gata întotdeauna să se lumineze şi exclama numaidecât:

— Uite ce zic eu să facem acum!

Şi de fiecare dată îi propunea ceva încântător. Îl învăţă muzica vocală şi vioara, şi într-însa găsea întotdeauna un critic plin de îngăduinţă, deşi sever, faţă de încercările lui de a scrie un roman sau o poezie epică. E adevărat ca ea nu-l încuraja niciodată să scrie romane, deşi pe ascuns nimic nu-i putea face mai mare plăcere, decât lectura unui roman şi avea un fond sufletesc plin de milă pentru durerile altora, iar faptele oamenilor o interesau mai mult decât orice. Totuşi în tinereţea ei religia o învăţase că romanele sunt lucruri rele, tot aşa ca şi dansul şi jocul de cărţi care sunt fapte de care trebuie să se ferească. Era caracteristic pentru temperamentul ei, să râdă încântată şi din toată inima, când citea romanul *Pickwick Papers*, ca apoi să se simtă vinovată, din cauză că i-a plăcut. Tocmai de aceea încercă un fel de compromis, eliminând din biblioteca ei toate romanele, afară de scrierile clasice, astfel că cel puţin din acest punct de vedere gustul copiilor ei se formă chiar de la început pe temeiul lucrărilor bune.

La vârsta de şapte ani Edwin citea pe Dickens, Thackeray şi Scott, cum făcură mai târziu şi ceilalţi copii; astfel fiind obişnuiţi cu această excelentă hrană sufletească, lucrările autorilor mediocri pe care se întâmpla să le citească, li se păreau palide şi insipide.

Deşi avusese şapte copii, Andrew nu reuşi totuşi să se obişnuiască cu felul în care un copil trebuie ţinut în braţe, nici cu felul în care trebuie îmbrăcat. El se născuse profet şi om sfânt care stă departe de viaţa de toate zilele a muritorilor. Până atunci, când se găsea în mijlocul familiei sale, părea că trăieşte în altă lume. Niciunul dintre copiii săi nu se întâmpla să vină la el, ca să le înşire pantofi sau să-i spună c-au pierdut un nasture de pe haine. Am auzit de multe ori pe Carie râzând şi spunându-mi:

— Uneori, când eram bolnavă şi trebuia să ajute lui Wang Amah, ca să aibă grijă de copii, îmi venea să mă prăpădesc de râs, văzând că le-a îmbrăcat rochiţele cu partea din spate încheiată în faţă. Erau atât de caraghioşi când intra cu ei la mine în odaie... căci înainte de a te uita la obrazul lor, nu ştiai dacă vin sau pleacă.

În realitate Andrew semăna cu Sf. Pavel, şi multă lume îl compara cu acest apostol; un bărbat credincios din fire, întreprinzător şi din multe puncte de vedere plin de curaj, devotat misiunii lui aşa cum o concepea, şi incapabil să vadă ce se petrece în apropierea sa. Pentru copiii săi a fost întotdeauna un fel de fiinţă tulbure care trăieşte în afară de lumea lor. În momentele când se întâmpla să se gândească la existenţa lor, era foarte sever cu ei şi dorea din tot sufletul să facă din ei oameni virtuoşi, dar datorită cine ştie cărei lipse de înţelegere, nu reuşea niciodată să le prezinte virtutea într-o lumină mai favorabilă care să le facă plăcere. Faţă de bunătatea calmă şi rece a tatălui lor, copiii preferau impetuozitatea mamei lor, violenţele ei spontane şi brusca revenire, preferau s-o vadă că se repede la ei şi-i strânge în braţe, glumele ei nevinovate şi veselia ei.

Totuşi pentru a fi dreaptă faţă de Carie, trebuie să recunosc că ea nu s-a îndoit nicio clipă de importanţa misiunii lui Andrew. Oricât s-ar fi revoltat uneori împotriva grelelor încercări ce i le impunea această misiune, cred totuşi că-şi închipuia despre misticismul soţului că este mai presus de înţelegerea ei şi că toţi suntem obligaţi să-l urmăm chiar de la oarecare distanţă. Cam la această epocă, după cât îmi aduc aminte, a început să ne obsedeze ceea ce numeam noi *„Noul Testament al tatălui nostru”*. Andrew avea un simţ critic foarte pronunţat în domeniul criticii literare şi l-am auzit de multe ori plângându-se de faptul că în limba chineză nu există decât o singură traducere a Bibliei. Încetul cu încetul, în timpul anilor ce trecuseră, în mintea lui îşi făcuse loc gândul de a traduce Noul Testament în limba chineză, de-a dreptul din greceşte. Era un desăvârşit cunoscător al limbii greceşti şi în clipele sale de meditaţie intimă, citea întotdeauna Evangheliile în greceşte sau în limba ebraică. Parcă mai văd şi astăzi exemplarul ponosit şi cu foile aurite ale Noului Testament în greceşte, pe care-l purta întotdeauna în buzunarul vestei, indiferent cu ce haine era îmbrăcat. După ce a murit şi l-am aşezat, ca să-şi doarmă somnul de veci, ştiam cu toţii că nu se va putea odihni, fără să aibă lângă el această carte, aşa că i-am pus-o în sicriu.

Începuse să lucreze seara la traducerea acestei cărţi, sau în scurtele zile ale vacanţei ce şi-o acorda în timpul verii, şi pe măsură ce treceau anii, maldărul de pagini ale manuscrisului, cu caracterele prelungi şi ascuţite ale caligrafiei chinezeşti, creştea pe biroul său. Unul dintre vizitatorii obişnuiţi ai casei noastre deveni

bătrânul savant chinez care venea gârbov şi ostenit, pentru a discuta împreună cu Andrew întorsături de fraze şi probleme de stil chinezesc.

Veni şi ziua când lucrarea fu terminată şi trebuia tipărită, dar în casă nu se găseau bani pentru a o putea tipări, decât cel mult ceea ce puteam economisi din salariul nostru care era destul de modest. Carie şi Andrew discutară împreună această problemă, dar ea nu se gândea decât la copiii lor, iar el nu se putea gândi la altceva decât la opera lui.

Carie spunea:

— Crede-mă Andrew, nu se poate să facem economii din îmbrăcămintea copiilor şi nici să-i îmbrăcăm mai prost decât sunt îmbrăcaţi acum... Le întorc, le peticesc şi le fac hainele cu mâna mea, de la cei mai mari până la cei mai mici, dar nu se poate să le reduc şi hrana.

— Eu le ştiu toate acestea, ofta el deznădăjduit, gândindu-se cum ar putea să-şi vadă cartea tipărită.

Dar uitându-se la el, Carie înţelese cât de mult ţine el la acest vis al vieţii sale, aşa că adăugă:

— Vom încerca tot ce se va putea face. Reţine din salariul tău în fiecare lună câte cinci dolari şi pune-i de-o parte, iar cu ceea ce ne mai rămâne, va trebui să trăim. Unde-mi va fi posibil, voi încerca şi eu să economisesc cel puţin câţiva gologani.

Andrew se simţea din nou mulţumit, deşi puţin după aceea, copiii începură să se gândească la Noul Testament al tatălui lor ca la un puţ fără fund, în care dispăreau jucăriile ce şi le doreau sau rochiţa cea nouă pe care una dintre fete o visa sau numeroasele cărţi pe care ar fi vrut să le citească. Astfel copiii se obişnuiseră s-o întrebe uneori înspăimântaţi:

— Spune, mamă, după ce tatăl nostru îşi va termina Noul Testament, vom putea să ne cumpărăm şi noi ceva, ce ne va face plăcere?

Copiii nu erau în stare să uite obrazul ei întunecat, când îi puneau astfel de întrebări. Carie părea nemulţumită, dar nu din pricina lor, şi le răspundea categoric:

— Da, fiecare dintre voi va putea atunci să-şi cumpere ceea ce-i doreşte inima.

Dar n-am avut parte să vedem această dorinţă îndeplinită, deoarece ea muri înainte ca Andrew să-şi fi terminat definitiv opera. Tipărea ediţie după ediţie, revăzând şi corectând textul de

fiecare dată, pentru a obţine o versiune cât mai desăvârşită şi din cauza Noului Testament, Carie fu obligată să-şi petreacă toată viaţa în sărăcie din ce în ce mai grea. Cheltuielile de necesitate îi luau şi ultima posibilitate de a transforma sărăcia într-o calamitate suportabilă. Totuşi nu lăsă niciodată ca lipsurile duse de copii, să degenereze în nemulţumiri. Luase o hotărâre şi începuse să-şi modeleze felul de viaţă în conformitate cu acesta, astfel că-i obişnui să respecte visul lui Andrew, deşi uneori ea însăşi se revolta împotriva lui, aproape făţiş.

Totuşi ar fi fost imposibil ca copiii să nu vadă marea deosebire dintre părinţii lor. Confort, deşi era atât de mică, se întreba mereu care este motivul că tatăl ei când vine dimineaţa la masă, are pe fruntea înaltă şi palidă trei linii roşii şi adânci. Semnele acestea dispăreau încet în timpul dimineţii, dar prima dimineaţă când se aşezase la masă, şi plecase fruntea, ca să murmure obişnuita rugăciune, liniile acestea erau foarte roşii şi severe. Într-o zi îşi luă inima în dinţi şi întrebă:

— Mamă ce sunt liniile acelea roşii pe fruntea tatălui nostru?

— Sunt semnele lăsate de degetele mâinii, cum îşi pleacă fruntea în palme, în timpul rugăciunii, răspunse Carie cu severitate. Tatăl vostru se roagă în fiecare dimineaţă vreme de un ceas, după ce se trezeşte.

O astfel de evlavie trezea respectul copiilor care încercau zadarnic să descopere aceleaşi urme şi pe fruntea mamei lor, şi unul dintre ei întrebă:

— Mamă, tu de ce nu te rogi?

Carie răspunse, dar tonul probabil era răstit:

— Dacă m-aş ruga şi eu, cine v-ar mai îmbrăca, cine ar pregăti de mâncare, cine ar face ordine în casă; şi cine s-ar ocupa de lecţiile voastre? Eu cred că atunci când unii se roagă, ceilalţi sunt obligaţi să lucreze.

Andrew se trezi destul de repede din obişnuita lui visare, pentru a putea auzi cuvintele ei, aşa că interveni:

— Carie, dacă tu ai întrebuinţa mai mult timp pentru rugăciuni, probabil şi treburile casei ar merge mai uşor.

La aceste vorbe ale lui Carie, îi răspunse destul de nemulţumită:

— Eu nu prea am răgaz şi Dumnezeu trebuie să înţeleagă că o mamă cu copii mici este obligată să-şi scurteze cât mai mult timpul petrecut în rugăciune.

În realitate Carie era incapabilă să stea vreme îndelungată,

meditând şi cufundată în rugăciuni. Uneori în timpul lucrului se ruga repede şi în adâncul sufletului, dar presimţea, chiar împotriva voinţei, că glasul ei se ridică şi se coboară, fără să-i lase certitudinea c-a fost ascultat. Dar pe le mijlocul vieţii sale, care tocmai la această epocă era atât de plină de preocupări, renunţase de bună voie la străduinţele de a găsi pe Dumnezeu. Nu era indiferentă şi nici nu putea deveni niciodată, dar n-avea decât o singură certitudine: că va trebui să ajute pe toţi cei care vin la ea şi care au nevoie de ajutorul ei – pe copiii ei, pe vecini, slugile din casă şi trecători. Îşi rezumă credinţa în următoarele cuvinte: „Crede şi te supune!” Dacă Dumnezeu exista cu adevărat, atunci trebuia să se încreadă într-însul, prin urmare va proceda ca şi când ar fi existat şi-şi va îndeplini toate obligaţiile practice, menite să dea credinţei o semnificaţie socială. Cred că în nicio perioadă a vieţii ei n-a fost mai tipic americană, decât în timpul contrastului dintre îndoielile ei spirituale şi nesiguranţa ascunsă a convingerilor ei teoretice, şi reacţia spontană a temperamentului ei generos.

Singura dată când Edwin păru că se apropie mai mult de tatăl său, se întâmplă într-un moment când părea neobişnuit de agitat, aşa că mama lui neştiind ce să mai facă cu el, ceru lui Andrew ca din când în când să ia băiatul cu el în turneele pe care le face. Plecară împreună la bordul unui sampan şi făcură mulţi kilometri în interiorul ţării. Astfel această tovărăşie forţată, ceasurile petrecute împreună la masă şi în serile lungi când îşi dădea seama că ei sunt singurii albi în largul acestei regiuni, contribuiră ca Edwin să înţeleagă pentru prima oară ce urmăreşte tatăl său, şi pentru prima dată străduinţa lui în vederea mântuirii sufletului semenilor săi, i se păru – deşi destul de tulbure – o misiune înălţătoare.

Această dublă influenţă, a tatălui său, cu extazul faţă de sufletele oamenilor, şi a mamei sale cu interesul ei entuziast şi pătimaş faţă de bunăstarea semenilor lor, era menită să-l depărteze pentru totdeauna de orice ocupaţie care nu însemna altceva, decât câştigul. Scepticismul firesc al mamei sale, pe care numai datorită eforturilor violente ce le făcea, reuşea să şi-l stăpânească, se manifestă mai târziu şi în temperamentul lui, astfel că nu fu în stare să se întoarcă niciodată la misiunile religioase; dar în acelaşi timp în temperamentul său se manifestă şi o influenţă mult mai subtilă care contribui la formarea caracterului său şi datorită acesteia, mai presus de orice altă problemă, îl interesau în primul rând oamenii şi era gata oricând să le dea ajutorul de care

aveau nevoie.

În timpul acesta Andrew părea că a ajuns din nou la una dintre concluziile lui periodice, care-l determinau să pătrundă tot mai departe în interiorul ţării, în regiunile pe unde nimeni înaintea lui nu a putut ajunge ca să predice Evanghelia, aşa că se adresă lui Carie şi-i spuse c-a „auzit din nou chemarea”.

Carie ascultă nemulţumită vorbele lui. Casa în care locuiau şi curtea reprezentau acum pentru ea un cămin. Aici erau florile răsădite de ea şi avea spaţiul necesar în cadrul căruia copiii ei puteau trăi şi prospera. Oraşul sumbru o împresura din toate părţile, dar se împăcase cu această situaţie şi aici, în mijlocul lui, îşi clădise această oază a căminului ei conform vieţii americane. Ea era un fel de femeie care împrumuta tuturor obiectelor ce îi aparţineau, ceva din personalitatea ei. Grădina ei, camerele, coşuleţul de lucru, fotoliul în care se aşeza – totul părea că îi aparţine şi face oarecum parte din ea însăşi.

În afară de propriile ei rădăcini pe care începuseră să şi le înfigă adânc în pământ, mai erau tot atât de adânci ale altora. Avea prietene chinezoaice care se apropiaseră de ea, datorită profundei înţelegeri manifestate faţă de durerile lor, sau simpatiei cu care le permitea să cerceteze toată casa şi să admire minunăţia sobelor, a maşinii de cusut, a armoniului şi toate celelalte ciudăţenii aduse dintr-o ţară străină. Pe aceste femei se obişnuise să le iubească, uitându-şi cu obişnuita uşurinţă de deosebirile de rasă şi de mediu, existente între ea şi ele. Afară de asta, aşteptau să mai sosească două familii de europeni şi Carie era nerăbdătoare şi mulţumită să-şi găsească două prietene noi printre femeile de o seamă cu ea. Dar legăturile existente între ea şi această localitate şi grupul de femei în mijlocul cărora trăia, făceau pe Andrew să se simtă neliniştit. I se părea că prea mulţi lucrători s-au adunat într-un singur ogor, aşa că simţea nevoia să meargă mai departe, în căutarea altor câmpuri ce aşteptau să fie desţelenite.

Carie începu să protesteze, îl rugă, se supără şi chiar plânse puţin, dar la urmă cedă stăruinţelor lui. La această epocă ştia dinainte că pe un om al bisericii nimic nu este în stare să-l facă atât de inflexibil, ca părerea că ar fi auzit chemarea Domnului. În mijlocul unei tăceri ca de piatră, îşi împachetară lucrurile şi smulse rădăcinile trandafirilor din grădină; Wang Amah îşi înfăşură într-o pătură şi-şi adună într-o legătură albastră puţinul ce-l avea şi se pregătiră de plecare.

Capitolul IV

Andrew alese ca nouă baza a activităţii sale, un mic oraş situat departe spre miazănoapte. Dar oamenii din partea aceasta se dovediră neprietenoşi faţă de orice străin şi refuzară să le închirieze o casă, aşa că în cele din urmă Andrew fu obligat să-şi instaleze familia într-un han, unde găsiră trei odăi dărăpănate, cu pereţii de argilă şi cu podmolul de pământ, sub acoperişul de stuf. Jur-împrejurul lor trăiau îngrămădiţi oameni grosolani, în mijlocul unei murdării respingătoare şi de aceştia îi despărţeau numai pereţii scunzi ai casei acesteia de argilă.

Carie îşi plantă trandafirii în oale de pământ şi se aşternu pe lucru, pentru a-şi clădi un nou cămin american. Dar ceva o făcea să-şi închipuie că a pierdut o parte din energia ei obişnuită. Pentru Andrew, mediul acesta necunoscut era un îndemn de viaţă, respira mai în voie, dar pentru Carie, începutul acesta într-un astfel de mediu, camerele prea mici şi lipsa unei grădini, primejdia permanentă a bolilor şi murdăria ce o vedea, dar mai ales duşmănia oamenilor, viaţa aceasta era îngrozitoare. Amintirea celor trei copii care-i muriseră, începu s-o obsedeze din nou. Viaţa lor care fusese atât de scurtă, i se părea acum un fel de sacrificiu la care consimţise, pentru Andrew şi pentru Dumnezeul soţului ei. Veghea din toată puterea sufletului asupra acestor trei copii care-i mai rămăseseră şi pe care nu era dispusă să-i mai sacrifice.

Pentru Andrew, aceasta fu o epocă de ocazii nebănuite, deşi reprezentă o serie de grele încercări pentru el însuşi. Era tocmai epoca războiului cu Japonia şi în regiunile acestea depărtate, orice străin era considerat japonez. Într-o dimineaţă, când Carie tocmai se aşezase la masă împreună cu copiii, după ce Andrew lipsise mai multe săptămâni, se pomeni cu el că intră în casă pe neaşteptate. N-avea pe el decât rufele şi era desculţ, iar sângele îi curgea din rănile ce le avea pe umăr şi pe spate. Fusese jefuit şi-i luaseră catârul, hainele şi proviziile ce le avea. Întâlnise în drum o bandă de soldaţi fugari, care, cu toate protestele lui, susţineau că el este japonez, deşi el era înalt de şase picioare, avea ochii albaştri şi pe vremea aceea purta o barbă roşcată.

În timpul iernii, casa de pământ şi cu acoperişul de stuf se dovedi exagerat de umedă, aşa că băieţaşul Clyde contractă o răceală care degeneră în pneumonie. Andrew, ca de obicei, era

plecat şi doctor nu se găsea decât la depărtare de sute de kilometri, aşa că biata Carie trecu din nou prin toate frigurile morţii. Atârnă păturі într-un colţ al odăii şi astfel reuşi să facă un colţişor ferit de curent, unde împreună cu Wang Amah vegheară vreme de zece zile ziua şi noaptea, până când băiatul, chiar împotriva voinţei sale, începu să-şi revină şi să prindă din nou putere.

Carie îl strânse în braţe, chinuită de deznădejde, şi în adâncul sufletului îşi zise că-i ajunge... atât! ajunge! În tot oraşul acesta, nu se găsea nimeni să se sinchisească, dacă fiul ei trăieşte sau moare pentru Dumnezeul lui Andrew. Dar acest Dumnezeu se sinchisea de viaţa copilului ei?... De aici înainte ea nu-şi va mai sacrifica niciunul dintre copii.

Cu obrazul încruntat începu să-şi împacheteze lucrurile şi să se pregătească pentru a părăsi bordeiul în care locuiau. Plouase zile de-a rândul şi apa care se strecurase prin pământ, începuse să pătrundă prin podmolul de lut, aşa că aşezaseră cărămizi şi peste acestea aşternuseră scânduri, ca să poată umbla. Mesele şi scaunele erau cu picioarele în apă, iar preţiosul ei armoniu fusese ridicat pe o platformă de scânduri. După ce împachetă toate lucrurile, aşteptă să se întoarcă Andrew. Când apăru, era tocmai într-o dimineaţă de la începutul primăverii, îl văzu de departe şi se grăbi să-şi îmbrace pardesiul, aşa că soţul ei rămase mirat după ce intră în casă şi văzu lucrurile împachetate în rogojini şi trandafirii smulşi din nou din rădăcini. Carie nu era dispusă câtuşi de puţin să mai asculte argumentele lui. Privirile ochilor ei cu luminiţele de aur scăpărau de furie stăpânită.

— N-ai decât să predici cuvântul Evangheliei de la Peking până la Canton, declară ea cu glasul tremurând de o înfricoşătoare linişte, sau să te duci de la polul Nord până la polul Sud, dar eu şi copilaşii aceştia nu te vom mai urma niciodată. Îi voi lua cu mine la Chinkiang şi dacă vom găsi liberă căsuţa aceea de pe vârful colinei, ne vom instala acolo, în mijlocul liniştii, în apropierea munţilor şi la aer curat. Iar dacă nu va fi liberă, ne vom întoarce în patrie. Am renunţat la trei dintre copiii mei. Dar astăzi nu mai am copii pe care i-aş putea sacrifica de dragul lui Dumnezeu.

Andrew rămase îngrozit şi revoltat când auzi vorbele ei, dar nu putu s-o oprească, deoarece ea ieşi pe poartă, cu Edwin de mână, urmată de Wang Amah care ducea pe Clyde în braţe şi ţinea şi pe Confort de mână. Aşa că nu-i rămase altceva de făcut, decât s-o urmeze şi el până la marginea canalului unde închiriară un sampan

şi se îndreptară spre miazăzi. Carie stătu cu fălcile încleştate şi stărui în hotărârea luată, până când ajunseră la Chinkiang, după un drum de aproape trei săptămâni. Din fericire găsiră casa de pe vârful colinei, şi fără să mai zică nimic, se instalară numaidecât.

În oraşul acesta îşi clădi căminul unde petrecu vreme de douăzeci şi şapte de ani, fără ca cineva s-o mai poată obliga să plece.

Dar faptul că se mutase în apropierea munţilor, nu reuşi să rezolve principala problemă a vieţii ei, la această epocă, în legătură cu Edwin. Imediat după ce se instalară, băiatul deveni din nou neliniştit, fiind obligat să trăiască singur, departe de tovarăşii de aceeaşi vârstă şi de aceeaşi rasă cu el. Pentru cei cinsprezece ani ai lui, era un băiat precoce şi pregătirea pentru intrarea lui în colegiu se terminase; astfel Carie îşi dădu foarte curând seama că va trebui să-l expedieze singur în America. Această hotărâre o luă cu atât mai uşor, cu cât ea dorea ca băiatul să rămână cu impresiile binefăcătoare ale Americii, înainte de a ajunge la vârsta bătrâneţii. Cu moartea în suflet acceptă acest nou sacrificiu, în interesul unei cauze pe care n-o înţelegea tocmai limpede, dar acum se obişnuise să ducă până la capăt o hotărâre luată, aşa că vara următoare Edwin plecă în America, însoţit de nişte prieteni ai lor.

Carie trimitea lungi scrisori de implorare fratelui ei Cornelius, căruia îi încredinţase toată grija băiatului ei, aşa că în timpul sărbătorilor şi al vacanţei se putea gândi în linişte la el, ştiindu-l că se găseşte în casa aceea mare, în mijlocul unei atmosfere calme şi binefăcătoare. Plecarea lui fu pentru ea un fel de uşurare, dar cu toate acestea petrecu multe nopţi chinuită de durere şi făcându-şi reproşuri, din cauză că l-a lăsat să plece de acasă atât de tânăr. Băiatul care în apropierea ei i se păruse atât de voinic şi de curajos, după ce plecă de acasă deveni din nou copilul mic şi neajutorat, şi trimitea lungi scrisori pline de dragoste şi încerca să afle de la el toate amănuntele privitoare la ce se gândeşte şi ce face. Când îi scrise că a învăţat să fumeze, se zbuciumă zile de-a rândul, închipuindu-şi că a mai învăţat şi alte rele. Dar Cornelius îi trimitea scrisori favorabile despre băiat şi pe acestea le citea cu mândrie. La sfârşitul scrisorilor adăuga cu prudenţă: „Nouă, Edwin ni se pare puţin cam leneş”, astfel că avea toate motivele să fie mulţumită că băiatul a părăsit atmosfera nostalgică şi trândavă a Orientului pentru a se întoarce în atmosfera plină de activitate şi frământare a patriei sale. Schimbarea aceasta era bine venită şi salutară pentru

el, dar cu toate acestea casa i se părea acum pe jumătate deşartă.

Casa de pe vârful colinei nu putea rămâne vreme îndelungată căminul ei. Familia celui care o stăpânea se întoarse din concediu şi ei fură obligaţi să se mute din nou. De astă dată Andrew găsi o casă în oraş, dar din fericire casa era situată la periferie, aşa că ea îşi putea lua copiii în fiecare zi, ca să facă o plimbare pe sub colinele din apropiere, la aer curat.

Dar casa lor se găsea în apropiere de concesiunea pe care China trebuise s-o cedeze englezilor, la semnarea tratatului privitor la războiul opiului, astfel că împrejurimile erau pline de oameni suspecţi. Trecând grăbită, împreună cu copiii, prin faţa uşilor deschise în care se vedeau femei de toate neamurile, pe jumătate dezbrăcate, Carie se simţea extrem de mulţumită că Edwin este plecat de acasă, deoarece ochilor lui de adolescent curios nu le-ar fi putut scăpa aceste scene. Împrejurul acestor case publice erau adunaţi grămadă mateloţii de pe bordul vaselor britanice ancorate în port, şi pentru Carie spectacolul acesta era mult mai îngrozitor, decât atunci când ar fi fost vorba numai de chinezi. Se simţea ruşinată şi chinuită de gândul că dintr-o ţară ca patria ei, de care era atât de mândră, alături de Andrew, omul cu sufletul atât de luminos şi de curat, putuseră să răsară bărbaţii aceştia beţivi, dezmăţaţi şi cu gura plină de înjurături. Totuşi îşi simţea inima tresărind la vederea lor, deoarece de multe ori mateloţii aceştia erau tineri, aproape tot atât de tineri ca şi fiul ei şi toţi erau acum foarte departe de casa părintească; şi dacă se întâmpla să fie oameni mai în vârstă, vederea lor o întrista cu atât mai mult, căci se gândea că după un exil prea îndelungat, pe întreg pământul nu se mai găseşte niciun loc unde ei ar putea să se simtă ca la ei acasă.

Îşi reluă din nou vechea ocupaţie şi începu să aştepte sosirea vapoarelor din ţări depărtate, şi pregătea de mâncare şi făcea prăjituri pentru tinerii aceştia care umpleau căsuţa ei, le asculta ponoasele şi dorinţele şi multora dintre ei le domolea dorul de mamele şi surorile pe care le-au lăsat acasă.

Pe vremea acea Clyde era copilul care făcea lui Carie cea mai mare bucurie, deoarece niciunul dintre copiii ei nu semăna atât de mult cu ea, şi de aceea se simţea mai strâns legată sufleteşte. Pe măsură ce creştea, băiatul devenea tot mai frumos şi mai îndrăzneţ. Era un temperament grav şi în acelaşi timp vesel şi ca maică-sa, avea un suflet prea generos pentru a nu suferi tocmai din

cauza aceasta. Spre maică-sa se întorcea în mod instinctiv, întocmai cum se întoarce floarea spre lumina soarelui, şi amândoi păreau încântaţi, de fiecare dată când îşi puteau petrece timpul împreună.

Copilului acestuia îi dăduse ceva din curajul care o caracteriza şi n-am văzut-o niciodată atât de emoţionată, ca în ziua când la vârsta de cinci ani, tatăl său l-a bătut pentru un lucru de nimic – Andrew avea o mână ciolănoasă şi grea – iar Clyde, după ce a plâns puţin, a început să cânte din toată inima *Înainte, soldaţi ai lui Christos*, deşi era cu ochii plini de lacrimi şi pe pulpele lui delicate se mai vedeau urmele roşii ale degetelor tatălui său. La ani de zile după aceea, când din existenţa acestui fiu al ei nu-i mai rămăsese decât amintirea, îi era de ajuns să-şi aducă aminte de obrazul lui scăldat în lacrimi, de ochii mari albaştri şi îndrăzneţi şi de glasul lui care tremura, pentru ca să plângă ea însăşi. De la ea moştenise cultul pentru frumos şi-mi aduc aminte de strigătul lui mulţumit, când vedea primele păpădii ale primăverii şi de felul în care ea aduna în fiecare primăvară florile cele dintâi şi le aducea la mormânt, ca să împodobească movila cu păpădiile care-i fuseseră dragi.

Puţin după ce împlinise cinci ani, acest copil adorat al ei se îmbolnăvise de friguri şi peste câteva zile boala se agravă. În oraş nu se găsea niciun doctor, afară de un metis indian, un om bun şi blând, dar fără cunoştinţe prea vaste în domeniul patologiei; mai era şi medicul de la Oficiul Britanic al Vămilor, dar acesta era un beţiv înveterat, aşa că nimeni nu ştia exact cât de departe merge priceperea lui. Indianul declară că băiatul suferă de bronşită, dar Carie bănui chiar din prima clipă că trebuie să fie vorba de o febră diftерică, deoarece acum avea suficientă experienţă, nu numai datorită lecturilor ei despre medicina curativă, ci şi practicii ei îndelungate cu populaţia chinezească, venită la ea să-i ceară ajutor.

Veghe necontenit la patul copilului, dar boala lui Clyde se agrava din clipă în clipă, aşa că trimise un curier, ca să dea de ştire lui Andrew care se găsea la o depărtare de trei zile în interiorul ţării. La urmă de tot laringele copilului se umflă atât de mult, încât nu mai putea să respire, astfel că nimic nu l-ar mai fi putut salva. Înainte de întoarcerea lui Andrew acasă, copilul muri şi Carie fu obligată din nou să strângă în braţe trupul rece al unui copil pe care-l pierduse.

Andrew sosi tocmai la timp pentru a putea vedea pe fiul său cel mai mic în sicriu. Ziua următoare vântul începu să bată cu furie şi ploaia cădea cu nemiluita, aşa că ea nu putu să urmeze convoiul care conduse pe micul Clyde la cimitirul unde se odihneau ceilalţi oameni de rasă albă, mai ales ca era din nou însărcinată.

Cât de impresionante erau aceste mici partale de formă pătrată, împrăştiate prin toate oraşele chinezeşti, pe care albii şi străinii din China şi le pregătiseră dinainte, pentru ca să aibă unde să-şi doarmă somnul de veci! Toate aceste cimitire sunt împrejmuite de ziduri înalţe de pământ şi la intrări au porţi grele, cu ţepuşe de fier pe metereze, şi închise cu drugi grei. În interiorul cimitirelor acestora erau câţiva copaci şi printre ei alei prunduite şi curate, iar mormintele strânse unul lângă altul, erau morminte ale femeilor şi ale copiilor mici – foarte multe copii mici; alături de acestea erau mormintele marinarilor de pe vapoarele ce intrau în interiorul Chinei şi ale celor care, după cum spunea epitaful crucilor, fuseseră asasinaţi în timpul revoltelor. Dar toţi aceştia care chiar în timpul cât trăiseră, fuseseră oameni străini pentru cei din China, acum când erau morţi, păreau şi mai străini decât fuseseră înainte de asta. În liniştea acelor cimitire păreau că mai încearcă chiar dincolo de moarte, să se apere împotriva mulţimilor lacome şi inconştiente care mişunau împrejurul lor.

Îmi aduc aminte că în ziua când au îngropat pe micul Clyde, am văzut-o că se apropie de fereastră plângând, ca să vadă micul convoi care se scurgea din curte, şi în clipa aceea am simţit lacrimile ei fierbinţi cum îmi picură în suflet, aşa că fără să înţeleg pe deplin ce se întâmplă, m-am apropiat încet de ea şi m-am uitat şi eu afară. Ploaia cădea în valuri, lovind micul sicriu pe care groparii îl scoteau din curte. După ce l-am pierdut din vedere, ea a continuat să plângă, dar ceva mai liniştită, ca atunci când simţi că nu ţi-a mai rămas nicio nădejde.

În ziua aceea, o parte din energia ce o caracteriza se stinse în sufletul ei, pentru a nu mai reveni niciodată. Pe ceilalţi copii ţinuse să-i îngroape în terenul concesiei internaţionale din Shanghai, dar de băiatul acesta, deşi mort, nu era în stare să se despartă. De vreme ce ea era condamnată să trăiască în ţara aceasta depărtată, fiul ei cel mai mic trebuia să-i ţină tovărăşie.

A doua zi după înmormântarea lui Clyde, se îmbolnăvi Confort şi cutremurată de o nouă spaimă, Carie constată la ea simptomele

aceleiaşi bolii. Nu cumva era condamnată să-i moară toţi copiii? Nu era în stare să mai suporte prezenţa doctorului indian, cu ochii tulburi şi împăienjeniţi. Cu gesturi domolite ca ale unui om adormit, plecă de acasă prin vânt şi ploaie şi luă o ricşă, pentru a putea ajunge cât mai repede în port, la doctorul cel beţiv. Îl găsi într-o casă publică a unui chinez, cu o mică chinezoaică pe genunchi, aşa că se apropie repede de el şi apucându-l de umeri, îl scuturâ cu putere, ca să-l trezească.

— Fetiţa mea este în agonie, începu ea fără să mai stea la gânduri. S-a îmbolnăvit de difterie. Vrei să vii cu mine?

O fărâmă de conştiinţă tulbure a datoriei păru că licăreşte în ochii injectaţi ai doctorului, aşa că se ridică în picioare, lăsând chinezoaica să-i alunece de pe genunchi, şi fără să mai zică nimic, urmă pe Carie murmurând în timpul mersului:

— Am găsit un remediu nou împotriva difteriei! Sunt foarte multe cazuri de îmbolnăviri – l-am găsit la Shanghai... aş putea să încerc acest remediu..

Carie avu ocazie să constate că doctorul, în clipele când era treaz, era un om foarte îndemânatic şi că în ajun tocmai se întorsese de la Shanghai, cu un ser descoperit de curând. De teamă să nu se întoarcă din nou la crâşmă, Carie porunci culacului care trăgea ricşa, să-i urmeze de aproape, până când ajunseră la locuinţa doctorului. Aici intră cu el în casă, iar când constată că s-a aşezat pe un scaun şi începe să moţăie, îl trezi din nou şi începu să scotocească prin laborator, ca să găsească împreună fiolele pe care doctorul nu mai ştia unde le pusese; luă seringa şi nu-l slăbi nicio clipă, până când ajunseseră la ea acasă şi se opriră în faţa patului fetiţei.

Dar imediat după aceea, doctorul se trezi şi păru că a devenit extrem de lucid, aşa că făcu injecţia cu toată priceperea. Ziua următoare fetiţa se simţi mai bine. După alte două injecţii, era în afară de orice primejdie. Dar după ce criza trecu, Carie se prăbuşi sleită de puteri, aşa că în toată casa nu se mai găsea nimeni care să îngrijească de Confort în timpul convalescenţei. Andrew, care nu se mişcase de acasă în timpul cât durase criza, îşi zise că a sosit momentul ca el să se întoarcă la ocupaţiile lui; în orice caz, chiar dacă ar mai fi întârziat, prezenţa lui în casă nu putea să fie de niciun folos, deoarece Confort nu-l putea suporta în apropierea ei.

Dar în aceste clipe grele apăru una dintre prietenele lui Carie, o femeie dintre acelea pe care ea le ajutase şi care nu întârziau

niciodată să vină când era nevoie de prezenţa lor. De astă dată veni o tânără englezoaică, ignorantă şi fără nicio legătură de rudenie, care fusese guvernantă în familia unui funcţionar vamal, dar avusese nenorocul să cadă victimă unei aventuri amoroase sordide, caracteristice vieţii din porturi. În ziua când trebui să-şi părăsească stăpânii, fata se refugiase în casa lui Carie şi ea o ajutase şi o sfătuise, astfel că fata îşi dădu seama de greşeala pe care a făcut-o şi începu să-i fie silă de seducătorul ei, iar la urmă luase hotărârea să se întoarcă în Anglia. Auzind ce s-a întâmplat, îşi amânase plecarea şi venise ca să îngrijească fetiţa în timpul convalescenţei. Sarcina nu era tocmai uşoară, deoarece Confort striga în gura mare, să vină maică-sa şi da dovadă de toată cerbicia şi tenacitatea ce o caracteriza. Carie rămase profund impresionată de ajutorul acesta neaşteptat şi între ea şi tânăra englezoaică se statornici o prietenie care dură ani întregi, după ce Confort se vindecă şi depăşi vârsta copilăriei.

Carie era convinsă că niciodată nu-şi va mai putea recâştiga vigoarea şi buna dispoziţie de altădată. Toată iarna rămase nepăsătoare de ceea ce se petrece în apropierea ei, iar primăvara următoare îşi simţi trupul înfiorat de răcoarea umedă ce se desprindea din apele fluviului învecinat. Casa i se părea tristă şi deşartă în tovărăşia acestui singur copil, căci Edwin era acum foarte departe şi preocupat exclusiv de noua lui existenţă. Gândul copilului pe care-l aştepta nu o putea înveseli, deoarece i se părea zădărnicie să nască unul după altul copii pe care să-i piardă... pierderile acestea erau îngrozitoare şi-i frângeau inima, storcând-o de viaţă.

Căzu din nou în stăpânirea temerilor ei morbide, închipuindu-şi că şi-a pierdut copiii datorită păcatelor săvârşite de ea însăşi sau revoltei ce mocnea în sufletul ei. Renunţase doar de bună voie la eforturile ce le făcuse înainte de asta, pentru a găsi pe Dumnezeu şi se mulţumi cu încercarea de a ajuta pe semenii ei! Nu se străduise niciodată din toată inima, ca să găsească drumul adevăratei credinţe. I se părea că Dumnezeu îi va trimite lovitură după lovitură, până când o va supune voinţei lui. Astfel începu lupta cu ea însăşi, pentru a se supune şi umili, ca să nu fie din nou pedepsită, deoarece îşi zicea că atâta vreme cât i-a mai rămas un copil, Dumnezeu ar putea s-o lovească din nou. Încercă să-şi petreacă mai mult timp în rugăciuni şi să-şi domolească dorinţa de a obţine de la Dumnezeu un semn prin care să-şi manifeste

existenţa Lui. Citi despre ritualul religios şi încercă să urmeze anumite reguli în timpul rugăciunii şi să citească Biblia. Dar în timpul lecturii, temperamentul ei nerăbdător şi practic apuca înainte, astfel că gândurile îi rătăceau în altă parte.

Numai frumuseţea, îşi zicea ea chinuită de deznădejde, numai frumuseţea singură va fi în stare s-o vindece; amintirea frumuseţii calme a negurilor destrămate în lungul văilor şi pe deasupra munţilor, straturile de flori pe care le semănase şi răsădise în toate părţile pe unde trecuse; farmecul muzicii şi al poeziei îi ofereau şi ele un fel de linişte, dar totuşi se temea de această linişte deoarece nu era sigură că vine de la Dumnezeu, ci este o simplă domolire a dorinţei de plăceri ce trăia ascunsă în sufletul ei şi pe care toată viaţa se luptase să şi-o domolească. Dumnezeu pe care-l cunoştea din ceea ce învăţase la şcoală, era o fiinţă austeră, ori austeritatea nu-i putea fi de niciun folos, deoarece era potrivnică temperamentului ei.

În luna mai, când născu o fetiţă, o fetiţă oacheşă şi cu ochii albaştri, Carie aproape nu fu în stare nici să poată părăsi patul lehuziei. În cele din urmă începu febra, datorită infectării care nu putea fi pusă la îndoială. Izvorul laptelui îi secă şi casa răsuna de ţipetele fetiţei flămânde. Andrew şi Wang Amah încercară s-o hrănească cu un amestec de lapte care nu-i plăcea deloc, deşi era flămândă. Dar în timpul acesta starea lui Carie devenise atât de gravă, încât nu-şi mai dădea seama ce se întâmplă cu fetiţa ei.

Wang Amah era îngrozită şi se temea de o nouă nenorocire. Se uita cu silă la castroanele de supă uşoară şi la laptele îndoit cu apă, prescrise de doctor pentru stăpâna ei. Într-o seară, mult mai târziu, Carie îmi spunea că supa cu care o hrăneau în timpul nopţii, mirosea a peşte şi-i pricinuia silă de la stomac, dar îşi închipuia că vasul a fost aşezat în apropierea unei mâncări de peşte, prin urmare nu putea să-i facă rău, şi având nevoie să se hrănească cu ceva, a înghiţit supa, cu toată scârba şi a adormit somn adânc, cum nu mai dormise de zile întregi. Dimineaţa următoare s-a trezit odihnită şi simţindu-se mult mai bine, aşa că din ziua aceea a început convalescenţa.

La câteva săptămâni după aceea, când Carie părăsi patul şi se simţea iarăşi în putere, Wang Amah i-a spus că văzând-o cum se sfârşeşte şi convinsă că va muri, dacă va continua s-o hrănească cu supele ordonate de doctor, i-a pregătit ea însăşi o ciorbă de peşte anume, fiert cu felurite ierburi pe care chinezoaicele le

întrebuinţează împotriva febrei puerperale, şi în locul supei obişnuite în seara cu pricina, i-a dat să bea această ciorbă.

— Nu ştiu dacă însănătoşirea mea se datorează acestei ciorbe, spunea Carie, sau dacă febra de care sufeream era pe terminate, în orice caz ciorba lui Wang Amah nu mi-a făcut niciun rău şi femeia aceasta a învăţat multă înţelepciune din viaţa pe care a trăit-o.

Oricare ar fi fost situaţia, adevărul era că ea se simţea acum din nou bine şi pentru noi toţi atât era de ajuns.

Vara următoare, căsuţa de pe vârful colinei deveni din nou liberă, deoarece familia care locuia aici se întorcea pentru totdeauna în America. Astfel casa fu pusă la dispoziţia lui Carie şi a lui Andrew. Pentru altul, casa aceasta n-ar fi însemnat nimic, deoarece pe sub scândurile putrede ale duşumelelor mişunau păianjenii şi scorpionii. Îmi aduc aminte că, în timpul zilelor călduroase ale verii, exact la miezul nopţii, întocmai ca în timpul unui ritual ce trebuie îndeplinit, Andrew se ridica de la masă, cu lumânarea în mână, iar Carie în mână cu un papuc, ucidea insectele cu lovituri care niciodată nu dădeau greş. Acestea se refugiau pe unde nici nu te aşteptai; într-un rând Carie descoperise un cuib chiar sub perna patului ei, iar Andrew găsise dimineaţa un păianjen uriaş ascuns în buretele de spălat de la baie. Totuşi, Carie era mulţumită de această casă, deoarece aici avea o veche grădină, plină de copaci bătrâni, şi o tufă de trandafir alb ale cărui ramuri se căţărau pe terasă. În luna mai când se mutară în această casă, trandafirul era încărcat de flori albe şi mărunte ca nişte boboci, şi răspândea un miros puternic de mosc. Între vrejurile trandafirului îşi făcuseră cuibul două turturele.

În casa aceasta Carie îşi începu din nou şi cu toată încrederea viaţa de toate zilele. Confort crescuse mare şi trebuia să se ocupe de instruirea ei în toate privinţele, aşa cum se obişnuieşte în America; afară de asta mai avea şi pe Faith, fetiţa născută de curând. Aici Carie putea să trăiască în voie, deoarece frumuseţea era răspândită în toate părţile împrejurul ei, pe coastele colinelor, în văile care semănau cu nişte grădini, în largul cărora bărbaţi oacheşi şi femei lucrau holdele. Pentru Carie frumuseţea era un fel de oxigen care-i da viaţă şi energie. În zorii zilei, ceaţa se ridica din apele fluviului şi învăluia tufele de bambus ale căror frunze susurau în vânt şi îmbrăca în argint ierburile înalte de printre morminte. În fundul văilor, printre holde, erau dulbine pe marginea cărora creşteau sălcii şi piersici, iar primăvara, peisajul era mai frumos

decât tot ce văzuse Carie până acum.

Scrisorile primite de la Edwin contribuiau şi ele la mulţumirea ei, deoarece băiatul se simţea mai fericit decât fusese până acum. La început se simţise grozav de singur şi ţara despre care-l obişnuise să creadă că este patria lui, i se păruse străină. Aflând despre aceasta, Carie se simţise dezamăgită şi-şi zisese:

— Am făcut foarte bine că l-am trimis de acasă, atât de devreme, căci altfel n-ar fi reuşit niciodată să se mai adapteze obiceiurilor patriei sale.

Convingerea că a procedat just faţă de fiul ei, contribuia şi ea la mulţumirea lui Carie, aşa că în ziua când constată că el începe să se acomodeze cu noua viaţă americană, i se părea că trece printr-o reînnoire a propriului ei cult faţă de ţara în care se născuse.

Cât despre ceilalţi patru copii care-i muriseră, prezenţa acestora era întotdeauna aproape de ea, şi când avea posibilitate, pleca la Shanghai ca să viziteze mormintele lor. Cimitirul unde era îngropat Clyde se găsea la mică distanţă, aşa că putea să plece de acasă pe jos şi să stea câteva clipe singură, aşezată la capul mormântului său.

În felul acesta Carie începu acum să-şi trăiască a doua parte din viaţă, o viaţă cu manifestări multiple, cum nu dusese niciodată înainte de asta. Îşi clădi încă o dată căminul, dar de astă dată cu convingerea că aici va fi căminul ei definitiv. Cele şase camere erau mari şi cu ferestre largi care dădeau spre grădină, spre văile şi munţii din apropiere, aşa că era mulţumită că va putea sta pentru totdeauna în această casă.

De această casă îmi aduc aminte ca de un loc de plăcere pentru noi toţi, datorită ordinii şi curăţeniei ce se vedea în toate părţile, graţie florilor şi rogojinilor de iarbă împletită întinse pe jos, al căror miros îl mai simt şi astăzi în nări. În casa aceasta şi-a petrecut Confort primii ani ce au urmat după copilărie, şi tot în această casă mica Faith a învăţat să vorbească şi să umble, ca apoi să devină fată independentă. Din casa aceasta Andrew pleca de fiecare dată refăcut şi odihnit în turneele sale de propagandă religioasă. Tot în această casă s-a desfăşurat şi vasta ospitalitate a lui Carie: perechi de tineri căsătoriţi din America, speriaţi de ceea ce văzuseră în primele zile petrecute în Orient, şi-au început viaţa în camera ei de musafiri; în casa ei se odihneau misionarii chinuiţi de greutăţile drumurilor; aici dormeau vagabonzii – acele stranii epave ale rasei albe pe care uneori mările Orientului îi aruncă la ţărm şi care par că

nici ei nu ştiu cum au venit şi că în niciun caz nu ştiu încotro se duc – toţi cei care n-aveau unde să-şi plece capul şi cei înfrânţi, apucau în lungul unei cărări nebănuite care ducea spre uşa ei, pe toţi aceştia îi primea, ca apoi să-i pornească din nou la drum, îmbrăcaţi în haine curate, hrăniţi şi înarmaţi cu nou curaj pentru a înfrunta viaţa.

Vorbele pe care le spunea acestor oameni, nu se deosebeau cu nimic de o conversaţie obişnuită, deoarece ea nu se pricepea să ţină discursuri. Când voia să discute cu ei probleme spirituale, făcea întotdeauna apel la muzică, cântându-le un imn favorit sau un fragment de oratoriu, cu glasul ei amplu şi catifelat, la o oră când seara începea să se lase şi în casă era linişte, iar în cuprinsul odăilor părea că se leagănă amintirile şi visele, aşa că fără niciun efort, muzica îşi făcea singură efectul dorit.

Într-un rând în casa noastră a fost găzduit vreme de o săptămână un vagabond ciudat. Nimeni nu-l cunoştea cine este, dar spunea că e american şi de fapt felul în care vorbea, era caracteristic pentru un negustor yankeu. Dar viaţa fusese pentru el atât de vitregă, încât aproape nu mai avea nici înfăţişare omenească. Fu găzduit în casă unde mânca lacom şi majoritatea timpului o petrecea fără să zică nimic, deoarece aproape nu era în stare să deschidă gura fără să înjure şi probabil în mod inconştient înţelesese că astfel de procedee nu puteau fi la locul lor în casa noastră. Când a plecat, odihnit, spălat şi îmbrăcat cu un costum al lui Andrew şi în picioare cu ghetele lui, s-a oprit în faţa uşii, apoi după câteva clipe de ezitare a murmurat:

— Credeam că niciodată nu voi mai revedea America… dar iată c-am avut parte s-o revăd… aici în casa dumneavoastră, ma’am!

Cam la această epocă s-a întâmplat şi adoptarea fetei pe care Carie o numea fiica ei chinezoaică. Murise o femeie pe care Carie o ajutase într-un moment de grea cumpăna şi de pe urma ei rămăsese o fetiţă de zece ani, cu numele Nor Suav. În clipa morţii Carie se găsea lângă patul ei de suferinţă şi chinezoaica a întrebat-o:

— N-am avut pe nimeni în viaţă care să fi ţinut la mine, atât cât ţii dumneata. Tatăl meu nu m-a iubit deoarece eu nu eram pentru el decât o fată care se născuse în casa lui, plină de ceilalţi copii. Soţul meu nu m-a iubit, deoarece în casa lui am intrat numai ca a doua soţie, care să-i îngrijească de gospodărie, după ce va muri prima. Nu mă iubeşte nici fiul meu. Cum se poate ca dumneata să

mă iubeşti, când dumneata nu faci parte dintre cei care au aceeaşi oase şi acelaşi sânge pe care le am şi eu?

Carie s-a uitat la obrazul ei trist şi i-a răspuns cu blândeţe:

— Nu pot să-ţi răspund decât că inima mea a simţit bătăile inimii dumitale şi probabil că la urma urmelor, toţi suntem copiii aceluiaşi Părinte.

— Nu am ce-ţi lăsa după ce voi muri, decât pe fiică-mea, căci este singurul bun la care am ţinut în viaţă, a adăugat femeia. Ia-o în casa dumitale şi fă dintr-însa o femeie aşa cum eşti dumneata.

După moartea chinezoaicei, Carie a adoptat această fetiţă, şi ani de-a rândul Nor Suav a făcut parte din casa şi familia ei. La câteva luni după aceea a dat-o la o pensiune chinezească, unde trebuia să primească o educaţie în limba poporului ei, căci nu voia s-o despartă de cei între care trăise, deoarece pentru Carie nu se putea să existe o singurătate mai dureroasă decât aceasta. O îmbrăca în haine chinezeşti, dar picioarele nu i le-a legat. La început Nor Suav se simţea grozav de ruşinată din pricina picioarelor ei mari, mai ales că pe vremea aceea toate fetele aveau picioarele legate, dar Carie se străduia să-i facă pantofi frumoşi brodaţi, mult mai frumoşi şi mai cu grijă lucraţi decât pantofii obişnuiţi, pentru a-i dovedi că picioarele, aşa cum sunt din fire, nu trebuie să fie numaidecât urâte.

Când Nor Suav împlini şaptesprezece ani şi termină şcoala, Carie continuă să respecte obiceiurile propriului ei popor şi o logodi cu un tânăr chinez instruit, despre care era convinsă că este un bărbat cumsecade. În mod excepţional şi pentru a se convinge dacă Nor Suav este de acord, admise ca cei doi tineri să se întâlnească în salonul ei, concesie nemaipomenită pe vremea aceea. Nor Suav era o fată drăguţă şi blândă, iar tânărul un bărbat demn şi prezentabil, aşa că se simţiră atraşi unul spre altul de la prima vedere. Carie încercă să cunoască în toate amănuntele caracterul celor doi tineri şi făcea haz de noul ei rol în calitate de agent matrimonial, presimţind că aceşti doi tineri vor fi fericiţi împreună, ceea ce se şi întâmplă după nunta pe care o aranjă în toate amănuntele după obiceiul chinezesc. Nor Suav îi zicea mamă şi mai târziu copiii ei îi ziseră bunică, astfel că, datorită generozităţii ei, Carie îi adoptă şi pe aceştia ca nepoţi.

În felul acesta Carie ar fi putut obţine o mulţime de copii, dacă ar fi avut posibilitate să-i primească. Uneori se desfăşurau şi scene tragice la care era obligată să asiste. Într-una din zile, în capela

unde Carie stătea de vorbă cu câteva femei indigene, apăru un bărbat care aducea în braţe trupul cu membrele inerte ale unui tânăr pe care-l întinse la picioarele ei.

— Iată fiul nostru, declară el întunecat. Este aşa cum îl vezi şi numai bun ca să moară. Dar dacă vrei să-l primeşti, ne vei scuti de obligaţia de a-l ucide, căci la urma urmelor este un fiu.

Carie se uită la băiatul de la picioarele ei; era idiot din naştere şi incapabil să se ţină pe picioare. Deşi i se frângea inima, îi era imposibil să-l primească, aşa că încercă să explice bărbatului răspunderile ce le are faţă de copilul său, chiar dacă se găseşte în starea aceasta. Omul însă nu-i răspunse nimic, ci se plecă tot atât de întunecat spre trupul fără putere şi ridicându-l în braţe, ieşi din capelă. Carie n-a putut uita niciodată această scenă şi de multe ori ne spunea mâhnită:

— Mă gândesc că poate ar fi trebuit să primesc pe nenorocitul acela. Poate aş fi reuşit totuşi să-l îngrijesc.

Anii de maturitate ai vieţii ei, Carie şi-i petrecea în mijlocul unei activităţi multiple şi prin urmare împăcate, deşi acum vioiciunea privirilor şi a gesturilor ei se domolise, pentru a deveni linişte şi pace. Văzuse prea multe lucruri în viaţă, dintre cele pe care nu le putea înţelege, dar pe care totuşi trebuia să le accepte şi astfel trebuise să renunţe şi la întrebările stăruitoare ce le adresa lui Dumnezeu. Clipele ei de veselie începuseră să se răărească, dar cu toate acestea, i se întâmplă şi acum să fie veselă, aşa că cele două fete ale ei aşteptau cu nerăbdare aceste ocazii care li se păreau cele mai fericite din viaţa lor. Veselia ei era întocmai ca o bătaie de vânt care trece grăbit şi se anunţa cu o sclipire a ochilor cu luminiţe aurii. Împrejurul ei se simţea un fel de radiaţie şi copiii aşteptau cu respiraţia întretăiată să-i audă cuvintele, căci de fiecare dată, după o astfel de sclipire a ochilor ei, trebuia să urmeze „ceva plin de haz”: o glumă, un cântec caraghios sau cine ştie ce vorbă de spirit. Carie avea facultatea de a face versuri cu mare uşurinţă şi uneori improviza versurile cele mai caraghioase, fără să stea să se mai gândească.

Copiii scoteau chiote de mulţumire la astfel de scene, dar Andrew rămânea întotdeauna îndurerat în faţa acestei lipse de cumpăt din partea ei. La început ridica mâna cu blândeţe, în semn de protest, apoi tot mai stăruitor:

— Carie… te rog, Carie! o implora el.

Protestele lui o întăreau şi mai mult, aşa că începea să

improvizeze cu mai multă vervă şi cu obrazul aprins, ca să termine cu o frază de efect, dar numai atunci când băga de seamă că glumele ei îl nemulţumeau cu adevărat. Altădată când se întorcea acasă, după ce stătuse de vorbă cu cineva şi ascultase cuvintele prosteşti, dar bine intenţionate ale acestuia, începea să imite gesturile şi intonaţia pe care o auzise, spre consternarea lui Andrew şi mulţumirea copiilor care aveau acelaşi simţ acut pentru umor şi aceeaşi înţelegere pentru o vorbă de glumă ca şi ea. Carie avea marele dar de a imita oamenii, până şi în expresia fizionomiei, aşa că ar fi fost imposibil s-o asculţi, fără să râzi.

Dar niciodată nu admitea ca accesele acestea de veselie să ajungă la exagerare. Adeseori se întâmpla ca atunci când copiii băteau din palme şi ţipau de mulţumire, ea încerca să se oprească tulburată şi să se reculeagă.

— E foarte urât din partea mea, să fac haz pe socoteala călugărului Jones care este un om atât de cumsecade. Dragii mei copii, voi nu trebuie să luaţi pildă de la mama voastră care este o răutăcioasă.

Aceasta era vechea luptă ce se da şi astăzi între temperamentul ei sănătos şi robust şi între concepţiile puritane ale religiei pe care o învăţase în tinereţe. Se străduia din toate puterile pentru a deveni „bună”, aşa cum înţelegea ea şi pentru a deveni tot atât de rece ca şi Andrew în clipele de comunitate mistică dintre ei şi Dumnezeul pe care-l slujea, ceea ce însemna şi un fel de egoism.

Dar ar fi fost imposibil ca această femeie americană să se poată bucura de linişte vreme îndelungată. În anul 1900 începură tulburările din China cărora li se zice revolta boxerilor, când pentru a menţine vechiul imperiu, împărăteasa domnitoare făcu ultimul şi cel mai deznădăjduit efort, ca să debaraseze ţara de străini, cu ajutorul simplei metode de a ucide pe toţi străinii care se găseau în China şi a opri să mai intre alţii.

Decretul imperial fu transmis în secret tuturor provinciilor şi în aceeaşi vară sosiră ştiri îngrozitoare, despre grupurile de albi care fuseseră masacraţi în diverse regiuni. Carie se cutremură în toată fiinţa ei şi era hotărâtă să apere viaţa celor doi copii care-i mai rămăseseră. Aştepta înspăimântată, să vadă ce va decide guvernatorul provinciei în care locuia.

Guvernatorul din Kiangsu era un bărbat inteligent, aşa că ar fi fost imposibil să nu-şi dea seama de nebunia decretului imperial. Împărăteasa era o femeie ignorantă şi provincială, cu vederi

înguste. Guvernatorul se dovedi exact omul în care puteau să aibă toată încrederea, căci refuză să aplice decretul şi să masacreze albii care se găseau în provincia comandată de el. În schimb,încheie un pact cu consulii străini, făgăduindu-le că dacă nu vor trimite vapoare de război în apele provinciei sale, el este gata să protejeze populaţia albă.

Aceasta era un fel de liniştire, dar numai parţială, deoarece nu puteai şti dinainte, câtă vreme se va ţine de făgăduială şi nici dacă făgăduiala nu este o simplă capcană, ca la adăpostul ei să poată masacra cu atât mai uşor pe cei de rasă albă. Rămaşi fără apărare, Andrew şi Carie avură lungi consfătuiri cu prietenii lor chinezi. El era de părere să-şi pună nădejdea în Dumnezeu şi să nu se mişte din oraş, dar Carie îşi aducea aminte de dăţile trecute, când de patru ori la rând credinţa nu reuşise să salveze viaţa copiilor. La urmă hotărâră să nu plece şi trăiau de pe o zi pe alta, chinuiţi de groază.

Andrew închirie un sampan de la un bătrân chinez încreştinat şi-i spuse să stea gata în apropierea capătului străzii lor care da spre fluviu. Carie, la rândul ei, descoperi o potecă ascunsă care ducea din dosul casei printre tufele de bambus şi trestiile dulbinelor din vale, de-a dreptul la locul de întâlnire şi pe aici ar fi putut ajunge foarte repede împreună cu copiii şi cu Wang Amah până la sampanul care-i aştepta.

Zi şi noapte, cât dură zăduful verii aceleia, aşteptară gata să plece în orice clipă, având la îndemână un coşuleţ cu alimente pentru fata cea mai mică, şi o legătură în care era câte o pereche de încălţăminte şi un rând de rufe pentru fiecare dintre ei. Într-o lădiţă Carie împachetă şi câteva lucruri la care ţinea, câteva piese din argint care fuseseră ale bunicului ei, o broşă de ametist primită de la Hermanus şi câteva cărţi care fuseseră ale maică-sii; pe toate acestea le îngropă în pământ, într-un colţ al pivniţei, cu ajutorul servitorului ce-l aveau în casă.

În acelaşi timp Carie se străduia din toate puterile ca niciunul dintre copiii ei să nu fie cuprins de panica ce bântuia în toate părţile. Nu voia ca sufletele lor să fie întunecate de umbra aceasta sinistră din ţara în care erau obligaţi să trăiască. Se străduise de asemenea ca să le asigure o copilărie tot atât de calmă şi de normală ca şi când ar fi trăit în patria lor, astfel că tot timpul cât durară zilele călduroase ale verii, fetiţele se jucau vesele împreună, după ce terminau lecţiile şi exerciţiile, iar ea îşi vedea liniştită de

treburile casei. Uneori intervenea şi ea în jocurile acestea ale lor şi de tovărăşia din timpul zilelor de primejdie îşi aduc aminte până şi astăzi. Acum dispunea de mai mult timp liber decât înainte de asta, deoarece nu-i mai veneau atâţia vizitatori. Oamenii se temeau de ceea ce s-ar putea întâmpla dintr-o zi într-alta, şi de vreme ce împărăteasa era împotriva străinilor, asta însemna că e mai cuminte să nu fii văzut în tovărăşia americanilor.

Totuşi, câţiva dintre prietenii ei credincioşi continuară să vină la ea, şi pe aceştia Carie îi aprecia, deoarece ea avea un cult pentru orice manifestare a îndrăznelii şi a curajului. Acestora le spunea fără niciun înconjur, că va trebui să se împotrivească şi să persevereze în credinţa dreaptă, când va veni ceasul persecuţiilor, căci tot aşa au procedat şi alţii, cu mult înainte de ei. Ea însăşi dispunea de energia necesară într-o astfel de împrejurare şi instinctul de pionier moştenit de la înaintaşii ei îi da calmul necesar pentru a putea fi tare şi fără teamă. Întotdeauna avea aceeaşi atitudine plină de curaj în faţa eforturilor ce trebuia să le facă pentru a putea realiza ceva.

În cele din urmă consulul american crezu că are serioase motive să se teamă de o trădare şi trimise vorbă lui Andrew să supravegheze drapelul american de la consulat, care se putea vedea de pe terasa casei lor. Dacă se va apropia primejdia, va trage o lovitură de tun şi drapelul se va înclina de trei ori. Acesta va fi semnalul. Vor trebui, deci, să părăsească fără întârziere casa şi să coboare spre ţărmul fluviului, pentru a se îmbarca pe vaporul care-i aştepta. Toţi ceilalţi albi părăsiseră demult oraşul.

Carie îşi simţea sufletul sfâşiat de durere şi nu ştia în ce parte să încline. Aici erau copiii şi instinctul o îndemna să plece numaidecât pentru a-i şti în siguranţă. Dar mai era şi cercul ei de prieteni chinezi şi de creştini care tremurau de spaimă. Toţi aceştia erau despărţiţi în oarecare măsură moraliceşte de semenii lor şi se întrebau ce se va alege de ei, dacă va izbucni revolta.

I se părea că aude din nou vechiul apel la simpatia şi ajutorul ei, apelul irezistibil pe care trebuia să-l asculte.

Astfel se înţeleseră că imediat ce se va da semnalul, ea va pleca împreună cu copiii şi Wang Amah, iar Andrew va rămâne în urmă să încurajeze oamenii. Carie consimţi la acest aranjament, presimţind cu părere de rău, că la urma urmei Andrew este mai bun decât ea, deşi părea mai puţin îngăduitor şi mult mai impetuos faţă de cazurile când ea ar fi fost bună. Săptămânile acestea petrecute în

prezenţa ameninţării continue a morţii, avură un efect binefăcător asupra ei. Începu să-şi dea seama că în sufletul ei, cu toate durerile prin care trecuse mai stăruie şi astăzi revolta de altădată şi că nici astăzi n-a încetat să cerceteze drumul care ar putea-o duce spre Dumnezeu. Constatarea aceasta o făcu să devină umilă şi tăcută, căci se întreba, cum va reuşi să conducă credincioşii în faţa lui Dumnezeu, pe care ea însăşi nu reuşise încă să-l găsească, în clipa când va veni ceasul dacă ceasul acesta este inevitabil şi trebuie să vină?

Astfel când într-o după amiază umedă de august se dădu semnalul, Carie coborî umilă spre ţărmul fluviului, şi împreună cu cele două fetiţe, cu Wang Amah şi cu Andrew, apucară în lungul străzilor lăturalnice, umblând cât mai repede, ca să poată ajunge la vapor. După ce se urcă la bord, se opri şi se uită la Andrew care rămăsese pe ţărm. În această clipă bărbatul ei îi inspira mai mult respect decât în toată viaţa lor comună de până acum. Părea atât de sigur, în hainele lui albe şi în cap cu casca colonială; un străin înalt şi alb în mijlocul oamenilor mici şi oacheşi, îngrămădiţi pe chei în apropierea lui. Prin minte îi trecu întrebarea: oare se vor mai revedea vreodată? Dar nici ea nu ştia ce să răspundă.

Trecură opt luni; Andrew era la postul său, iar ea într-o mică odăiţă a unei pensiuni din Shanghai, împreună cu copiii. Făcea în fiecare zi lecţiile cu ei şi ca recreaţie se duceau cu toţii într-un mic parc de pe ţărmul fluviului Whangpoo. Aici copiii puteau să se joace, în aerul liber şi cel mai curat posibil, din oraşul acesta care te sufoca. Principala lor mulţumire erau vapoarele, joncile şi sampanurile ce coborau în jos pe apă. Uneori apărea câte un transoceanic impunător care acosta la chei şi apariţia lui era un motiv de profundă mulţumire pentru toţi. Carie îşi strângea copiii la piept şi întindea braţul ca să le arate vaporul venit de-a dreptul din America, de la ei de acasă. Wang Amah se uita mirată, iar copiii urmăreau vaporul cu ochii pierduţi în depărtări. Niciunul dintre ei nu înţelegea încă ce reprezintă America şi în ochii lor plini de vise se reflecta întocmai ca o frumuseţe fără seamăn, cu aşternuturi de flori trandafirii de măr care se întind sub cerul albastru, cu ciorchini grei de struguri pe care-i puteai culege şi mânca de pe vrejuri, fără să-i mai speli, cu grămezi de mere căzute din pomi pe care nu trebuia decât să le aduni, cu herghelii de cai care aşteptau să fie încălecaţi, cu lunci în largul cărora puteai să alergi, cu zahăr din

mugurii ulmilor care aveau frunze aurii în timp de toamnă, toate acestea şi chiar mai mult decât atât, reprezentau pentru ei America. Patria lor. Când treceau aceste vapoare, se opreau din jocurile lor obişnuite şi puneau lui Carie mii de întrebări privitoare la această ţară, iar când se întorceau în odăiţa lor de la pensiune, li se părea că pereţii încep să se depărteze, ca să facă loc conversaţiilor şi visurilor lor în legătură cu ţara aceasta imensă care era ţara lor.

Trecuseră zece luni de la plecare şi expediţia trimisă de naţiunile occidentale pentru pacificarea ţării, restaurase liniştea şi se puteau întoarce fără nicio primejdie în căsuţa lor de pe vârful colinei şi ziua când se văzură din nou împreună, fu cea mai fericită din viaţa lor. Casa şi grădina erau neatinse, deşi lădiţa cu lucrurile îngropate de Carie fusese jefuită, probabil chiar de servitorul care-i ajutase să sape groapa. În primul moment se indignă, dar ca de obicei se linişti numaidecât, zicându-şi cu părere de rău:

— Bietul de el, probabil şi-a închipuit că va veni cineva şi o va fura, prin urmare de ce s-o fure altul şi nu el?

Atitudinea aceasta a ei faţă de o greşeală condamnabilă, era caracteristică. Pe măsură ce trecea timpul, amintirea unei greşeli comise o indigna, poate chiar mai mult decât la început, dar datorită generozităţii ei, reuşea totuşi s-o înţeleagă şi din fire avea calitatea să simtă imediat, când încercai să abuzezi de bună credinţa ei. În legătură cu aceasta îmi aduc aminte de un asistent chinez al lui Andrew care în iarna aceea venise să-şi ridice salariul. Andrew nu era acasă şi în absenţa lui, Carie îi răspunse că-i poate plăti ea însăşi. S-a urcat la etaj şi a scos din cutioara ei banii care erau în dolari. În timpul acesta a fost obligată să părăsească asistentul pentru câteva clipe, deoarece o chemase una dintre fetiţe. La întoarcere chinezul îi spuse:

— Doamnă, una dintre monedele pe care mi le-aţi dat este falsă. Vă rog să-mi daţi alta!

Şi-i întinse un dolar care se vedea de la distanţă că este de plumb. Carie întinse repede mâna după ban şi-l pipăi. Moneda era caldă. Dolarii pe care-i adusese ea, erau reci ca gheaţa, căci stătură într-o cameră neîncălzită. Banul ce-l avea în mână se încălzise de căldura trupului chinezului.

— Cred că te înşeli, răspunse ea cu glasul liniştit. Acesta este un ban pe care l-ai avut la dumneata.

Se uită apoi la el umilă şi ochii i se umbriră de tristeţe.

— Prietene, adăugă ea mâhnită, eşti în stare să devii necinstit,

chiar de dragul unui dolar?

Chinezul a plecat ochii în pământ, apoi a ieşit fără să mai zică nimic. Dar ea a rămas abătută, deoarece îşi închipuise că omul acesta este de bună credinţă.

Dar am început să înaintez prea repede şi am ajuns la iarna următoare, înainte de a vă vorbi despre toamna premergătoare care a adus o grea încercare. În fiecare an la sfârşitul verii ţara era bântuită de holeră şi în fiecare an la sfârşitul acestui sezon Carie trecea prin clipe de groază, până când epidemia se termina. Supraveghea cu cea mai mare grijă pregătirea mâncărurilor şi fiertul apei. Pe vremea aceea holera era o boală pe care nimeni nu ştia cum trebuie s-o combată; se manifesta foarte repede şi era de cele mai multe ori mortală, căci odată contaminată, victima murea înainte de a-i putea da vreun ajutor. În toamna anului acestuia Wang Amah se îmbolnăvi pe neaşteptate în timpul nopţii, dar fără nicio mişcare, de teamă să nu-şi trezească stăpâna.

Totuşi Carie care dormea uşor auzi icnelile de vomă şi gemetele bătrânei, deoarece în ţara aceasta se obişnuise să doarmă cu ochii deschişi, cum spunea întotdeauna. Astfel sări numaidecât din pat şi în picioarele goale, – cum avea obiceiul să procedeze în timpul nopţii, deoarece era prea impetuoasă, ca să mai piardă vreme încălţându-şi papucii, deşi într-o casă unde păianjenii veninoşi foiau din toate părţile, obiceiul acesta era primejdios – se repezi spre camera chinezoaicei. Aici se opri îngheţată de spaimă. Wang Amah aproape îşi pierduse cunoştinţa. Temperamentul ei treaz îi veni însă de astă dată într-ajutor. Nu voia ca Wang Amah să moară. Dădu fuga la bucătărie unde aprinse focul şi puse la fiert un cazan mare de apă. Turnă lui Wang Amah cu sila pe gât apă fierbinte şi whisky, apoi o frecă pe braţe şi-i dădu toate medicamentele ce le avea la îndemână. Când apa din cazan dădu în undă, o turnă în putina de baie şi ridicând pe Wang Amah în braţe, o băgă până la gât în apa fierbinte, apoi îi dădu să bea lapte şi apă caldă, iar ca să poată înghiţi, începu s-o frece pe gât. Datorită acestui tratament rudimentar, în seara aceleiaşi zile Wang Amah era în viaţă, deşi se simţea foarte slăbită.

Carie chemă pe Andrew, deoarece în timpul nopţii nu îndrăznise să cheme pe nimeni, şi după ce-i spuse să nu se apropie prea mult de ea, ca nu cumva să se contamineze, îi dădu toate instrucţiunile privitoare la copii, şi-l rugă să facă apel la toate posibilităţile de om practic pentru a-i feri de primejdie.

— Te rog, în dimineaţa aceasta să nu-ţi pierzi timpul cu rugăciunile, îl rugă ea, căci în absenţa mea copiii ar fi în stare să facă tot felul de imprudenţe.

Andrew se uită la ea cu ochii plini de reproşuri, dar cu toate acestea, vreme de o săptămână încheiată execută cu toată severitatea instrucţiunile pe care soţia să i le striga din fundul grădinii unde se mutase împreună cu Wang Amah, într-o odăiţă pe care de obicei o întrebuinţau pentru depozitarea uneltelor de grădină.

Spre sfârşitul aceleiaşi săptămâni Wang Amah reuşi să scape de infecţie şi Carie o mută din nou în camera ei, iar ea putu să se întoarcă în mijlocul copiilor. Din ziua aceea legăturile dintre ea şi chinezoaică deveniră şi mai strânse. Wang Amah nu fu în stare să uite niciodată, că pentru a o putea îngriji pe ea, Carie îşi abandonase copiii şi riscase să se infecteze ea însăşi. Tocmai de aceea o întrebă mirată:

— Ce fel de femeie eşti dumneata şi ce suflet ai, pentru a fi gata să-ţi sacrifici viaţa de dragul unei fiinţe oacheşe şi vulgare ca mine, la care nimeni nu a simţit până acum nevoia să se uite de două ori?

Carie se simţea întotdeauna stânjenită, când vedea adoraţia celor din apropierea ei, aşa că de astă dată mărturisi lui Andrew cu toată umilinţa, că dacă ar fi stat să se gândească, n-ar fi săvârşit o astfel de faptă, dar i se păruse nedemn ca o boală atât de ticăloasă să răpună pe Wang Amah şi tocmai de aceea nu s-a mai oprit în loc. Revolta fusese pentru ea întotdeauna ca un strigăt de bătaie, şi constatarea din noaptea aceea o revoltase.

— Cred că pe Wang Amah n-am îngrijit-o de dragul lui Dumnezeu, declară ea tulburată şi cu glasul sfios, căci în astfel de împrejurări uita de fiecare dată să se gândească la Dumnezeu.

— Ar fi foarte bine ca tu să-ţi aduci aminte de El şi să ceri întotdeauna ajutorul Lui, răspunse Andrew care se gândea la mântuirea sufletului soţiei sale.

— Bine Andy, nu-ţi dai seama că eu nu am vreme de aşa ceva, răspunse ea cu glasul grav. Când cineva trage să moară, nu te mai gândeşti în numele cui încerci să-l ajuţi – ci trebuie să-l scapi, fără să te mai întrebi de ce!

Pe ei doi îi despărţea o depărtare imensă şi se uitau unul la altul, fără a fi în stare să se înţeleagă. Andrew nu făcea niciodată ceva, fără să se gândească la Dumnezeu. Dar pentru Carie viaţa era destul de amplă şi-i oferea atâtea bogăţii care s-o mulţumească.

Cred că la această epocă din viaţa ei, va trebui să vă vorbesc şi despre Kuling. Mi se pare că acum este momentul cel mai indicat, deoarece după însănătoşirea lui Wang Amah, Carie oftase din nou îndurerată:

— În fiecare vară trebuie să ni se întâmple ceva îngrozitor. Cel puţin dacă am putea părăsi pentru câtăva vreme în timpul verii căldura înăbuşitoare din valea fluviului Yangtse, n-aş mai avea motiv să tremur din cauza vieţii fiicelor mele, ştiindu-le în primejdie.

Toţi ceilalţi oameni albi care trăiau în diverse localităţi din această vale, împărtăşeau temerile lui Carie, din cauza copiilor lor, şi un englez care făcea vânătoare în Munţii Lu, descoperise un loc unde s-ar fi putut refugia în timpul verii. Locul acesta era format din câteva văi nu prea adânci, între crestele unui şir de munţi. În văile acestea chiar în miezul verii aerul era rece şi înviorător, mai ales în zori şi pe înserat, iar la amiezi, atmosfera părea răcorită de izvoare şi negurile ce se ridicau în sus pe munte. Englezul dădu zvon despre descoperirea făcută de el şi mai mulţi se însoţiseră, pentru a arenda un teren pe care să clădească o serie de căsuţe, cu ajutorul pietrei ce se găsea din belşug în fundul văilor.

Carie stărui pe lângă soţul ei, ca să viziteze aceasta regiune şi la întoarcere Andrew îi spuse:

— N-am văzut până acum nicăieri un loc care să semene atât de mult cu regiunile noastre de acasă.

Atât era de ajuns. Cu puţinii bani pe care-i aveau – cred că şi de astă dată Carie a trebuit să facă apel la banii rezervaţi pentru Noul Testament al tatălui nostru – cumpărară o porţiune de teren şi vara următoare se îmbarcă împreună cu cele două fetiţe, ca să facă drumul în susul fluviului, până la oraşul ce se găsea în apropierea munţilor, iar de aici trebuiră să mai facă drum de o zi cu litierele, printre semănăturile de orez şi dealurile acoperite de trestiile de bambus, ca la urmă să se oprească în poala munţilor pe care-i căutau.

Aici, la poale, aerul era pâclit şi înecăcios, din cauza arşiţei, dar pe măsură ce culacii urcau mai sus cu litierele, în atmosferă se simţea tot mai mult suflul răcoros al înălţimilor care făceau pe Carie să se simtă emoţionată. Atmosfera aceasta semăna foarte de aproape cu aerul munţilor din partea de apus a statului Virginia, şi ea nu-l mai simţise în nări, din ziua când plecase de acasă. Urcară vreme de două ceasuri, cu paşi siguri şi ritmici, o potecă de pe

coasta munţilor, iar dedesubtul lor, în adâncul prăpăstiilor, clocoteau cascadele izvoarelor coborâte din culmi sau luceau oglinzile verzi şi adânci ale iezerelor, rămase de pe urma zăpezii topite.

Întâlniră şi partaluri de flori, cum nu mai văzuse nici în America. Acolo florile din munţi erau mărunte, frumoase şi fără miresme, dar aici treceau cu litierele printre crini roşii tigraţi, printre gigantici stânjenei albi cu capătul petalelor însângerat pe partea din afară; în toate părţile se legănau ferigi înalte şi delicate, iar pe sub pini şi trestiile de bambus, uşoare ca nişte fulgi, se aşternea muşchiul gros şi moale, cu frunzele în rămurele. Din crengile copacilor atârnau ca o cascadă luminoasă ciorchinii florilor în formă de stele, umplând aerul de miresme, apoi pe neaşteptate, adâncul tăcerilor era înfiorat de ţipătul sălbatic al unei păsări de pradă, care totuşi tremura limpede şi plăcut în apropierea lor.

Era un spectacol atât de frumos, cum nici n-ar fi bănuit că poate să existe în această ţară suprapopulată, despre care avea obiceiul să spună:

— Aceasta este o ţară unde se nasc prea mulţi şi mor prea mulţi.

Proptindu-se în spătarul litierei, ridică privirea spre albastrul cerului şi urmări în extaz trâmbele de neguri albe ce se târau pe deasupra ei şi împrejurul piscurilor ce se vedeau în depărtare. Trâmbele se ridicau din ce în ce mai sus, de păreau că vor să se aştearnă pe sub cer, dar imediat după aceea litierele apucau pe după o cotitură neaşteptată şi intrau în câte o trecătoare unde vânturile înălţimilor prindeau să şuiere împrejurul lor, reci şi aromate de apele zăpezilor, dar pline de viaţă şi vigoare.

Culacii lăsau prăjinile de pe umeri şi întorceau spetele goale şi asudate, ca să le bată vântul şi în semn de bună venire începeau să chiuie şi chiotele lor răscoleau adâncurile tăcerilor, tremurând până departe în văi:

— A-hu-hu-hu-hu!

Când îi auzea, Carie ar fi fost gata să răspundă şi ea la strigătul de mulţumire pe care munţii îl făceau să tremure pe deasupra prăpăstiilor şi-l loveau în pereţii lor de stâncă.

Venea apoi ultimul urcuş, scurt şi prăpăstios, pentru a ajunge în valea care semăna cu o cupă ridicată spre cer de piscurile cele mai înalte ale munţilor. În marginea văii era căsuţa de piatră cu cele trei odăi pe care le clădise Andrew pentru familia lui.

Nimeni nu ar fi fost în stare să-şi dea seama ce însemna la

această epocă şi chiar la ani de zile după aceea, căsuţa aceasta, împreună cu valea, cu încântătorul peisaj al împrejurimilor şi cu aerul ei înviorător. Uşurarea adusă de nopţile fără zăduf, somnul adânc şi tihnit, aerul înviorător pe care-l respira adânc, apa rece şi proaspătă care izbucnea de sub stâncă şi putea fi băută fără a o mai steriliza, faptul că nu erai obligat să te mai gândeşti vreme de două luni la primejdia epidemiilor, mulţumirea de a vedea copiii cu obrazul îmbujorat şi plin, la sfârşitul verii, când înainte de asta erau palizi şi slăbiţi din cauza nopţilor nedormite, cu obrazul plin de pete de arşiţă şi trupul acoperit de bubiţe, toate acestea îi pricinuiau o mulţumire inexprimabilă. Cu sufletul plin de recunoştinţă recita uneori împreună cu copiii, câte o rugăciune grăbită, cum avea obiceiul, o rugăciune care era mai curând un ritm al bătăilor inimii, decât o mişcare a buzelor. Aceste rugăciuni le înălţa spre Dumnezeu, fără să se mai gândească dacă vor fi primite sau nu, căci pe ea o interesa numai emoţia ce-i copleşea sufletul.

Cutreieră munţii împreună cu copiii, făcând excursii şi oprindu-se unde se întâmpla. Se simţea tot atât de încântată ca un copil, când putea să mănânce în aer liber şi când se întâmpla ca Andrew să nu fie acasă, o auzeau spunând, indiferent dacă era la amiază sau în timpul cinei:

— Haideţi copii, să ne luăm farfuriile şi să mâncăm afară!

Se aşezau pe treptele scării din faţa casei sau pe coasta muntelui, unde le venea mai bine, şi urmăreau soarele cum coboară dincolo de creste, în timpul apusurilor repezi, caracteristice la munte. Dar aşa ceva nu se întâmpla decât atunci când Andrew lipsea de acasă, căci lui nu-i plăceau astfel de capricii, nici lipsa unei mese pe care să te sprijini şi obligaţia de a ţine farfuria în mână, cu un cuvânt, nimic ce este neobişnuit. Când era acasă, familia trebuia să se aşeze ceremonios de trei ori pe zi la masă, să-şi spună rugăciunea înainte de a începe să mănânce, şi Carie trebuia să se mulţumească cu un scaun aşezat în faţa uşii larg deschise.

Deşi Andrew venea la ei ca să petreacă împreună câte o vacanţă scurtă, totuşi părea că el nu suferă atât de mult din pricina căldurii, cât sufereau ea şi copiii. Pe măsură ce treceau anii, el devenea tot mai uscăţiv şi în aparenţă tot mai robust. El nu simţea durerile şi suferinţele altora, în propriul său trup, cum se întâmpla cu soţia sa. Muzica îl lăsa indiferent şi poezia nu-i putea spune nimic; însăşi frumuseţea naturii nu-l impresiona decât foarte rareori; ţipetele de

durere ale celor care sufereau, reprezentau pentru el, de cele mai multe ori, glasul celor care protestează împotriva dreptei pedepse trimise de Dumnezeu asupra lor, pentru păcatele ce le-au săvârşit.

Era deci inevitabil ca aceste deosebiri de temperament dintre soţ şi soţie să devină tot mai adânci sau în orice caz mai evidente, pe măsură ce trecea timpul. În faţa propriei sale conştiinţe, Carie nu voia să admită existenţa acestei deosebiri între ei, dar totuşi o manifesta prin nenumărate mici ieşiri pe care Andrew le suporta în tăcere şi cu vizibila convingere că sunt o încercare trimisă de Dumnezeu, dar felul acesta de a suporta şi chiar extrema lui îngăduinţă nu reuşea să facă pentru Carie viaţa mai uşoară, căci în timpul din urmă începuse să se simtă neliniştită, din pricină că ea nu era destul de bună şi pentru că în realitate el era mai bun decât ea.

Dar tensiunea existentă între ei nu se manifesta prea mult în timpul cât fetiţele erau lângă ea şi era convinsă că ele au nevoie de prezenţa ei. Niciodată n-am văzut femeie care să fie mamă atât de desăvârşită ca ea, gata întotdeauna să râdă şi să cânte sau să facă glume, pentru a opri plânsul unui copil, şi nici atât de capricioasă, dar cu toate acestea, mâinile ei îndemânatice erau gata întotdeauna să dea ajutor şi să îngrijească sau să vegheze cu duioşie alături de cei care aveau nevoie de ajutorul ei. Niciodată n-am văzut-o mai desăvârşită în rolul de mamă, decât în timpul verilor petrecute între munţi, când putea să se dedice în întregime copiilor ei. Îi conducea în toate părţile unde puteau găsi ceva frumos; ea îi învăţă să le fie dragi prăpăstiile şi jgheaburile stâncilor profilate pe cer şi tot ea îi făcu să înţeleagă frumuseţea iezerelor ascunse în umbră, împrejurul cărora se îngrămădesc ferigile şi creşte muşchiul moale ca mătasea. Frumuseţile acestea le transplantă şi în casa ei care era întotdeauna plină de verdeaţă şi de flori.

Cred că cercetările ei pentru a găsi drumul spre Dumnezeu, la care nu renunţase încă în mod definitiv, erau mult mai uşoare aici în vârful munţilor, deoarece prezenţa lui Dumnezeu pare mai aproape de locurile unde nu se văd suferinţe omeneşti. Datorită frumuseţii în mijlocul căreia trăia, îi venea mai uşor să fie şi bună şi îngăduitoare, şi-şi închipuia că va vedea pe Dumnezeu dintr-o zi într-alta. Duminica dimineaţa se ducea la mica bisericuţă de piatră pe care o clădiseră, imediat ce comunitatea lor devenise mai numeroasă, şi glasul limpede al clopotului era pentru ea un fel de

chemare care-i făcea plăcere. Cred că niciodată n-a ascultat dangătul acestui clopot, fără să se gândească acasă, şi răspundea chemării lui mai mult de dragul amintirii patriei de dincolo de mare. Dar în parte răspundea şi pentru a adora şi a slăvi chiar lucruri pe care ea nu le putea înţelege, deoarece datorită sângelui şi obiceiurilor moştenite, femeia aceasta, această americană, în clipele ei de mulţumire se îndrepta chiar fără să vrea, spre o fiinţă superioară pe care nu o putea înţelege, dar în faţa căreia simţea nevoia să se prosterneze şi să-i mulţumească. Era un temperament pe care mulţumirea şi liniştea o determinau să facă eforturi nebănuite, dar pe care suferinţa şi vitregiile sorţii o scoteau din minţi şi o determinau să fie trufaşă.

În felul acesta trecură, uneori repede, altădată înceţi, alţi nouă ani şi dacă voiau, îşi puteau lua din nou un concediu de un an, pentru a se întoarce acasă. Îşi făcură pregătirile ca să poată pleca în iunie, după ce închiriară căsuţa de pe munte unor prieteni care aveau nevoie de ea, şi se îmbarcară pe un vapor care trebuia să-i treacă peste Oceanul Pacific. Edwin devenise bărbat în lege, în timpul ultimilor ani care ei i se păruseră nesfârşit de lungi, din cauza grijilor ce şi le făcea pentru el, a temerilor şi a nopţilor nedormite. Terminase studiile colegiale şi se pregătea să intre la Universitate, aşa că ei trebuiau să-şi petreacă partea cea mai mare a concediului în America, dar nu în casa cea mare şi albă, ci în oraşul unde era universitatea la care se va înscrie Edwin şi unde îşi făcuse şi tatăl său studiile. Universitatea aceasta era în micul orăşel Lexington, din statul Virginia, şi Carie aştepta nerăbdătoare, închipuindu-şi că aici va reuşi să impregneze sufletul celor două fetiţe ale ei de dragostea faţă de patria pe care deşi nu o văzuseră încă, totuşi o iubeau. Dar înainte de a ajunge, trebuia să înfrunte rigorile Oceanului, astfel că în timpul călătoriei se simţi mult mai rău decât înainte de asta şi când ajunseră la San Francisco, se grăbi să debarce cât mai repede pe pământul adorat al patriei sale.

Atrase atenţia fetiţelor asupra lucrurilor ce le întâlneau în cale şi acestea se uitau mirate şi se simţeau din cale afară de mândre, în faţa apei curgătoare, a luminii electrice şi a palatelor înalte şi impunătoare, care toate reprezentau minunile Americii, ale ţării lor. Dar rămaseră nemulţumite, când văzură oameni albi care încărcau poveri în camioane şi cărau bagajele călătorilor.

— Mamă, întrebă Confort îngrozită, în ţara aceasta şi culacii sunt oameni albi?

— În ţara noastră nu există culaci, răspunse Carie râzând. Tocmai de aceea oamenii trăiesc mulţumiţi. Fiecare trebuie să lucreze şi nu e nicio ruşine să îndeplineşti un lucru manual.

Dar astfel de lucruri o puneau întotdeauna pe gânduri, deoarece se temea ca nu cumva copiii aceştia, cu toate prevederile ei, să rămână cu obiceiuri specific orientale. Preocupată de gândul acesta, luă hotărârea să înveţe pe Confort chiar în anul acesta, să gătească, să coasă, să spele vasele şi să îndeplinească toate însărcinările unei femei casnice. Era pe deplin convinsă că grijile gospodăriei sunt cel mai bun mijloc pentru ca o femeie să nu se simtă niciodată nemulţumită.

— Ar trebui ca toate femeile să ştie să conducă o casă, să facă pâine, să gătească şi să coasă, declară ea. Nu importă câţi slujitori ai, dacă eşti femeie, trebuie să ştii toate treburile gospodăriei şi să fii în stare să le îndeplineşti şi singură.

Ceva mai târziu, când constată că fetiţa Confort este nemulţumită de aplicarea practică a acestei teorii, adăugă:

— În viaţa ta s-ar putea să fie şi o vreme când vei fi obligată să îndeplineşti aceste însărcinări, dar afară de asta noi, americanii, suntem obişnuiţi să lucrăm.

Acesta era ultimul cuvânt care rezuma tradiţia rasei sale pe care încerca s-o perpetueze chiar în munca braţelor. Şi de fapt în trupul ei neînfricat şi viguros, nu se găsea nicio picătură de sânge care ar fi îndemnat-o să încline spre trândăvie.

Drumul cu trenul în lungul Statelor Unite reprezenta pentru Carie întotdeauna o mare mulţumire şi un fel de luare în posesiune. Vedea pământul patriei aşternut în faţa ei, frumuseţea munţilor, a câmpurilor şi a luncilor, luminile care se aprindeau seara la ferestrele caselor mărunte, iar freamătul străzilor în oraşe şi sate i se părea întocmai ca o muzică; aşezată la fereastra vagonului, urmărea cu ochii aprinşi desfăşurarea caleidoscopică a peisajului. Constata cel mai mic progres şi cea mai mică schimbare, orice semn de progres, şi nu uita să tragă atenţia şi copiilor.

De astă dată însă America avea pentru ea o semnificaţie specială. Aici era Edwin care acum devenise major.

Iat-o ajunsă şi în oraşul ei natal, se vedea poarta albă a curţii lor, ulmul uriaş, casa cea mare în care s-a născut şi care va rămâne pentru totdeauna adevăratul ei cămin. Iată şi pe tatăl ei, tot atât de zvelt şi de drept ca în anii tinereţii, cu părul cărunt, îmbrăcat

impecabil în rufele imaculate şi costumul negru – datorită vanităţii sale, Hermanus acesta părea că nu va mai îmbătrâni niciodată – iar celălalt bărbat cu părul cărunt şi trupul adus de umeri – se poate oare să fie Cornelius, îmbătrânit înainte de vreme – femeile de colo sunt fiicele lui, iar tânărul cel lat în umeri cu obrazul ars de soare e fiul său, iar în cealaltă parte matroana aceea gravă este tânăra lui soţie de altădată. Trecuseră nouă ani de la ultima ei vizită în casa părintească, şi după ce intră în camera ei de fată şi se privi în oglindă, Carie constată prezenţa celor două şuviţe albe de păr ce-i apăruseră la tâmple, ca două aripi şi că strălucirea de odinioară a obrazului ei dispăruse.

Toate surorile ei erau acum măritate şi aşezate la casele lor, astfel că acum casa părintească i se păru stranie fără aceste surori care aveau obiceiul s-o întâmpine în prag. Dar în cadrul uşii, sfios şi retras mai la o parte, o aştepta un tânăr înalt şi îngrijit ca înfăţişare. Era Edwin. Când Carie vru să-l îmbrăţişeze, tânărul trebui să se plece, ca ea să-i poată trece braţele împrejurul gâtului. Tânărul purta ochelari şi guler înalt, şi părea mult mai în vârstă decât cei douăzeci şi unu de ani pe care-i avea. Se depărtă de el, ca să-l poată vedea mai bine. Privirile ei întâlniră ochii buni, puţin cam visători, dar blânzi şi sinceri ai tânărului. Acum va trebui să afle din nou ce se ascunde dincolo de ochii aceştia gravi şi miopi, deoarece îşi dădea seama că astăzi nu mai are în faţa ei pe băieţaşul de altădată.

Pentru Carie fu adevărată plăcere să se plimbe, împreună cu fiicele ei prin oraş şi să cutreiere toate colţurile fermei, arătându-le toate lucrurile de care-şi mai aducea aminte, şi pe vechii ei prieteni cu care se întâlnea. În timpul duminicilor avea prilejul să guste din plăcerea de a se duce la biserică unde asculta glasul melodic al clopotului pe care nu-l uitase nicio clipă în timpul absenţei. Deşi înaintat în vârstă, Hermanus îşi conducea familia cu aceeaşi autoritate ca şi înainte de asta; el mergea în frunte şi toţi ceilalţi se înşirau pe urma lui în lungul străzii orăşelului. În biserică mai predica şi astăzi fratele lui Andrew care acum era cărunt şi foarte slăbit. De fapt el nu se refăcuse niciodată în întregime, de pe urmele războiului civil, şi din când în când i se deschidea o veche rană ce o avea în şold. Dar cu toate acestea îi făcea plăcere să-şi debiteze predicile blânde care nu aveau nimic din lumea aceasta trecătoare şi se ocupau numai cu chestiuni de doctrină religioasă, aşa că acestea erau adevărată hrană sufletească pentru Carie care

se simţea încântată că-i poate auzi din nou glasul.

America, America! Va fi oare în stare să părăsească din nou această ţară?

După ce trecură zilele fericite ale verii, în timpul cărora îndeplinea mulţumită vechile obligaţii ale gospodăriei, la putinei, la spălatul rufelor în umbra copacilor din curte, la călcat în cămara răcoroasă şi la prepararea conservelor de fructe pentru iarnă, după ce făcu o serie de vizite la surorile căsătorite şi la fratele ei – era oare posibil ca mica Greta, fata cu ochii negri de odinioară, să fie mama atâtor copii, astăzi calmă, fără totuşi să-şi uite în întregime maliţiozitatea privirilor, şi ca acest Luther – astăzi un negustor statornic şi prosper, să fie tatăl a patru copii – plecară la Lexington unde găsiră o casă veche în marginea oraşului, mobilată la întâmplare. Casa fusese clădită înainte de războiul civil, bucătăria era departe în aripa destinată sclavilor, aşa că de fiecare dată pentru a putea ajunge la ea, Carie era obligată să traverseze o grădiniţă căzută în paragină. Pentru altă femeie osteneala aceasta ar fi fost neplăcută, dar Carie consideră drept privilegiu posibilitatea de a vedea din grădină coastele munţilor din apropiere, acoperite de păduri. Grija gospodăriei o purta cu uşurinţă; datorită elasticităţii fizice şi cântecelor ei, lucrul nu i se părea greu, după felul de viaţă pe care-l dusese până acum. Nu mai avea acum decât grija propriei ei familii pentru care trebuia să gătească de mâncare, s-o îngrijească şi s-o distreze. Aici nu mai era copleşită de nevoile celor care veneau să-i ceară ajutorul, cum se întâmpla în China: apelurile celor bolnavi, ale celor copleşiţi de loviturile soartei şi de toate nenorocirile ce se abat asupra oamenilor. Uşurată, chiar numai pentru un timp cât de scurt, de această povară ce i-o impunea mila, Carie se putea bucura de odihnă.

Nu avea nevoie nici să mai facă lecţii cu copiii, deoarece Confort fusese înscrisă la şcoală pe timp de un an, Edwin era la Universitate şi era mulţumită de studiile strălucite pe care le făcea, iar Faith care se ţinea de fustele ei, îi era tovarăşă de joacă. Aici familia întreagă era împreună şi în fiecare seară se adunau împrejurul sobei uriaşe de piatră în care Andrew aprindea un foc mare de buşteni, iar la cină beau lapte „de la o vacă” – cum spunea Faith întotdeauna, cu glasul grav – mâncau prăjituri cu enibahar şi fructe de care nu se găseau în China.

În astfel de împrejurări Carie îşi examina fiul cu atenţie,

încercând să descopere caracterul lui de acum şi să restabilească legăturile ce existaseră între ei, înainte de a se despărţi. Dorea din tot sufletul ca el să devină ceea ce ea nu putuse deveni. Dar blândeţea atitudinii lui Edwin îl făcea să pară evaziv. Era un tânăr docil, loial şi bun, dar totuşi presimţea că sufleteşte este foarte departe de ea. În cele din urmă fu obligată să renunţe la străduinţele de a-l apropia de ea şi renunţă – mâhnită de prezenţa acestei depărtări între ea şi fiul acesta al ei, despre care-şi închipuise că va continua să fie băieţaşul de altădată. Dar în timpul anilor petrecuţi în singurătate, în sufletul lui se dezvoltase bărbatul care nu mai putea fi pendinte de ea.

Probabil datorită acestei independenţe, la terminarea anului de concediu, i se păru mai uşoară plecarea spre Orientul unde mai erau încă atât de mulţi care aveau nevoie de ea. Se împliniră douăzeci şi doi de ani de când lipsea din patrie, deşi îi mai păstra şi astăzi în suflet amintirea, ca a unei ţări dintre cele mai frumoase şi mai binecuvântate de Dumnezeu, aşa cum o văzuse întotdeauna. Dar colţişorul ei drag pe care şi-l clădise în această ţară, începea să dispară. Trecuseră două decenii şi surorile şi fraţii ei se obişnuiseră să trăiască independenţi, deşi o iubeau şi astăzi tot atât de mult. Douăzeci de ani, şi fetele lui Cornelius deveniseră mari şi locuiau în aceleaşi odăi în care locuise şi ea, pe vremea când era de vârsta lor; rochiile lor lungi, cu mânecile în formă de şunci erau atârnate în aceleaşi dulapuri în care-şi păstrase ea odinioară crinolinele, iar pe pereţi, locul madonei de odinioară era ocupat de fotografiile lor, înşirate în formă de evantai, cum era moda de acum. În odaia unde murise mama ei, se mutase Cornelius împreună cu soţia sa şi trăiseră aici ani atât de îndelungaţi laolaltă, încât până şi Hermanus uitase pe soţia lui care-l iubise cu atâta ardoare. În oraş, domnul şi doamna Dunlop erau demult morţi, colegele ei de şcoală se măritaseră şi plecaseră, numai bătrânul Neal Carter, care era tot necăsătorit, mai trăia încă, somnoros şi singur, în tovărăşia negrilor săi. Când îl văzu, înalt, cu obrazul aprins şi bâlbâind cu greutate în clipele rare de trezie, Carie înţelese că romanul sentimental ce s-ar fi putut desfăşura între ei, este demult terminat. El îşi uitase de toate, afară de mâncare şi medicamentele ce le lua.

Da, ea părăsise America şi America o uitase, aşa că dacă se va întoarce vreodată în mod definitiv, va trebui să-şi clădească un nou colţ al ei.

Despre asta nu putea fi vorba, deoarece cu mult înainte de a se

împlini anul de concediu, Andrew începu să dea semne de nerăbdare, pentru a se întoarce la datorie. Casa lui părintească fusese vândută, părinţii lui erau morţi demult, aşa că sufletul lui se cerea printre oamenii aceia străini între care trăise. Dar afară de asta presimţea că America nu are nevoie de prezenţa lui. Aici predicatorii şi bisericile se găseau în toate părţile, aşa că cei care voiau să-şi „mântuiască sufletul”, n-aveau decât să-i asculte. Locuitorii ţării aceleia depărtate, chiar dacă ar fi vrut, nu puteau asculta cuvântul Evangheliei, deoarece nu aveau pe nimeni, aşa că apelul lor îl făcea să nu mai vadă şi să nu mai audă nimic altceva. Prin urmare vara următoare, când Edwin îşi termină cu distincţie studiile universitare şi găsi o slujbă de director al unei şcoli, aşa că putea trăi cu totul independent, familia începu să-şi facă pregătirile de plecare.

În clipa când Carie trebui să se despartă de fiul ei, îşi simţi sufletul îndurerat. Dacă se va întâmpla ca America să-l reţină, ceea ce ea dorea din toată inima, însemna că este pierdut pentru ea, deşi nu prea ştia de ce anume. Dar astăzi el era bărbat şi trebuia să-şi aleagă singur felul de viaţă pe care o va duce; ea nu avea dreptul să-l condamne, dacă prefera să trăiască în această ţară, pe care chiar din ziua naşterii îl învăţase s-o iubească din toate puterile. Dar pentru ea, care era mama lui, această alegere însemna că ea va fi obligată să trăiască în exil, departe de fiul ei, şi că nu-l va mai putea vedea decât o dată sau de două ori înainte de a muri. Părăsi America plângând, ceea ce nu i se întâmpla decât rareori, şi cu sufletul îngheţat de deznădejde. De astă dată despărţirea dintre ei era mai mult decât fizică; aceasta reprezenta începutul unei despărţiri spirituale şi plecă cu senzaţia că de azi înainte nu mai are la cine veni în America.

Astfel se întoarse din nou şi făcu încă o dată drumul în susul fluviului, până la căsuţa împrejmuită din toate părţile de munţii ce se ridicau pe deasupra sumbrului oraş chinezesc, răsfirat pe marginea apei, întocmai ca nişte vrejuri de iederă. Începu să-şi aranjeze casa şi grădina cu un calm care, pentru o fire atât de exuberantă ca a ei, semăna mai mult a resemnare. În toate mişcările ei se vedeau acum semnele vârstei. Părul începuse să-i încărunţească, deşi mai păstra încă bogăţia şi moliciunea inelelor care îi împodobeau capul întocmai ca o coroană, iar liniile opulente ale trupului în epoca maturităţii, deveniră din nou delicate.

Bănuiesc că acum se gândea la tinereţe, întocmai ca la o amintire aproape uitată. America de odinioară i-o luase înainte, o uitase şi nu mai avea loc pentru ea. Ca să poţi aparţine unei ţări, trebuie să te dezvolţi între hotarele ei şi să progresezi împreună cu ea. Acesta era motivul pentru care se simţea mulţumită că şi-a dăruit patriei sale fiul. Cât despre ea însăşi, de astă dată încerca întâia oară să-şi trăiască propria viaţă, fără să-şi dea seama că ea reprezintă America, şi nici că duce această ţară cu ea, în toate părţile pe unde se opreşte şi pentru toţi care se apropie de ea.

Începu să se ocupe din nou de operele de caritate în interesul oamenilor din apropierea ei şi din nou încercă să creeze în casa ei mediul de care ar fi dorit să se bucure proprii ei copii. Confort crescuse şi acum era o fată din multe puncte de vedere dificilă, încăpăţânată şi punea multă patimă în tot ce făcea – o fată care semăna foarte aproape cu ceea ce fusese ea însăşi – dar Carie nu era în stare să-şi dea seama de realitate. Presimţea însă cu un fel de teamă, că fata aceasta a ei este predestinată să sufere, cum suferise ea însăşi – datorită excesului de sensibilitate şi emoţiilor puternice – aşa că încercă să o înveţe stăpânirea de sine, deşi ea nu reuşise niciodată să-şi stăpânească pe deplin nici propriile porniri. Îi făcu un program de lucru zilnic, o învăţa muzica şi pictura şi în fiecare săptămână trebuia să facă o lucrare scrisă, pentru a se obişnui cu stilul ales. Carie se îngriji singură şi fără concursul de care se bucură mamele moderne, să dea cea mai bună educaţie fiicelor ei. Le obliga să facă exerciţii fizice pentru supleţea membrelor, le corecta atitudinile şi le încuraja să facă tot felul de eforturi corporale.

Îmi aduc aminte că pe vremea aceea, dădea lui Confort câte un ban de argint pentru fiecare cuib de cioară pe care-l dobora. Ciorile îşi clădeau cuiburile în vârful copacilor şi una dintre senzaţiile pe care fata aceasta, astăzi femeie în floarea vârstei, nu le putea uita niciodată, era să se urce din ce în ce mai sus pe trunchiul unui copac subţire care se legăna bătut de vântul dimineţilor de martie, până când ajungea la cuib. Cuiburile trebuiau distruse din vreme, deoarece Carie era o femeie prea impresionabilă, ca să admită distrugerea lor după ce au fost clădite. Dar mai presus de orice, ea ţinea ca fata ei să se obişnuiască cu primejdiile.

Totuşi nu era întotdeauna uşor să facă pe Confort să se supună obligaţiilor de fiecare zi. Era în stare să se împotrivească din toate puterile şi cu îndrăzneală şi în cele din urmă Carie înţelese, că dacă

vrea s-o facă să se supună, va trebui să-i stimuleze orgoliul, deoarece fata nu se lăsa intimidată. Dar datorită simţului de înţelegere înnăscut, Carie se certă pe sine pentru a vedea cum va putea supune mai cu uşurinţă pe fiica ei şi astfel reuşiră să treacă împreună şi fără prea multe dificultăţi, vârsta primejdioasă a adolescenţei. Dar deşi atât mama cât şi fiica erau temperamente pasionate, Carie reuşi să-i insufle cultul binelui şi al frumosului, înconjurând-o de toate atenţiile binefăcătoare ale culturii aduse din patria lor şi astfel îi îndreptă pentru totdeauna paşii în această direcţie. Rezultatul acesta era extrem de important, deoarece nu avea altceva la îndemână decât cărţile şi frumuseţea naturii.

În afară de obligaţiile ce le avea faţă de copiii ei, viaţa lui Carie era plină, poate mai mult decât până acum, de grijile ce i le pricinuiau oamenii dimprejurul ei. Aceste griji se îngrămădeau mai ales după anii de foamete de care populaţia se temea atât de mult. În anul 1905 trecură printr-o situaţie înfricoşătoare, deoarece nu fusese recoltă, nici chiar în valea atât de rodnică şi atât de bine canalizată a fluviului Yangtse; se simţea lipsa de hrană, mai ales după ce convoaiele de flămânzi începură să coboare din părţile de la miazănoapte.

Pe la începutul iernii, oraşul şi câmpia din împrejurimi erau pline de nenorociţi, bărbaţi, femei şi copii care veniseră pe jos, cerşind în lungul drumului spre miazăzi, dar cu toate acestea mulţi dintre ei muriseră de foame. Se lăsă îngheţul, dar grupurile flămânzilor soseau din ce în ce mai numeroase, cu privirile rătăcite şi întunecate, cu trupurile supte de chinurile foamei. Carie – care chiar înainte de asta fusese martoră la spectacole dureroase – îşi simţea sufletul chinuit de milă, aşa că făcea tot ce-i sta în putere şi colectă bani din toate părţile, ca să-i ajute. În anul acela, la masa ei nu se pomeni niciun fel de desert şi făcea toate economiile posibile. Până şi Noul Testament al tatălui nostru trebui să aştepte în anul acesta de foamete.

În timpul zilei Carie nu îndrăznea să se apropie şi să le ofere puţinul ajutor ce-l avea la îndemână, deoarece acesta era atât de neînsemnat pentru miile de oameni flămânzi, încât nu însemna nimic şi viaţa ei ar fi fost în primejdie, dacă s-ar fi repezit la ea şi s-ar fi încăierat pentru ceea ce le aducea. De aceea în timpul zilei trecea fără să ducă nimic, printre adăposturile de rogojini ale înfometaţilor şi-şi nota pe cele unde nevoile erau mai mari, ca apoi în timpul nopţii următoare să îmbrace halatul cel vechi al lui Wang

Amah şi să vină împreună cu ea, ca să lase un dolar sau o legăturică de mâncare.

Andrew lipsi de acasă tot timpul iernii acesteia. El era în partea de miazănoapte, unde foametea bântuia mai cumplită şi împărţea oamenilor ajutoare din sumele de bani sosite din America. O parte neînsemnată din aceste sume o trimitea lui Carie, şi ea o primea cu atât mai bucuroasă, cu cât ştia că banii se datorează belşugului şi generozităţii compatrioţilor ei.

— Banii aceştia sunt din America... au sosit pentru voi din America!

Acestea sunt cuvintele pe care am auzit-o repetându-le de nenumărate ori, şi astfel, pentru oamenii aceştia oropsiţi, era un fel de întrupare vie a Americii.

Uneori, din America nu veneau bani, ci vapoare încărcate cu alimente, dar acestea nu erau întotdeauna bine alese. Îmi aduc aminte că unul dintre vapoarele acestea adusese o încărcătură de burdufuri de brânză uşor alterată. Dar pentru chinezi, brânza este aproape singurul aliment respingător şi nu-l mănâncă decât atunci când sunt obişnuiţi cu el din străinătate. Carie se uita îndurerată la mormanul de burdufuri îngrămădite pe cheiul fluviului, dar imediat după aceea deveni o mare adeptă a consumului de brânză. Vizită toate familiile de rasă albă care formau comunitatea, din nenorocire nu prea numeroase, şi cu stăruinţă şi entuziasm, reuşi să-i determine să cumpere o mare cantitate din această hrană care nu trebuia nimănui. Ea însăşi îşi umplu pivniţa cu tot ce nu se putu vinde, aşa că aveam „brânză din anul foametei” pentru vreme îndelungată. Cu banii obţinuţi din vânzarea brânzei fu foarte mulţumită să poată cumpăra orez şi făină pe seama multor flămânzi.

Dar chinurile acestui spectacol dureros de fiecare zi şi de fiecare ceas îi scăzură forţa morală şi părea ca va cădea frântă sub povara durerii şi incapacităţii de a putea uşura, cel mult într-o foarte redusă măsură, nevoile celor care sufereau. Nu-şi închipuise, nicio femeie ca ea nu fusese în stare să-şi închipuie, că trupul omenesc este în stare să sufere atât de mult, această tortură înecată a trupurilor umflate de agonia morţii, vederea copiilor uscaţi de foame şi cu ochii ca nişte flăcări, felul în care-şi smulgeau unul altuia hrana din mâini, repezindu-se ca nişte fiare, părinţii la proprii lor copii şi uneori chiar bărbatul la soţie.

Ar fi fost imposibil, ca circulând în fiecare zi printre adăposturile

de rogojini, oamenii aceştia să nu afle cine este, căci o urmăriră până acasă şi chinuiţi de foame se târâră în sus pe munte până la casa ei, începură să bată în poarta curţii şi se înşirară tremurând împrejurul gardului, hoarde înnebunite de foame. Dar cred că niciunul dintre ei nu suferea ca ea însăşi în aceste clipe. Mâncarea puţină pe care o mânca, i se părea că are gust de cenuşă când o lua în gură, şi gândindu-se mereu la cei care nu aveau cu ce să se hrănească, aproape nu mânca nici ea nimic. Totuşi nu îndrăznea să deschidă porţile, de teamă că vor devora tot ce vor găsi, dar fiind atât de mulţi, puţinul pe care-l avea, nu le va putea fi de niciun folos şi vor fi obligaţi să sufere ca şi până acum.

Larma gemetelor lor şi glasurile celor care o strigau zi şi noapte fără încetare, morţii care zăceau în fiecare zori împrejurul casei şi pe care trebuia să-i transporte, aproape o înnebuneau din cauza milei zadarnice, a revoltei şi durerii. Toată nemulţumirea ei sălbatică împotriva lui Dumnezeu care admitea să se întâmple astfel de nenorociri, se trezi din nou în sufletul ei. Dar fusese învăţată să nu ispitească voinţa Domnului, căci El le ştie şi toate se întâmplă din înţelepciunea Lui. Se străduia din nou să se adapteze vechiului ei crez: „Ai încredere şi te supune!” dar era dureros s-o vezi zbuciumându-se în felul acesta. Încerca din toate puterile să facă tot ce se putea face; alerga în toate părţile după alimente, cerceta zi şi noapte casele oamenilor cu stare, se ducea în toate părţile, ceea ce în alte împrejurări n-ar fi îndrăznit să facă, decât cel mult îndemnată de nesfârşita mizerie omenească.

Nu mai încerca să-şi apere copiii; de altfel ar fi fost zadarnic. Ce ziduri ar fi putut să te apere împotriva urletelor acestei mulţumi, ca ele să nu ajungă până la tine; de ţipetele de groază ale celor care şi-au pierdut ultima nădejde şi de suspinul trist şi stins al copiilor în agonie? Nu, trebuiau să vadă şi fetele ei, ce jucărie este omul în faţa vieţii. Îşi luă fetele cu ea, ca să-i dea ajutor, dar le ferea de spectacolele cele mai dureroase ale morţii.

În anul acela nu serbară Crăciunul. În toată viaţa ei se străduise ca din sărbătorile Crăciunului să facă cea mai fericită şi mai veselă zi pentru copiii ei. În familie era un fel de ritual, împodobirea casei cu vise şi ramuri de verdeaţă, tot aşa ca şi pregătirea budincii tradiţionale. Ca întotdeauna Carie era obligată să se gândească şi să-şi procure singură tot ce-i trebuie, deoarece aici nu erau magazine de jucării şi nici vitrine, dar cu toate acestea de fiecare dată sărbătorile Crăciunului erau adevărată orgie de prăjituri şi de

turte cu enibahar, în formă de oameni, tot felul de lucruri utile şi absurde, pe care le confecţiona ea însăşi. În Ajunul Crăciunului copiii îşi atârnau ciorapii la gura sobei, iar în dimineaţa de Crăciun aveau un pom împodobit cu fâşii şi cu panglici de stofă colorată pe care le aduna în cursul anului. Era singura zi în care se veselea din toată inima şi nu admitea ca ceva să-i tulbure plăcerea acestor zile, nici să spulbere blândul mister al Ajunului şi al Naşterii Mântuitorului, pe care o povesteau adunaţi împrejurul focului, şi înainte de culcare cântau colinde şi se acompaniau la armoniu. În zorii zilei următoare glasul tăcut al lui Carie răsuna prin odăile casei: „Astăzi s-a născut, Cel fără început”…

Acesta era felul în care evoca pentru copiii ei sărbătorile Crăciunului; în care le transmitea tradiţiile şi semnificaţia profundă a acestei zile, aşa că până în ziua de astăzi, deşi trăiesc răspândiţi în largul a trei continente, iar ea îşi doarme somnul în pământul străin al celui de al patrulea, Crăciunul le trezeşte întotdeauna amintiri neuitate. În acelaşi timp Carie se străduia să-i obişnuiască cu gândul, că aceasta este o sărbătoare a generozităţii şi fiecare copil trebuia să primească daruri, nu numai pentru părinţii şi fraţii lui, ci şi pentru slugile din casă, pentru micii prieteni chinezi şi pentru toţi cei despre care ştiau că au nevoie de ceva anume. Ea cunoştea plăcerea ce ţi-o oferea posibilitatea de a împărţi cu altul puţinul pe care-l ai şi mulţumirea ce urmează după o astfel de faptă.

Dar cu ocazia Crăciunului din anul de foamete nu se putea împăca cu gândul de a fi veselă, nici chiar de dragul copiilor ei. Cum ar fi putut să se veselească, să pregătească budinca tradiţională şi prăjiturile cu fructe, când împrejurul gardului casei lor aşteptau îngrămădiţi nenorociţii care mureau de foame?

— Copii, declară ea cu glasul solemn, anul acesta nu sărbătorim Crăciunul. Mai bine să întrebuinţăm ceea ce am fi cheltuit cu ocazia acestei sărbători, şi tot prisosul ce ne rămâne, ca să cumpărăm de mâncare pentru nenorociţii aceştia care se zbuciumă în apropierea casei noastre.

Acesta fu un Crăciun neobişnuit, pe care l-am petrecut, fierbând oale uriaşe de orez şi distribuindu-l castron după castron, mâinilor întinse printr-o spărtură din poartă până când l-am terminat şi nu mai aveam ce să le dăm. Ziua aceasta ni s-a părut lungă şi tăcută. Carie n-a fost în stare să cânte nici după ce s-a înserat. Drept răsplată în noaptea aceea gemetele se mai liniştiră şi ea putu

dormi mai îndelung.

Din fericire Faith era prea mică pentru a putea înţelege gravitatea situaţiei, dar asupra lui Confort, ceea ce vedea, făcu o impresie prea zguduitoare pentru vârsta ei. După ce se desprimăvără şi puţinii pe care moartea nu-i secerase în timpul iernii ce trecuse, se adunară în grupuri şi se îndreptară din nou spre miazănoapte, mânaţi de nădejdea că-şi vor lucra pământul, Carie hotărî să trimită fata de acasă pentru câtăva vreme, deoarece vedea că este preocupată şi nervoasă. La Shanghai era o pensiune condusă de o doamnă venită din New England şi Carie se hotărî să trimită pe Confort la această pensiune, unde trebuia să petreacă ultimii doi ani ce-i mai avea, înainte de a se întoarce în America, pentru a se înscrie la un colegiu.

De fapt Confort petrecuse vreme prea îndelungată în singurătate şi din pricina aceasta stătea mereu visătoare. Singurătatea unui copil crescut în ţară străină era pentru ea o povară prea grea şi astfel Carie se decise s-o trimită de acasă.

Carie ajunsese la convingerea că pentru ea copiii nu vor putea fi niciodată izvor de mângâiere. Ţara aceasta, opera căreia se dedicase, cereau ca ei să fie sacrificaţi, dacă nu prin moarte, cel puţin prin despărţirea de casa părintească. Dar presimţirea aceasta o păstra ascunsă în adâncul sufletului ei, străduindu-se ca pentru Confort această despărţire să nu fie altceva decât o plecare fericită, la prietene de aceeaşi vârstă şi rasă. Se străduí din toate puterile să-i pregătească o serie de haine frumoase şi simple şi le împachetă cu grijă, iar Andrew o însoţi până la şcoală. În casă nu mai rămăsese decât mica Faith care era o fetiţă serioasă şi liniştită.

Deprimarea chinuitoare din timpul iernii fu în parte uitată, datorită verii binecuvântate ce o petrecură în căsuţa lor dintre munţi. Veniseră şi alte familii ale oamenilor albi care se instalaseră în număr tot mai mare în colonia lor şi astfel Carie se bucura nu numai de binefacerea fizică, datorită aerului, cerului şi munţilor, ci şi de plăcerea de a lega prietenii cu oameni de aceeaşi rasă şi cultură. Faptul acesta îi pricinuia o adâncă mulţumire, căci nu era lucru de nimic, să poată scăpa fie chiar numai pentru câteva săptămâni, de chinurile sufleteşti, pricinuite în mod inevitabil de contactul cotidian cu femeile chinezoaice.

Era foarte mulţumită că din când în când se putea retrage în câte un colţişor, cum era această vale din vârful munţilor, pentru a putea gusta liniştea şi frumuseţea naturii. Vara şi-o petrecu în

grădină, răsădind ferigi şi flori de câmp, plantând pruni şi merişori sălbatici care creşteau în mare număr împrejurul coloniei lor. Era mijlocul cel mai indicat pentru a se putea reface sufleteşte.

În timpul anilor acestora, Andrew îşi continuase cu tot curajul turneele sale în toate părţile prin regiune, făcând drumul pe jos sau călare pe câte un măgăruş, aşa că acum avea biserici într-o mulţime de sate, şi parohienii acestor biserici erau destul de mândri, pentru a se simţi umiliţi că păstorul care-i conduce, umblă călare pe un măgăruş. Într-o zi se întoarse acasă încălecat pe un ponei alb şi dolofan pe care i-l dăruiseră parohienii săi, iar la întrebările mirate ale lui Carie răspunse cu sfială şi oarecare mândrie:

— Poate n-ar fi trebuit să primesc darul acesta, căci şi Domnul nostru Iisus Christos a intrat în Ierusalim încălecat pe un asin.

Dar Carie se apropiase cu dragoste de căluţ şi mângâindu-i botul negru şi umed, îi răspunse repede:

— Cred că şi Domnul nostru Iisus Christos ar fi încălecat un astfel de căluţ, dacă s-ar fi întâmplat să vină cineva şi să i-l dăruiască.

La această epocă, neavând decât un singur copil căruia să-i poarte grija, Carie îşi reluă ocupaţia de evanghelizare alături de soţul ei şi făcea planuri strălucite în legătură cu femeile chinezoaice. Pleca de multe ori împreună cu Andrew şi-şi cumpăraseră o mică joncă cu care mergeau pe apele canalului ce şerpuia împrejurul orăşelelor şi satelor răspândite prin regiune, iar Faith era întotdeauna cu ei. După ce făcea lecţiile cu Faith şi deretica în micul adăpost ce-l aveau pe joncă, Carie se ocupa cu instruirea femeilor chinezoaice şi a fiicelor acestora.

Între ea şi Andrew se încingeau de multe ori discuţii animate, privitoare la conflictele dintre doctrina creştină şi situaţia socială existentă în China… De pildă, un bărbat cu numele Ling ar fi vrut să treacă la creştinism, dar avea două soţii. Pentru Andrew singura soluţie era să-l oblige să se despartă de ibovnică. Dar Carie, care stătuse de vorbă cu femeia aceasta şi cunoştea situaţia deznădăjduită în care se găseşte, îi răspunse:

— Biata femeie n-are unde se duce… şi cred că ea nu e vinovată cu nimic, din cauza acestei situaţii.

Dar principiile eclesiastice ale lui Andrew erau rigide şi nu admitea să facă niciun fel de concesii.

— În cazul acesta domnul Ling nu va putea face parte dintre

credincioşii bisericii noastre, declară el categoric.

— E dureros! protestă Carie cu aceeaşi patimă pe care o întrebuinţa întotdeauna împotriva actelor de nedreptate. Chiar dacă ar veni Dumnezeu şi mi-ar spune aceste cuvinte, i-aş răspunde că e dureros şi crud.

Andrew nu vru să-i mai răspundă. Dar afară de asta, mai aveau şi alte greutăţi de înfruntat. Carie constată că unul dintre pastorii în care Andrew avea toată încrederea, începuse să fumeze opiu. Cu simţul ei de intuiţie extrem de acut, Carie îl bănuia de vreme îndelungată, dar Andrew nu voise să asculte nicio vorbă pronunţată împotriva lui. Într-una din zile, Carie văzu că pastorului îi cade o bucată de hârtie din Biblia ce o avea în mână, şi înainte ca el să se poată pleca după ea, Carie o ridică. Era o factură pentru o cantitate de opiu. Altădată auzi anumite proteste spuse în şoaptă, împotriva unui asistent extrem de apreciat al lui Andrew, şi reuşi să afle că acesta pusese o anumită taxă pentru toţi cei care veneau la biserică. La această epocă oamenii îşi ziceau că e mai bine să se convertească, deoarece „străinii” sunt mai puternici şi astfel vor putea beneficia şi ei de privilegiile tratatelor, împreună cu aşa-zişii creştini, aşa că bisericile erau întotdeauna pline de credincioşi. Ar fi trebuit ca Andrew să nu fie şi el om, robit de toate slăbiciunile omeneşti, pentru a nu se simţi stânjenit de prevederea soţiei sale; în orice caz nu avu niciun motiv să se simtă mulţumit, ştiind că ea are dreptate.

Dar Carie era incapabilă să lucreze în alte condiţii, decât cunoscând tot adevărul. Femeii care-i povestise amărăciunile ei în calitate de ibovnică, după ce-i ascultase păsul, se grăbise să-i răspundă:

— Înţeleg situaţia, foarte bine. Dar ce am putea face în această împrejurare?

Şi în aceeaşi clipă înălţă spre ceruri o rugăciune grăbită, cum făcea întotdeauna: „Doamne, vezi femeia aceasta şi cunoşti greutăţile cu care se luptă. Ea nu are nicio vină. Dacă nu vom putea găsi niciun mijloc de scăpare, va trebui s-o primim aşa cum este”.

Dar imediat după aceea se simţi chinuită de remuşcări, închipuindu-şi că a procedat greşit, apoi încercă să se liniştească, zicându-şi: „La urma urmelor, dacă eu am putut înţelege, cu atât mai uşor va înţelege Dumnezeu”.

Îndoielile însă continuau să o chinuiască. Andrew judeca situaţia din alt punct de vedere şi probabil Dumnezeu o judeca tot aşa.

În timpul acesta casa lui Carie devenise din ce în ce tot mai mult un fel de loc de întâlnire pentru cei nenorociţi. În atitudinea ei era ceva spontan şi liniştitor, avea glasul plin de veselie, cultul ei pentru lumina de soare, pentru flori şi odăile cu înfăţişare de belşug, strălucirea ochilor, înfăţişarea ei de femeie sănătoasă şi binevoitoare, toate acestea erau motive care te determinau să crezi că răul se va îndrepta. Pe vremea aceea în salonul ei vedeam adeseori o femeie înaltă şi frumoasă, cu părul şi ochii negri şi cu un obraz neted şi oacheş, care umbla admirabil îmbrăcată, în rochii aduse de la Paris. Era fiica unui bogat negustor englez din port, un bărbat cult şi cu o importantă situaţie socială.

În tinereţea sa, bărbatul acesta, ca mulţi alţi tineri de seama lui, scoase dintr-o ceainărie o chinezoaică ignorantă dar frumoasă, pe care o instalase în casa sa, şi avuseseră împreună doi copii, o fată şi un băiat. Băiatul devenise o secătură şi umbla mereu ameţit de băutură, iar când tatăl său reuşea să-l scape iarăşi din câte o încurcătură, după ce odată fusese condamnat, Carie spunea:

— Bietul Harry Evans... trăieşte atât de izolat. Nimeni nu vrea să se apropie de el, nici albii nici chinezii. E un tânăr fără ţară... şi aceasta este cea mai dureroasă singurătate de pe pământ.

Dar dacă fiul trăia singur şi izolat, soră-sa Ella, care era o fată frumoasă şi mândră, trăia în mijlocul unei singurătăţi mult mai chinuitoare decât şi-ar putea cineva închipui. Luase locul de stăpână în casa tatălui ei, deoarece chinezoaica, după ce îmbătrânise, devenise atât de vulgară, încât nu se mai arăta între oameni. Dar tatăl ei se simţea mândru de frumuseţea şi demnitatea calmă a fiicei sale, când se aşeza în capul mesei şi prezida somptuoasele lui dineuri. În casa lor nu intra niciun chinez, decât cel mult în calitate de subaltern şi astfel fata nu avusese ocazie să cunoască chinezi de rangul ei, care fără îndoială ar fi dispreţuit-o. De fapt ea era englezoaică şi nu semăna cu nimic a chinezoaică, decât că avea mâinile frumoase şi înguste şi obrazul oacheş. Dar acestea erau suficiente indicii despre originea ei şi făceau imposibil ca un englez să se căsătorească cu ea, în calitate de englezoaică, dar fără să fie englezoaică, printre oamenii de rasă albă, şi totuşi în veci străină pentru ei.

Fata avea chinuitoare crize de deznădejde pe care încerca să le ascundă din faţa tatălui ei, deoarece el o iubea profund şi nu putea să-şi ierte răul ce i-l făcuse, trecându-i ca moştenire amestecul de sânge, şi când se întâmpla s-o vadă abătută, nu-şi mai găsea locul

şi regreta din toată amărăciunea sufletului nebunia săvârşită în tinereţe, când se lăsase ispitit de dragul unui obraz frumos şi de pornirile trupului, condamnând fiinţa aceasta mândră la o astfel de viaţă.

Dar Ella Evans cunoscu pe Carie şi-mi aduc aminte de ea că venea în eleganta ei litieră, de obicei pe înserate şi aştepta în salonul tulburat de întuneric, până să vină Carie şi să stea împreună de vorbă. Nu ştiu despre ce vorbeau, deoarece Carie închidea uşa întotdeauna şi nu le auzeam decât murmurul stins al glasurilor. Dar într-un rând am văzut pe domnişoara Evans că la plecare se uită adânc în ochii limpezi ai lui Carie, şi în aceeaşi seară în timpul mesei ea părea tăcută şi neobişnuit de tristă.

Uneori se întâmpla ca în vestibul să aştepte o femeie mică, îmbrăcată într-un chimono. Aceasta era japoneza, soţia englezului aceluia ciudat care trăia într-o casă de lemn, clădită în stil japonez, într-o îmbucătură a munţilor ce se vedeau în depărtare. În legătură cu englezul acesta – care pe vremea când l-am cunoscut eu era un moşneag cu părul alb, dar totuşi se ţinea foarte drept, avea înfăţişare curtenitoare, foarte rezervată şi independentă, caracteristică gentilomului englez – în Port circulau anumite zvonuri. Se spunea că pe vremuri a avut o slujbă aici în port şi că este fiul cel mai tânăr al unui baron englez, pe care-l trimiseseră în Orient, – ca pe atâţia alţii în aceeaşi situaţie cu el – pentru a-şi încerca norocul. În Anglia lăsase o fată pe care o iubea şi fata aceasta trebuia să vină după el, imediat ce va fi avansat; se spunea că a fost o fată cu părul vaporos şi blond, şi după ce tânărul lucrase cu râvnă vreme de trei ani care i se păruseră că nu se mai termină, trimisese după ea, căci avea de ajuns pentru a putea întemeia un cămin demn de o astfel de soţie.

Despre casa pregătită de el circulau cele mai ciudate zvonuri în legătură cu obiectele cumpărate la Shanghai – covoare de Aubusson şi mobilă capitonată cu mătase, un pian de lemn de trandafir – pentru care răbdase de foame şi făcuse datorii ca să şi le poată procura. Coborâse până la litoralul mării, ca s-o întâmpine la debarcader, şi sub înfăţişarea lui calmă ardea de nerăbdare. Dar când sosi vaporul, acesta nu-i adusese altceva decât o scurtă scrisoare:

„Îmi pare rău, dragă Ronald, dar amândoi ne-am înşelat. Eu nu te iubesc şi nu te voi putea iubi niciodată!”

Fata plecase cu comisarul de bord al vaporului.

Ronald Stears împături scrisoarea şi după ce o rupse în bucăţele foarte mici, le aruncă în apele tulburi şi agitate ale Whangpoo. În aceeaşi seară se duse la un lupanar japonez dintre cele mai selecte şi cumpără o femeie, ceva mai în vârstă decât celelalte şi nu tocmai frumoasă, dar conştiincioasă, amabilă, politicoasă şi foarte curăţică.

O ceru cu toată ceremonia în căsătorie şi o conduse la Consulatul Britanic unde ea îl urmă în lungul coridoarelor, speriată de această neaşteptată schimbare în situaţia ei, înfăşurată în mantia ei amplă. Aici, cu toate protestele Consulului, Ronald Stears se căsători cu mica japoneză şi o conduse înapoi în port.

Îi clădi o casă în stil japonez pe coasta muntelui, care era prea departe pentru vizitatori, şi vându la licitaţie pianul de lemn de trandafir, covoarele de Aubusson şi toate obiectele ce le adunase. Pe vremea când l-am cunoscut eu, el petrecuse ani îndelungaţi în această localitate, trăind o viaţă plină de demnitate şi fără să se amestece în strâmta viaţă socială a celorlalţi albi din port, cu care nu avea decât strictul contact de afaceri. La moartea tatălui său moşteni ceva avere, dar nu se mai întoarse niciodată în Anglia, ci continuă să trăiască alături de soţia sa japoneză, pentru care el fusese întotdeauna un model de bunătate şi politeţe. Copii n-au avut împreună niciodată.

Nu cunosc motivul pentru care doamna Stears venea la Carie. Probabil venea numai pentru a putea sta de vorbă cu o femeie, deoarece ea era fiinţa cea mai izolată din lume, deşi părea întotdeauna veselă, în chimonourile ei înflorite şi cu cingătoarele de mătase bogat colorate. Vorbea foarte puţin englezeşte, ceea ce era o dovadă despre raporturile existente între ea şi soţul ei. Dar fără îndoială toate condiţiile existenţei contribuiau să-i îndepărteze cât mai mult unul de altul. Soţul ei citea foarte mult şi în afară de birou petrecea multe ceasuri cu studiul, deşi era foarte meticulos şi în fiecare seară făceau câte o plimbare împreună, prin mica grădină japoneză, plantată anume pentru ea. Plimbările acestea ale lor erau tăcute, deoarece nu aveau să-şi spună unul altuia prea multe lucruri. Lumea în care crescuse şi trăise el, nu şi-o putea imagina nici prin vis, iar viaţa ei lipsită de importanţă era atât de simplă, încât lui i se părea primitivă. Totuşi Carie părea menită să umple un gol în existenţa acestei femei care simţea nevoia unei prietenii.

Dar între albii care formau colonia din port se găseau foarte mulţi care veneau la ea. Era englezoaica aceea zăpăcită care venea

cu litiera în timpul nopţii, soţia pasionată şi geloasă a unui englez indiferent şi crud. În faţa lui Carie îşi descărca sufletul fără niciun fel de rezervă, dar după ce pleca, în privirile lui Carie se reflecta scârba şi groaza, că a aflat amănunte pe care ar fi fost mai bine să nu le cunoască.

Mai venea şi scoţiana aceea uscăţivă şi bolnavă de piept care odinioară fusese misionară, dar se căsătorise cu comandantul unui vas care circula în interiorul Chinei, un beţiv înveterat despre care îşi închipuise că-l va putea readuce pe drumul cel bun, dar constatase că, la o lună după căsătorie, soţul ei a început din nou să bea. Toate strădуinţele ei puerile de a-l distra, de a-i ţine dragostea mereu trează, pentru a-i întări puterea de voinţă, toate încercările zadarnice ale unei femei care nu este destul de frumoasă, nici destul de fermecătoare pentru a putea stăpâni vreun bărbat... toate aceste ponoase le înşira, tuşind şi plângând, în faţa lui Carie.

— Cel puţin dacă aş putea avea un copil, gemea ea. El ar dori să avem o fetiţă.

Dar trupul ei secătuit nu mai putea purta un astfel de rod şi în cele din urmă adoptară o fetiţă luată dintr-un orfelinat din Australia şi încercară să înceapă o viaţă nouă. Dar înainte de a se împlini anul, fetiţa contractă o variolă de la o servitoare chinezoaică şi muri, iar tatăl adoptiv care o îndrăgise, recăzu din nou în beţie şi biata doamnă Gibbs fu răpusă de boala care o măcina de atâta vreme.

Aceştia şi toţi cei care se abăteau prin porturile Orientului, veneau la Carie ca să se întărească în vecinătatea personalităţii ei robuste. Părea că mereu se găseşte câte cineva care s-o aştepte. Până şi doctorul indian care era metis şi soţia sa oacheşă şi voluminoasă, găsiră în ea o prietenă adevărată, deşi de fiecare dată când îi vedea, i se strângea inima de durere, aducându-şi aminte de cel mai iubit dintre băieţii ei pe care-l pierduse.

La această epocă din viaţa ei, Carie devenise o femeie extraordinar de atrăgătoare şi avea o putere magnetică asupra tuturor celor care veneau în contact cu ea. Pierduse o parte din impetuozitatea ce o caracterizase în tinereţe; clocotul acela interior care uneori părea prea violent, pentru a te putea simţi odihnit în apropierea ei. Datorită simpatiei inerente, pornirile ei păreau mai îmblânzite, deşi în contactul cu ea simţeai un suflu înviorător şi sincer, caracteristic femeilor americane. Stând de vorbă cu ea, nu

te puteai gândi decât la amănuntele simple şi înălţătoare ale existenţei. Rămăsese atât de normală şi sănătoasă în concepţiile ei, atât de spontană în mediul unde majoritatea bărbaţilor şi a femeilor de rasă albă se schimbă şi devine melancolică, în mod treptat, încât te mirai de personalitatea ei robustă care o caracteriza întotdeauna.

Interiorul casei lor reflecta această personalitate. Avea întotdeauna o foarte frumoasă grădină de legume, o grădină adevărat americană, şi la masa ei mâncam întotdeauna fasole verde, pătlăgele roşii, sparanghel, cartofi irlandezi şi salate care pe vremea aceea păreau că nu se găsesc nicăieri în altă parte. Ea nu putea suferi păsările chinezeşti a căror carne este atât de vânjoasă, şi-şi creştea singură un stol de păsări în curte, aşa că avea întotdeauna ouă proaspete şi o găină grasă pentru friptură, iar primăvara pui de frigare pe care-i pregătea în conformitate cu reţetele gastronomice aduse din Sud. Pişcoturile făcute de ea erau spumoase şi uşoare; cozonacii cu miez de cocos, prăjiturile de ciocolată, cozonacii cu fructe şi cei împletiţi, erau delicii care puteau ispitii pe oricine, să facă un drum de sute de kilometri, ca să găsească aşa ceva. Îmi aduc aminte că am văzut-o de multe ori frământând cantităţi enorme de aluat alb ca zăpada şi băgându-le în cuptor, ca pe urmă să scoată pâinile frumoase care umpleau toată casa cu mirosul lor plăcut.

Cu ajutorul acestor mijloace simple şi sănătoase, vindeca pe toţi cei care veneau la ea, şi rămânând aşa cum era cu adevărat, reuşea să reînvie căminul şi patria pentru toţi exilaţii.

Cred că anii aceştia care făceau parte din ultima treime a vieţii ei, au fost fericiţi. Ajunsese la convingerea că patria şi căminul se găseşte în sufletul fiecăruia, aşa că ţi le poţi clădi după pofta inimii, în orice parte de lume. Nostalgia după panorama munţilor din Virginia de Sud şi viaţa patriarhală de altădată se stinsese demult. Acestea făceau parte din tezaurul amintirilor ei şi nimeni nu i le mai putea lua. De fapt, pentru ea, trecutul era numai o amintire, căci timpul schimbase multe, chiar în casa ei părintească. Tatăl ei Hermanus, care fusese cicălitor toată viaţa, murise la adânci bătrâneţi, dar moartea nu o despărţise de el aproape cu nimic mai mult decât o despărţise viaţa. Amintirea lui îşi luă locul în gândurile ei, alături de celelalte amintiri care trebuiau să se stingă odată cu ea, aşa că nu-l plânse.

Râmase fidelă hotărârii luate la început şi nu se mai mută în altă

casă. Andrew cutreiera ţara spre miazănoapte şi spre miazăzi, spre răsărit şi apus, dar în tot timpul acesta umbla numai singur şi din când în când se întorcea acasă pentru a se odihni în căminul din care ea făcuse un refugiu pentru toţi ai ei. De altfel, pentru el era mult mai bine să rătăcească singur, deoarece din fire nu era făcut să poarte grija unei familii, aşa că simţindu-se liber şi fără grija de a se muta mereu împreună cu familia, îşi desfăşura opera de misionar în toate părţile pe unde voia şi unde credea că este chemat de glasul lui Dumnezeu, pe care i se părea că-l aude.

Carie, la rândul ei, se simţea mulţumită că poate planta un pom ale cărui roade va putea să le culeagă şi era încântată când vedea trandafirii urcându-se până la streaşina casei, şi că a scăpat pentru totdeauna de obligaţia de a se muta cu copiii dintr-un bordei în altul. Aici, în căsuţa lor, încerca să creeze pentru ei o atmosferă prielnică. De aici puteau face excursii până la templele budiste, împresurate de trestiile de bambus, şi de multe ori m-am întrebat, dacă s-a mai găsit vreo femeie care să pară atât de străină ca ea, în interiorul unui templu budist, unde se oprea nepăsătoare şi trufaşă în faţa sinistrelor zeităţi orientale? Amintirea aceasta mi-a rămas ca una dintre cele mai mari contraste ale vieţii mele. În mijlocul unei curţi pe care miile de ani ale trecutului şi-au pus pecetea eternă, ea împărţea sandviciuri şi ciocolată celor care o însoţeau, iar când se întorceau spre zeităţile mute din apropierea ei, le examina cu acelaşi calm, ca orice om modern care se uită la ele ca la nişte mituri moştenite dintr-un trecut foarte îndepărtat.

Carie cultiva toate talentele manifestate de copiii ei, fie cât de neînsemnate şi le dădea ocazia ca să se dezvolte. Nu se mărginea să facă numai excursii şi lungi plimbări în timpul cărora făceau botanică şi studiau plantele, dar organiza şi mici întruniri sociale, pentru a da ocazie fiicelor ei să se obişnuiască cu bunele maniere, aşa că în ziua când vor părăsi viaţa limitată pe care o trăiau acum, să nu se simtă stânjenite. Cele mai plăcute ocazii erau concertele trimestriale ce le organiza, în timpul cărora nu numai că ea cânta admirabil, dar potrivea aşa fel ca şi copiii să aibă un rol fie cât de neînsemnat. Îi îndemna să scrie programele simple ale concertului şi să le împodobească cu desene, obişnuindu-i astfel de mici cu viaţa pe care vor fi eventual obligaţi ca mai târziu s-o trăiască în cine ştie ce parte de lume.

În vremea aceasta, cei din China se bucurau de o linişte fără precedent. Represaliile aplicate împotriva ţării, după încercarea de

a se debarasa de străini, cu ocazia revoltei boxerilor, înspăimântaseră populaţia şi o făcuseră să-şi dea seama de propria ei slăbiciune, şi în timp de câţiva ani, cei de rasă albă se bucurară de o putere, cum nu s-a mai pomenit nici înainte şi nici de atunci încoace. Albii puteau să se ducă în toate părţile unde îi trăgea inima, deoarece în dosul fiecărui străin chinezii vedeau vapoare de război, arme ucigătoare şi soldaţi fără milă care asigurau în felul acesta o linişte provizorie.

Faptul că nimeni dintre ai ei nu trebuia să mai moară, era principala mulţumire a lui Carie. Îşi supraveghea copiii cum cresc şi se dezvoltă şi se simţea în siguranţă. Edwin se căsătorise, dar deşi ea nu-i văzuse încă soţia şi nu-şi văzuse nici primul nepot, se simţea totuşi mulţumită că acum se găseşte cineva care să-i ia locul alături de fiul ei şi să aibă grijă de nenumăratele amănunte, menite să reprezinte mulţumirea şi confortul unui bărbat. Fata cea mai mare a ei ajunsese la vârsta adolescenţei, dar deşi raporturile dintre ele o făceau uneori să sufere, totuşi era mândră de fiica ei. De altfel se apropia timpul când trebuia s-o trimită şi pe ea în America.

Cât despre mica Faith, aceasta, dintre toţii copiii ei, cu excepţia lui Clyde, îi era mai dragă. La înfăţişare semăna de aproape cu Clyde, căci avea acelaşi păr castaniu în inele şi aceiaşi ochi mari şi albaştri, ca nişte adevărate viorele. Ca temperament semăna cu maică-sa mult mai bine decât Confort. Era o fire simpatică, duioasă, cu care te înţelegeai uşor, calmă şi foarte bună camaradă. Confort însă moştenise prea multe din defectele lui Carie, căci era impetuoasă, violentă şi iubea cu senzualitate muzica şi frumosul; toate însuşirile cărora ea luptase din toate puterile ca să şi le stăpânească, le vedea acum renăscând la fiica ei zveltă şi încăpăţânată. Faith însă semăna mai mult cu Andrew; era mai puţin impetuoasă, mult mai uşor de stăpânit, liniştită şi mai puţin guralivă; tocmai din pricina aceasta Carie o considera drept o confidentă a ei şi nu-şi dădu seama decât mai târziu, că aceste confidenţe ale ei nu erau indicate pentru o fire atât de sensibilă şi serioasă.

Carie nu se simţise până acum niciodată atât de viguroasă ca în timpul anilor acestora din urmă. Trecuse de vârsta când mai putea naşte copii şi scăpase pentru totdeauna de grija copiilor mici. Clima din regiunea aceasta de munte, în apropierea portului, îi pria şi se simţea mai voinică decât în timpul cât trăise în mijlocul câmpiei din

apropierea canalului principal. Era foarte ocupată şi-şi făcuse un loc al ei în mijlocul acestei comunităţi pestriţe de chinezi, şi în cea de la marginea ei, formată din bărbaţi şi femei de rasă albă.

Dar în adâncul plenitudinii acestei vieţi, Carie îşi aducea uneori aminte de relaţiile atât de necorespunzătoare dintre ea şi Dumnezeu. Uneori îşi zicea că mai târziu se va reculege şi se va strădui să-şi realizeze aspiraţiile. Va încerca să citească Biblia mai mult decât până acum, se va ruga mai îndelung şi se va strădui să „fie bună”. Nu se cunoştea pe ea însăşi destul de bine, pentru a-şi da seama, că ziua când se va retrage dintre bărbaţi şi femei şi se va înstrăina de nevoile lor omeneşti nu va putea să fie alta decât ziua când se va despărţi de viaţă. La urma urmelor pentru ea viaţa reprezenta o chemare mult mai puternică decât ce era dincolo de moarte şi ea nu putea rezista niciodată chemării la luptă. Îi plăcea să-şi pună la încercare inteligenţa şi capacitatea de muncă. Pentru a da o pildă neînsemnată, trebuie să spun că nu era o amatoare entuziastă a sporturilor, deoarece avea o mulţime de preocupări de altă natură, dar cu toate acestea îi plăcea să joace şah, din cauză că jocul acesta îi punea la încercare inteligenţa.

Îmi aduc aminte că avea obiceiul să-şi examineze mâinile cu un fel de părere de rău, mâinile ei frumoase, bătucite şi îndemânatice, cu palmele atât de puternice, cu degetele atât de lungi şi delicate, mâini care nu erau mici, dar aveau formă frumoasă şi linii delicate. Se gândise mereu că de aici înainte nu-şi va mai băga mâinile în toate cele, că va purta mânuşi de grădinărie şi va întrebuinţa creme, pentru ca să devină „frumoase”. Îi plăceau cele albe ale doamnelor, cu pielea catifelată, cu unghiile trandafirii şi ascuţite. Dar dacă-şi aducea câteodată aminte să-şi pună mânuşile de grădinărie, o vedeai numaidecât că şi le scoate şi începe să scurme pământul apoi ridica fruntea şi declara, ca un fel de scuză:

— Trebuie să simt rădăcinile în mână, căci altfel plantele nu cresc, şi mie-mi place să simt pământul în palme.

Noi, care o cunoşteam, începeam să râdem şi o necăjeam din cauza vanităţii ei, deoarece ştiam dinainte că mâinile acestea ale ei vor face de toate, de la lucrul de grădinărie până la spălatul plăgilor de pe trupul unui copil.

— Ei bine, în cazul acesta voi amâna îngrijirea mâinilor, până când voi îmbătrâni şi nu voi mai putea lucra, răspundea ea în glumă.

Dar pentru ea, anii aceştia de bătrâneţe, timpul în care-şi

propusese să facă tot felul de lucruri, nu mai veneau niciodată; să-şi îngrijească mâinile pentru a deveni frumoase şi să ia înfăţişarea unei doamne bătrâne şi pline de demnitate... de foarte multă demnitate – tocmai ea, care în orice clipă, era gata să izbucnească în hohote – să citească Biblia şi să-şi găsească drumul care s-o conducă spre Dumnezeu – dar bătrâneţea nu mai venea şi nici nu putea veni niciodată pentru o fiinţă atât de vioaie şi plină de tinereţe ca ea.

Cum aş putea să vă dau o imagine fidelă a vieţii ei, îngrădite de necesităţile unei economii extrem de rigide, aşa că în casă se păstrau până şi foile de ziare, pentru nevoi ce nu se puteau prevedea, privaţiuni care ar fi reuşit să doboare pe oricare altul, înzestrat cu o fire mai puţin neîmblânzită decât a ei. Mi-a rămas despre ea amintirea unei femei întotdeauna curate şi bine îmbrăcate, deşi când stau să mă gândesc mai de aproape, îmi dau seama că ea purta ani de-a rândul aceeaşi rochie. Dar se pricepea să aplice o fundă de panglică sau să-şi prindă o floare la piept cu atâta meşteşug, încât ţi se părea că se îmbracă mereu în rochii noi. Şi cât era de impunătoare! Îmi aduc aminte că în pod avea o cutie mare de tinichea în care cred că-şi depozitase toate pălăriile ce le-a purtat în viaţa ei, după ce le-a abandonat fiecare floare, capăt de panglică şi bucată de mătase. De două ori pe an o auzeam exclamând înveselită:

— Trebuie să plec la Paris să cumpăr ultimele modele de pălării!

Ne urcam cu multă ceremonie în podul casei şi deschideam cutia de tinichea din conţinutul căreia degetele ei îndemânatice făceau pălăriile necesare pentru ea şi cele două fiice ale ei. Nu-mi aduc aminte să fi fost vreodată nemulţumită de ceea ce ieşea din mâna ei. Dacă n-ar fi fost ceea ce era în realitate, cred că ar fi putut deveni o foarte pricepută modistă, o cântăreaţă sau o artistă, sau tot ce vrei. În orice caz, pălăriile făcute de ea erau mai frumoase decât cele pe care le vedeam la alţii şi aveau ceva personal. Imaginaţia ei, abilitatea şi priceperea ne dădeau tuturor iluzia că ne-am cumpărat câte o pălărie nouă. Cu ani de zile mai târziu, când de fapt am vizitat Parisul şi m-am dus să-mi cumpăr o pălărie nouă, n-am simţit nici pe departe aceeaşi emoţie ca pe vremea expediţiilor ce le făceam în podul casei, ca să descoperim Parisul în cutia ei de tinichea.

Ultimii şapte ani trecură în felul acesta, mult mai repede decât

alţi şapte ani din viaţa ei, şi mult mai fericiţi, deoarece în timpul acesta moartea n-a vizitat niciodată casa noastră. Din an în an ajungea tot mai departe pe căile înţelepciunii omeneşti şi cu toate că nu reuşi să se dezbare niciodată de micile ei defecte, dădea dovadă de un temperament multiplu şi plin de demnitate. Abstracţie făcând de micile ei neînţelegeri cu cele două fiice, acestea o considerau întotdeauna tovarăşa cea mai veselă şi cea mai plină de haz, deşi momentele ei de veselie erau acum mult mai rare decât altădată. Răbdarea şi simţul ei de înţelegere deveniseră mai adânci, deşi nu s-ar fi putut spune despre ea că este o femeie îngăduitoare, când se întâmpla să fie nemulţumită de ceva.

Veni apoi din nou timpul când fu obligată să plece în America pentru a-şi petrece concediul. Confort era acum o fată înaltă şi zveltă care împlinise şaptesprezece ani şi era gata să se înscrie la un colegiu; o fiinţă nerăbdătoare şi sfioasă, plină de contradicţii şi din multe puncte de vedere prea matură pentru vârsta ei. Carie presimţea că ar trebui să-i facă un dar în vederea apropiatei lor despărţiri, ceva menit să mulţumească simţul fetei pentru frumos şi aventură. După puţină gândire îşi zise că darul acesta ar fi, să se întoarcă în America, făcând drumul prin Europa. Voia să împărtăşească şi fetelor ei amintirile ce o legau de ţările străine.

Cred că exact în timpul acesta s-a desfăşurat şi marea bătălie în interesul Noului Testament al tatălui nostru şi singura dată când Carie a reuşit să iasă învingătoare, datorită tenacităţii şi în oarecare măsură şi revoltei, aşa că Andrew şi-a amânat pentru mai târziu o nouă ediţie la care se gândea de vreme îndelungată, şi astfel reuşi să facă lui Confort câteva rochiţe noi, în vederea plecării. În orice caz fata avu ocazie să audă discuţia desfăşurată în şoaptă, în dosul uşii încuiate de la dormitorul părinţilor ei, şi-şi mai aduce şi astăzi aminte că tatăl ei a ieşit din odaie puţin cam abătut şi îngândurat, iar mama ei trufaşă, aprinsă la obraz şi cu ochii strălucind, i-a spus categoric:

— Îţi vom cumpăra rochia cea nouă, fetiţa mea, şi ne vom întoarce acasă, făcând drumul prin Europa.

De astă dată plecară cu trenul care traversa Siberia, pentru a feri pe Carie de neplăcerile drumului pe mare. Urcară cu vaporul în sus pe fluviul Yangtse şi la Hankow luară trenul care-i ducea spre miazănoapte. Atenţia ei fu atrasă mai ales de Rusia. Constată aici prezenţa unei situaţii grave şi primejdioase şi rămase înspăimântată de deosebirile dintre clasa oamenilor bogaţi şi masa

locuitorilor de la ţară care duceau o viaţă aproape animalică. Aşa că declară numaidecât şi de mai multe ori la rând:

— Într-o bună zi, oamenii aceştia vor face o revoluţie care va cutremura lumea din temelii. Nu se poate ca într-o ţară să menţii populaţia într-o astfel de stare socială şi totuşi să te simţi în siguranţă.

În mai puţin de zece ani profeţia ei se dovedi întemeiată şi în timpul acesta ea vedea cum se cutremură lumea, exact cum profeţise ea însăşi, şi urmărea cu interes desfăşurarea revoluţiei ruseşti, simţindu-se cu tot sufletul alături de poporul oprimat, deşi simţul ei de respect al tradiţiilor o făcea să nu poată suferi excesele.

În timpul verii acesteia se bucurară din plin de toate peisajele cele mai frumoase din Europa, fiecare admirând ceea ce-i plăcea mai mult. Pe Andrew îl interesau bisericile şi catedralele, iar Confort ar fi vrut să vadă totul dintr-odată. Pentru Carie, cea mai mare plăcere era să admire casele, fermele şi oamenii. Petrecură vreme de două luni pe marginile unui lac cu apele albastre din Elveţia, într-un mic castel ţinut pentru turişti de văduva unui om bogat care se stinsese în sărăcie. Carie îşi împărţea timpul între admirarea oglinzii lacului, a vederii munţilor acoperiţi de zăpadă şi conversaţiile cu mica proprietară. Se găsea întotdeauna câte cineva care să-şi descarce sufletul în faţa ei. Până şi cameristele hotelurilor îi arătau cea mai mare încredere, chiar de a doua zi după sosire, indiferent de oraşul în care se găsea.

Dar când sosi timpul să plece în America, nu mai simţi nerăbdarea de altădată. Cred că, îndreptându-se spre patria ei, simţea anumite îndoieli. În sufletul ei America trăia vie, aşa cum o cunoştea, dar oare în realitate, va fi tot aşa? Ultima dată când fusese acasă, nu era tocmai sigură de locul pe care şi l-a găsit, dar de atunci trecuseră alţi şapte ani şi cine ştie ce se întâmplase în timpul acesta. Auzise vorbindu-se despre tot felul de lucruri. Oamenii spuneau că ţara este plină de invenţii noi, cum ar fi de pildă automobilele şi tot felul de maşini ciudate pe care le întrebuinţează în gospodărie. Asta înseamnă că totul s-a schimbat.

Dar chiar dacă America se schimbase, acolo era Edwin şi soţia lui, împreună cu nepotul şi aceştia reprezentau suficiente motive pentru a se simţi mulţumită. Trecură Atlanticul pe vreme de furtună şi după ce ajunseră la New York, luară numaidecât trenul spre Sud.

Dar cine ştie de ce, nici Carie şi nici Andrew nu fură în stare să stea în America până la sfârşitul anului de concediu. După ce se întoarse în casa mare şi albă, Carie constată că prezenţa tatălui ei, a bătrânului aceluia autoritar şi cu părul alb, îi lipseşte în mod dureros. Odaia lui, care odinioară fusese o colecţie de comori, cu podoabe lucrate de mână, cu pietre scumpe încastrate în metale lucrate cu meşteşug, cu ceasornice şi pendule de toate neamurile, era acum goală şi fusese ocupată de fiul lui Cornelius. Carie nu mai aparţinea celor care locuiau în această casă mare. Astăzi nu era altceva decât un fel de musafir, un musafir care se arăta rareori, după lungi intermitenţe de exil. Soţia lui Cornelius pusese o stăpânire calmă pe această casă şi ţi se părea că viaţa de altădată s-a stins pentru totdeauna, fără să lase în urma ei nici cel puţin amintirea.

Fratele lui Andrew murise şi la amvonul bisericuţei cu pereţii albi predica acum un om străin. Neale Carter murise şi el, iar casa lui fusese vândută unor oameni care nu o locuiau decât în timpul verii. Dispăruseră aproape toţi cei pe care-i cunoscuse odinioară. Până şi numele orăşelului se schimbase. Localitatea i se părea tristă şi străină, aşa că nu putea să mai întârzie aici.

Dar mai avea pe Edwin şi mica lui familie şi pe Confort care trebuia înscrisă la şcoală, astfel că-şi concentră toată atenţia asupra lor şi vreme de şase luni trăi în casa fiului ei. Copilaşul lui fu prilej de mulţumire pentru ea, căci duioşia şi sentimentul ei de maternitate erau destul de puternice, pentru a putea învălui pe toţi copiii de pe pământ. Dar cu toate acestea, ea nici în casa aceasta nu era altceva decât un musafir.

În patria sa nu mai exista pentru ea un cămin care s-o primească şi nici nu putea găsi un colţişor unde ar fi putut să se simtă ca la ea acasă. Vizită pe Confort la colegiu şi constată că este acum preocupată de noua ei viaţă şi de noile prietenii ce se legase, aşa că înţelese cu părere de rău, că în această ţară a ei, nu găseşte pe nimeni care să aibă cu adevărat nevoie de prezenţa ei, nici chiar copiii ei, a căror existenţă era plină de activitatea la care ea nu putea lua parte. Prin urmare, fu obligată să treacă din nou apele Oceanului şi să se întoarcă la cei care aveau nevoie de ea, care simţeau lipsa ei şi aşteptau nerăbdători să vină. Nu i se întâmplase niciodată până acum, cu ocazia vizitelor făcute în America, să se gândească dinainte la eventualitatea întoarcerii în China, deoarece de fiecare dată îşi zisese, că poate nu va mai avea puterea

necesară să-şi părăsească din nou patria. De astă dată însă, acceptă de bunăvoie exilul şi era gata să se împace cu el, deoarece acum ducea toată America cu ea, o Americă a ei proprie pe care o purta în suflet şi în amintiri.

Cred că sufletul ei sensibil presimţea că aceasta va fi ultima dată, când va mai trece apele Oceanului. Nu ştiu dacă această presimţire se datora virusului bolilor de la tropice care-i minase sănătatea şi o lăsase slăbită pentru toată viaţa, grăbindu-i astfel sfârşitul, sau numai convingerii că patria ei o primeşte cu indiferenţă şi că nu mai are loc pentru ea. În orice caz, sufleteşte, se despărţea acum pentru totdeauna de farmecul Americii.

În timpul toamnei lungi şi luminoase, petrecute în casa fiului ei, făcu singură nenumărate plimbări prin păduri şi rămase impresionată de priveliştea copacilor înalţi şi cu scoarţa aurie şi de vederea negurilor uşoare şi liliachii ce se târau spre creste. Examina înduioşată casele, locuitorii lor calmi, cu înfăţişare curată şi mulţumită, bisericuţele solemne, pline în fiecare duminică de credincioşi, de părinţi, de mame şi de copii. Mai mult decât orice, în America o interesau oamenii, acei fericiţi care-şi puteau petrece toată viaţa, fără să se mişte din ţara lor. Uneori se gândea că ar trebui să-i facă să înţeleagă, cât sunt de privilegiaţi, că pot trăi într-o ţară cum nu există alta pe pământ, dar îi venea greu să se exprime, când era obligată să vorbească despre chestiuni de ordin sufletesc. Se mulţumea să zâmbească, puţin îndurerată, când vedea că oamenii se miră şi o întreabă, dacă ţine cu adevărat „să se întoarcă în ţara aceea păgână”. Cred că până la sfârşitul vieţii a fost chinuită de nostalgia Americii pe care a cunoscut-o în copilăria ei.

Ce a însemnat anul acesta în viaţa ei, nu mi-am putut da pe deplin seama, decât în ziua când, fiind alături de ea în biserică, tocmai se cânta un imn care începea cu *O, frumuseţe fără seamăn a cerului!* Glasul ei se ridica triumfător spre bolta bisericii, dar după aceea, am băgat de seamă că a încetat să mai cânte şi m-am întors spre ea, să văd ce s-a întâmplat. Trăsăturile obrazului i se crispaseră şi lacrimile îi curgeau şiroaie, iar buzele ei murmurau fără încetare: „O, America… ţară adorată!”

Prin urmare Carie se întoarse în China, şi de astă dată nu mai avea cu ea decât pe Faith. Trecu apele Oceanului, simţindu-se tot atât de chinuită ca întotdeauna, dar cu ferma convingere că le

trece pentru ultima oară.

În Shanghai îi aştepta din nou Wang Amah, credincioasa bătrână cu obrazul oacheş şi plin de creţuri, fără niciun dinte în gură şi cu părul cărunt şi rărit de vârstă. Bătrâna servitoare şi prietenă încetase să mai lucreze în mod obişnuit, dar cu toate acestea, trăi vreme de câţiva ani în casa lui Carie, până se mută în casa fiului ei adoptiv, deoarece avea nevoie de îngrijiri şi nu ar fi vrut să devină pentru ea o povară. Carie îi strânse mâna cafenie şi bătucită şi plecară cu toţii spre casa de pe munte. Carie îşi zicea că de aici înainte o aşteaptă anii lungi şi liniştiţi ai vârstei, la care se gândea cu tot curajul.

Dar viaţa ei nu fusese predestinată ca să se desfăşoare în linişte. Până şi timpul conspira împotriva planurilor ei şi catastrofa revoluţiei chinezeşti se prăbuşi asupra lor învăluindu-i pe toţi în învălmăşeala ei. Vreme de unsprezece ani, deasupra Chinei planase un calm neaşteptat şi straniu… un fel de linişte nedorită, o siguranţă amăgitoare pentru toţi.

Evenimentele se succedau unul după altul, cu o repeziciune care dovedea că liniştea de până acum fusese numai la suprafaţă, iar în adânc cloceau nemulţumirile pe care nimic nu le putea împăca. La Peking dinastia Manchu fu detronată şi Sun Yat-sen, şeful revoluţionarilor, proclamă republica.

Carie se întorsese acasă abia de câteva luni, când Consulul dădu de ştire tuturor americanilor să coboare spre litoralul mării, ca nu cumva în timpul acestor dezordini, în lipsa unei autorităţi de la centru care să-şi asume răspunderea situaţiei, să apară o bandă de sceleraţi care să atace populaţia de rasă albă. Carie şi Andrew se uitară unul la altul; prin urmare vor fi obligaţi să treacă din nou prin spaimele pricinuite de revolte. Andrew spuse soţiei sale cu toată părerea de rău:

— Ar fi mai bine ca tu să pleci…

Şi fără să vrea, îşi împachetă câteva lucruri într-un geamantan. Dar în dimineaţa zilei când trebuiau să plece, Carie nu se simţi bine – cred că nu se simţea nici pe departe atât de rău, cum avea pretenţia – şi declară că nu este în stare să plece la drum. Ceilalţi plecară fără ei şi imediat după aceea, Carie îşi despachetă din nou lucrurile, hotărâtă să asiste la desfăşurarea revoluţiei. Acum nu mai avea copii mici care să se ţină de poalele rochiilor ei, şi mai mult decât orice, detesta tot ce ar fi putut să fie considerat drept o dezertare din faţa primejdiei.

Luptele cele mai grele se dădură împrejurul oraşului Nanking, la o depărtare de câteva mile în susul fluviului; Carie putea auzi din pat bubuitul tunurilor moderne pe care chinezii se învăţaseră să le întrebuinţeze de la cei de rasă albă. Într-un rând auzi răpăitul armelor care trăgeau în apropierea casei şi cu îndrăzneala ei caracteristică se repezi la fereastră.

Împrejurul curţii, printre trestiile de bambus, văzu câţiva oameni care stăteau tupilaţi. Se îmbrăcă repede şi coborî la parter, fără să spună nimănui nimic. Dar după ce ajunsese afară, constată că cei ascunşi între trestii sunt femei mandjuriene[9], admirabil îmbrăcate în rochiile lungi de mătase şi cu părul meşteşugit pieptănat, iar picioarele le aveau nelegate, după obiceiul mandjurienelor. Unele dintre ele, pentru a se putea ascunde mai uşor, îmbrăcaseră haine chinezeşti, dar umerii proeminenţi ai obrazului şi picioarele mari le trădau numaidecât. Înţelese că acestea trebuie să fie soţiile şi fiicele funcţionarilor mandjurieni din oraş, care erau victimele schimbării dinastiei. În China era obiceiul, ca cei care vin la putere, să extermine pe toţi membrii fostei clase conducătoare şi nenorocitele acestea erau predestinate să aibă aceeaşi soartă. Făcu semn unei femei care era în apropierea ei, să vină şi să se ascundă în casă, dar aceasta se retrase speriată şi dispăru între ierburile înalte. Se întoarse deci singură în casă, frângându-şi mâinile de deznădejde, căci vedea că este neputincioasă şi era incapabilă să suporte această situaţie. În realitate însă, nu ar fi putut face nimic în interesul lor; dimpotrivă, ajutorul ei le-ar fi făcut mai mult rău decât bine, căci nimeni nu avea voie să primească ajutorul străinilor.

Ar fi imposibil să se cunoască numărul bărbaţilor, al femeilor şi al copiilor de rasă mandjuriană care au fost masacraţi la întâmplare în ziua aceasta în oraş şi în tot largul Chinei. Carie râmase închisă în odaie, împreună cu Faith şi-şi dădu silinţa să nu audă zgomotele ce veneau de afară. Cred că chiar pentru ea, care era demult obişnuită cu aspectele tragice, cruzimile comise în timpul acestei zile, au fost mai presus de puterile ei. Nu va putea uita toată viaţa vederea acestor femei care înainte de asta fuseseră crescute cu atâta grijă şi apărate de orice primejdii, iar acum le urmăreau ca pe nişte

[9] Mandjuria (Manchuria, Manciuria) este o regiune din Nord-Estul Chinei. Din această regiune provine poporul manciurian, care a cucerit China şi din rândul căruia provine dinastia manciuriană, care a condus China până în 1911. [n.e.e.].

cerbi, şi le lăsau întinse printre trestiile de bambus, cu hainele de mătase pătate de sânge, nemişcate şi moarte.

Dar după ce furtuna revoluţiei se linişti şi fu instaurată republica, cel puţin de formă dacă nu altfel, Carie începu să se intereseze foarte de aproape de noua schimbare a situaţiei. Ea era din naştere o revoltată şi se simţea captivată de orice fel de revoltă. Patria ei era republică şi din cauza aceasta era convinsă că republica este forma politică cea mai desăvârşită pentru un Stat, astfel că avea toată încrederea în viitor.

— Probabil vor face şi puţină ordine! declară ea şi primi cu mulţumire decretul care ordona tăierea cozilor pe care le purtau bărbaţii, deoarece coada era un semn de servitute, ordonată de dinastia Manchu. Adevărat este că uneori făcea haz de felul în care se executa decretul şi simţea un fel de simpatie pentru chinezii în vârstă, oameni gravi şi păstrători ai tradiţiei, care considerau coada drept ceva care face parte din personalitatea lor. Ţăranii inocenţi care veneau dimineaţa cu coşurile pline de legume, atârnate pe cobiliţă, se vedeau opriţi în drum de către soldatul care sta de gardă la poarta oraşului şi după ce-i apuca de chică, le-o reteza cu nişte foarfeci grosolane. Cei mai mulţi dintre ei începeau să zbiere îngroziţi, închipuindu-şi că odată cu părul li s-a retezat şi firul vieţii.

Dar deocamdată noul guvern era foarte energic şi în toate părţile erau soldaţi care primiseră ordine să înlăture aceste semne de slugărnicie, aşa că pe vremea aceea mulţi bărbaţi, care dimineaţa plecau de acasă foarte mândri de podoaba capului lor, se întorceau acasă pe întunecate, târându-se pe furiş, cum fac câinii bătuţi, şi cu chica retezată de la ceafă. Pentru Carie, măsura aceasta era salutară. Stărui ca grădinarul şi servitorul lor să-şi taie şi ei coada şi când se uită la capetele lor rase, îşi zise că acesta este un pas pe care l-au făcut spre curăţenie şi bunele obiceiuri.

Nu trecu mult şi oraşul se linişti din nou, iar mişcarea revoluţionară apucă în sus spre miazănoapte, fără să lase nicio schimbare mai importantă, afară de retezarea cozilor. După ce primele emoţii pricinuite de răsturnarea politică se liniştiră, Carie constată că viaţa este aproape tot aşa cum fusese şi înainte de asta, aşa că-şi începu activitatea de misionară, în felul în care se gândise că va trebui să înceapă, imediat ce va scăpa de grija copiilor. Faith era acum destul de mare pentru a putea fi trimisă la o pensiune din Shanghai, deci în casă nu mai rămânea niciun copil şi Carie nu mai avea de lucru.

Acum însoţea pe Andrew în toate turneele lungi pe care le făcea, fie cu jonca, fie cu o ricşă sau în litieră. În ultimii ani fusese construită o linie ferată în lungul litoralului şi linia aceasta Carie o întrebuinţa pentru traseul principal al călătoriilor lor, apucând de aici spre miazănoapte şi spre miazăzi, ca să viziteze târguşoarele, oraşele şi satele şi făcând pe jos zeci de kilometri în interiorul regiunii. În timpul cât Andrew predica Evanghelia, ea aduna împrejurul ei grupurile de femei şi de copii şi-i învăţa să citească, să cânte, să tricoteze şi să coasă, încercând totodată să-i obişnuiască cu principiile vieţii simple şi a purtării creştineşti.

Dar toate acestea le făcea într-un fel al ei propriu şi nu proceda niciodată cum proceda Andrew. El îşi începea predicile ca un om care se prezintă în calitate de străin în faţa unor oameni străini, şi le citeşte un mesaj adus de la domnitorul patriei sale. Datoria sa era să citească acest mesaj, pentru ca toţi să poată lua cunoştinţă de conţinutul lui. Odată datoria aceasta îndeplinită, răspunderea lui înceta să mai existe.

Cred că acesta a fost timpul în care Carie şi-a dat seama, că ea şi Andrew, deşi erau căsătoriţi de peste treizeci de ani şi avuseseră şapte copii împreună, sufleteşte erau totuşi foarte departe unul de altul. Se căsătorise cu acest bărbat pentru a-şi satisface pornirile rigid puritane ce mocneau în sufletul ei, dar pe măsură ce trecuse timpul, elementul bogat şi omenesc din sufletul ei se dezvoltase şi se adâncise. Când erau singuri, în casă, pe bordul unui sampan, sau bătătorind unul lângă altul drumurile prăfuite de la ţară sau străzile pietruite ale oraşelor, nu li se întâmpla niciodată să stea de vorbă unul cu altul. Carie – a cărei conversaţie volubilă şi plină de haz era un deliciu pentru multă lume – constată că pentru Andrew observaţiile ei spirituale referitoare la ceea ce vedea, erau de multe ori plictisitoare, căci le considera temerare. Felul lui pedant de a vorbi, rarele ocazii de veselie, concentrarea exclusivă asupra obligaţiilor sale, incapacitatea lui de a înţelege partea practică a greutăţilor vieţii omeneşti, felul de viaţă riguroasă şi ascetică în care nu se găsea loc pentru frumuseţe şi plăceri, toate acestea erau motive care o făceau să i se pară insuportabil, deşi admira stăpânirea lui de sine şi exaltarea spiritului său.

Odinioară visase să lucreze cot la cot, împreună cu el, uniţi într-o tovărăşie deplină şi invincibilă. În timpul cât copiii ei fuseseră mici şi viaţa ei fusese plină de tot felul de obligaţii, nu avusese răgazul necesar ca să se poată ocupa de realizarea acestei camaraderii,

dar acum, după ce copiii nu mai erau în casă, era hotărâtă să-şi ia partea ei din tot ce făcea el. Vor citi împreună, îşi zicea ea, vor lucra împreună, vor discuta şi el îi va da ajutor în vederea dezvoltării ei spirituale, îi va explica acele părţi din Scriptură pe care ea nu era în stare să le înţeleagă şi în felul acesta va putea deveni mai bună. La rândul ei, fără îndoială va fi în stare să găsească mijlocul pentru a-i fi şi ea de folos şi să completeze calităţile pe care el nu le poseda în întregime. Acum se va putea ocupa mai intens de muzica religioasă; îi va ajuta la alegerea unor imnuri care să fie plăcute, în locul imnurilor grave ce se cântaseră până acuma şi la care credincioşii nu ţineau prea mult, şi graţie simţului ei de prevedere, va contribui la găsirea unor expresii mai potrivite şi mai indicate cu ajutorul cărora predicile lui, aproape întotdeauna aride, să devină mai accesibile pentru credincioşi. Le vor citi împreună, înainte de a le ţine în biserică, şi ea îi va propune mici întâmplări, exemple şi asemănări interesante cu ajutorul cărora să capteze atenţia ascultătorilor.

Se dedică cu toată vigoarea de altădată, mulţumită şi veselă, acestei noi preocupări din viaţa ei, fără să se întrebe dacă Andrew doreşte cu adevărat această contribuţie a ei. I se părea că anii aceştia din viaţa ei reprezintă motivul pentru care şi-a părăsit patria; aceştia vor da roadele care vor compensa toate sacrificiile făcute de ea. Îşi zicea că fără îndoială Andrew va fi foarte mulţumit să poată face apel la energia ei, exact cum ar face şi ea, şi în felul acesta se vor completa unul pe altul.

Dar se înşelase. Andrew prefera să nu se amestece în predicile lui de care era pe deplin mulţumit şi nu-i venea să creadă că propunerile soţiei sale ar fi în stare să le facă mai bune, iar despre imnurile preferate de ea îşi închipuia că sunt ceva neobişnuite şi lipsite de semnificaţie şi prea volubile pentru a se armoniza cu bunăcuviinţa religioasă. Nu se cădea să cânte imnuri despre fericirea şi frumuseţea acestei lumi, când dincolo de ea aştepta pârjolul iadului.

Afară de asta, Andrew era îmbibat de doctrina religioasă a Sfântului Paul, care spunea că femeia trebuie să se supună bărbatului, aşa că îi era de ajuns să-i conducă gospodăria, să-i nască copiii şi să vegheze asupra propriilor lui nevoi. „Bărbatul este capul femeii”. Ea nu se poate apropia de Dumnezeu decât cu ajutorul soţului ei. Aşa se spune în Scripturi. Fără îndoiala era foarte bine că în limita puterilor ei Carie să se ocupe de femeile care

veneau la biserică şi să încerce să le înveţe, dar ultimul examen privitor la credinţă şi cunoştinţele ce le câştigaseră, cădea în sarcina lui, în calitate de slujitor al Domnului şi el urma să hotărască dacă acestea merită sau nu să fie primite în sânul bisericii.

Când înţelese felul lui de a judeca, temperamentul impulsiv al lui Carie se revoltă şi se indignă. I se păru că astăzi vede pentru prima dată, aşa cum este în realitate, pe acest sfânt cu care se căsătorise numai din cauză că-şi închipuise despre el că este bun, când de fapt toată bunătatea ce o dovedise faţă de ea, nu era altceva decât îngustime de vederi, egoism şi aroganţă. Cum adică, ea nu are dreptul să se apropie de-a dreptul de Dumnezeu, din cauză că s-a născut femeie? Nu era mintea ei mai înţelegătoare, mai spontană şi mai limpede, decât a multor bărbaţi? Cum se poate ca Dumnezeu să fie în felul acesta... ca Dumnezeul lui Andrew. Lui Carie i se părea că se apropiase de el cu braţele încărcate de bogate daruri materiale şi spirituale, pe care i le oferise de bună voie, tot atât de profund convinsă şi de impresionată ca şi un copil, că aceste daruri vor fi apreciate, dar ele fuseseră refuzate ca ceva fără folos. Acesta fu pentru ea primul contact real şi conştient cu lumea spirituală a lui Andrew.

Ar fi imposibil să fac altceva, decât să mă retrag, cu toată discreţia, din faţa spectacolului ce-l oferea această femeie rănită mortal în sufletul ei. În realitate, eu o cunoşteam prea bine şi eram prea strâns legate una de alta, pentru a încerca să răscolesc – analizând prea de aproape – viaţa ei din timpul acesta, pe care niciodată n-a revelat-o nimănui în mod conştient şi de bună voie. Adevărul este că noi cunoşteam realitatea şi uneori, fără să vrea, de pe buze îi scăpau cuvinte triste şi violente. Dar de fiecare dată încerca să se stăpânească şi-i părea întotdeauna rău de cuvintele pronunţate.

Ea făcea parte dintr-o generaţie care era foarte severă faţă de femei şi probabil era severă faţă de toţi cei care se dedicau carierii eclesiastice. Carie nu concepea posibilitatea unei înstrăinări între oameni căsătoriţi. Oricât s-ar fi depărtat unul de altul, oricât de sterile ar fi fost legăturile unirii dintre ei şi oricât de departe ar fi ajuns unul de altul sufleteşte, legăturile exterioare nu puteau fi rupte. Oricât de tari ar fi fost legăturile de dragoste între un bărbat şi o femeie, legăturile credinţei şi ale datoriei erau totuşi mai tari decât ele.

Toate acestea Carie le ştia foarte bine. Se supuse şi încercă să-şi stăpânească încă o dată pornirile înflăcărate şi dornice de plăceri, deşi nimeni nu ar putea spune cu preţul căror sacrificii. Începu din nou să circule, blândă şi tăcută printre chinezoaicele umile, dar acum renunţase la frumoasele ei visuri de a putea aduce, datorită numai străduinţelor ei, grupuri întregi de femei în sânul bisericii. Nu voia să mai tulbure întrunirile religioase ale lui Andrew, ci se mulţumea să apară ici-colo şi să facă ce-i va sta în putere pentru unii şi alţii, fie că se găsesc în biserică, fie că se găsesc în altă parte.

Acum, de curând, am auzit un profesor de la un colegiu chinezesc vorbind despre ea, aşa cum o cunoscuse pe vremea aceea:

— Îmi aduc aminte de ea, din cauză că era o femeie care ar fi fost capabilă chiar să spele rufele, pentru a economisi banii şi a-i da celor care erau în nevoie. Era un fel de femeie cum eu n-am văzut, nici înainte de ea şi nici de atunci încoace.

În timpul acesta însă, ea trăia închisă sufleteşte, în mijlocul unei izolări spirituale, cum nu cunoscuse niciodată în vremea maternităţii ei pline de preocupări. Cânta cu glasul stins, dacă se întâmpla ca Andrew să fie acasă şi îngrijea de grădină, aşa că aceasta era un loc de încântare pentru toţi cei care veneau la ea, şi pe vremea aceea veneau foarte mulţi. Făcea drumul pe jos în lungul potecilor pline de gropi dintre semănături, ca să ajungă în faţa căsuţelor acoperite cu stuf, unde o aştepta câte un grup de femei şi fete. Începu să se intereseze din nou de vecinii şi slujitorii ei, şi trimitea mici daruri lui Wang Amah care acum era prea bătrână pentru ca să mai poată lucra şi trăia în casa fiului ei adoptiv. Trimitea lungi scrisori pline de dragoste copiilor ei, se gândea la darurile neînsemnate ce li le-ar putea face şi la întoarcerea lor acasă, dacă îşi vor mai aduce aminte să vină la ea.

Dar în fond, viaţa aceasta nu era decât un simulacru. Era o femeie care simţea nevoia şi era capabilă de fapte importante, dar ea se ofilea. Toată adorabila bogăţie a sufletului ei care se revărsa ca un izvor, părea zăgăzuită. La această epocă, îmi vine să cred că se simţea cea mai izolată fiinţă de pe pământ, căci din fire avea nevoie de o prietenie foarte strânsă. Câtă vreme copiii ei fuseseră mici, prezenţa lor o împiedicaseră să sufere prea mult din cauza lipsei acesteia. Dar acum după ce crescuseră şi plecaseră de acasă,

viaţa ei părea insuportabil de deşartă.

— Ar fi atât de bine, o auzeam uneori murmurând, să am pe cineva cu care să pot face o scurtă plimbare, pe cineva care să-mi aparţină.

Cuvintele acestea le spunea, urmărind cu ochii silueta lui Andrew care dispărea la o cotitură a drumului. Preocupat cum era întotdeauna, de gândurile şi obligaţiile sale proprii, nu-şi aducea niciodată aminte să-i propună să meargă şi ea cu el, iar Carie era o fire prea mândră pentru a-i face ea însăşi această propunere. Era un suflet straniu şi absent, de bărbat capabil să discearnă prezenţa lui Dumnezeu în fundul depărtat al cerurilor, dar totuşi nu vedea niciodată fiinţa mândră şi singură care trăia alături de el. Pentru el, ea nu era altceva decât femeia. Din ziua aceea, când am văzut pe Carie cum se stinge, am început să urăsc pe Sf. Paul din fundul sufletului, cum de altfel cred că ar trebui să-l urască toate femeile, pentru răul ce l-a făcut în trecut femeilor care se asemănau cu ea, femei mândre şi născute pentru a fi libere, dar cu toate acestea condamnate să sufere chiar de feminitatea lor. De aceea sunt foarte mulţumită că în zilele noastre puterea acestui apostol a fost înlăturată.

În timpul anilor acestora Carie îmbătrânise foarte mult. Se sfrijise şi slăbise de aproape n-o mai cunoşteai, deşi umbla şi astăzi dreaptă şi mândră ca întotdeauna. Părul ei lung şi bogat, era acum alb ca zăpada şi fără niciun fir negru, aşternându-i-se împrejurul frunţii în inele mătăsoase. Părul acesta o făcea acum să semene puţin cu Hermanus, tatăl ei, dar deşi nu mai păstra în întregime entuziasmul militant al tatălui ei, strălucita ei vitalitate apărea totuşi de multe ori în râsul vesel, în felul de a vorbi şi a interpreta o glumă.

Citea textele biblice cu un fel de descurajare, deşi numai rareori pomenea numele lui Dumnezeu. Cred că începuse din nou cercetările de odinioară, pentru a-l găsi, deoarece vedea că a început să îmbătrânească, fără să fi reuşit să realizeze ceva din ceea ce-şi pusese în gând. Dar în lungul anilor care trecuseră, prezenţa lui Dumnezeu totuşi nu i se relevase, într-un mod mai precis, ca să nu fie obligată să confunde această relevaţie cu ceva venit din întâmplare. Începuse să taie pasaje şi mici poeme din reviste şi ziare, şi pe acestea le păstra între paginile Bibliei care era plină de astfel de tăieturi. Acestea, în majoritatea cazurilor, erau versuri simple şi triste, sau conţineau descrieri ale peisajelor care-i

plăcuseră şi ei. Mai erau şi poeme despre copilaşi care au murit, despre exilaţii care trăiesc departe de patria lor şi foarte mult despre Dumnezeu, în care trebuie să crezi fără să mai cercetezi, deoarece nimeni n-a văzut faţa Lui.

La vârsta de şaizeci de ani Carie se îmbolnăvi pe neaşteptate de boala tropicelor, care – după cum s-a constatat ulterior – îi măcina viaţa de vreme îndelungată. Aceasta era o boală ale cărei origini şi mijloace combative nu se cunoşteau încă, decât cel mult că ar putea fi vindecată ţinând un anumit regim. Simptomele ei se manifestă foarte rar între indigenii de la tropice, dar sunt destul de frecvente la oamenii de rasă albă.

Constituţia lui Carie fusese debilitată de crizele de malarie şi cazurile repetate de dizenterie, astfel că boala de acum progresă repede, dar deşi la început nu vru să se aştearnă la pat, părea evident că de astă dată în faţa ei se pune problema de viaţă şi de moarte. Confort se întoarse imediat acasă; îşi terminase studiile colegiale şi părea femeie în toată forma, aşa că se strădui din toate puterile să îngrijească pe maică-sa.

Imediat ce se aşternu la pat, starea lui Carie se agravă. Câteva zile de-a rândul rămase nemişcată şi sleită de puteri, mai mult adâncită în somn, deoarece refuzase să se culce, până în clipa când nu se mai putu ţinea pe picioare, dar după ce zilele acestea trecură, făcu un uriaş efort de voinţă şi reuşi să-şi revină, presimţind că va trebui să se lupte din toate puterile, dacă vrea să mai trăiască. Nimic n-ar fi putut stimula mai mult voinţa lui Carie, decât ideea unei astfel de lupte. Cu totul pe neaşteptate deveni extrem de vioaie şi veselă.

— M-am hotărât să nu mor, declară ea veselă într-o dimineaţă. Nu vreau să mă las bătută de trupul acesta îmbătrânit... sunt încă tânără. M-am gândit la o mulţime de lucruri pe care aş vrea să le fac... lucruri foarte plăcute. Am fost o proastă şi în timpul din urmă am refuzat să profit de viaţă, aşa cum ar fi trebuit. Dar de astăzi înainte voi profita.

Începu să se îngrijească singură, ca şi când ar fi fost propriul ei medic curant. Doctorul rămase mirat de schimbarea ce o constată în starea ei fizică. Discută cu el în toate amănuntele boala de care suferea şi mijloacele cu care o puteau combate, ca şi când ar fi fost vorba de altcineva şi n-ar fi vorbit despre ea însăşi. Boala ei însă era foarte puţin cunoscută de lumea medicală. Prin urmare, ceru lui Confort să scrie tuturor celor despre care auzise că au reuşit să se

vindece de ea.

— Ar fi inutil să te interesezi de cei care au murit, declară ea înveselită.

Când sosiră răspunsurile, înţelese că totul depinde de regimul ce-l va urma. Dar partea complicată era faptul că regimul se deosebea de la bolnav la bolnav. După toate probabilităţile boala se datora unei slăbiri organice.

— Va trebui ca înainte de orice, să constat care sunt părţile mele slabe, declară ea râzând. M-am temut întotdeauna de această posibilitate.

Cura de lapte părea că în multe cazuri a avut efect. Începu deci o cură de lapte care dură două luni şi tot din două în două ceasuri bea câte o gură. Dar fu zadarnic. Trupul i se topi, de-ţi era groază să te mai uiţi la ea. Numai ochii mari căprui mai ardeau neîmblânziţi în adâncul orbitelor obrazului scofâlcit.

— Foarte curând voi ajunge să semăn cu Alice în Ţara Zânelor, declară ea într-o dimineaţă când Confort veni ca să-i ajute să se îmbăieze. Va trebui să încep să mănânc ceva, ca să mă întremez, înainte de a mă topi cu totul.

Încercă o cură de lapte bătut cu tabletele comprimate. De astă dată se semnală o uşoară îmbunătăţire, căci vreme de o lună de zile nu mai pierdu din greutate. Dar eram în luna iunie, cu căldurile grele ale verii umede şi pline de aburii ce se ridicau din apa cu care inundau semănăturile de orez.

Trebui s-o ducem la Kuling, în mica ei căsuţă de piatră pe vârful munţilor. Drumul fu din cale afară de greu şi trebuia s-o ridicăm pe o saltea groasă, deoarece nu puteau pune mâna pe ea, căci i se vedeau oasele prin piele, atât era de slăbită.

Dar aerul de la munte îi făcu bine şi imediat după aceea află despre un nou remediu. Cineva se făcuse bine cu supă de ficat şi zeamă de spanac. Cu nebănuit entuziasm începu să bea acest amestec neplăcut la miros. Patul ei era aşezat pe terasă şi aici îşi sorbea lichidul astfel preparat, uitându-se peste vârfurile copacilor din vale. Ştiam cu toţii că se gândeşte la frumuseţea peisajului, încercând în felul acesta să-şi stăpânească greaţa, ca să poată bea.

În timpul săptămânii ce urmă după sosirea noastră am examinat cu toată atenţia cântarul. Câştigase câteva zeci de grame, iar pe la sfârşitul primei luni avea aproape un kilogram şi jumătate mai mult. Anumite simptome se amelioraseră, între altele o inflamaţie a mucoasei bucale. Carie prinse din nou curaj şi părea mulţumită şi

veselă.

Partea cea mai mare a timpului şi-o petrecea gândindu-se, iar noi bănuiam la ce se gândeşte, datorită fragmentelor de conversaţie începută de ea.

— Să ştiţi că dacă mă voi face bine, voi deveni grozav de egoistă. Da, de aici înainte mă voi ocupa mai mult de persoana mea.

Când ne vedea că începem să zâmbim ironic, în privirile ei se aprindea o lumină de maliţiozitate şi adăuga:

— Da. De aici înainte voi avea şi eu mâini frumoase.

Pe urmă începea să ne descrie în cuvinte, imaginea încântătoarei doamne bătrâne care va fi ea, o doamnă bună, demnă şi întotdeauna ireproşabil îmbrăcată. Când începeam din nou să râdem, deoarece ştiam foarte bine, că imediat ce se va putea ţine din nou pe picioare, va alerga printre săracii care o aşteptau sau va scormoni pământul negru din grădină, glasul îi devenea mai grav şi stăruia:

— Nu, vă spun foarte serios. Am fost proastă, cu tristeţea mea. Voi adora viaţa mai mult decât înainte de asta. Toată viaţa mea am lucrat pentru alţii, dar acum voi deveni atât de egoistă, încât nu mă veţi mai putea recunoaşte. Mi-am dorit întotdeauna timpul necesar, ca să pot fi şi eu egoistă. Voi citi toate cărţile şi revistele care-mi plac. Îmi voi face şi o rochie nouă, de culoarea levănţicii. Voi face vizite prietenelor mele. Ştiţi că, deşi în casa noastră veneau sute de oameni, eu n-am fost niciodată plecată de acasă, nici pentru o scurtă vizită de plăcere la cineva? Întotdeauna se găsea ceva sau cineva care să aibă nevoie de prezenţa mea.

Dar convalescenţa acestei boli nu este niciodată constantă. Pentru Carie, vara aceasta fu o serie de progrese şi recăderi, dar măsura progresului real făcut de ea, era gravitatea fiecărei recăderi, căci fiecare dintre acestea era mai puţin gravă decât precedenta. Carie era pe cale să câştige bătălia.

Se apropia toamna şi fiecare dintre noi trebuia să se întoarcă la ocupaţiile sale, dar Carie luă hotărârea să rămână singură în casa ei de pe munte, până la terminarea bătăliei începute. Ar fi dorit să cheme pe Wang Amah, dar ea era prea bătrână şi prea slabă, ca să mai poată veni, astfel că rămase cu un singur servitor şi-şi continuă lupta împotriva răului care încerca s-o răpună.

Amănuntele privitoare la felul de viaţă pe care l-a dus în toamna

şi iarna anului aceluia în casa de pe munte, am fost obligată să le culeg din scrisorile ei. Se refăcea încet, dar în mod constant, stând întinsă în patul ei de pe terasă şi urmărind frunzele care se desprindeau de pe crengile copacilor. O lumină strălucitoare tremura pe coasta muntelui acoperit de pădurea arămie şi în apropiere începuseră să înflorească ici-colo campanule albastre. Acesta era peisajul care semăna cel mai fidel cu toamnele de la ea de acasă şi toată fiinţa care începuse să i se refacă, se lăsă îmbibată de pacea izvorâtă din această frumuseţe.

Veni şi ziua când putu să coboare din pat şi să umble puţin, şi în fiecare zi îşi masa membrele şi făcea băi de soare, ţinând acelaşi regim pe care-l extindea în fiecare zi, acordându-şi tot mai multă hrană. Uneori comitea câte o greşeală şi mânca tocmai ce n-ar fi trebuit, astfel că avea o recidivă, dar se supraveghea cu atenţie şi mult calm şi ne trimitea rapoarte despre starea în care se găseşte, ca şi când ar fi fost propriul ei medic curant. Datorită experienţelor, reuşi să descopere un regim care-i convenea şi astfel reuşi să progreseze mult mai repede. Puţin după aceea, reuşi să coboare treptele scării, în grădina plină de ferigă, iar de aici făcea câţiva paşi în lungul potecii pietroase care urca prin apropierea casei în sus pe munte.

Nu trecu mult până când fu în stare să viziteze vecinii care se simţeau mult mai rău decât ea, câţiva bolnavi care întârziaseră în valea muntelui, pentru a-şi reface sănătatea, şi astfel rapoartele pe care ni le trimetea se refereau la oamenii aceştia. Îi vizita în mod regulat şi foarte curând află povestea vieţii lor şi toate amănuntele în legătură cu boala de care sufereau. Sunt convinsă că în schimbul acestor confidenţe, ea le dădea multe sfaturi de ordin practic. Se interesa mai ales de o americană de vârstă mijlocie care suferea de aceeaşi boală ca ea însăşi; o examină pas cu pas şi-i cercetă boala, încercând să-i ajute, cu aceeaşi nerăbdare caracteristică tinereţii, şi avu marea mulţumire să constate că prietena ei începe să se vindece.

Odată cu sosirea iernii, Carie se refăcu foarte repede şi aştepta nerăbdătoare să se apuce de lucru. Deveni din nou exuberantă şi o interesa tot ce vedea în apropierea ei. Dar simptomele bolii nu dispărură cu totul, aşa că medicul nu admise să părăsească aerul de munte. Se gândi deci, că în timpul acesta ar fi bine să clădească din nou căsuţa de piatră.

În timpul anilor care trecuseră, clădirea se şubrezise şi lemnăria

era roasă de furnici albe, iar pietrele se măcinaseră în mai multe locuri. Afară de asta, după ce Confort se va întoarce în China şi Faith va veni acasă, locuinţa devenea prea mică pentru a-i putea cuprinde pe toţi. Nimic n-ar fi putut să-i facă mai multă plăcere decât planul acestei reconstrucţii, deşi trebuia să se limiteze la un minim de cheltuială. Totuşi, va fi adevărată plăcere să examineze materialele ce le avea, pentru a se convinge dacă mai poate întrebuinţa ceva din ele, şi astfel să facă familiei o surpriză. Se apucă deci de lucru cu tot entuziasmul şi-şi uită cu totul de boala ce o chinuia.

Chemă un constructor chinez şi împreună cu el examină toată casa, bucată cu bucată, încercând lemnăria şi pietrele. Constatară că piatra putea fi întrebuinţată aproape în întregime, afară de câteva bucăţi care se măcinaseră, iar grinzile de lemn erau şi ele în stare foarte bună. Făcu planul casei care trebuia să aibă trei dormitoare mici, două camere de baie tot aşa, o terasă mare şi o sală cu un cămin de piatră. Terenul fiind înclinat, profitară de această împrejurare, ca să facă şi două camere de serviciu la parter. Cu multă grijă şi fără să piardă din vedere Noul Testament al tatălui nostru, toate aceste lucrări puteau fi executate cu o cheltuială extrem de redusă. Se mută într-o casă din vecini care era goală şi urmări cu cel mai mare entuziasm, dărâmarea casei vechi şi săpăturile fundamentului pentru casa cea nouă. De dimineaţa şi până seara era nemişcată de lângă lucrări şi urmărea aşezarea pietrelor, încântată de vederea zidurilor care se înălţau. Încercară să facă din această casă o clădire americană din streaşină până în temelii. Coborî împreună cu un culac în marginea râului, ca să caute lespezile necesare pentru clădirea vetrei celei mari, iar într-unul dintre dormitoare, construi una mai mică. Bănuiesc că în mod vag începuse să se gândească la ultimele zile ale bătrâneţii pe care şi le va petrece în această casă, căreia încerca să-i dea o înfăţişare cât mai aproape de America. Totuşi, nu voia să admită făţiş această eventualitate, deoarece se despărţise de America şi astăzi între ea şi patria ei se aşternuse nemărginirea Oceanului… America, unde cei care au părăsit-o, nu sunt primiţi niciodată cu braţele deschise, chiar dacă în sufletul lor imaginea ei şi dragostea faţă de ea a rămas intactă.

Pentru Carie, iarna aceasta fu foarte fericită. Se simţea mulţumită că poate să creeze ceva şi simţi vigoarea crescându-i în trup şi în suflet. Afară de asta, trăia în mijlocul unei privelişti

încântătoare, departe de cei săraci şi oprimaţi. Îmi aduc aminte că într-o scrisoare pe care ne-a trimis-o, ne descria viscolul dezlănţuit iarna aceea în munţi, când fiecare mlădiţă şi fiecare frunză în tufişul trestiilor de bambus erau acoperite cu un strat gros de chiciură, iar despre spectacolul acesta ne spunea, după ce viscolul se liniştise şi soarele strălucea din nou:

— Frumuseţea este prea copleşitoare, chiar pentru mine care mă hrănesc cu frumosul cum m-aş hrăni cu pâine, dar fără să mă pot sătura vreodată.

În iarna aceea, avu parte de tot felul de distracţii. În colonie era o mică şcoală pentru copiii americani şi era încântată să poată ieşi cu ei la săniuţă. Păstrez un instantaneu care o reprezintă aşezată în capul saniei încărcate de copii; e cu mâinile pe cârmă. Ochii căprui îi strălucesc şi obrazul îi radiază de veselie. Lua parte la aceleaşi jocuri pe care nu le mai văzuse de pe vremea când era fată şi nu se găsea nimeni care s-o condamne pentru această exuberanţă a ei.

În august, când ne-am dus la ea, ca să ne petrecem vacanţa, ne-a primit în casa ei cea nouă şi era mai mândră decât dacă ne-ar fi primit într-un palat. Lucrase din răsputeri, pentru a o putea termina la vreme; lucrase perdelele albe de muselină de la ferestre, atârnase coşuri de ferigă sub colţurile tavanului, împletise rogojinile întinse pe duşumele şi în toate părţile erau numai flori. Carie reuşise să-şi clădească o casă aşa cum o visase, o imagine a Americii aşa cum o purtase întotdeauna în suflet şi căreia îi dăduse viaţă, transplantând-o în ţara aceasta.

De fapt casa era foarte frumoasă, aşezată în mijlocul pajiştii care urca în terase mărunte pe coasta muntelui, printre crengile copacilor care urcau în sus spre culmi. Printre copacii aceştia se vedeau departe culmile altor munţi şi dincolo de aceştia depărtările albastre. Interiorul casei era tot atât de simplu ca şi casele oamenilor săraci, dar era atât de curat şi răcorit de suflul vânturilor uşoare, primenite de miresmele înălţimilor. Cred că toate acestea îi dădeau uneori curaj, să suporte gândul că poate niciodată nu va mai vedea America.

Dar pe la sfârşitul verii Carie îşi reveni în fire şi declară că a pierdut destulă vreme, prin urmare va trebui să se întoarcă la ocupaţiile ei obişnuite. Andrew avea nevoie de un cămin şi prevedea ce poate să fie la ea acasă, când ea nu este prezentă. Afară de asta, în aceeaşi vară, Confort se logodise cu un tânăr

american şi trebuia să facă pregătirile nunţii de care nu-i mai despărţeau decât câteva luni. Faith îşi terminase şi ea studiile pregătitoare la pensionul din Shanghai şi urma să plece în America pentru a se înscrie la un colegiu. Prin urmare, avea la ce să se gândească şi aştepta nerăbdătoare să înceapă.

În timpul iernii, am urmărit-o cu toată atenţia şi am constatat că deşi nu s-ar fi putut spune despre ea că este robustă, starea fizică în care se găsea, era mulţumitoare, mai ales dacă ţineai seama cât fusese de slăbită în timpul bolii. Continuă să ţină regim şi se odihnea, chiar dacă această odihnă nu-i mai făcea plăcere. În timpul acesta făcu pregătirile pentru căsătoria fetei celei mari şi pentru plecarea lui Faith, aşa că era ocupată şi mulţumită… aceste noţiuni fiind sinonime în concepţia ei.

Veni vara şi se făcu nunta, aproape tot atât de desăvârşită, cum şi-o închipuise ea însăşi. Ceremonia ar fi putut să se desfăşoare tot atât de bine şi pe pajiştea unei case din America, deoarece fu foarte simplă, în mijlocul unui grup de prieteni care sosiseră pe la apusul soarelui. Confort, îmbrăcată în rochie albă şi cu vălul de mireasă, înaltă şi zveltă, ieşi foarte liniştită în calea mirelui. Carie se uita la ei înfiorată de extazul unei vieţi noi care începea. Iată aceşti doi copii ai ei, noua viaţă pe care o va duce, datorită lor… cât fusese de naivă când îşi închipuise că viaţa nu-i mai poate oferi nimic!

În ziua aceea arăta şi ea foarte bine, cu părul alb ca zăpada şi numai inele, îngrămădit pe creştetul capului, cu ochii căprui şi strălucitori de tinereţe, ca întotdeauna. Era îmbrăcată într-o rochie de mătase de culoarea argintului şi pe braţ purta un buchet uriaş de trandafiri. Tortul de nuntă îl pregătise cu mâna ei şi era aşezat sub tufa de glicine. Urmări pe tânăra căsătorită cum îl taie, şi după ce totul se termină, am auzit-o murmurând:

— Ceremonia aceasta nu putea fi mai reuşită, nici dacă s-ar fi desfăşurat în America.

Trecuseră opt ani de când Andrew vizitase pentru ultima dată America şi acum sosise timpul să plece din nou în concediu. Carie se zbuciuma între dorinţa de a-şi revedea încă o dată patria, şi slăbiciunea ei fizică despre care medicul spunea că nu va putea suporta greutăţile unui nou drum pe mare. Nu cunosc momentul când Carie a renunţat definitiv de a mai pleca. Probabil hotărârea aceasta n-a luat-o dintr-odată, şi până în ultimul moment nu ne-a spus nimic, aşa că ne întrebam, dacă va pleca sau nu. La urmă

declară că ea nu va pleca şi că Andrew va trebui să însoţească pe Faith şi să se întoarcă acasă înainte de sfârşitul anului de concediu. În timpul acesta ea va avea grijă de casă şi se va ocupa în măsura puterilor ei de opera lui de misionar, până când se va întoarce, ca să şi-o continue.

Ca o confirmare a hotărârii ce o luase, îi sosi ştirea despre moartea lui Cornelius, şi amintirea obrazului acestui frate adorat, care în copilăria ei îi fusese mai mult decât un frate, contribui ca renunţarea ce şi-o impusese să i se pară mai uşoară. De aici înainte va păstra imaginea Americii acolo unde va rămânea întotdeauna fidelă: în suflet şi în amintiri. Dispăruseră prea multe obraze cunoscute şi apăruseră prea multe lucruri noi, aşa că probabil acolo nici nu se mai găseşte loc pentru ea. Până şi Edwin părea că s-a înstrăinat foarte mult de ea, fiind preocupat de slujba lui şi de copii, aşa că nici el nu mai avea nevoie de prezenţa ei.

Îi mai scria şi astăzi, lungi scrisori pline de duioşie, în fiecare săptămână, ca şi când ar fi rămas acelaşi copilaş de altădată, cum în realitate era şi astăzi pentru ea. Andrew nu era omul care să examineze un copil, ca să vadă cum arată şi nici să se ocupe de aşa ceva, dar rugă pe Faith să-i scrie în toate amănuntele, ce păr au, ce fel de ochi şi tot ce fac, deoarece îi era dor de aceşti nepoţi ai ei mai mult decât ar fi fost în stare să se exprime în cuvinte, dar cu toate acestea se simţea mulţumită, ştiindu-i în America, sănătoşi şi în siguranţă, cum erau de altfel toţi care locuiau în această ţară. Astfel rămase singură în casa cea mare şi pătrată a misiunii, prin odăile căreia fusese obişnuită să audă glasul copiilor ei, unde Andrew se rugase şi-şi pregătise predicile şi de unde pleca în lungile lui turnee; casa în care venea atâta lume şi în care acum era numai ea singură.

N-am auzit-o niciodată plângându-se că i-ar fi frică. Vechiul servitor pe care-l avea pentru lucrările din gradină, dormea în odăile de serviciu de la parter, şi afară de el nu mai avea pe nimeni. De la un magazin de vechituri îşi cumpără un pistol vechi şi ruginit cu care nu ştia să tragă, dar cu toate acestea în fiecare noapte cobora de două-trei ori din pat şi cutreiera prin toate odăile casei, într-o mână cu pistolul şi în cealaltă cu un sfeşnic.

În anii tulburi ce urmară după prima revoluţie, era primejdios să stea singură în casă, dar vecinii o cunoşteau destul de bine şi ei nu-i era frică. Spunea întotdeauna că nu mai are timp să-i fie frică, deoarece în primul rând se revolta, când vedea pe cineva că vrea s-

o înspăimânte. Îmi aduc aminte că odinioară, în timpul unei nopţi calde de vară, auzise un zgomot la fereastra dormitorului ei. A coborât numaidecât din pat, şi-a ferit paravanul care era la picioarele patului, şi în cadrul ferestrei a văzut un chinez înalt care se uita la ea încruntat.

— Dă-te jos de acolo! strigă ea răstită şi gata să se repeadă la el. Ce cauţi aici în casa mea?

Când a văzut-o că dă să se repeadă la el, o biată femeie îmbrăcată în cămaşa ei de noapte demodată, a ezitat o clipă, apoi s-a retras şi a dispărut în umbra grădinii, aruncând prosoapele şi feţele de pernă pe care le furase.

Andrew, care era o fire nervoasă şi se temea grozav de hoţi, nu se mişcă din pat, iar Carie, după ce încercă zadarnic să-l facă să se trezească, rămase indignată şi se repezi desculţă, ca să urmărească hoţul prin grădină. Chemă servitorii, dar aceştia se îmbrăcau cu încetineală şi se temeau şi ei de hoţi, căci în ţara aceasta fiecare hoţ purta câte un cuţit în sân. Dar Carie nu se opri, ci începu să alerge desculţă în lungul pajiştii pline de rouă, fără să ţină socoteală de gângănii şi scorpioni, aşa că ajunse tocmai la timp, pentru a putea vedea o desagă plină pe care cineva o trăgea în cealaltă parte a zidului ce împrejmuia grădina. Încleştă mâinile pe desagă, atârnându-se de ea cu toată greutatea şi continuând să ocărască în limba chinezească. Strădania ei fu răsplătită, căci auzi pe cineva căzând de cealaltă parte a zidului. Adună lucrurile împrăştiate prin grădină şi în timpul acesta apăru Andrew, somnoros şi nemulţumit, cum li se întâmplă până şi sfinţilor, iar acuma după ce hoţul dispăruse, se arătară şi servitorii care alergau în toate părţile ca să-l caute. În felul acesta reuşi să găsească partea cea mai mare din puţinele rufe ce le avea şi pe urmă se duse din nou la culcare.

— Ai fost imprudentă, declară Andrew. Putea să te omoare.

Abia acum se gândi la această posibilitate, aşa că-i răspunse îngândurată:

— Cred că ai dreptate, dar eram furioasă, văzând că se introduce în felul acesta la noi în casă. Dar afară de asta, spune drept, ai putea să admiţi ca un netrebnic să-ţi fure lucrurile în felul acesta şi să-l laşi să plece, fără să zici nimic?

Nu, ar fi imposibil să admit că în viaţa ei ar fi ştiut ce-i frica. De altfel nimic nu dispreţuia mai mult decât laşitatea fizică şi acesta era un alt amănunt care o deosebea de soţul ei. Andrew ar fi fost în

stare să înfrunte orice primejdie, în exerciţiul funcţiunii sale, dar când nu era vorba de datoria lui, era întotdeauna fricos. Carie nu era în stare să înţeleagă această pusilanimitate[10], izvorâtă din sfială şi lipsa de încredere, din partea unui om care trăieşte în afară de realităţile vieţii.

Dar deşi era singură, Carie nu se izola în singurătate. În fiecare zi vizita oamenii din apropiere şi din depărtare şi în fiecare seară se întorcea acasă, ostenită dar cu obrazul strălucind de mulţumire. Am întrebat-o de multe ori ce face, dar de fiecare dată încerca să evite răspunsul.

— O, aproape nimica, declara ea şi râdea înveselită.

Cred că se ocupa de opera ei umanitară, ca întotdeauna, printre oamenii din împrejurimi. Nu cred că ar fi încercat să ţină predici, deoarece ea se mulţumea să ne spună, că trebuie să ne străduim să credem în Dumnezeu şi să săvârşim faptele care îi sunt plăcute.

Evident i-ar fi făcut plăcere dacă oamenii şi-ar fi îngrijit copiii mai bine, dacă bărbaţii n-ar fi fost cruzi faţă de soţiile lor, femeile dacă ar fi avut mai multă grijă de gospodărie, de soţi şi de copii şi s-ar fi străduit ca împrejurul lor totul să fie cât se poate mai curat. Ştiu că învăţa tinerele fete să citească şi să scrie, tinerele fete care erau dornice de puţina învăţătură pe care sistemul social din vremea aceea le-o interzicea. Le vorbea despre tot felul de lucruri existente în lume şi le descria ţările pe care le văzuse în timpul călătoriilor ei. Am auzit-o vorbind în felul acesta în faţa unui grup de femei simple, în a căror viaţă nu exista aproape nimic altceva decât naşterea copiilor şi grija caselor murdare, dar femeile acestea o ascultau cu gurile căscate şi ochii visători. Le vorbea despre stele şi despre planete, despre viaţa stranie din adâncul mărilor, dându-le să înţeleagă că ele fac parte dintr-un gigantic şi minunat univers. N-am văzut-o niciodată decât înduioşată, când se întâmpla să stea de vorbă cu femei care datorită condiţiilor nenorocite ale naşterii, nu puteau avea niciun fel de nădejde.

Dar era în stare să se revolte din cale afară împotriva mamei câte unei fetiţe cu picioarele legate care plângea, şi din când în când stăruinţele ei dădeau rezultate favorabile. Uneori încerca să scape pe câte cineva de patima opiului. Într-un rând reuşi să dezveţe de această patimă, pe un nenorocit, fără ca el să vrea, datorită unei supravegheri de săptămâni întregi. Reuşita ei şi faptul

[10] Pusilanimitate – frică, teamă, sfiiciune exagerată. [n.e.e.].

că a scăpat de această îngrozitoare povară care-l făcuse atât pe el cât şi familia să sufere şi să se înglodeze în datorii, îl atribuia religiei şi rugăciunilor ei, şi cum aş putea eu să afirm că n-avea dreptate, de vreme ce pentru el, ca pentru mulţi alţii, noua religie a lui Christ era personificată de Carie şi interesul ei pasionat de a-l îndrepta pe drumul cel bun.

— Aşa trebuie să fie, deoarece afară de ea nimeni nu s-ar fi interesat de mine şi nici nu s-ar fi întrebat dacă familia mea are sau nu are ce mânca, declară omul cu convingere.

Cred că lui Carie îi făcea plăcere această luptă, căci era încântată întotdeauna când reuşea să înlăture obstacolele care păreau inevitabile, şi sunt convinsă că a făcut zile negre acestui biet chinez, dar rezultatul acestor străduinţe fu că omul se vindecă şi se întoarse la meseria lui de ţesător, cu care-şi hrănea familia.

La această epocă ea era înconjurată de un grup de femei bătrâne care simţeau nevoia unei prietenii, căci deveniseră un fel de povară pentru familiile lor şi nimeni nu se mai interesa de micile lor nevoi. Cunoşteau destul de bine bunătatea lui Carie şi ştiau că, chiar dacă se va supăra, după ce-i va trece, le va întinde un ban lucios, un coşuleţ cu alimente sau o bucată de pânză din care să-şi facă tunică.

Afară de aceasta, mai era fata ei adoptivă, chinezoaica de odinioară care acum era mamă a şase copii, de care presimţea că trebuie să se ocupe şi ea, şi multe alte femei la care se ducea şi care veneau la ea, ca să discute ceasuri întregi despre micile lor preocupări. Cred că dacă această americană s-ar fi aşezat la masă ca să serie romane, de pe urma ei ar fi rămas duzini întregi de cărţi, luate din vieţile acestea pe care le cunoştea mai bine decât orice femeie de rasă albă pe care am întâlnit-o.

Dar dacă nu putea suferi greşelile şi păcatele oamenilor, era totuşi o femeie generoasă şi gata să le recunoască virtuţile, şi nu se întâmpla niciodată să nu facă haz de o glumă, chiar dacă aceasta era îndreptată împotriva ei. Într-un rând îşi cumpărase un covor pe care-l aşezase în faţa armoniului; un covoraş în culori luminoase care-i plăcuse şi pe care reuşise să-l cumpere cu oarecare sacrificii. Puţin după aceea a venit la ei un bărbat pe care Andrew îl cunoscuse numai în treacăt, ca să discute împreună despre Noua Religie. Andrew stătu cu el de vorbă, iar când el văzu că se pregăteşte de plecare, îi spuse că dacă vrea să-l aştepte câteva clipe, vor putea continua conversaţia, pe drum, după ce-şi schimba

încălţămintea, căci era iarnă şi ger mare. Carie era în odaia de la etaj, iar când auzi ce intenţie are soţul ei, îi spuse că vor putea pleca împreună, ca să facă o scurtă plimbare, aşa că ieşiră din casă toţi trei. După ce făcu o bucată de drum, chinezul le spuse că are o întâlnire cu cineva şi apucă pe o stradă lăturalnică. După ce se întoarseră acasă, Carie constată numaidecât lipsa covoraşului din odaie. În timpul cât discutaseră despre religie, chinezul pusese ochii pe el şi după ce Andrew îl lăsase singur, îl împăturise frumos şi-l ascunsese sub pulpana hainei lui ample de iarnă. Deşi lui Carie îi părea rău de covoraş, nu se putu stăpâni să nu râdă cu hohote, când îşi aduse aminte de mutra cuvioasă pe care o făcu chinezul, în timp ce discutau probleme religioase şi covorul era ascuns la el în sân. Deşi condamna din tot sufletul fapta comisă, ar fi fost imposibil să nu facă haz pe socoteala acestei întâmplări şi reuşi să supere pe Andrew când declară:

— Sper că nu toţi adepţii tăi sunt la fel cu acesta, căci altfel vom fi obligaţi să renunţăm la gospodăria noastră.

Totuşi era o femeie cu multă îngăduinţă, când nu era vorba despre o intenţie rea. Îmi aduc aminte că într-una din zile o altă americană îi spunea cu glasul tremurând de revoltă:

— Mă supără din cale afară când aud pe indigenii aceştia spunând despre noi că suntem „diavoli străini”. Cuvintele acestea le aud în toate părţile, deşi ar trebui să-şi dea seama că uneori prezenţa noastră le este de folos.

Carie zâmbi cu blândeţe şi-i răspunse:

— Uneori nici eu nu ştiu cum altfel ar putea să ne spună, căci nu cunosc alt nume pe care ni l-ar putea da. Îmi aduc aminte de o bătrână bolnavă care a venit la mine să-mi ceară ajutor. S-a plecat în faţa mea şi s-a bătut cu fruntea de pământ, apoi mi-a spus cu mare umilinţă, ca şi când ar fi vorbit cu o regină: „Te rog, preacinstit diavol străin, întinde-mi o mână de ajutor, căci sunt la mare ananghie!” Nu doamnă, totul depinde de tonul cu care pronunţă aceste cuvinte, conchise ea.

După opt luni de absenţă, Andrew se întoarse acasă, puţin cam zăpăcit de ceea ce văzuse în America. Era tocmai după terminarea războiului mondial şi văzuse o ţară care nu semăna cu nimic din ceea ce văzuse el înainte de asta. Ţara pe care o crezuse tot atât de invulnerabilă ca şi cerul, se schimbase din temelii; principiile pentru care înaintaşii lui luptaseră şi emigraseră spre alte limanuri,

erau acum tratate cu cinism şi discutate. Andrew nu era în stare să-i facă o descriere coerentă a celor ce văzuse, dar Carie reuşi cu întrebările ei să-i smulgă frânturi de mărturisiri din care, închegându-le împreună, putu să-şi facă o imagine fidelă a patriei lor, care acum era răsturnată cu fundul în sus şi în plină dezordine. Regreta acum din tot sufletul că este bătrână şi slăbită şi nu mai poate face nimic în interesul patriei sale. De aceea ne spunea de multe ori:

— Aş vrea să-mi mai pot trăi odată viaţa şi să fiu din nou tânără. Ştii ce aş face în cazul acesta? M-aş duce la New York, şi în toate locurile unde sunt porţile de intrare în această ţară, şi mi-aş petrece viaţa ţinând calea străinilor, ca să le spun ce reprezintă America şi cum ar trebui să se poarte şi ce trebuie să facă pentru prosperarea Americii. Cred că unul dintre motivele pentru care astăzi America nu mai este ea însăşi, se datorează faptului că foarte mulţi oameni nu sunt în stare să-şi dea seama ce înseamnă să fii american.

Şi tot aşa am auzit-o spunând de nenumărate ori:

— Dacă s-ar putea să-mi încep viaţa din nou, mi-aş trăi-o pentru America. Sunt fericită că fiul meu se găseşte acolo; el va lucra în locul meu pentru această Americă.

Cred că aceste păreri de rău au chinuit-o neîncetat în timpul celor doi ani ce au urmat după aceea. Citea tot ce găsea în legătură cu America modernă şi încerca să-şi imagineze pricinile care au determinat această schimbare. Odinioară, în ţara aceea calmă şi frumoasă, i se păruse că aude chemarea celor mai puţin fericiţi decât ea şi astăzi, i se părea că aude din nou o chemare, dar aceasta venea de la cei care erau de o seamă cu ea. Fiind incapabilă să asculte această chemare, din cauza vârstei şi a situaţiei în care se găsea, se zbuciuma încontinuu şi se ruga pentru ţara ei cu atâta ardoare, cum nu se rugase niciodată pentru nimic şi de vreme îndelungată.

Nu băga de seamă că a început să slăbească din zi în zi tot mai mult, şi că pe trupul ei se vedeau semne de extremă anemie. Vechea boală îi afectase organismul şi fără să-şi dea seama începuse să mănânce din ce în ce mai puţin, iar dacă-şi aducea uneori aminte cât este de slabă, îşi închipuia că slăbiciunea aceasta poate fi atribuită faptului că n-avea poftă de mâncare.

Dar într-o bună zi forţele ei cedară şi nu fu în stare nici să mai urce treptele scării de la camera ei. Confort sări repede în ajutorul

ei şi înţelese imediat că de astă dată este vorba de ceva grav. Se instală în casă pentru tot timpul până se va vindeca şi cu toate protestele viguroase ale lui Carie – i se părea că ea nu este niciodată destul de grav bolnavă, pentru a nu protesta cu energie împotriva unor dispoziţii care nu-i conveneau – trimise după doctor.

Situaţia ei era de fapt foarte gravă. Slăbirea neaşteptată a inimii, făcea imposibilă o intervenţie chirurgicală şi chiar de la început era puţină nădejde că va scăpa. Carie, cu obişnuita ei capacitate de a descifra impresiile reflectate pe obrajii oamenilor, înţelese imediat ce îi ascunde fiica ei, şi îi spuse cu aceeaşi încăpăţânare, ca altădată:

— Eu nu vreau să mor, declară ea cu toată slăbiciunea fizică în care se găsea. N-am avut încă timp de-ajuns, ca să împlinesc o mulţime de lucruri la care m-am gândit. Sunt foarte multe cărţi pe care aş vrea să le citesc şi tot atâţia oameni care au nevoie de mine. Afară de asta, adăugă ea clipind din ochi, încă n-am reuşit să am mâini frumoase. Nu, draga mea, vreau să mai trăiesc încă zece ani şi abia după aceea să mă resemnez la rolul de doamnă bătrână şi impunătoare, să umblu în rochii de mătase de culoarea levănţicii şi să devin străbunică pentru copiii nepoţilor mei. Apoi, ca şi când slăbiciunea fizică ar fi împiedicat-o să mai vorbească şi ca un protest împotriva providenţei, adăugă: În orice caz nu voi muri până în ziua când se va întoarce Faith, ca s-o mai pot vedea o dată.

Lupta cea lungă pentru viaţă începu din nou.

O duserăm încă o dată în litiera purtată de culaci, la casa de piatră de pe vârful muntelui; o fiinţă neîmblânzită, numai os şi piele, cu ochii strălucitori şi tinereşti în mijlocul obrazului încadrat în coroana părului alb. Încercă din nou şi plină de curaj să-şi vindece trupul. Avea un trup sănătos, al cărui organism îl moştenise din părinţi, dar îi ceruse prea de multe ori să răspundă voinţei ei. Astfel, părea evident că de astă dată nu va mai răspunde. Ea ştia foarte bine ce va urma şi după foarte puţin timp, abia câteva zile, fuserăm martorele unui spectacol când un suflet tânăr şi viguros asista revoltat şi dezamăgit la decăderea trupului îmbătrânit şi slăbit, care murea. Nu spunea nimănui nimic, afară de obişnuitele cuvinte de politeţe, dar privirile ochilor ei erau înfricoşătoare şi ne feream înspăimântate de ceea ce vedeam în ochii aceştia.

Puţin după aceea, lupta încetă. Îşi acceptă soarta. Părea că a încetat să se mai intereseze de trupul ei, ca de ceva nevrednic care

nu-i mai putea fi de niciun folos şi în timpul ultimelor luni de viaţă încercă să-şi mulţumească exclusiv nevoile spirituale. Nu vorbea niciodată despre moartea ei apropiată şi părea că nici nu bănuieşte apropierea ei, ci încerca să se concentreze asupra senzaţiilor frumosului pe care-l cultivase mai mult decât orice în toată viaţa ei. Vorbea de multe ori despre cântecul plăcut al păsărilor în crengile copacilor dimprejurul casei, despre umbrele albastre ce se întindeau pe deasupra pajiştii şi despre strălucirea crinilor de pe terasă. Către apusul soarelui rămânea întotdeauna nemişcată, cu ochii îndreptaţi spre norii călători şi spre priveliştea ce i-o ofereau văile.

Nu ştiam dacă se gândea la viitor sau nu se gândea la nimic. Era o femeie neînfricată pe care vicisitudinile vieţii o căliseră de ajuns, pentru a fi gata să înfrunte orice s-ar fi întâmplat. Nu se lăsa impresionată nici de ritualul religios, obişnuit pentru cei care sunt pe moarte, deşi Dumnezeu nu i se relevase încă. Părea că-şi dă pe deplin seama că nimeni, niciun fel de om nu este în stare să-şi imagineze, ce-l va aştepta dincolo, în clipa când este gata să plece singur în drumul fără de sfârşit.

În timpul acesta se încleşta de viaţă din toate puterile, cum nu i se întâmplase niciodată până acum, deşi fusese întotdeauna avidă. Spre sfârşitul verii am fost obligaţi s-o ducem din nou în casa de pe malul fluviului şi ajunseserăm cu toţii la convingerea că va trebui să moară. Dar Carie nu trăda cu nimic această convingere pe care şi-o formulase şi ea, doar cel mult cu liniştea adâncă în care-şi petrecea zilele şi nopţile. Uneori, noaptea, când întunericul adânc i se părea prea greu şi-şi închipuia că este la capătul puterilor şi nu mai poate să respire, întorcea ochii mari spre Confort care era alături de ea şi-i punea aceeaşi întrebare pe care odinioară i-o pusese mama ei: „Fiica mea, o fi oare acesta ceasul morţii?”

Şi când o auzea protestând din toată ardoarea sufletului: „Nu te voi lăsa să mori!” îi răspundea zâmbind: „Cât de mult semeni cu mine… tot aşa i-am răspuns şi eu mamei mele!”

Într-una din zile se întoarse spre Confort şi-i spuse:

— Sunt atâtea lucruri pe care eu le-am văzut şi despre care n-am auzit niciodată vorbindu-se… atâtea plăceri pe care eu nu le-am cunoscut. Niciunul dintre voi nu va fi în stare să înţeleagă, cât de mult mi-a plăcut să fiu veselă. Aş fi vrut să am un gramofon, ca să ascult tot felul de melodii pe care nu le-am auzit până acum.

Am comandat un gramofon şi discuri de la un magazin de pe

litoral şi ceasuri întregi asculta melodiile ce i le cântam. Nu ştiu la ce se gândea în timpul acesta, dar refuza întotdeauna să asculte melodii triste. Cineva dintre noi a pus într-un rând discul pe care era reprodus imnul: *Încredeţi-vă în Domnul şi ascultaţi-L cu răbdare*, dar ne-a spus din toată amărăciunea sufletului:

— Scoate-ţi discul acesta. Eu am aşteptat... cu răbdare toată viaţa... dar am aşteptat zadarnic.

Din ziua aceea nu l-am mai cântat şi nici astăzi nu sunt în stare să suport această melodie, deoarece-mi aduce aminte de glasul ei. Nu un glas plin de amărăciune, ci liniştit, mândru, resemnat şi curajos. Acum înţelegea că preocuparea ei care durase o viaţă, în căutarea lui Dumnezeu, nu-şi va putea găsi dezlegare înainte de moarte.

Spre sfârşitul suferinţelor ei, când puterile i se stinseră cu desăvârşire, am înţeles că vom avea nevoie de o infirmieră care să ştie cum trebuie s-o îngrijească şi cum s-o ridice din pat. La început nu vru s-audă de aşa ceva, căci din fire nu avea încredere în profesioniste. Singurul argument ce-l puteam invoca, era greutatea de a o îngriji fără încetare zi şi noapte, aşa că a cedat imediat, ca să ne scutească de această sarcină. Infecţia din organismul ei progresa repede şi începuse să nu mai audă şi să nu mai vadă destul de limpede. Dormea foarte mult, deşi uneori se întâmpla ca ceasuri sau chiar zile întregi să fie lucidă şi să devină din nou cum a fost altădată.

Nu voi uita niciodată ziua când a sosit infirmiera. Ne adresasem unui spital din Shanghai, dar în oraş bântuia holera şi nu se găsea nicio infirmieră liberă. Totuşi, în cele din urmă, la stăruinţele noastre telegrafice, au reuşit să ne găsească una şi într-o dimineaţă, pe la revărsatul zorilor am auzit-o că bate la intrare. Eu vegheasem toată noaptea alături de Carie şi am ieşit ca s-o întâmpin în capul scării.

Mi-a stat inima în loc când am văzut-o. Era o englezoaică între două vârste, cu părul oxigenat şi fardată din gros. Era exact persoana pe care bolnava noastră n-ar fi putut-o suporta în apropierea ei. Dar aveam atâta nevoie de serviciile ei, încât am poftit-o să intre şi am introdus-o în odaia lui Carie.

S-a uitat îndelung şi cu ochii împăinjeniţi la infirmiera care purta în cap o uriaşă bonetă, cum obişnuiesc infirmierele engleze. Pe urmă a întrebat-o cu sinceritatea ei caracteristică.

— Ce caută faţa aceea de pernă pe capul dumitale?

— Pot să mi-o scot, a răspuns infirmiera cu amabilitate.

— Te rog, scoateţi-o, stărui Carie, fără să mai ezite. Iar după ce infirmiera i-a satisfăcut cererea, a adăugat: Cum se poate să-ţi ascunzi părul acesta frumos, care se potriveşte foarte bine cu obrazul dumitale alb!

Ochii ei erau atât de slăbiţi, încât nu putea distinge starea reală în care era obrazul bietei infirmiere, dar datorită acestor cuvinte simple şi sincere, reuşi s-o impresioneze şi să-i câştige devotamentul, astfel că o îngriji cu cea mai mare atenţie.

Ce situaţie stranie şi totuşi plină de armonie cu viaţa generoasă şi atât de umanitară a lui Carie, care murea având la căpătâi o femeie ieşită din străfundurile speluncilor din Shanghai. Carie se apropie de femeia aceasta cu tot interesul care o caracteriza, întrebând-o despre felul de viaţă pe care l-a dus şi ascultând-o cu toată simpatia. Cred că femeia era una dintre cele mai imorale fiinţe ce au putut să existe vreodată; una dintre acele femei care pierduseră ultimele resturi de demnitate şi ruşine în timpul războiului mondial; avusese o mulţime de aventuri în locurile cele mai sordide; pe acestea Carie încerca să le treacă cu vederea, mulţumindu-se să-i spună cu blândeţe:

— Înţeleg... şi ştiu cât este de greu ca cineva să fie om cumsecade... mai ales atunci când la aşteptările tale nu primeşti niciun răspuns şi te vezi condamnat să rătăceşti prin întuneric.

Apoi stăpânită de un îndemn neaşteptat, adăugă:

— Vorbeai adineauri despre dans. Am dorit întotdeauna să văd cum se dansează un foxtrot; am citit despre dansul acesta. N-ai putea să mi-l dansezi şi mie, ca să văd cum merge?

Noi am apărut exact în mijlocul acestei scene, cutremurate de tactul sălbatic al unei melodii de jazz cântate la gramofon. Carie sta proptită între perne, o imagine fidelă a morţii, afară de ochii ei care deşi se tulburaseră, mai păstrau încă ceva din strălucirea de altădată, în timp ce urmărea silueta albă a infirmierei care pirueta prin cameră. La sfârşitul dansului, când infirmiera căzu într-un fotoliu, sleită de puteri şi cu respiraţia întretăiată, am auzit pe Carie spunând, cu convingerea unui cunoscător:

— Ce dans frumos... un dans uşor şi plin de graţie. Nu m-aş mira câtuşi de puţin, dacă aş constata că Andrew s-a înşelat în privinţa lui Dumnezeu. Eu cred că din viaţă omul trebuie să-şi aleagă toate lucrurile fericite şi frumoase, cum ar fi de pildă dansul, veselia şi frumuseţea. Cred că dacă aş putea să-mi trăiesc încă o dată viaţa,

le-aş alege pe acestea, în loc să le consider ispite ale păcatului. Cine ştie?... S-ar putea ca lui Dumnezeu să-i placă aceste lucruri.

Rămase un timp îngândurată, apoi adormi. În felul acesta, partea aceea din temperamentul ei pe care încercase întotdeauna să şi-o ascundă cu cea mai mare grijă, se manifestă acum în anii ei de bătrâneţe şi de înţelepciune.

În timpul cât zăcu, se depărtă sufleteşte tot mai mult de Andrew şi nu mai putea să-l suporte în apropierea ei. Nu-i spunea niciodată să iasă din odaie, dar se vedea cât de colo că este neliniştită şi nu se simte bine când îl vede şi că în sufletul ei se încinge din nou o luptă pe care noi nu o puteam înţelege. Într-un rând, când l-a văzut, am auzit că murmură:

— Cartea aceea nu s-a terminat nici acum, deşi au trecut atâţia ani...

Astfel încercam să-l ţinem cât mai departe de ea, iar el consimţea bucuros, deşi puţin speriat, deoarece nu reuşise să înţeleagă niciodată temperamentul ei atât de capricios care mai ales acum se manifesta atât de des şi atât de categoric în abandonarea oricărei preocupări în legătură cu Dumnezeu şi cu religia, preferând frumuseţea vieţii şi a creaţiunii în această lume pe care o adora şi ale cărei bogăţii le cunoştea atât de profund.

I-am apropiat patul de fereastră şi putea să se uite afară mulţumită. Într-o zi ne-a spus, uitându-se visătoare la noi:

— La urma urmelor, am avut parte de multe bunătăţi în viaţă. Am avut copii mici pe care i-am alăptat, am avut un teren bun în care să-mi pot face o grădină, perdele de muselină la ferestre, uşoare şi transparente ca să le poată bate vântul, dealuri pe care le-am admirat, văile şi cerul, cărţi şi note muzicale... şi oameni de care să mă îngrijesc. Am avut parte de multe bunătăţi în viaţă şi mi-ar face plăcere să mai pot trăi, dar de astă dată mi-aş consacra viaţa Americii mele.

Singura umbră grea care apăsa asupra ei în timpul bolii, era teama că va muri înainte de întoarcerea lui Faith care trebuia să sosească dintr-o zi într-alta şi ea era hotărâtă să nu moară înainte de sosirea fetei. Dar la urmă sosi şi ziua cu ceasul mult aşteptat. Carie n-avea putere de ajuns, pentru a se lăsa pradă emoţiei, căci ar fi însemnat ca inima ei să înceteze să mai bată, copleşită de greutatea acestei poveri suplimentare; prin urmare rămase tot atât de liniştită ca şi până acum.

Dar ar fi dorit ca Faith, care se întorcea acasă de la colegiu şi era fată destul de mare, să nu vadă casa părintească cernită de umbra morţii apropiate. Ceru deci s-o îmbrace în rochia ei cea nouă, o rochie de mătase de culoarea levănţicii, brodată cu fir de argint, pe care o primise în dar de la Confort, să-i pieptene părul şi după ce totul fu gata, până şi vasul cu trandafiri proaspeţi aşezat în apropierea patului, ceru – dorinţa nemaiauzită din partea ei – să-i dea o bucăţică de gumă de mestecat. Am trimis la o băcănie şi i-am adus un pacheţel, simţindu-ne cu toţii intrigaţi de cererea ei, căci până acum n-o văzusem niciodată întrebuinţând aşa ceva. Când a apărut Faith, a găsit-o proptită în pernele albe, foarte liniştită, mestecând cu nădejde şi clipind şireată din ochi.

— În sfârşit, ai acum ocazie să vezi şi pe bătrâna ta mamă, declară ea veselă şi calmă, ca şi când ar fi văzut pe fiică-sa în ajun şi nu s-ar fi întors acasă după o absenţă de trei ani. Am început să mestec gumă ca o tânără emancipată… aud că în America obiceiul acesta este la modă.

Am izbucnit cu toţii în hohote şi emoţia revederii a trecut, fără incidente. Se întâmplase exact cum plănuise ea şi începuserăm să râdem, în loc să plângem. Îţi făcea impresia că încearcă anume să evite tristeţea, de teamă ca inima ei şubredă să nu-şi rupă învelişul de humă. Întoarcerea lui Faith o primi cu toată liniştea şi peste câteva zile părea că a uitat cu totul lipsa ei îndelungată de acasă.

Zi de zi, Carie părea toropită de somn şi din când în când ni se părea că sufletul ei viguros încearcă să se trezească, pentru a se împotrivi apropiatei schimbări ce trebuia să vină. Într-un rând ridică mâinile în faţa ochilor; erau umflate şi-ţi venea greu să te uiţi la ele. Le-a examinat cu atenţie, apoi a murmurat mai mult pentru sine:

— N-am mai apucat să-mi îngrijesc mâinile. Probabil mai târziu…

O singură dată a pomenit despre moartea ei. S-a trezit pe neaşteptate din somn şi s-a adresat lui Confort care tocmai atunci stătea de veghe lângă patul ei:

— Fiica mea, dacă se va întâmplă ca în ultima clipă să mă vezi înspăimântată, să ştii că aceasta se va întâmpla numai din pricină că trupul acesta netrebnic va fi mai tare ca mine. Trupul acesta mi-a fost întotdeauna duşman şi a încercat să mă supună. Dar trebuie să ştii că sufletul meu va merge înainte, cu tot curajul. Mie nu mi-e frică!

Imediat după aceea s-a înviorat din nou, de astă dată pentru a ne da anumite instrucţiuni privitoare la piatra ei funerară. Pe piatra

aceasta nu va trebui să se sape niciun cuvânt de apreciere şi nici aluzii la calităţile ei de femeie şi mamă. Vor scrie numai numele ei şi trei rânduri în limba engleză şi chineză, din care ultimul va fi triumfătoarea făgăduinţă: „Celui care va învinge, îi voi pune pe frunte coroana vieţii”.

Apoi s-a trezit din nou din toropeală, ca să ne spună:

— Să nu-mi cântaţi imnuri triste la groapă. Vreau să-mi cântaţi numai imnuri triumfale. Gândul că va trebui să mor, mi se pare nesuferit. Viaţa mea nu s-a terminat încă. Eu am fost făcută să trăiesc o sută de ani. Dar dacă trebuie să mor – mai bine să mor în mijlocul veseliei şi al triumfului – şi poate voi reuşi ca dincolo…

N-a mai putut continua şi nici nu ne-a mai făcut vreun semn. A murit în timpul somnului, dar în clipa când s-a stins, obrazul i s-a luminat de un zâmbet, apoi trăsăturile i-au rămas nemişcate, în rigiditatea morţii. Dar niciunul dintre noi n-a înţeles semnificaţia acestui zâmbet. Părea ca şi când s-ar fi retras dintre noi, lăsându-ne ca amintire numai viaţa ei, o viaţă plină de energie şi muncă, o viaţă zbuciumată, blândă şi bună, dar în acelaşi timp plină de amărăciuni. Am îmbrăcat-o în rochia de culoarea levănţicii, rochia care-i fusese dragă şi i-am acoperit sicriul cu crizanteme argintii şi crizanteme palide ca aurul toamnei. Am îngropat-o într-o zi de toamnă, o zi răscolită de vânturi umede, cu un cer cenuşiu ca de plumb. Cuvintele pline de curaj ale imnului pe care ne-a spus să i-l cântăm la mormânt, se ridicau întocmai ca o sfidare, un strigăt al vieţii omeneşti în deznădejde, împotriva morţii care o pândeşte din toate părţile. În felul acesta s-a terminat tot ce am cunoscut noi din viaţa ei.

Cred că viaţa ei şi-ar fi considerat-o ratată dacă ar fi judecat-o în raport cu ceea ce ar fi vrut să facă din această viaţă. În orice caz, dacă ar fi prevăzut de la început sfârşitul pe care-l va avea, cu siguranţă ar fi considerat-o ratată. Încercările ei de a găsi pe Dumnezeu, necesitatea aceasta adâncă a temperamentului ei de puritană, n-au reuşit niciodată. Cred că unei femei cu concepţii atât de lucide şi de practice, nici n-ar fi fost posibil să-i reuşească. Ea era din fire sceptică, dar în acelaşi timp şi mistică, o femeie care adora frumosul şi aspira spre necunoscut.

Era o femeie care, după ce vizita bolnavii şi pe cei care zăceau în închisori, după ce îngrijea de văduve şi orfani, după ce hrănea pe cei flămânzi şi plângea cu cei ce plâng sau râdea împreună cu cei veseli, îşi făcea reproşuri din cauză că nu s-a priceput să aleagă

ceva mai bun în viaţă. Era una dintre femeile care, în timp ce se zbuciumă sub povara reproşurilor ce şi le fac, se întreabă umilită:

— Doamne, când le-am făcut toate acestea pentru Tine?

Unei astfel de femei, Dumnezeu i-ar putea răspunde:

— Dacă ţi s-a dat ţie să le faci toate acestea pentru Mine…

Dar dacă chiar de faţă cu noi, care o cunoşteam, îşi considera viaţa ratată, vă puteţi închipui ce fel de viaţă a fost aceasta! Nu cred ca cineva dintre noi s-o fi considerat femeie sfântă. Era o fire prea practică, prea vioaie, un temperament prea plin de veselie, prea capricios şi prea impulsiv, pentru a putea fi femeie sfântă. Era cea mai umanitară fiinţă pe care am cunoscut-o, cea mai complicată în manifestările ei de milă spontană faţă de semenii ei, în erupţiile de veselie şi în accesele de revoltă; pentru noi a fost cea mai bună prietenă şi tovarăşă.

Astăzi, când am ajuns să cunosc şi eu ţara pe care a adorat-o atât de mult, îmi dau seama că de fapt ea a fost o floare din această ţară. A rămas până la sfârşit un spirit treaz şi neîmblânzit în actele ei de generozitate, nesăţioasă faţă de viaţă şi totuşi capabilă să trăiască mulţumită în mijlocul sărăciei; o idealistă al cărei idealism nu se mulţumea decât atunci când putea deveni realitate – era însuşi suflul Americii în trup şi duh.

Pentru chinezii de care a încercat să se apropie în toate chipurile, ea a fost însăşi America. I-am auzit spunând de atâtea ori: „Americanii sunt buni, pentru că sunt blânzi. Ea a fost o americană!” Pentru tinerii marinari şi tinerii soldaţi care nu aveau pe nimeni şi pentru toţi bărbaţii şi femeile de rasă albă, veselia ei spontană şi camaraderia sinceră ce le-o arăta, reprezenta căminul… reprezenta America transplantată într-o ţară străină. Pentru copiii ei, în mediul atât de depărtat şi de străin în care trăiau, ea reprezenta – fără ca cineva să poată bănui cu ce sacrificii – un fundal american şi încerca să facă din ei cetăţeni ai propriei sale patrii, îmbibându-le sufletul de o dragoste faţă de moarte, faţă de ea.

Pentru noi toţi şi în toate părţile unde am cunoscut-o, femeia aceasta a fost însăşi America.

— Sfârşit —